ÉLETADÓ LÉLEK

bevezetés a keresztény hitéletbe

ÉLETADÓ LÉLEK

A II. vatikáni zsinat atyái a Szent Péter-bazilikába vonulnak. - A zsinatot XXIII. János pápa nyitotta meg 1962. október 11-én, és VI. Pál pápa zárta be 1965. december 8-án.

ÉLETADÓ LÉLEK

BEVEZETÉS A KERESZTÉNY HITÉLETBE

Összeállította: SZABÓ FERENC S.J.
Puskely Mária közreműködésével

ZSINATI BIZOTTSÁG
Róma 1980

Lektorálta: Nagy Ferenc SJ

A könyv színes fényképfelvételeit
Pietro Vanetti SJ készítette

A borítólap és a kihúzható történelmi táblázat
Szokoly György munkája

A mintául szolgáló horvát SNAGOM DUHA
c. könyvet Harmath Károly OFM
kéziratos magyar fordítása alapján használtuk

A címlapon:

A zsinati atyák a Szent Péter-bazilikába vonulnak

A hátsó borítólapon:

Az Újszövetség egyik legrégibb kéziratának töredéke a II. századból. A papirusz János evangéliumának néhány versét őrizte meg két oldalán: 18,31-33 és 37-38. (*The John Rylands University Library, Manchester.*)

Készült Dario és Ugo Detti nyomdájában - Via G. Savonarola, 1 - I-00195 Roma

« Amikor a Fiú befejezte a földön azt a munkát, amelynek elvégzésével az Atya megbízta, pünkösdkor a Szentlélek küldetése kezdődött, hogy ő legyen az egyház állandó megszentelője és így a hivőknek — Krisztus által az egy Lélekben — szabad útjuk legyen az Atyához. Az ÉLET LELKE Ő, vagyis örök életre szökellő vízforrás; általa eleveníti meg az Atya a bűn halálával meghalt embereket, amíg halandó testüket is életre nem kelti Krisztusban ».

(II. vatikáni zsinat, LG 4)

ELŐSZÓ

Könyvünk bizonyos szempontból folytatása Ábrahámtól Jézusig *c. összeállításunknak, amely a Biblia legszebb lapjait mutatta be rövid bevezetésekkel ill. kommentárokkal (Róma* 1976). *Ez főleg az Ószövetség olvasásához akarta hozzásegíteni az olvasót: az újszövetségi szakaszok csak az ószövetségi szövegek « beteljesedését » illusztrálták. Mostani összeállításunk bővebb válogatást közöl az Evangéliumokból és az Apostolok Cselekedeteiből. Ez a II. rész alkotja könyvünk törzsanyagát. Az I. rész fejezetei (a képanyaggal) a kérdésfeltevést és az eszmélődést segítik, illetve bevezetnek a keresztény élet központi misztériumaiba. Végül a III. rész rendszeresen összefoglalja a keresztény hit igazságtartalmát. Az egyes részek fejezetei « átfedik » és ki is egészítik egymást. A téma természeténél fogva az egyes részek stílusa és jellege különbözik: az I. rész egyszerűbb, közvetlenebb, konkrétebb; a II. már a további elmélyülést vezeti be (a magyarázott szövegválogatás « kedvet » akar kelteni az Újszövetség behatóbb tanulmányozására); végül a III. rész elvontabb és szakszerűbb: részben már az említett « tanulmányozás » megkezdése. A Kislexikon megmagyaráz néhány nehezebb kifejezést, alapfogalmat. A mellékelt kihúzható egyháztörténeti táblázat (az* Ábrahámtól Jézusig *c. könyv ószövetségi időrendi táblázatának folytatásaként) támpontokat ad az egyháztörténelemhez.*

Összeállításunkat amolyan « olvasókönyvnek » szántuk: « bevezetés a keresztény hitéletbe ». Nem katekizmus. *Több és kevesebb annál. Több: nemcsak a hit és az erkölcs alapigazságait mutatja be, hanem — olvasmány- és képanyagával — a személyes eszmélődést és hitéleti tájékozódást is szolgálja. Olyan fiatalok, sőt felnőttek is forgathatják, akiknek megvannak az alapismereteik, de fel akarják azokat frissíteni, illetve öntudatosabban meg akarják valósítani a « korszerű » kereszténységet, vagy másokat be akarnak vezetni hitünkbe. Ezen túl talán azoknak is hasznos lesz, akik nem járatosak hitünkben. Kevesebb, mint katekizmus: nem ölel fel minden olyan kérdést vagy alapigazságot, amelyket egy átfogó katekizmusban megtalálhatunk. A katekizmusokat meghatározott korosztályoknak készítik, megfelelő didaktikai megfontolások alapján: leckékre osztás, kérdés-felelet, utasítások az anyag felhasználásához stb. Könyvünket tetszés szerint használhatja a fiatal és a katekéta vagy szülő: reméljük, különböző korosztályok meríthetnek belőle, bár elsősorban fiataloknak szántuk.*

Kiegészítésként ajánljuk a katekézishez a következő munkákat:

— Hitünk és életünk (*Római katolikus hittankönyvek V*), *Bp.* 1975.

— A Lélek erejével. *Keresztény nagykorúság, Szabadka* 1979.

— *Salgó János,* Krisztus tanúi a történelemben, *Róma* 1976.

Összeállításunkhoz az ötletet és mintát a zágrábi katekétikai központ (Kršćanska Sadašnjost) SNAGOM DUHA (A Lélek erejében) c. kiadványa szolgáltatta, amelyet a szerzők főleg bérmálási előkészületnek szántak. Bár sokat merítettünk a könyvből, több fejezetét egyáltalán nem vettük át (pl. az egyetemes és horvát egyház történetét), a felhasznált anyagot pedig alaposan átdolgoztuk. Itt köszönjük meg a horvát Kiadónak azt, hogy engedélyt adott a könyv magyar átdolgozására. *A képanyagból semmit sem vettünk át.*

Köszönetet mondunk a jezsuita Pietro Vanettinek, hogy a La Civiltà Cattolica Bibliájának *2. kiadásából rendelkezésünkre bocsátott 30 színes fényképet: ezek az újszövetségi szövegválogatást illusztrálják. Három magyar művész — B. Kopp Judit, Till Aran és Prokop Péter — alkotásainak fényképmásolata és több fehér-fekete fénykép gazdagítja még könyvünket. Ezúttal is hálánkat fejezzük ki a művészeknek. Magukat az újszövetségi szövegeket a római Békés-Dalos-féle fordításból vettük át. P. Békés Gellért bencés szíves engedélyével. Neki és mindazoknak, akik bármilyen módon — szellemileg vagy anyagilag — segítségünkre voltak, hálás szívvel köszönjük meg a közreműködést.*

Könyvünkben számos helyen hivatkozunk a II. vatikáni zsinat tanítására. Több, mint egy évtizeddel a zsinat befejezése után sok a tennivaló világszerte, hogy a katolikusok magukévá tegyék a zsinat szellemét, és annak helyes értelmezését követve megvalósítsák azt a megújulást, amelyet a prófétai lelkű János pápa megsejtett és óhajtott, amikor így imádkozott:

Isteni Lélek,
Akit az Atya küldött Jézus nevében!
Add meg, hogy az Evangélium világossága és ereje
naponta egyre jobban terjedjen az emberi társadalomban!
Újítsd meg napjainkban csodáidat,
hogy új Pünkösd köszöntsön ránk!

(XXIII. János, Ima a zsinatért)

Adja Isten, hogy Életadó Lélek *c. összeállításunk a magyar nyelvű hívek zsinati megújulását szolgálja!*

KÖNYVÉSZETI TÁJÉKOZTATÓ

Itt megjelöljük néhány *magyar* nyelven megjelent munka címét; ezekkel olvasóink kiegészíthetik vagy elmélyíthetik összeállításunkat:

— Ábrahámtól Jézusig (Róma, 1976).
— Biblikus Teológiai Szótár (Róma, 1972).
— Stuttgarti Bibliai Kislexikon (Eisenstadt, 1973).
— Teológiai Kiskönyvtár (sorozat különböző szerzőktől, Róma).
— Ki nekem Jézus Krisztus (Eisenstadt, 1972).
— Testvéreink, a szentek (Eisenstadt, 1977).

Barreau, J.-C., Az Örömhír (Bécs, 1972).
Böckle, F., A morálteológia alapfogalmai (Bécs, 1975).
Dörnyei-Gergye-Csőgl, A szentségek életértéke (Budapest, 1973).
Előd I., Katolikus dogmatika (Budapest, 1978).
Gál F., Az üdvtörténet misztériumai (Budapest, 1967).
Jálics F., Változik a hitünk? (Róma, 1976).
Koncz L., A mi Krisztusunk (Budapest, 1975).
— , A mi Istenünk (Budapest, 1978).
Kovács Károly, Hellenizmus, Róma, zsidóság (Köln-Bécs, 1969).
Liégé, A., Krisztusi élet (Bécs, 1973).
Mühlen, H., Újuljatok meg lélekben (Eisenstadt, 1978).
Nyíri T., Ki ez az ember? (Budapest, 1976).
Ratzinger J., A keresztény hit (Bécs, 1976).
Salgó J., Krisztus tanúi a történelemben (Róma, 1976).
Solt J., Így értsd az Ószövetséget! (Bécs, 1975).
— , Így értsd az Újszövetséget! (Bécs, 1976).
Suenens, L.-J., Új pünkösd? (Eisenstadt, 1976).
Szabó F., Isten barátai. Hitünk korszerű bemutatása (Róma 1973).
— , Az ember és világa (Róma, 1974).
— , A szeretet hullámhosszán (Róma, 1978).
— , Jézus Krisztus megközelítése (Róma, 1978).
Teilhard de Chardin, P., Benne élünk (Az Isteni Miliő, Bécs, 1976).
— , Hit az emberben (Budapest, 1968).

RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

1. A bibliai könyvek jelzése

Ószövetségi könyvek:

Abd	Abdiás könyve	Lev	Leviták (Mózes 3. k.)
Agg	Aggeus könyve	1.2Makk	Makkabeusok 1., 2. könyve
Ám	Ámosz könyve	Mal	Malakiás könyve
Bár	Báruk könyve	Mik	Mikeás könyve
Bír	Bírák könyve	MTörv	Másodtörvénykönyv (Deuteronomium, Mózes 5. könyve)
Bölcs	Bölcsesség könyve	Náh	Náhum könyve
Dán	Dániel könyve	Neh	Nehemiás könyve
Én	Énekek éneke	Óz	Ózeás könyve
Eszt	Eszter könyve	Péld	Példabeszédek könyve
Ez	Ezekiel könyve	Préd	Prédikátor könyve
Ezd	Ezdrás könyve	Rút	Rút könyve
Hab	Habakuk könyve	1.2Sám	Sámuel 1., 2. könyve (Vg: 1.2Kir)
Iz	Izajás könyve	Siralm	Jeremiás Siralmai
Jer	Jeremiás könyve	Szám	Számok könyve (Numeri. Mózes 4. k.)
Jób	Jób könyve	Szof	Szofoniás könyve
Jóél	Jóél könyve	Ter	Teremtés könyve (Genezis, Mózes 1. k.)
Jón	Jónás könyve	Tób	Tóbiás könyve
Józs	Józsue könyve	Zak	Zakariás könyve
Judit	Judit könyve	Zsolt	Zsoltárok könyve
1Kir	Királyok 1. (Vg: 3.) könyve		
2Kir	Királyok 2. (Vg: 4.) könyve		
Kiv	Kivonulás (Exodus, Mózes 2.k.)		
1.2Krón	Krónikák 1., 2 könyve		

Újszövetségi könyvek:

Csel	Apostolok cselekedetei	Lk	Lukács-evangélium
Ef	Efezusiaknak írt levél	Mk	Márk-evangélium
Fil	Filippieknek írt levél	Mt	Máté-evangélium
Filem	Filemonnak írt levél	1.2Pét	Péter apostol 1.,2. levele
Gal	Galatáknak írt levél	Róm	Rómaiaknak írt levél
Jak	Jakab apostol levele	1.2Tessz	Tesszalonikaiaknak írt 1., 2. levél
Jel	Jelenések könyve	1.2Tim	Timóteusnak írt 1., 2. levél
Jn	János-evangélium	Tit	Titusznak írt levél
1.2.3Jn	János ap. 1. 2. 3. levele	Zsid	Zsidóknak írt levél
Júd	Júdás apostol levele		
Kol	Kolosszeieknek írt levél		
1.2Kor	Korintusiaknak írt 1., 2. levél		

2. Egyéb rövidítések

Zsinati dokumentumok

(a rövidítés utáni szám a dokumentum pontjaira utal)

AA	« Ad gentes » (határozat az Egyház missziós tevékenységéről)
AG	« Apostolicam actuositatem » (határozat a világiak apostolságáról)
GS	« Gaudium et spes » (konstitúció az Egyház és a mai világ viszonyáról)
LG	« Lumen gentium » (konstitúció az Egyházról)
NA	« Nostra aetate » (nyilatkozat a nem keresztény vallásokról)
PO	« Presbyterorum ordinis » (határozat a papi szolgálatról és életről)
SC	« Sacrosanctum Concilium » (konstitúció a szent liturgiáról)

A dokumentumokat a hivatalos magyar fordítás alapján idézzük (*A II. vatikáni zsinat tanítása*, Szent István Társulat, Bp., 1975).

Hivatalos magyar liturgikus kiadványok

(a rövidítés utáni szám a kiadvány oldalára utal)

BK	A betegek kenete és a lelkipásztori betegellátás szertartása, Bp. 1974
BO	Bűnbocsánat és Oltáriszentség (Szertartáskönyv), Bp. 1976
HSZ	A házasságkötés szertartása (Ordo celebrandi matrimonium), Bp. 1971
MM	A miseliturgia teljes megújítása, Bp. 1972
OBP	Ordo baptismi parvulorum (A gyermekkeresztelés szertartása; ennek bevezetőjeként: A kereszténységbe avatás, függelékében pedig: A bérmálás szertartása). Bp. 1973.

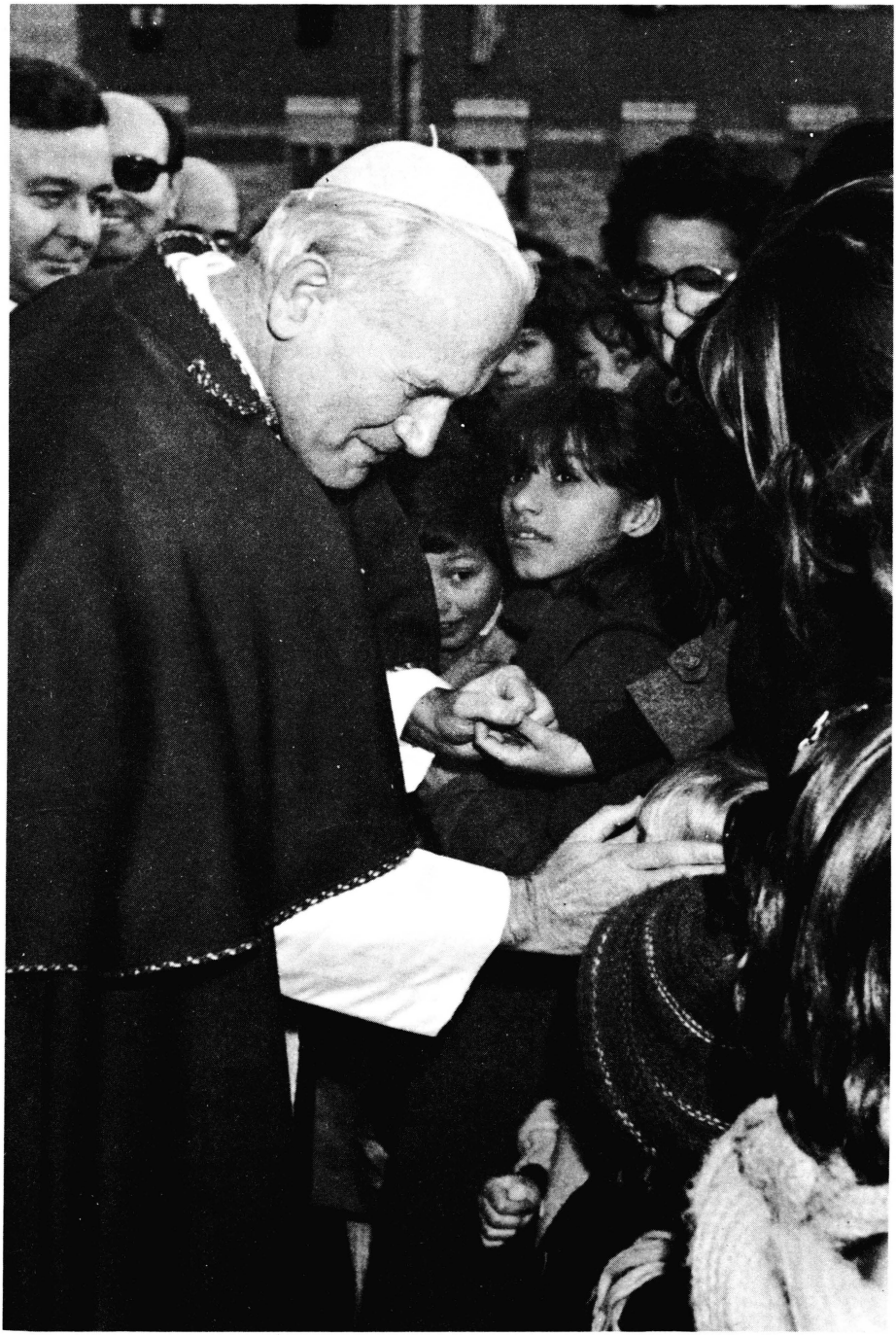

II. János Pál pápa egy kihallgatás alkalmával keresztet rajzol egy kisgyermek homlokára.

BEVEZETŐ HELYETT...

Vasszögek sokatmondó görbülete.
A kegyelem pillanataiban kiegyenesedem,
igen, kiegyenesedem.

Szeretetem mozaikdarabjai keresztre feszítve,
s a kín évezredes dühe.
Lassan, reszketve, félve, éhesen a szépre
érkezem az extázis pillanataihoz,
amikor megvilágosodik a lét csillagvonala
s az öröm tenyerembe szórja égető szikráit,
hogy vagyok,
s ki biztos benne, hogy nem leszek mindörökre?

A teremtés az én munkám, a halál idegen tőlem,
gyenge az én erőmhöz;
temetés villogó liliomai között repked az öröklét,
sarjadó gyomok égi harmóniába bomlanak.

Sírok a boldogság körének centrumában,
értem a kezdet és a vég misztériumát:
egyik sincs,
se Kezdet,
se Vég,
csak Isten ihletének végtelen csavarodása.

(Hajas Tibor, « A kegyelem pillanatai »)

Az *Első ének* c. kötetben olvassuk a fiatal költő vallomását. Hasonló élményben Neked is lehet részed, még ha nem is tudod költeménybe vagy énekbe önteni. Tele vagy feszülő energiákkal: szomjazod az igazat, a jót és a szépet, és valahogy — ritka pillanatokban — megéled az öröklétet. Ezek az eszmélődés pillanatai. Keresed léted értelmét is, de elsődleges, örömben szikrázó élményed ennek megtapasztalása: « Vagyok! »

Egy másik fiatal költő tétova, kissé szkeptikus hangokat üt meg, keresve az élet értelmét:

Hát mire jó,
mondd, mire jó
ez az egész?

Egy éjjel felsírsz valahol,
majd anyád pólyákba pakol,
iskolába mész egy napon,
évszámokat, hogy bemagolj,
apád gyűlölöd, mert papol,
idővel megházasodol,
és dolgozol is valahol
s vasárnaponként ultizol.
Hát mire jó,
mondd, mire jó
ez az egész?

Talán fiaink — valaha...
mondogatod majd, mint apa,
s nem hiszed, hogy két életen
át ne történjék semmisem
amiért élni érdemes
és meghalni is érdemes,
hisz nemsokára vár a hant
mi alá hazád elkapar.
Hát mire jó,
mondd, mire jó
ez az egész?

(Dobos Éva, « Song az élet értelméről »)

Első, pozitív élményünk általában a létezés öröme. De az eszmélődéssel felmerülnek a szorongató kérdések: Miért születtünk? Miért vagyunk e világon? Mi az értelme az emberi életnek és történelemnek? Mivégre vagyunk a világon? — ez volt a régi katekizmusok első kérdése. Talán kis korodban Te is megtanultad a választ a kérdésre, de akkor nem fogtad fel horderejét. « Beleszülettél » az egyházba, a keresztény közösségbe; de ma már személyesen is állást kell foglalnod: Hiszel-e az élő Istenben, Krisztusban? Hiszed-e, hogy Isten örök életre hívott?

Szüleid talán vallásosan neveltek. Milyen most hited? Eleven, avagy csak távoli emlékképeid vannak gyermekkori karácsonyokról, első áldozásodról? Tudod-e, mit is jelent egyáltalán az, hogy megkereszteltek és az egyházhoz tartozol? Kicsoda számodra Jézus Krisztus? Vagy talán már nemcsak az egyháztól és Krisztustól, hanem Istentől is eltávolodtál?

Gyakran ezt hallod magad körül: « Manapság lehetetlen hinni Istenben! » Nemzedékünk mindent megkérdőjelez, így a vallást is. A « tudományos » ember a tapasztalat alapján igazolni akar minden elméletet vagy olyan nézetet, amely korszerűtlennek tűnik. Az igazolás (verifikáció) igénye jogos szellemi törekvés; helye van a vallásra vonatkozó ismeretek elmélyítésekor is. Az éretté váló fiatal átgondoltabb, személyesebb hitre akar szert tenni. Mi sem természetesebb ennél. A hitnek is megvannak az « életkorai »: a gyermeki hit felnőtté válik.

Ez az összeállítás segíteni akar abban, hogy elmélyítsd, újra átgondold hitedet, és öntudatosabban elkötelezd magad a krisztusi életben. A szövegeket olvasva, a képeket szemlélve, eszmélődve, imádkozva, esetleg társaiddal, szüleiddel megbeszélve a problémákat, több világosságot kapsz az élet kérdéseire. Biztosan nem elveszett idő az, amit erre az eszmélődésre fordítasz. A leglényegesebbről, az « egyetlen szükségesről » van szó: Miért élsz, és miért hiszel? Egy életed van, és azt neked kell « megmentened »: *neked magadnak kell Isten Lelke segítségével értelmet, vagyis célt és jelentést adnod életednek.*

* * *

Egy kis anekdota figyelmeztet bennünket arra, hogy a végső útra nem szabad üres kézzel és üres szívvel elindulnunk. Csak azok « mentik meg életüket », akik szellemi alkotásokban és szeretetben gyümölcsöztették képességeiket.

Volt egyszer egy herceg, aki udvari bolondjának egy varázspálcát adott át:

— Mindaddig megtarthatod, amíg nálad bolondabbra nem akadsz.

A bolond nevetve elfogadta, és nehéz helyzetekben a varázspálcához folyamodott. Telt-múlt az idő, és egyszercsak a herceg utolsó órájához közeledett. Halálos ágyán a mellette ülő bolondhoz fordult szomorúan:

— Hosszú útra megyek.
— Hova?
— Nem tudom.
— Sokáig távol leszel?
— Mindörökre.
— Mit viszel magaddal útravalónak?
— Semmit.
— Nos — mondotta a bolond a hercegnek — akkor vidd magaddal ezt.

És visszaadta neki a varázspálcát.

* * *

Maga Krisztus így figyelmeztetett bennünket a leglényegesebbre: « Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja? » Vagyis: semmit sem használ dolgozni, alkotni, meghódítani a világegyetemet, ha az ember végül is az értelmetlenség érzésétől és az undortól összecsuklik, vagy öngyilkosságba menekül, illetve ha az örök élet reménye nélkül tengeti életét; — ha az emberiség nem tud igazán testvéri közösséget teremteni. André Malraux, a híres francia író halála előtt tartott konferenciájában így vetette fel ezeket az alapvető kérdéseket: « Lehetséges-e szeretetközösség transzcendencia (Isten) nélkül? Mire jó az, hogy a Holdra szállunk csak azért, hogy ott öngyilkosok legyünk? »

Az ember közösségben él: beleszületik egy családba, egy meghatározott társadalmi és kulturális környezetbe. Tanul, nevelik, olvas, hallja a keresztény tanítást. Keresztény környezetünkben általában megkeresztelik a gyermekeket: tehát a fiatal felfedezi, hogy az egyházhoz tartozik. Azt is hallja, hogy az egyház Krisztus művének folytatása, jelenlétének sajátságos környezete. Talán öntudatosodó élete során megéli azt, hogy Isten Szeretet, konkrétabban: Isten szereti őt és örök életre szánta. Felfedezi, hogy mások szeretetében és szolgálatában találhatja meg önmagát. Mindenesetre, *a hit nem valami « ősnemződés » útján jelenik meg, hanem a keresztény közösség ölén születik, tudatosul és erősödik.*

Ennek a közösségi élménynek néhány összetevőjét mutatja be könyvünk I. része. Megvilágítja a keresztény « beavatás » mozzanatait. Olvasmány- és képanyagot nyújt az öntudatosításhoz, a hit elmélyítéséhez, az egyéni és közösségi elmélkedéshez, a párbeszédhez. A II. rész az Újszövetség (Evangéliumok és Apostolok cselekedetei) szövegeiből hoz válogatást. Végül a III. részben rendszeresen összefoglalja a hit és erkölcs alapigazságait. A három rész kölcsönösen kiegészíti egymást. Ki-ki tetszése szerint kezdheti az egyes részek olvasását és átelmélkedését.

I. RÉSZ

A LÉLEK SODRÁBAN

1. AZ EGYÜTTLÉTRE KAPTUNK MEGHÍVÁST

A MÁSIK VONZ,
DE FÉLEK TŐLE.

Talán már régóta ismerjük egymást,
vagy talán egyáltalán nem ismerjük egymást.

Néha éppen azért nem ismerjük egymást,
mivel már régóta tudunk egymásról.
Megfeledkezünk arról,
hogy mindenki a maga útját járja,
és hogy mindenkinek egyéni történelme van.

Habár gyakran találkozunk,
sokszor nem ismerjük fel egymást igazán.
Talán azért, mert nem tudtuk,
és bátorságunk sem volt ahhoz,
hogy felfedezzük: kik vagyunk valójában.
Vagy azért, mert másoknak
nem volt idejük és szívük,
hogy « meghallják » és « meglássák »
az igazit bennünk.

Többször félünk a másiktól.
Mert nem tudjuk, kicsoda ő, és mit kíván tőlünk.
Félünk tőle, amikor nem ismerjük,
vagy amikor felfedezzük, hogy nem olyan, mint mi.

És mégis: a másik vonz bennünket.
Akkor is, amikor szökni akarunk tőle,
akkor is, amikor nem ért meg bennünket.
Érezzük, hogy egymás nélkül
nem tudunk LÉTEZNI ÉS SZERETNI.

« Magányos tömeg »?

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hogy melegednének az emberek.

Ráhányni mindent, ami antik, ócska,
csorbát, töröttet s ami új, meg ép,
gyermekjátékot, — ó, boldog fogócska! —
s rászórni szórva mindent, ami szép.

Dalolna forró láng az égig róla
s kezén fogná mindenki földijét.

Valami nagy-nagy tüzet kéne rakni,
hisz zuzmarás a város, a berek,
fagyos kamrák kilincsét fölszaggatni
és rakni, adjon sok-sok meleget.

Azt a tüzet, ó jaj, meg kéne rakni,
hogy fölmelegednének az emberek!

(József Attila, « Tél »)

Korunk egyik szociológusa könyvet írt a « magányos tömeg »-ről. Talán soha nem beszéltek annyit közösségről, közösségi szellemről, közösségi felelősségről, mint napjainkban, és mégis — az emberek hallatlanul magányosak. Az « eltömegesedés » a magány szülője. Sokan magukra ismernek a magyar költő panaszában:

Óh, csillag, mit sírsz! Messzebb te sem vagy,
Mint egymástól itt a földi szívek!
A Szíriusz van tőlem távolabb,
Vagy egy-egy társam, jaj, ki mondja meg?

Óh, jaj, barátság, és jaj, szerelem!
Óh jaj, az út lélektől lélekig!
Küldözzük a szem csüggedt sugarát
S köztünk a roppant, jeges űr lakik!

(Tóth Árpád, « Lélektől lélekig »)

Ha igaz az, hogy nincs két egymással azonos levél a fán, még inkább igaz, hogy nincs két azonos személy. Minden ember külön világ: öröklés, testi-szellemi alkat, neveltetés és szabad elhatározásainkból fakadó tetteink úgy alakítanak bennünket, hogy külön világot alkotunk. Az egyén kimondhatatlan; minden személy « északfok, titok, idegenség » (Ady).

Te meg én

Ugyanakkor igaz az is, hogy az ember csak a másik felé való kitárulásban, a párbeszédben, a másik ember elismerésében, és végül a szeretetben lesz önmaga, személy. A nemiség szerepe — túl a fajfenntartáson — éppen ez: arra készteti a férfit és a nőt, hogy megnyíljanak egymásnak, hogy aztán a szerelemben az én és a te *mi* legyen. *Együtt lenni* igazán! Nem csupán egymás mellett létezni, hanem találkozni, kitárulni, közösen keresni és szeretve a nagy emberi célokért együtt dolgozni.

Jaj úgy szeretlek! Úgy szeretlek!
Hallod? Bolond vagyok. Bolond...
Ezt zúgom egyre a szívednek...
De úgy szeretlek! Úgy szeretlek!...
Szeretlek, érted, drága, mondd?
Nevetsz? Hülye vagyok valóban?
De hogy közöljem azt, amit
tudnod kell? Semmi sincs a szóban!
Várj, kitalálok valamit...
Hát igenis, a csók magában nem elég.
Valami fojt, zokog itt bennem és elég.
Tisztázni kell most, hogy mi van mivélünk.
Amit érzünk, ki kell fejezni még.
Többé-kevésbé a szavakban élünk.
Szók kellenek, kell elemezni.
Kell, hogy kimondjam néked ezt ni...
Tudd meg, mivel vagyok tele...
De bár találnék sok költői dolgot —
felelj nekem — több lenne-e,
mint az, hogy átölellek így, te boldog
hétköznapom költészete,
míg százszor és ezerszer fölsikoltok:
Te! Te! Te! Te!

(Paul Géraldy, « Te meg én », Kosztolányi Dezső fordítása)

A fiatal kor többek között a társkeresés időszaka. Ha két szív egymásra talál, bizonyos mértékig feloldódik a magány (teljesen sosem, hiszen — ha előbb nem — az ember a halál előtt végleg egyedül marad!), a két élettárs otthonra talál, « fészket rak », családot alapít és *együtt* megtalálja helyét az életben és a társadalomban. De a szerelem-házasság nem lehet önzés kettesben. A családi körön túl meg kell nyílniok minden ember felé.

« Segíts, Szerelem!...
mert te vagy a Jóság magva és átoma, szent Szerelem,
ki a testi Szépség fáklyáját tartod a lélek elé
és úgy vezeted a lelki nagy Szeretet felé!

(Babits Mihály, A Jóság dala, 5)

Balczó András öttusa-bajnok a Bibliáról

— Kérlek, mondd el, hogyan kerültél kapcsolatba a Bibliával, a Biblia szellemével eszméivel?

— Nagyon sok hasznos tanácsot, nagyon sok szép gondolatot találtam benne. Pl. a Bibliából tanultam meg a türelmet és a békességre való törekvés törvényét. Enélkül sokkal többet emésztettem volna magam. Miután a versenyzést befejeztem, az egyensúly biztos könnyebben megbillent volna, ha nem tudom meg a Bibliából azt, hogy a boldogság egyik forrása az, hogy az ember éhezi és szomjazza az igazságot, és háborúságot szenved érte. Sorolhatnám ezt napestig, sok szép gondolat van benne...

— És mi az a Bibliában, ami leginkább hatott rád? Melyek azok a részek?

— Nagyon sok, a teljes.

— Mégiscsak engem érdekelne, hogy vannak-e olyan passzusok a Bibliában, amelyek ugyanolyan élességgel élnek benned, mint egy Ady-sor vagy egy József Attila-sor?

— Pl. Pál apostol mondja, hogy « nem a félelemnek, hanem az erőnek, a józanságnak és a szeretetnek lelkét kaptátok ». Vagy ugyancsak Pál apostol mondja: « Mindenfelől szorongatnak, de össze nem zúznak. Bizonytalanságban élünk, de kétségbe nem esünk. Üldöztetést szenvedünk, de elhagyottak nem vagyunk. Földre terítenek bennünket, de el nem pusztulunk... »

(Kósa Ferenccel beszélget a *Küldetés* c. portréfilmben)

« Isten nem a félénkség lelkét, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét adta nekünk. Ne szégyeld tehát az Urunk mellett szóló tanúságtételt... »

(2Tim 1,7)

« Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetek, hanem a fogadott fiúság Lelkét kaptátok, melyben azt kiáltjuk: 'Abba, Atya!' Maga a Lélek tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten fiai vagyunk. Ha pedig fiai, akkor örökösei is: örökösei Istennek, Krisztusnak pedig társörökösei. Előbb azonban szenvednünk kell vele együtt, hogy vele együtt meg is dicsőüljünk. »

(Róm 8,14-17)

« Testvérek, ti szabadságra vagytok hivatva. Csak ne éljetek vissza a szabadsággal a test javára, hanem szeretettel szolgáljatok egymásnak. Az egész törvény ugyanis ebben az egy mondatban teljesedik be: 'Szeresd felebarátodat, mint önmagadat'... Lélek szerint éljetek!... A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmagtartóztatás. »

(Gal 5,13-14.16.22)

« A szeretet türelmes, a szeretet jóságos,
a szeretet nem féltékeny,
nem kérkedik, nem gőgösködik,
nem tapintatlan, nem keresi a magáét,
haragra nem gerjed, a rosszat föl nem rója,
nem örül a gonoszságnak,
de együtt örül az igazsággal.
Mindent eltűr, mindent elhisz,
mindent remél, mindent elvisel.
A szeretet soha el nem múlik. »

(1Kor 13,4-8)

Magad maradsz maholnap, oly magad,
s úgy hullnak el mellőled a barátok,
hogy az élőknél közelebb találod
magadhoz néha már a holtakat,
kik némán őrzik lent a holt nyarak
közös reményét, míg te zord magányod
rideg telében meddőn múlni látod
a napokat, havakat, holdakat: —
rabságod őre lassankint belátod,
hogy magad helyett az egész világot
kell szeretned, s csak úgy leszel szabad,
ha egy helyett milliók rabja vagy,
s elveszve bennük önkéntes halálod
áldozata lesz a föltámadásod.

(Rónay György, « Hat vers a Korintusiakhoz », 2)

Istenem!
Szeretlek, anélkül, hogy tudnám, ki vagy.
Szeretlek: nem szólongat téged az az ember, aki nem szeret.
Istenem, szeretlek.
Nem igen tudom, mit mondok ezzel,
azt sem igen tudom, mit élek meg.
De amit megélek, azt kimondom, és ez nem más, mint:
Szeretlek Téged.
Istenem, szeretlek.
Igaz, hogy nem tudok szeretni.
De szegény szeretetemmel is akarlak szeretni.
Istenem, szeretlek.
Te adod azt, hogy úgy szeresselek, ahogy senki más.
Úgy szerethetem a másikat, ahogy Te magad szeretted.
Íme, a másik közelebb van hozzám, mint én önmagamhoz.
Szeretem a Másikat:
íme, jelen van az Isten.

(Pierre Talec, francia pap)

A zsinat tanítása az ember méltóságáról és a bűn misztériumáról

« Hivők és nem-hivők csaknem egybehangzó véleménye az, hogy mindent az ember érdekében kell elrendezni, minthogy az ember áll a földi lét középpontjában és csúcsán. De mi is az ember? Sok és különféle, sőt egymással ellentmondó nézetet vallott és vall önmagáról. Van úgy, hogy mindenek felett álló zsinórmértéknek teszi meg magát, máskor viszont a kétségbeesésig megy el önmaga leértékelésében. Innen ered tanácstalansága és szorongása. Az egyház mélyen átérzi ezeket a nehézségeket, de a kinyilatkoztató Isten tanításának birtokában olyan választ tud adni rájuk, amely megrajzolja az ember valóságos helyzetét, megmagyarázza gyöngeségeit, és ugyanakkor helyesen felismerteti méltóságát.

A Szentírás ugyanis azt tanítja, hogy az ember 'Isten képmására' van teremtve, és hogy képes megismerni és szeretni Teremtőjét. Isten pedig az összes földi teremtmények fölé, ezek gazdájává tette: Isten dicsőségét szolgálva uralkodjék rajtuk, és fordítsa a maga hasznára őket. (...) Isten nem magányosnak teremtette az embert. Mindjárt kezdetben 'férfinak és nőnek teremtette' (Ter 1,27); életközösségük a személyek közösségének ősformája. Az ember ugyanis ízig-vérig társas lény, és másokkal való kapcsolat nélkül sem meg nem élhet, sem képességeit ki nem fejlesztheti. Isten látta — olvassuk ugyancsak a Szentírásban —, hogy 'nagyon jó minden, amit alkotott' (Ter 1,31).

Az Isten jónak alkotta meg az embert, aki azonban története kezdetétől a Gonosz sugallatára visszaélt szabadságával, szembeszállt Istenével, és nélküle akarta elérni célját. Noha felismerték az Istent, mégsem dicsőítették Istenként, érteni nem akaró szívük elhomályosult, és inkább a teremtményeknek szolgáltak, mint a Teremtőnek (vö. Róm 1,21). Amit így isteni kinyilatkoztatásból tudunk, egybevág a tapasztalattal. Mert ha az ember szíve mélyére tekint, valóban észleli, hogy hajlik a rosszra is, és sokféle rosszaság környékezi; ezek nem származhatnak Teremtőjétől, aki jó. Az ember gyakran nem hajlandó elismerni Istent alkotójának, ezzel megtagadja létének végső célra való irányulását, egyúttal szétrombolja saját belső rendjét s a többi emberhez meg az egész teremtett világhoz fűződő rendezett kapcsolatát is. (...)

Az ember a tudata mélyén olyan törvénnyel találkozik, amelyet nem ő szabott meg önmagának; amelynek engedelmeskedni tartozik. E törvény szava mindig arra szólítja, hogy szeresse és cselekedje a jót és kerülje a rosszat. A kellő pillanatban felhangzik a szív mélyén: tedd ezt! óvakodjál attól! Igen, van olyan törvény, amelyet Isten írt az ember szívébe; és éppen abban áll az ember méltósága, hogy megtartja a törvényt; szerinte is fogják megítélni. A lelkiismeret az egyén legrejtettebb magva, és szentély, ahol egyedül van Istennel, akinek a szava felhangzik a lélek mélyén. A lelkiismeret csodálatos módon hozza tudomására azt a törvényt, amelyet Isten és az embertársak szeretetével teljesít. »

(GS 12., 13., 16.)

SZABADSÁGRA ÉS SZERETETRE VAGYUNK HIVATVA

Egymás kölcsönös megismeréséhez szükségünk van a bátorságra,
hogy megmondjuk saját igazságunkat, és meghallgassuk a másikét.
A találkozásban és párbeszédben közösen keressük a felsőbb Igazságot.
Az igazi találkozáshoz szükséges a kölcsönös bizalom és nyitottság.
Elfogadjuk egymást mint személyek, akik arra kaptak hivatást
hogy EGYÜTT LEGYENEK ÉS EGYÜTT TEREMTSENEK,
hogy önzetlenül és feltétlenül SZERESSÉK EGYMÁST.
A szabadsághoz, az igazsághoz és a szeretethez vezető út hosszú.
És mindenkinek a saját útját kell járnia,
ugyanakkor mindannyiunknak együtt kell járnunk...
Mint emberek és keresztények kaptunk hivatást erre az útra.
A szeretet megszabadít bennünket a félelemtől:
önmagunk és mások félelmétől, az Istentől való helytelen félelemtől.
Minél mélyebb és önzetlenebb a szeretetünk, annál szabadabbak vagyunk.
Magunktól nem vagyunk képesek a szeretetre.
Valamennyien tapasztaljuk magunkban és a világban a rosszat.
Együtt könnyebben haladhatunk a felszabadulás és a szeretet útján,
mert számíthatunk egymás támogatására.
De főleg azért remélhetünk a közös út sikerében,
mert Krisztus Lelke újjáteremt bennünket.
A SZERETET LELKÉT KAPTUK AJÁNDÉKBA, AZ ISTENGYERMEKSÉG LELKÉT,
AKI A MENNYEI ATYA GYERMEKEIVÉ ÉS TESTVÉREKKÉ TESZ BENNÜNKET.

« Mindannyiunkat egy Lélek itatott át » (1Kor 12,13).

2. MELYIK LÉLEK VEZET ÉS MOZGAT BENNÜNKET?

Átadhatjuk magunkat Isten Lelkének,
aki össze akar gyűjteni bennünket,
és aki megadja nekünk az igazi szeretetet.
De átadhatjuk magunkat egy másik szellemnek is:
a bennünket körülvevő Rossz hatalmának.
A szabadságon, igazságon, bizalmon és szereteten kívül
létezik még a rabság, hazugság, bizalmatlanság és gyűlölet...
Bennünk és körülöttünk előfordul egyik is, másik is:
átadjuk magunkat a rossznak,
és át szeretnének adni magunkat Isten Lelkének.
Lelki embereknek kell lennünk,
hogy megkülönböztessük a « szellemeket »,
és Isten Lelke szerint éljünk,
hátat fordítva a bűnnek.
A hit és a remény bátorít bennünket,
hogy a szeretet erősebb a rossznál és a halálnál.

Lelket adtak nekem, hogy éljek

Lelket adtak nekem, de nem kérdezték:
akarok-e élni.
'Tiszteld atyádat és anyádat, ne ölj meg másokat!'
És a szívem, a szívem engedelmeskedett volna...
De anyám karjai nem ringatták álmaimat;
fegyvert adtak kezembe, és én öltem velük...
Lelket adtak nekem, amelyet mindenki kínzott;
nem olyan nő voltam, aki másik arcát is ütésre tartja,
és én magam is ölni fogok, ha erre kényszerítenek.
De a szívem, a szívem kétségbeesésében
egyedül van az éjben.
Lélek nélküli test vagyok az elveszett paradicsomban;
a pokol minden tiltott gyümölcsét megkívánom,
és eladom a lelkemet is, ha még el nem veszítettem.
De a szívem, a szívem, a szívem boldogtalan.
De ott fenn kéken ragyog az ég:
szemem van, hogy lássam a virágzó réteket,
kezem van, hogy megépítsem boldogságomat.
Magam építem meg, sok szeretettel.
Ha valaki szeret, lelke nem hal meg mindörökre.
Lelket adtak nekem, hogy kilépjek az éjszakából;
és a szeretet, a szeretet visszaadta neki az életet.

(Josée Moreau, francia dalénekesnő)

Az emberiség történetén végigvonul a Rossz. A haladás kétségtelen: nemcsak a technikában, hanem az emberiség tudatában is. Ugyanakkor az ember a maga alkotta dolgok rabja lesz; a hatalomért folyó harcban a kicsinyek és gyengék áldozatul esnek. Ahelyett, hogy ételt adnánk éhező millióknak, fegyverekre pazaroljuk gazdagságunkat. A testvériség építése helyett egymást marcangoljuk és öljük. Korunk nemcsak a technikai csodákkal dicsekedhet, hanem az auschwitzi gázkamrák és az atombomba miatt szégyenkezhet is.

Oly korban éltem én e földön,
mikor az ember úgy elaljasult,
hogy önként, kéjjel ölt, nemcsak parancsra,
s míg balhitekben hitt s tajtékzott téveteg,
befonták életét vad kényszerképzetek.

Oly korban éltem én e földön,
mikor a költő is csak hallgatott,
és várta, hogy talán megszólal újra —
mert méltó átkot úgysem mondhatott más, —
a rettentő szavak tudósa, Ésaiás.

. . . . . .

Radnóti Miklós, « Töredék » (1944)

II. János Pál pápa lengyelországi útja során 1979. jún. 7-én meglátogatta a volt auschwitzi-birkenaui náci haláltábort. Imádkozott azért, hogy a hit és a szeretet győzzön a gyűlölet felett, és így béke legyen a világban, ahol tiszteletben tartják az emberi méltóságot és minden nép jogát.

1968 decemberében történt.

Az első űrrakéta éppen a Hold körül keringett.

Az egész világ lélegzetfojtva figyelte és hallgatta a modern technika csodájának híreit. Az « Apollo 8 » űrhajósai — Andres, Lowell és Bormann — fennhangon olvasták a Biblia első lapjáról a teremtéselbeszélést: « Kezdetben teremtette Isten az eget és a földet... »

Bormann, aki gyülekezetében fel szokta olvasni a Szentírást, a végén ezt azt imádságot fűzte hozzá:

« Add nekünk, Isten, azt a lehetőséget, hogy meglássuk szeretetedet a világban az emberi hibák ellenére is.

Add nekünk a hitet, a bizalmat, a jóságot, tudatlanságunk és gyengeségünk ellenére.

Add nekünk a megértést, hogy értő szívvel imádkozhassunk! »

* * *

Az ember a tudományos fejlődés csúcsán megvallja Istent. Hatalma teljes birtokában Isten dicsőségét hirdeti. És ami a legmeglepőbb: a technika szakembere nem azt kéri Istentől, hogy irányítsa űrhajóját, hanem hogy VÁLTOZTASSA MEG LÁTÁSMÓDJÁT ÉS SZÍVÉT.

Az ember a tudományt és a technikát pusztításra használja, ha nincs benne erkölcsi felelősségtudat, ha szívét az ellenséges érzések, gyűlölet és megvetés fűtik, ahelyett, hogy szeretné testvéreit.

Korunk nagy tragédiája az általános materializmus, a lelki értékek és valóságok iránti érzéketlenség. Pedig az ember végcélja nem lehet a jobb lét, hiszen TÖBBLÉTRE van hivatva. A világ az emberért lett — de az ember csak úgy uralkodhat a dolgokon, ha a Törvényhozónak, Istennek aláveti magát. Az érzékeny szellemek észreveszik a Törvényt és az Értelmet a világban, miként Einstein is.

Albert Einstein (1879-1955), minden idők egyik legnagyobb tudósa vall a világban jelenlevő felsőbb Értelemről.

« Kepler és Newton hosszú évek magányos munkájával igyekezett felfedni az égi mechanika törvényeit. Mennyire hittek ők a világ építményének értelmességében, és mennyire óhajtották azt, hogy legalább egy kis visszfényét elkapják a világban szétszórt, kinyilatkoztatott Értelemnek!... Csak aki ilyen vállalkozásnak szentelte egész életét, csak az tudja megsejteni, mi lelkesítette ezeket az embereket, és mi adott erőt nekik, minden sikertelenség ellenére, hogy hűségesek maradjanak célkitűzésükhöz. Csak a kozmikus vallásosság ereje képes ilyen csodákra. Egyik kortársunk nem minden alap nélkül állította, hogy materialista korunkban már csak a komoly tudósok maradtak meg vallásos embereknek... A tudós mélyen átérzi minden történésben az oksági összefüggéseket... Vallásossága abban áll, hogy szinte önkívületbe esik a természeti törvények harmóniája előtt, amelyen keresztül egy felsőbbrendű Értelem nyilatkoztatja ki magát. Minden emberi zsenialitás és iparkodás ennek az Értelemnek csak tünékeny visszfénye... Ez az érzés kétségtelenül azzal rokon, amely a teremtő vallásos szellemeket minden időkben áthatotta... »

(Albert Einstein, *Hogyan látom a világot?*)

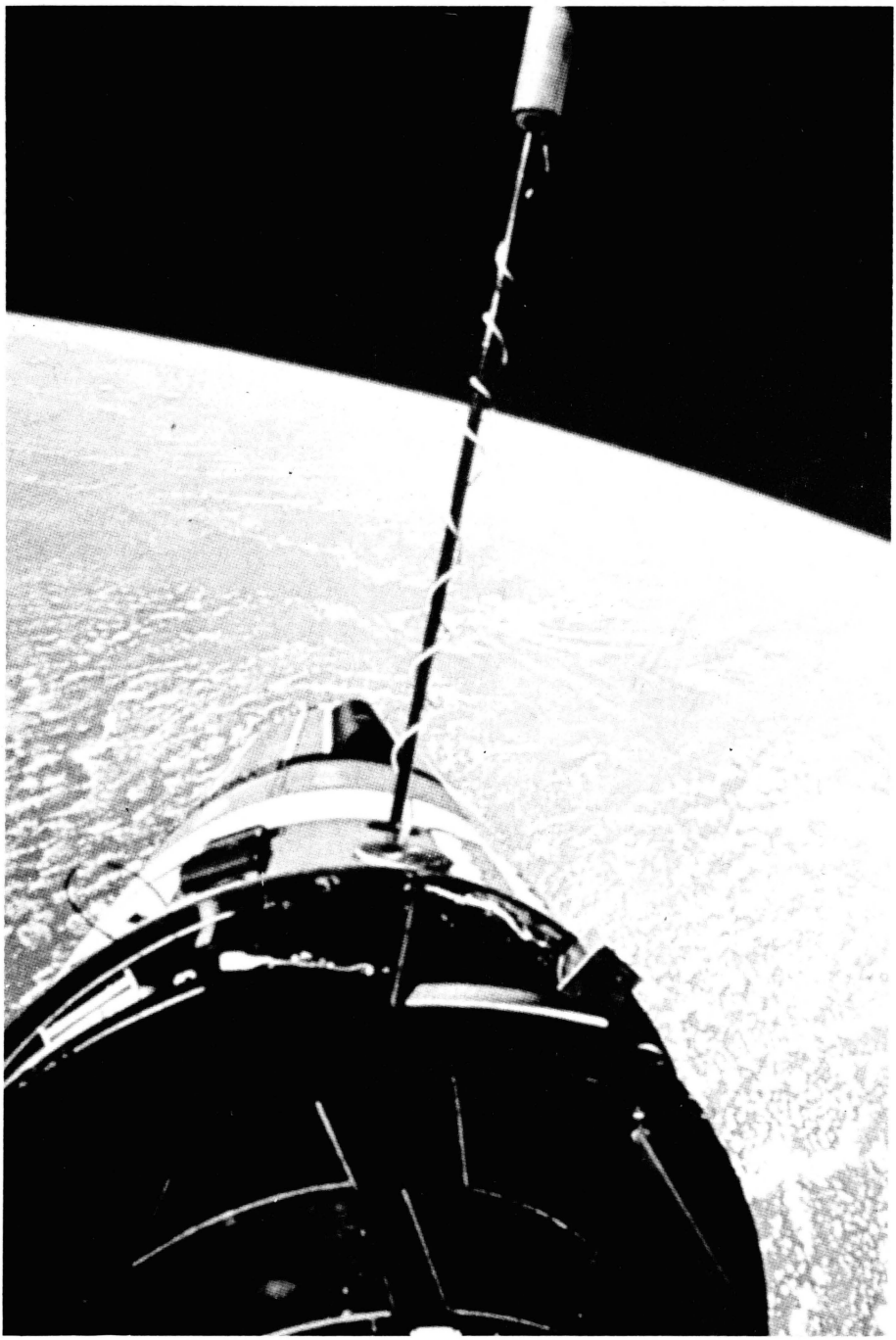

Földünk az űrhajóról. Az « Apollo 11 » 1969 júliusában a Holdra szállt. — A technikai forradalom kiterjesztette az ember lehetőségeit, de egyúttal szorongató problémákat szült: mire használja fel az ember a természet erőit? Pusztításra, avagy az elmaradt népek fejlődésének elősegítésére, az éhezők táplálására és a tudományos kutatás fokozására?...

Az ENSZ egyetemes nyilatkozata az emberi jogokról

1. Minden embernek joga van az élethez.
2. Senkit sem szabad alávetni a kínzásnak, az erőszakos, embertelen és megalázó eljárásnak vagy büntetésnek.
3. Senkit sem szabad rabszolgaságban tartani: a rabszolgaság és emberkereskedelem minden formája tilos.
4. Mindenkinek joga van a szabadságra és a biztonságra.
5. Mindenkinek joga van a szabad gondolkodásra, a lelkiismereti és vallásszabadságra.
6. Nem szabad beavatkozni senki egyéni vagy családi életébe, magánügyeibe és levelezésébe.
7. Mindenkinek joga van a szabad véleménynyilvánításra.
8. Mindenkinek joga van a szabad gyülekezésre és társulásra.
9. Mindenkinek joga van a házasságkötésre és a családalapításra.
10. Mindenkinek joga van vagyonának tiszteletben tartására.
11. Mindenkinek joga van az iskoláztatásra, de az államnak tisztelnie kell a szülők jogát a gyermeknevelésre.
12. Ezek a szabadságjogok érvényesek minden emberre, tekintet nélkül fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra, politikai vagy más meggyőződésre, vagyonra, születésre...

II. János Pál pápa 1979. okt. 2-án az ENSZ közgyűlése előtt többek között ezeket mondotta *az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatáról,* amely 1948. dec. 10-én jelent meg:

« Ez a dokumentum *mérföldkő* az emberi nem hosszú és nehéz útján. Az emberiség haladását nem csupán *a tudomány és a technika* fejlődésével kell mérni — amely kinyiványítja az ember egész sajátosságát a természethez való viszonyban —, hanem ugyanakkor és még fokozottabban a szellemi értékek elsőbbségével és *az erkölcsi élet haladásával*...

... A világ kormányai és államai megértették, hogy — ha nem akarják egymást támadni és egymást lerombolni — *egyesülniök kell.* Az egységhez vezető valódi *út,* az alapvető odavezető út *valamennyi emberen keresztül vezet*: a személyek és népközösségek *elidegeníthetetlen jogainak* meghatározásán, elismerésén és tiszteletén keresztül. »

* * *

« Mi a történelem? Az emberek erőfeszítése, hogy lassankint megoldják a halál titkát, hogy a jövőben legyőzzék azt. Ezért fedezzük fel a matematikai végtelent és az elektromágneses hullámokat, ezért írunk szimfóniákat... De nem haladhatunk előre ebben az irányban, hacsak nincs egy bizonyos ösztönzés. Lelki « felszerelés » szükséges e felfedezésekhez. Ehhez az Evangéliumban

már minden elemet megtalálunk. S ezek a következők: mindenekelőtt a felebarát szeretete; ...azután a mai ember lényeges eszméi, amelyek nélkül elképzelhetetlen az ember: a szabad személyiség ideálja és az életnek áldozatként való felfogása... Értse meg, hogy korunk még rendkívül fiatal. A régieknek nem volt történelmük ebben az értelemben... Csak Krisztus óta lélegzenek szabadon a századok és a nemzedékek. Csak az ő megjelenése óta villant fel a jövendő élet reménye, és az ember azóta nem hal meg az útfélen egy kertfal tövében, hanem otthon, a történelemben, miután a halált legyőzni akaró tevékenységének végére ért... »

Borisz Paszternák, *Doktor Zsivágó* c. regényéből

•

Uram!
Engedd, hogy társaid legyünk az alkotásban,
megértsük és megszépítsük a Te kezed munkáját,
hogy ez a mi földünk biztos otthona lehessen
Gazdagságnak, Szépségnek, Boldogságnak és Békességnek.

Szent-Györgyi Albert

Reméljük, hogy a tudomány és a technika megszabadít a félelemtől, a szegénységtől, a betegségtől, az embertelen életkörülményektől.

És reménységünk teljesen nem csal meg.

De korunkat figyelve nincs semmi okunk arra, hogy naív derűlátással tekintsünk a jövőbe: sok reményünk meghiúsul.

Abba a veszélybe sodródtunk, hogy elveszítjük önmagunkat, és elpusztítjuk egymást.

Jézus pedig így figyelmeztetett: « Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, ha lelkének kárát vallja?! »

Bármint fejlődjön is a tudomány, a modern ember vívmányai katasztrófához vezethetnek, ha nem értjük meg: felelősséggel kézbe kell vennünk az öntudatossá lett fejlődést, és közösen a Jóra, Igazra kell törekednünk. Vagy szeretjük egymást, vagy elpusztulunk.

Bármint fejlődjön is a technikai civilizáció, a halált, végességünk következményét, amely a bűn miatt szakítást, fájdalmas szakadást hoz, nem kerülhetjük el. Mi a halál: beteljesedés vagy megsemmisülés? Aki értelmet ad a végnek, a halálnak, értelmet ad az emberi életnek és a történelemnek is.

Hogy szeretni tudjunk, hinnünk kell az életben, hinnünk kell, hogy élni érdemes. « A hit az élet ereje: az ember, ha egyszer él, akkor valamiben hisz... Ha nem hinné, hogy valamiért élnie kell, akkor nem élne », — Tolsztojtól idézi e szavakat Babits Mihály « Örökkék ég a felhők mögött » c. vallomásában.

Az élet és a halál nagy kérdéseire Jézus Krisztus adott megnyugtató választ, mert Ő az Élet és a Feltámadás. És JÉZUS LELKE EREJÉBEN tudunk mint emberek és keresztények SZERETETBEN ÉLNI: ÉPITENI A « SZERETET CIVILIZÁCIÓJÁT ».

3. KI NEKEM JÉZUS KRISZTUS?

Húsz évszázad óta Jézus Krisztus csodálatba ejt és magához vonz sok száz millió embert, férfiakat és nőket, különböző népeket. Ezer évvel ezelőtt a magyar nép történetét is meghatározta az a tény, hogy az országalapító Szent István alatt megkeresztelkedett.

Jézus szavai és tettei megpecsételték a történelmet: személye milliókat magához ragad, mert belőle igazság és élet árad. Minden memzedék újra és újra felveti a kérdést: Kicsoda Jézus Krisztus?

Egy jó évtizeddel ezelőtt indult el a Jézus-mozgalom. A világ fiataljai eszményeket keresve — túl a sztárokon és a sportbajnokokon — megsejtették, hogy Jézus üzenete ma is időszerű: értelmet adhat az életnek, lendületet ahhoz, hogy emberibb, igazságosabb és testvéribb világot teremthessünk. Sokan ünneplik ma az emberek barátját, a felszabadítót, a forradalmárt.

Az irodalom és művészet (képzőművészet, zene) minden korban Jézus alakja felé fordult ihletért. Napjainkban sem hiányzanak ilyen alkotások. A kissé mesterkélt « Jézus Krisztus-Szupersztár »-tól Pasolini Máté-evangéliumán keresztül Zeffirelli Názáreti Jézusáig a filmművészet igyekszik « megelevenníteni » a kétezer évvel ezelőtt élt Prófétát, Szabadítót. A hivő keresztények pedig tudják, hogy Jézus nemcsak élt, hanem él ma is: *története nem fejeződött be nagypéntekkel, hiszen feltámadt és Lelkével közöttünk maradt. Egy jó évtizede világszerte alakulnak karizmatikus vagy más imaközösségek: fiatalok és idősebbek Jézusban felismerik a jelen levő Istent és Isten Lelkének ellenállhatatlan erejét. Ez a Lélek arra indítja őket, hogy önzetlenül az emberek szolgálatára szenteljék életüket.*

Az utóbbi időben többfelé közvéleménykutatást végeztek. Különböző korú, foglalkozású, világnézetű személyeknek feltették a kérdést: « Kinek tarja Ön Jézus Krisztust? » (Lásd egy francia és egy magyar körkérdésre adott válaszokat a Ki nekem Jézus? *c. gyűjteményben: Eisenstadt* 1972. *Ebből a kötetből és másutt megjelent vallomásokból idézünk alább.)*

Jézus neked is felteszi a kérdést: « És te kinek tartasz engem? »

1. « TALÁLKOZTAM VELE »

Ő jobban tudja nálam

Ki nekem Jézus Krisztus? Neki kellene válaszolnia, mert Ő jobban tudja nálam, mit is jelent valójában nekem... Az a valaki ő, aki ellen sokszor harcolok, akivel szembeszegülök, visszautasításokkal, sőt hirtelen pálfordulásokkal — és mégis szenvedélyesen védelmezem, és néha szeretem. Miért? Ő tudja egyedül! Legtöbbször észre sem veszem, de ő küzd bennem a sötétség, a kétségbeesés, a magányosság, a leghevesebb ellentmondások, a halálfélelem ellen — és végül is ő lesz az erősebb.

... Alapjában véve ez nekem Jézus Krisztus: ez az « arcátlan » győzelem: az életé a halálon, a világosságé a sötétségen, minél kétségbeesettebb a helyzet, annál inkább!

Orvostanhallgató, Párizs

Kihez mennénk?

Számomra Jézus Krisztus az, aki előttünk járt az éjszakában: beleegyezett, hogy megossza emberségünket az Olajfák kertjének haláltusájában és a Kereszt végső elhagyatottságában. Ez a szörnyű kiáltás, amely keresztülhatolt a századokon és ma is visszhangzik szívünkben, ez a talányos kiáltás néha megremegtet. Igen, Isten valóban olyan lett, mint én! Csakhogy hiszek a meglepő újságban. Tudom, hagy az Úr feltámadott. Azért amikor a szédületnek, a kételkedésnek és a gyanakvásnak ebben az idejében Reá gondolok, önkéntelenül is Péter szava merül fel a szívemben és tolul az ajkamra: « Kihez mennénk, Uram? » Mert a világot izgalomban tartó tanok és ideológiák zajongásában semmi biztosat nem látok. Csak Nála vannak az igazság igéi. Egyedül Ő adja nekem az Életet...

P. C. 47 éves hivatalnok, Párizs

Az egyedüli forrás

Jézus Krisztus egyedüli célom a földön. Mindaz, amit teszek, Érte van, mert jobban szeretem őt mindennél. Két éve még nem ismertem, nem találkoztam vele. Igaz, Isten volt a számomra, de messzebb nem láttam. Mindaz, amit a hittanórán vagy a templomban hallottam, csak elment a fülem mellett. Nem éreztem szükségét, hogy szeressek. Azután egy napon találkoztam Vele. Azt az örömet lehetetlen leírni, olyan csodálatos. Lassan-lassan éreztem, hogy átalakultam, a szívem legmélyén. Megtanultam, hogy más szemmel nézzek a többiekre, hogy ugyanazzal a Szeretettel szeressem őket. Egyesek persze azt mondják: « Hogy mondhatod, hogy szereted Jézust, hisz sose láttad? » Látni talán nem láttam, de érzem magamban. Amikor igazán szeretek valakit,

mindannak a rossznak ellenére, amit talán csinál velem, nagyon érzem, hogy ez a Szeretet nem belőlem való, nem is a földről, hanem sokkal magasabbról. Mert finomabb, tisztább, és csak boldogságot hoz, még a szenvedésben is. Jézus Krisztus énnekem minden. Mikor szeretek valakit, Jézust szeretem a szeretett személyen át. Mit bánom, hogy küzdenem, szenvednem, sírnom kell, ha tudom, hogy az Úr szeret egy kicsikét. Mikor szenvedek, nem magamra gondolok, hanem Őrá, aki annyit szenvedett, mert szeretett minket. Akkor azt mondom neki, hogy az én szenvedéseim semmik az övéhez képest, és örömest fogadom őket. Találkoztam Vele, megszerettem, és nem akarok többé elszakadni Tőle, mert szomjazom a Szeretetére, mindennap erősebben. Ő az egyedüli forrás, ahol szomjamat oltani akarom, ahol egészen eloltható. Mondhatnék még többet is, de nem győzném teleírni a lapokat. Olyan szép az Úr szerelme, hogy nem tudja az ember, hogyan írja le.

Y., 16 éves gimnazista lány

Uram, irgalmazz!

19 éves vagyok, egyetemi hallgatónő. Jézus Krisztusban engem az ragad meg, hogy nem úgy határozza meg magát előttem, mint aki hasznos, aki valamire való. Nem! Ő az egyedüli, akinek félelmetes valóságát egyszerűen elfogadom. Egy ember, és ez az ember Isten fia. Ez minden, de micsoda szép szeretettörténet bontakozik ki belőle! Isten szeretetéé, amelyet sohasem fogok tudni megragadni a maga teljességében. De mert azt hiszem, egy kicsit már találkoztam Veled — Uram, irgalmazz!

19 éves egyetemi hallgatónő

2. MAI GONDOLKODÓK, ÍRÓK, MŰVÉSZEK TUDÓSOK VALLOMÁSAIBÓL

ROGER GARAUDY *marxista filozófus*:

Körülbelül Tibérius uralkodása alatt, senki sem tudja pontosan, hol és mikor, egy ismeretlen nevű személyiség rést tört az emberek látóhatárán. Kétségtelen, hogy sem filozófus, sem néptribun nem volt, de olyan módon kellett élnie, hogy egész élete azt juttatta kifejezésre: mindegyikünk, minden pillanatban új jövőt kezdhet.

Népi elbeszélők tízével, talán százával adták elő ezt a jóhírt. Mi hármat vagy négyet ismerünk ezekből. Döbbenetes benyomásukat olyan képekkel fejezték ki, amilyeneket az egyszerű emberek, a megalázottak, a megbántottak, a megsebzettek használnak, amikor arról álmodnak, hogy minden lehetségessé vált: a vak lát, a sánta jár, a pusztában kiéhezettek kenyeret kapnak, a prostituált ráébred arra, hogy nő, a halott gyermek életre kel.

Hogy a jó hírt fenntartás nélkül elharsoghassa, feltámadásával kellett meghirdetnie, hogy minden korlátot legyőzött, a legnagyobbat is: a halált.

Ez vagy az tudós vitathatja életének ezt vagy azt a tényét, de ez mit sem változtat azon a bizonyosságon, amely átalakítja az életet. Tűz gyulladt ki. És lángja igazolja azt a szikrát, azt az első lángocskát, amiből megszületett.

Ez a parázs kezdetben a szegényemberek toborzója volt, különben az « establishment », Nérótól Diocletianusig, nem üldözte volna annyira.

Ebben az emberben minden bizonnyal harcos, felforgató szeretet lakozott, különben nem végezte volna elsőnek kereszten.

Odáig minden bölcsesség a sorson elmélkedett, az értelemmel összetévesztett szükségszerűségen. Ő, a sors ellenlábasa, megmutatta ostobaságukat. Ő szabadság volt, teremtés, élet. Elvette a történelem « végzet »-jellegét.

Beteljesítette a szabadság nagy ébredésének hőseitől és vértanúitól származó ígéreteket. Nemcsak Izajás reménységeit vagy Ezekiel dühét. Prométeusz kiszabadult láncaiból, Antigoné a falból. Ezek a láncok és ezek a falak, a végzet mitikus képei, porrá omlottak előtte. Minden isten elpusztult, és megkezdődött az ember.

Olyan volt ez, mint az ember új születése.

Nézem mindennek a szimbólumát, ezt a keresztet, és álmodozom mindazokról, akik tágították a rést: Keresztes Jánosról, aki megtanít bennünket, hogyan fedezhetjük fel a mindent, ha nincs semmink; Karl Marxról, aki megmutatta nekünk, hogy lehet megváltoztatni a világot; Van Goghról, és mindazokról, akik tudatossá tették bennünk: az ember túlságosan nagy ahhoz, hogy elég lehessen önmagának.

Ti, orgazdái a Konstantin elrabolta nagy reménynek, adjátok Őt nekünk! Élete és halála a mienk is, mindazoké, akiknek a szemében értelme van. Mindannyiunké, akik megtanultuk tőle, hogy az ember teremtőnek van teremtve.

Teremtő hatalom, isteni tulajdonsága az embernek! Számomra ez az áldozati adomány, és ez valóságosan jelen van mindig, amikor valami új van születőben az ember teljesebb kialakítására, a legbolondabb szeretetből vagy a tudományos fölfedezésből, egy költeményből, vagy a forradalomból.

VAS ISTVÁN *költő, műfordító*:

— Gyermekkoromban semmit sem tudtam Jézusról. És előbb lettem marxista, mint keresztény. Marxistának egyébként meg is maradtam a világ dolgainak, vagyis a társadalomnak, az általam is végigélt történelemnek a megítélésében.

Jézust megismerni aránylag későn kezdtem, huszonkét éves koromban. Attól fogva tudom, hogy Jézus élete a legnagyobb dolog, ami az emberiséggel történt. Attól fogva életem minden fontos eseményében és gondolatában jelen volt.

Velem kapcsolatban sokszor emlegetik, mint valamilyen polgári rendellenességet, a személyes költészetet, és általában a személyiséget. Mindebben

sok a félreértés. Az én szememben mindennek, ami személyiség, Jézus személye ad értelmet, jogosultságot, reményt. Én azért lehetek én, mert Jézus Ő volt. Élni azért nem szégyen az embernek, mert Jézus élt. És szenvedni csak azért nem gyalázat, mert Krisztus kínhalált halt.

BÁRDOS LAJOS *zeneszerző*:

— Hogy kicsoda? Gyermekkoromban nem több, mint az izgalommal várt karácsony. Gyertyafény, indián könyv, kisvonat. Nagydiák éveimben: kamaszos fölénnyel lefitymált « legenda ». Azután katonasor, háború, felnőtt élet, — és lassanként bizonyossággá vált a számomra, hogy Ő csakugyan az, aminek magát mondotta: út, igazság, élet.

Út. Tudom, merre járjak, tudom, merre haladjak. Senki nem mondta, hogy a helyes út sima és kényelmes. Meredek és göröngyös az. De a sziklamászó is ezt keresi. És ahogy halad fölfelé, egyre szebb a kilátás, egyre fönségesebb az érzés. És ha vissza-visszacsúszik az ember az út nehezein, ki ad erőt az újra- meg újrakezdéshez? Ő.

Igazság. Nincsen szava, amelyik tévesnek bizonyult volna. Pedig ugyancsak cifra évtizedeket ért meg az én hetvenéves nemzedékem. De minden fordulatban, minden forgatagban bevált szavainak igaza. Soha semmi bajom nem lett abból — de másnak sem! —, hogy például megfogadtam legfőbb szavát is: szeresd felebarátodat! De sokszor nem volt ez könnyű! Gáncsokat, vádaskodásokat nem visszabosszulni, hanem baráti kéznyújtással elfeledetté tenni... Ki adott ehhez erőt? Ő.

Élet. A szó határtalanságából most csak a teljességet idézem. Zöldfülű siheder koromban együtt fújtam a fújókkal: micsoda abszurdum! Egyszer azt mondja: békét, máskor: kardot. Dehát az élet pontosan ilyen. Telve ellentmondásokkal, szélsőségekkel. Igenis, óhajtjuk a békét, de ha kell, fegyvert ragadunk feldúlói ellen. És az a sok egyéb fekete-fehér, igen-nem? Bánkódjunk-e folyton vagy vigadjunk? Nem vagy-vagy, hanem is-is: nagypéntek is van, és húsvét is. A férfi magánya, vagy a házasság boldogsága? Nem vagy-vagy, hanem is-is: szerzetesnek lenni éppoly fennkölt életeszmény, mint ahogy a házasság szentség. (Amihez megint csak Ő ad erőt.) Van pap-fiam is, és vannak családos gyermekeim is. Mindegyik boldog az ő életállapotában. És én sokszorosan boldog általuk.

És Ő általa, aki út, igazság, élet. Vagyis az igaz életre vezető út.

TOLNAY KLÁRI *színművésznő, a Madách Színház tagja*:

— A kérdés számomra túlságosan frivolnak tűnik. Zavarba hoz: hogyan lehet a választ úgy megfogalmazni, hogy pontosan fedje azt, amit őrzök és élek magamban.

Ezért csak néhány szót tudok mondani, de mögötte világok vannak, vízesések és szakadékok, Északi-sark és Egyenlítő. Jézus a titkom, erőm, bűntudatom, kegyelmem és feltámadásom.

H. BÖLL, *Nobel-díjas német író*:

Hogyan lehetséges az, hogy 800 millió keresztény között olyan kevés lehetősége van ennek a világnak, a terror, az elnyomás és a félelem világának megváltoztatására?...

A keresztény világnak félelem nélküli világnak kellene lennie. Világunk nem keresztény, ha a félelem növekszik benne, ahelyett, hogy csökkenne; éspedig nem a haláltól való félelem, hanem a félelem az élettől, az emberektől, a hatalomtól és az életkörülményektől; félelem az éhínségtől és a kínzástól, félelem a háborútól... Az evangéliumokban sehol sem találom, hogy jóváhagyják az elnyomást, az öldöklést, az erőszakot...

Hiszek Krisztusban, és hiszem, hogy a világ 800 millió kereszténye megváltoztathatná a föld színét...

J. GUEHENNO, *író, francia akadémikus*:

Jézus tudott és ismert, ahogy tudni és ismerni lehet,
amikor nem a dicsőséget, hanem az igazságot keressük,
az igazságot másokban és önmagukban.
Tudta azt, ami meghalad minden könyvet,
másképpen tudott és ismert, mint a tudósok,
úgy, ahogy a legegyszerűbbek.
Tudta azt, amit a szív tud.
Ismerte az embert, és tudta, mi történik az emberek között,
ismerte az igazság vágyát,
tudta, mit jelent mindegyikünknek a szeretet legkisebb jele is.
Szívünk lángol, míg szavait hallgatjuk:
« Gyermekeim, már csak kis ideig vagyok veletek...
Új parancsot adok: szeressétek egymást...
Senkinek sincs nagyobb szeretete azénál, aki életét adja barátaiért... »
Kétségtelenül Ő mindenkinél jobban tudta,
mit tehet a szeretet az emberek örömeért,
és mit jelent az a vágyunk, hogy szeressünk és szeressenek bennünket...
Teljes erőmből hiszek ennek a szeretetnek erejében...

WERNHER VON BRAUN, a NASA (*észak-amerikai atomkutató központ*) *helyettes igazgatója*:

Az ember sohasem volt olyan közel ahhoz, hogy feleletet találjon Pilátus kérdésére: « Mi az igazság? », mint a tudomány útján. Én személy szerint hiszek az igazság végső győzelmében. Hiszem, hogy abban a mértékben, ahogyan mindig jobban hatalmunkba kerítjük a természetet, nemcsak hogy általánosan elfogadott tudományos fölfedezésekre fogunk bukkanni, hanem ugyanakkor az emberi magatartás általánosan elfogadott szabályaira és mintáira is.

A XIX. század materialistái és örököseik, a XX. századi marxisták azt mondják nekünk: a teremtés növekvő tudományos megismerése lehetővé teszi, hogy mellőzzük a Teremtőbe vetett hitet. De mindezidáig minden új

felelet új kérdéseket vetett föl. Minél jobban megértjük az atomszerkezet bonyolultságát, az élet természetét, vagy a naprendszerek mozgását, annál több okot találunk, hogy bámulatba essünk az isteni teremtés ragyogása előtt.

De istenigényünk nemcsak félelmen alapul. Az embernek úgy van szüksége hitre, akárcsak kenyérre, vízre vagy levegőre.

Ha a világ minden tudománya megvan bennünk, akkor is szükségünk van arra, hogy higgyünk Istenben. Rászorulunk erre a hitre akkor, amikor önmagunkba vetett hitünk a végére jár.

OLIVIER MESSIAEN, *zeneszerző, ornitológus*:

Jézus Krisztus a mi mintánk, Jézus Krisztus a mi utunk. Jézus Krisztus Isten megtestesült Fia, Jézus Krisztus Isten. Élete, halála, feltámadása, dicsőséges visszatérése az egyedüli valamirevaló események az emberek történelmében ezen a Föld nevű bolygón. A szenvedélyes tudományos kutatás e napjaiban álmodozhatik az ember vég nélkül, gondolatban túlhaladhat kis naprendszerünkön és föltételezheti, hogy más csillagokon lakott világok vannak, más értelmes lényekkel, akik még várnak a Megváltóra, vagy már, akárcsak mi, élvezték a megváltás jótétményét. Mégis a Föld bolygójának jutott osztályrészéül a páratlan ajándék: az Ige megtestesülése, a láthatatlan betörése a láthatóba, az öröké az időbe. Hogy kijussunk ebből az otthonos térből és időből, hogy elérjünk a feltámadásig és egy más dimenziókba tartozó új életig, ahhoz kétségtelenül át kell mennünk a szenvedésen és a halálon. De nincs-e meg már a dicsőség látomásának valami előíze azokban, akik — az Átváltoztatás szavaira felelve — hitük minden erejével így kiálthatnak: « Én Uram és én Istenem! »

3. HÁROM SZAKEMBER A JÉZUS-TÉMÁRÓL

Létezett-e valóban Jézus?

A kérdés végighúzódik a századokon, újra meg újra fölelevenedve hivők és hitetlenek között, más-más alakban, de lényegében egyformán. Először *vallási* jellegű volt: « Egy isten teste nem lehet olyan, mint a tied; az nem úgy táplálkozik, mint te; nem olyan a hangja, mint a tied; a te testedben folydogáló vér hasonlíthat-e ahhoz, ami egy isten ereiben folyik? Micsoda Isten fia az, akit Atyja nem tudott megmenteni a leggyalázatosabb kivégzéstől! » 180 táján Celsus filozófus így foglalja össze azt a tűrhetetlen botrányt, amelyet Isten embersége okoz mind az ateistáknak, mind jó csomó kereszténynek. Egyesek közülük azt állítják, hogy Isten fia csak látszólag ember, látszólag élt, látszólag halt meg.

Éles fordulatot vett a kérdés a *tudományos* szempontból: mítosz Jézus, avagy történelem? Életéről kevés a nem keresztény dokumentum; ez több történészt arra a gondolatra késztetett, hogy Jézus a hivő buzgóság terméke. Lehet-e tudni — nemcsak hinni —, hogy élt? A XIX. század folyamán nagy vita zajlott le, és vagy negyven évvel ezelőtt ideiglenesen azzal a végkövetkez-

tetéssel zárult, hogy Jézus csakugyan létezett. De ma új kérdés merül fel, *filozófiai* téren: Mi az a történelmi lét? Két napja egy egyetemi hallgató ezt mondta nekem: « A történelem nem az, ami elmúlt és aminek már semmi köze hozzám, hanem az, amit elmondanak és ünnepelnek; nekem tehát nem az számít, hogy Jézus létezett-e, hanem az, amit az ő nevében hirdetnek. »

És bizonyos értelemben igaza van. Jézus nem hagyott ránk emléket, írást. Csak néhány tanítványt hagyott hátra maga után. Nélkülük lehetetlen megismerni őt. Soha senki sem mellőzheti az evangéliumokat, ezeket az elkötelezett tanúságtételeket (nem pedig életrajzokat). De nem értem meg üzenetüket, amely hitem forrása, ha nem figyelek arra, amit közölni akarnak velem. Nem egy elvont eszmét, ellenkezőleg: az *örömhírt*: Isten a Názáreti Jézus emberségében egészen odaadta magát nekünk. Jézus éhes volt, beszélt, emberi vér csörgedezett ereiben, kísértést szenvedett, gyalázatos kereszthalált halt. Ez korszakalkotó. Ez történelmünk része mindörökre, és a világ emiatt már sohasem lesz olyan, mint azelőtt.

Michel Bouttier protestáns lelkész, teológus

Kiszínezték-e az apostolok a valóságot?

Először is azzal a kérdéssel felelnék: miért vetik föl ezt a kérdést? Mert ez az aggodalom már eredetében hibás lehet. Talán nem abból a jogos gondból származik, hogy értelmesen magunkévá tegyük Jézus üzenetét, hanem abból, hogy értelemmel igazoljuk hitünket: akkor pedig a hit már nem hit. Vagy születhetik abból a jámbor kívánságból is, hogy megérintsük, lássuk a Názáreti Jézus imádásra méltó személyét. Ez a kívánság azonban összezavarja egymással az élő Urat és a múltban élő embert. *Nem arról van szó, hogy gondolatunkkal és képzeletünkkel feltámasszunk egy halottat, hanem arról, hogy meghalljam azt a kérdést, amelyet a földön élt és halottaiból feltámadott Krisztus hozzám intéz.* Végül aggodalmunk nem helyénvaló kíváncsiságból is eredhet, amely Jézus « ipsissima verba » kijelentéseit tekinti hitelesnek, nagyobb értékűnek, mintha ezek fontosabbak volnának, mint a születő Egyháztól ránk hagyományozott és módosított szavak, mintha arról lenne szó, hogy eltávolítsuk a kereszténységből azokat az üledékeket, amelyeket az ősi hagyomány rakott volna rá, és így napfényre hozzuk a Názáreti Jézus alakját; végül mintha minden kereszténynek exegétának kellene lennie ahhoz, hogy felfogja az Isten Igéjét.

Így hát a kérdés helyébe egy másik kerül: Ismerjük-e igazán Jézus Krisztust, miután csak az apostolok tanúságán keresztül ismerjük? Tiszta szándékot tételezve föl a kérdezőben, mindenekelőtt egy negatív választ adok: az evangéliumok kijelentései nem ellenkeznek a vele kapcsolatos tudományok (régészet, nyelvészet) legújabb eredményeivel... És a pozitív felelet? Az evangéliumokat abban a perspektívában kell olvasni, amelyben íródtak. A felületes megfigyelőnek úgy tűnik, hogy a vízbe merített bot törött: nem ismeri annak a környezetnek « deformáló » hatását, amelyben látja. Az evangéliumoknál nincs szó deformálásról, hanem az emlékek, vagy a megvilágosítás átformáló hatásáról. A húsvéti esemény világánál a tanítványok megértették az elmúlt idő eseményeit. Olvasóik szolgálatában aktualizálták az elmúlt

időt, és így ma nekem a jelenben hangzik fel a valaha föltett kérdés: « És ti mit mondotok, ki vagyok? »

Xavier Léon-Dufour jezsuita exegéta

A Jézus alapította vallás « egy vallás a többi között »?

Azok között az emberek között, akiknek emlékét megőrzi a történelem, ott sorakoznak a vallásalapítók. Találkoztak olyan ihletett emberek, akik mélyrehatóan megértették, hogy Isten — vagy az Istenség — lényege szerint a Kikerülhetetlen. Ezek az emberek különböző kulturális környezetekben értelmezték az emberi sors titokzatos összefüggéseit az « odaát »-tal. Tanítványok csoportosultak köréjük, megosztották hitüket, szertartásaikat, erkölcsi követeléseiket, fölismerve bennük azokat a kezdeményezőket, akikben vallásos szükségleteik visszhangra találtak. Ilyen kezdeményező-e Jézus? Egy vallásalapító a többi között, egy vallásé a többi közül?

Ha elfogadjuk ezt a kérdést — ami, úgy tetszik, nem is kérdéses —, az annyit jelent, hogy az összehasonlító vallástörténet útjára jutunk: párhuzamokat vonunk Jézus vallása és a vallásosság más megnyilvánulásai között. Összehasonlíthatjuk egyik alapítót a másikkal, egyik hitet a másikkal, egyik rítust a másikkal, egyik valláserkölcsöt a másikkal, egyik lelkiséget a másikkal. Összehasonlíthatjuk « Krisztus vallásának » kulturális termékenységét más vallásokéval. Igen valószínű, hogy sokféle módon meg lehet így állapítani Jézusnak és az ő « vallásának » felsőbbrendűségét: nagyobb benne az Isten iránti érzék tisztasága és mélysége, teljesebb a babona és a mágia visszautasítása, érettebb a Mester iránti elkötelezettség követelése, gazdagabbak az igazságkereső embernek adott feleletek.

De meg kell vallanom: amikor Jézus Krisztusba vetett hitemről adok számot, engem nem elégít ki, hogy a legtökéletesebb vallás alapítójának ismerjem el. Különben is ki biztosít, hogy nem lép föl majdan egy még tökéletesebb vallásalapító? Még az sem elégítene ki, ha az abszolút tökéletes vallás alapítóját ismerném föl benne. Amit ő hitem számára jelent, az nem merül ki egy új vallási jelenség megalkotásában...

Jézus Krisztusban én az emberek között megnyilatkozó Isten végső kezdeményezését ismerem föl, amely *lehetővé teszi az embernek történelme végső értelmezését.* Azt a kimeríthetetlen Eseményt fedezem föl benne, amely az egyedüvaló Istenről beszél nekem, arról az Istenről, aki a végsőkig beteljesíti egész teremtésének szavát. *Egy abszolút, minden emberre vonatkozó jövő örömhírét fogadom Benne.* Amikor Jézus Krisztus tanítványa leszek, vele az emberi történelem abszolút súlypontja húz magához. Nem lesz több hozzá hasonló: Isten immár sem meg nem kettőzheti őt, sem ellene nem mondhat, sem messzebbre el nem mehet, mint őbenne.

Ezért beszélek inkább Jézus evangéliumáról, vagy a Jézus-eseményről, mint Jézus vallásáról: Jézus vallása csak egy része az evangéliumnak. Hiteket, rítusokat, intézményeket össze lehet hasonlítani — a Jézus-esemény azonban összehasonlíthatatlan, egész teljességében összefoglal mindent Isten végső szavában, Jézusban, akiben minden beteljesedik.

P.-A. Liégé domonkos teológus

SZERETNI MINDVÉGIG

Jézus a végsőkig hű marad ahhoz,
ami volt, amit tanított és tett.
Meghirdette és megvalósította Isten országát:
hirdette és megmutatta,
hogy Isten velünk van,
és szabadulást hoz nekünk.
Nem olyan szabadulást, amelyet erőszakkal és hatalommal lehet elérni,
nem olyan szabadságot, amely rabsággal végződik.
Jézus alapvetőbb, gyökeresebb forradalmat akart:
a szív megváltozását.
Mert csak a SZERETET képes megsemmisíteni gyökerestül
az erőszak, a gyávaság és az önzés minden formáját.
Csak a szeretet változtathatja a rosszat jóra, a halált életté.
Jézus tudta, hogy szembe kell szállnia a rosszal és a halállal,
mivel mindvégig szeretni akart.
Tudta, hogy csak az ő szenvedése és halála tárhatja föl előttünk,
mekkora az ő szeretete, és hogy mennyire szereti a világot Isten.
Jézus önként adta át magát a szenvedésre.
Isten, az ő Atyja akarta ezt így.
MERT CSAK ISTEN FIÁNAK HALÁLA MUTATHATTA MEG,
MENNYIRE SZERET MINKET ISTEN.
A rossz és a halál megkapták a döntő csapást:
Jézus FELTÁMADT ÉS LELKE ÁLTAL KÖZÖTTÜNK ÉL.
Minket is hív, csatlakozzunk Hozzá: Ő az Út, az Igazság és az Élet.
Jézus lehetővé tette számunkra a rossztól és a haláltól való
teljes szabadulást.
Mert nekünk ajándékozta önmagát és teljes szeretetét.
Mielőtt a halálba indult volna,
a megtört kenyérben
saját testét adta, amelynek meg kellett halnia értünk,
hogy örök életünk legyen általa;
Vérében, amelyet kiontott értünk,
Isten új és örök szövetséget kötött népével.
Azt mondotta: « Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre ».
Amikor ma is a szentmisében a kenyér és a bor színe alatt
magunkhoz vesszük Testét és Vérét,
arra kötelezzük el magunkat, hogy az Ő erejében
mindvégig hűségesen éljük meg szeretetét.
Jézus megígérte és elküldte Lelkét,
hogy bátran és örömben tudjuk ünnepelni és megélni:
azt, amit az életről és a halálról mondott,

amit tett és ami ő maga volt,
amivé számunkra a föltámadás által lett.
Lelkét adta, hogy tanúskodjon bennünk:
A SZERETET ERŐSEBB A ROSSZNÁL ÉS A HALÁLNÁL.
Jézus Krisztusban megismertük Istent. Ő az Emmanuel, a Velünk-Lakó-Isten.
Benne Isten emberré lett. Isten Jézus Krisztus Atyja és a mi
Atyánk. Jézus Isten Fia, aki emberré lett, hogy Lelke erejével mi is
Isten gyermekeivé és egymás testvéreivé legyünk.
Jézus Krisztusban ismerjük meg igazán, kicsoda Isten, és kicsoda az ember.
Jézus Krisztusban fedezzük fel, hogy Isten Szeretet;
és Lelke által biztosan állíthatjuk:
JÉZUS KRISZTUS AZ ÜDVÖZÍTŐ, AZ EMBER MEGVÁLTÓJA.

Isten és Jézus titkáról lásd még a II. részt és a III. részben a Hitvallás magyarázatát!

4. ÚJ PÜNKÖSD?

Az újszövetségi pünkösd kimondhatatlan tapasztalatát az Apostolok Cselekedetei képletes bibliai nyelvezettel mondják el.(*Lásd* II/2.) *Itt is, miként a Sinai tapasztalatról szóló beszámolóban, jelen van a tűz, a viharos szél: ezek fejezik ki Isten jelenlétét és « belépését » az emberi történelembe. A pünkösdi tűz azt jelenti, hogy Jézus föltámadásával megkezdődtek az « utolsó idők », tehát a világ teljes átváltozása. Isten Lelkének tüze megtisztítja a régit és megszületőben van az új világ. A Lélek kiáradt mindenkire: megkapták férfiak és nők, fiatalok és idősek, a zsidók és minden nemzet képviselői... Eltűnnek a korlátok az emberek között.* Megjelenik Isten új népe.

Azok, akiket az első pünkösdkor eltöltött a Lélek, megértették és megélték azt, hogy Isten Fiának vére és szeretete által létrejött az új és örök szövetség Isten és az emberek között, és minden nemzet meghívást kapott, *hogy e szövetséghez, ill. Isten új népéhez csatlakozzék.* Az Egyház megszületett az első pünkösdkor, *és megkezdte az Örömhír továbbadását minden népnek, megkezdte az emberiség összegyűjtését egyetlen népbe. Ami pünkösdkor történt, valami meglepően rendkívüli és ingyenes volt. A tűz és a zúgó szél megsejtetik, hogy Isten Lelkének ereje éget, eléget, de életet is ad; felperzsel, de ugyanakkor felfrissít; világít és sodor az ismeretlenbe; eggyéolvaszt és szabadsággal tölt el...*

A lángoló nyelvek adománya folytán mindnyájan elkezdtek beszélni saját nyelvükön, és mégis mindenki megértette őket. Bábelben a nyelvek összezavarodtak, az emberek megoszlottak. Pünkösdkor a szeretet Lelke egységet teremt. *A pünkösdi Lélek végig a történelmen a szeretet és a szolidaritás ajándékait osztja szét a Jézus-követőknek.*

« *Amikor A Fiú befejezte a földön azt a munkát, amelynek elvégzésével az Atya megbízta* (*vö. Jn* 17,4), *pünkösdkor a Szentlélek küldetése kezdődött, hogy ő legyen az egyház állandó megszentelője és így a hívőknek — Krisztus által az egy Lélekben — szabad útjuk legyen az Atyához* (*vö. Ef* 2,18). Az élet Lelke ő, *vagyis örök életre szökellő vízforrás* (*vö. Jn* 4,14; 7,38-39); általa eleveníti meg az Atya a bűn halálával meghalt embereket, amíg halandó testüket is életre nem kelti Krisztusban (*vö. Róm* 8,10-11) » (*LG* 4).

Keresztény közösségeink

A mi vidékeinken a nem hivő ember is gyakran találkozik keresztény közösségekkel. A hivő pedig « beleszületik » az egyházba. Amikor megkeresztelnek bennünket — általában a születés után hamarosan sor kerül a keresztségre —, tudtunkon kívül leszünk az egyház tagjai. Később, értelmünk nyiladozásával, a szülői nevelés, templomi hitoktatás és a felnőtt keresztényekkel való érintkezés során tudotosítjuk azt, mit is jelent kereszténynek lenni. A serdülőkorban vagy öntudatosan csatlakozunk Krisztushoz, vagy — sajnos ez is egyre gyakoribb — elfordulunk nemcsak az egyháztól, hanem Krisztustól, Istentől is.

Mindenesetre, amikor keresztény létünket tudatosítjuk, ott találjuk magunkat a hivő közösség ölén. *Az a tény, hogy a kereszstséggel az egyház tagjai lettünk (jóllehet tudtunkon kívül), jelzi Isten megelőző szeretetét*: Krisztusban meghívott bennünket az örök életre, felajánlotta az egyházban éltető Igéjét és a kegyelmi élet eszközeit, a szentségeket. Mindezekről a következőkben szólunk. De előbb tekintsünk körül, lássuk azokat a konkrét közösségeket, amelyekbe « beleszülettünk ».

Szolgálatok az egyházban

Szent Pál leveleiben gyakran foglalkozik a keresztény közösségekkel, « helyi egyházakkal » (1Kor 12, Róm 12, Ef 4). Miként az ősegyház közösségei, a mai plébániák vagy egyházközségek is élő emberekből tevődnek össze: *a Krisztusban hivők és élők egyetlen « testet » alkotnak,* ahogy Pál szereti mondani. « A test ugyan egy, de sok tagja van. A testnek ez a sok tagja mégis egy test. Így Krisztus is. Mi ugyanis mindnyájan egy Lélekben egy testté lettünk a keresztség által: akár zsidó, akár pogány, akár rabszolga, akár szabad. Mindannyiunkat egy Lélek itatott át » (1Kor 12,12-13). Pál ezután részletezi allegóriáját. A testben különböző szerepek vannak: mindegyik tagnak szüksége van a másikra, valamennyien azonban az egy test javát szolgálják. Így van ez az egyházban, Krisztus Testében is.

Különös felelősség hárul azokra, akik a közösségben *sajátos megbizatást* kaptak. Az « apostolok » különös módon hirdetői Isten Krisztusban adott kinyilatkoztatásának és tanúi Krisztus feltámadásának. Az « evangélisták » különleges megbizatása az Örömhír hirdetése saját közösségükben és másoknak. A « tanítók » felelősek a hit elmélyítéséért, a « próféták » pedig különböző rendkívüli adományokat (« karizmákat ») kaptak Istentől. Ezeknek a szerepeknek az volt a rendeltetésük, hogy lehetővé tegyék a közösség (a « test ») minden tagjának az életet és a cselekvést a kapott adományok szerint. Mert a keresztény közösségben mindenki hivatást kapott arra, hogy hozzájáruljon az egész Test küldetésének megvalósításához; hogy Krisztus Lelkétől ihletve a saját konkrét közösségén keresztül építse az EGYHÁZAT, amely a zsinat megfogalmazása szerint « a HIT, REMÉNY és SZERETET közössége ». Ennek a közösségnek állandóan meg kell újulnia és növekednie kell Krisztus « teljességének » mértéke szerint.

Valamennyien teljes jogú tagjai vagyunk a keresztény közösségnek. Mindannyiunknak meg kell találnunk sajátos helyünket, szerepünket, hivatásunkat, hogy e szerint hozzájárulhassunk a közösség teljes életéhez. A *közösségi szolgálatokat* így oszthatjuk fel:

- Krisztus örömhírének hirdetése
- A hit titkainak ünneplése (liturgia és imaszertartások)
- Testvéri szolgálat (segítés a rászorulókon, a közösség építése különböző módokon)
- A közösség vezetése, irányítása.

A « testben » a Főt, Krisztust a püspökök és papok képviselik. Ők Krisztus « papi », « prófétai » és « királyi » szolgálatának közvetlen képviselői; elsősorban ők a vezetők, ők a felelősek a közösség különböző működési formáiért. De a maga módján minden hivő, a közösség valamennyi tagja « pap », « próféta » és « király ». Mindannyiunk Feje, Alapja, Központja Krisztus, aki a szó szoros értelmében egyedül Pap, Próféta és Király. Ő gyűjt össze bennünket Lelke által, Ő tartja össze a Testet, Ő élteti a közösséget, az egyetlen Test tagjait.

« Amint az Úr rendelkezése alapján Szent Péter és a többi apostol egyetlen apostoli kollégiumot alkot, úgy kapcsolódnak egymáshoz a római püspök, Szent Péter utóda, meg a püspökök, az apostolok utódai... A kollégiumnak, vagyis a püspökök testületének csupán akkor van meg a maga sajátos tekintélye, ha hozzáértik a római pápát, Péter utódát, a főt, akinek primátusa, hatalma csorbítatlanul megmarad az összes pásztorok és a hívek felett. A római pápának ugyanis tisztsége folytán — ő Krisztus helyettese és az egész egyház feje — teljes, legfelsőbb és egyetemes hatalma van az egyházon, és ezt mindig szabadon gyakorolhatja. A püspökök rendje viszont, amely az apostolok kollégiumának helyére lépett a tanítás és a lelkipásztori gondoskodás terén, sőt amelyben megszakítás nélkül megmarad az apostoli testület, fejével, a római pápával együtt — és sohasem a fő nélkül — szintén hordozója az egész egyházra kiterjedő legfőbb és teljes hatalomnak, de ezt a hatalmat csak a római püspök beleegyezésével gyakorolhatja... Az egész egyházra kiterjedő hatalmát ez a kollégium ünnepélyes módon az egyetemes zsinaton gyakorolja...

A kollégiális egység megmutatkozik az egyes püspököknek a részegyházakkal és az egyetemes egyházzal való kapcsolataiban is... A részegyházak élén álló püspök, mint lelkipásztor, az Isten népének őrá bízott részlegét kormányozza, nem más egyházat, nem is az egyetemes egyházat... A pásztorok testületének kell gondoskodnia arról, hogy az egész földkerekségen hirdessék az evangéliumot, mert mindnyájuknak egyszerre adta Krisztus a parancsot, közös kötelességet rótt rájuk... A helyi egyházaknak az egységet őrző változatossága fényesen bizonyítja az osztatlan egyház katolicitását (egyetemességét). Napjainkban a püspöki karok hasonló módon sokféle és hatékony segítséggel járulhatnak hozzá ahhoz, hogy a kollegialitás szelleme kézzelfoghatóan megnyilatkozzék. »

(Zsinat, LG 22-23)

A magyar püspöki kar (1979).

Új pünkösd

Az ember imádkozó lény. Amikor Isten felé fordítjuk lelkünket, amikor hozzá beszélünk, és főleg, amikor figyelünk Szavára, amely lelkiismeretünkön keresztül szól hozzánk, valóban megéljük azt, hogy Isten « képmásai » vagyunk. Az élő Isten beszélő társai és munkatársai vagyunk, hogy szebb és jobb világot teremtsünk. A keresztény ember Jézus Lelke erejében fordul az Atyához, mivel tudja, hogy a Fiúban Isten gyermeke. Bizalommal Abbának, Apukának szólíthatja Őt, miként Jézus tette.

Miként az első pünkösd után a keresztények, mai hivő férfiak és nők, fiatalok és idősebbek, a Lélek erejében tanúságot tesznek a feltámadt Krisztusról. Közösen imádkoznak a Lélek ajándékaiért (karizmák), hogy ezek erejében megújíthassák a föld színét. Amikor közösen olvassák a Szentírást, imádkoznak és énekelnek, megélik azt, amit Krisztus mondott: « Ahol ketten-hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük. » (Mt 18,20)

Az utóbbi években a katolikus egyházban új szellemi mozgolódás mutatkozik. Az imádságnak, az Isten dicséretének új módjai jelentkeznek. Számtalan imakör alakul szerte a világon. Időnként nagy imatalálkozókat is rendeznek. Pl. 1975-ben, a Szentévben pünkösd napján a katolikus karizmatikus közösségek 3. világkongresszusukat tartották Rómában. Köztük volt Leo Jozef Suenens belga bíboros is, a mozgalom egyik kiemelkedő személyisége. (Könyvet is írt a karizmatikus mozgalomról, amely magyarul *Új pünkösd?* címen jelent meg az eisenstadti Prugg kiadónál 1976-ban.) VI. Pál pápa fogadta a kongresszus résztvevőit, és — többek között — ezeket mondotta nekik: « Sohasem volt ekkora szükség, mint ma arra, hogy a történelemben folytatódjék pünkösd csodája. »

Suenens bíboros említett könyve elejéről idézünk most egy vallomást, amely eredetileg egy amerikai folyóirat körkérdésére adott válasz volt.

Miért vagyok a remény embere?

Mert hiszem:
Isten új arcot ölt minden reggel,
és most teremti a világot,
nem valahol az elfelejtett múlt ködében.
Ez késztet minden percben készen állni
a nagy találkozásra.
Mert a váratlan a Gondviselés szabálya.
Ez a kiszámíthatatlan Isten ment meg minket
és szabadít meg minden determinizmustól
kijátszva a szociológusok borúlátó jóslatait.
Ez a kiszámíthatatlan Isten szereti gyermekeit, az embereket.
Ez reményem forrása.
A remény embere vagyok: nem emberi érvek,
nem természetes optimizmus
táplálja bennem a reményt,

hanem egyszerűen hiszem, hogy a Szentlélek működik
az Egyházban és a világban,
akár tudunk róla, akár nem.
A remény embere vagyok, mert hiszem:
a Szentlélek mindörökké a Teremtő Szellem,
aki minden reggel új szabadságot, örömöt és bizalmat hoz
azoknak, akik befogodják.
A remény embere vagyok, mert tudom:
az Egyház története hosszú,
s tele a Szentlélek csodáival.
Gondoljatok a prófétákra és a szentekre,
akik döntő órákban a kegyelem csodálatos eszközei voltak,
s fénycsóvát vetítettek elénk az útra.
Hiszek a Szentlélek meglepetéseiben.
XXIII. János pápa is egy volt közülük.
A Zsinat is.
Nem számítottunk se az egyikre, se a másikra.
Miért merülne ki éppen most Isten képzelőereje és szeretete?
Remélni kötelesség és nem fényűzés.
A remény nem álmodozás,
ellenkezőleg: eszköz, hogy álmunkat valóra váltsuk.
Boldogok, akik álmodni mernek,
s álmukért kemény pénzzel fizetnek,
hogy testet öltsön az emberek életében.

1974 Pünkösdjén

EGY TEST - EGY LÉLEK

Közösséggé válhatunk,
ha találunk időt egymás számára,
ha sikerül valóban találkoznunk
és együtt lennünk.

Keresztény közösség akkor leszünk,
ha Isten Lelkének ereje összegyűjt bennünket,
hogy találkozzunk Isten jelenlétében,
hogy együtt örüljünk,
és megünnepeljük hitünk legnagyobb titkait,
Isten szeretetének jeleit.

Amikor az Eukarisztiára (szentmisére) összcjövünk,
azt ünnepeljük és tesszük,
amit Krisztus hagyott örökségbe.

Vasár- és ünnepnapi összejöveteleink jelei annak,
hogy együtt akarunk lenni Istennel és egymással,
és erőforrás, amely arra képesít bennünket,
hogy olyanok legyünk, amilyennek Krisztus akar bennünket.

A szentmisén és imaösszejöveteleinken megsejtjük,
mennyire különbözünk egymástól,
és mennyire szükséges, hogy együtt legyünk.
Életkorunk és tapasztalataink különbözők,
különbözők a szokások és ízlések,
különböző a hit felé megtett útszakasz.

Különbözünk egymástól; ezért néha szétválunk,
és azokkal találkozunk, akikkel jobban megértjük egymást.
Utána újból találkozunk azokkal, akik különböznek tőlünk,
hogy jobban megismerjük egymást
mint egyetlen Test, egyetlen nép tagjai.

A találkozást Isten előtt,
az egységet a különbözőségben
KRISZTUS LELKE MŰVELI.

Általa születünk újjá mint közösség.

A hivő ember az egyházban tanúskodik,
és sajátos hivatása szerint az Örömhír hírnöke lesz
életpéldájával, szavaival és tetteivel egyaránt.

Nem propagandát fejt ki,
hanem tanúskodik az Igazságról,
JÉZUS KRISZTUSRÓL.

Konkrét egyházi közösségeinket
szeretnénk EGYÜTT ÉPÍTENI.

Együtt szeretnénk egy-ház lenni,
amely Isten Lelkének erejével
élő emberekből épül az Alapra:
a feltámadt JÉZUS KRISZTUSRA.

Kalkuttai Teréz anya

5. KRISZTUS MAI TANÚI

A történelem folyamán mindig a tevékeny testvéri szeretet különböztette meg az igazi kereszténységeket a többi embertől: az ingyenes, hősies, hatékony, személynek szóló szeretet. Ezt a szeretetet Krisztus Lelke adta nekik. Így tudtak a századok során a keresztények tanúskodni Krisztusról.

A Lélek ma is támaszt lelki embereket, akik figyelve az « idők jeleire » és meghallva az Úr sugallatait folytatják az első keresztények tanúságtételét. Ilyen ember volt napjainkban XXIII. János pápa, aki a Lélek ösztönzésére kitárta az egyház ablakait, hogy friss szél áradjon be, éltető és előre sodró fuvallat egy új tavasz előjeleként. Az ő nyomában haladt VI. Pál, a párbeszéd pápája. A II. vatikáni zsinatot folytató és befejező pápa ezt mondotta a zsinat végén: « Senki sem tiszteli annyira az embert, mint az egyház ». *A mai pápák rámutattak arra, hogy az egyház legelső feladata a mai világban: hirdetni, hogy Isten szereti az embert. Isten emberszeretetének kinyilatkoztatása Jézus Krisztus. Az ember azért létezik, hogy az isteni életben részesedjék. Mivel Isten képmása, képes e nagyszerű hivatás betöltésére. Innen ered az emberi személy méltósága, ahogy II. János Pál is hirdeti első körlevelében. De ezeknek a szavaknak csak akkor lesz hitelük a világ szemében, ha a keresztények tettekkel tanúskodnak a testvéri szeretetről.*

Erről a tevékeny testvéri szeretetről tesznek tanúságot Krisztus mai követői. *Közéjük tartozik az itt bemutatott három: az albán-jugoszláv származású* Teréz anya, *a Szeretetet Misszionáriusai alapítója; a svájci* Roger Schutz, *a taizéi ökumenikus közösség megalapítója; a francia* Raoul Follereau, *a leprások apostola. Mindhármuk üzenete azoknak a fiataloknak szól, akik el akarják kötelezni magukat a jobb világért, a « szeretet civilizációjának » siettetéséért.*

Kalkuttai Teréz anya

Világi nevén Bojaxhiu Ágnes albán parasztszülők leányaként 1910-ben Szkopjében született. 1928-ban belépett az ír loretói apácák dublini kolostorába. Noviciátusát az indiai Darjeelingben végezte. 1929-től 1948-ig földrajzot tanított a kalkuttai Szent Margit-Leánygimnáziumban, amelynek néhány évig igazgatónője is volt. Elöljáróinak hozzájárulásával, majd pedig pápai engedéllyel elhagyta kolostorát, és a kalkuttai nyomornegyedbe költözött. 1948-ban a loretói apácák ruháját felcserélte a hindu nők kékszegélyű szárijával. 1949-ben csatlakozott hozzá első társa, egy bengáliai leány. 1950-ben a kalkuttai érsekség jóváhagyta a Szeretet Misszionáriusai nevű kongregációját, amely hamarosan egész Indiában elterjedt. 1965-ben elnyerték VI. Pál pápa jóváhagyását is. Utána sorra alakultak házaik Venezuelában, Ceylonban,

Tanzániában, Róma és New York nyomornegyedeiben, Ausztráliában, Jordániában stb. 1971-ben VI. Pál pápa a XXIII. János-békedíjjal tüntette ki Teréz anyát. Azóta számos díjat kapott; pl. 1978-ban neki ítélték oda a Balzan-díjat, 1979-ben pedig megkapta a Béke Nobel-díjat. Ezek összegét szegényei gondozására fordítja.

Teréz anya életéről és művéről könyvet írt Malcolm Muggeridge, amely magyarul is megjelent *Valami nagyon szépet Istenért* címmel Eisenstadtban a Prugg Kiadónál (1974).

Roger Schutz és a taizéi ökumenikus közösség

Dél-Franciaországban, Cluny közelében fekszik Taizé helység, amely a háború óta a keresztény megújulás kisugárzó központja. Roger Schutz perjel neve az elmúlt évtizedekben fogalommá lett: az ökumenizmus jelévé.

Néhány adat arról, hogyan született meg a protestáns szerzetesi közösség, amelyhez katolikusok is csatlakoztak, és amely a világ minden részéről odavonzza az elmélyülni kívánó kereszténveket, főleg a fiatalságot.

1940: augusztus 20-án Roger testvér (25 éves) Taizé falucskát választja a jövendő közösség fészkéül; két évig marad itt.

1949: Húsvét. Az első hét testvér elkötelezi magát a cölibátus és a közösségi élet vállalására.

1952: Megalakul az első Testvériség Taizén kívül.

1953: Roger testvér befejezi a Taizéi Szabályzat megírását.

1962: aug. 6. A Kiengesztelődés templomának felavatása.

1966: szeptember eleje. A fiatalok első nemzetközi találkozója.

1969: Ettől kezdve a közösségnek katolikus tagjai is vannak.

1970: Húsvét. Roger testvér meghirdeti a fiatalok zsinatát: « A föltámadt Krisztus az Egyház tavaszát készíti nekünk ». Négy és fél évi készület következik.

1974: aug. 30. A fiatalok zsinatának megnyitása. « Első levél Isten népéhez », amelyet egy nemzetközi összetételű csoport szövegez meg. Roger testvér minden fiatalhoz levelet intéz: « Megélni a nem reméltet. »

1976: December. « Második levél Isten népéhez », amelyet Kalkuttában írnak.

1977: December. « Levél minden nemzedékhez » (A Kínai Tengeren íródik).

1978: December. « A fiatalok zsinatának 1979-es aktái » (Kenya nyomornegyedében írják.) Roger testvér afrikai levele: « Egy szeretet megdöbbenése ».

1979: December. « A fiatalok zsinatának 1980-as aktái » (Chilében írják). Dec. 27-31: az ifjúsági zsinat európai találkozója Barcelonában.

A Teréz anyával való találkozás és közös munka után

Kalkutta-Chittagong, 1976 . december 1.

« Ázsiában meggyőződtünk arról, hogy az emberiséget szétválasztó sebek gyógyíthatók. Ezt szeretnénk megmondani mindenkinek, aki úgy gondolja: hiábavaló az emberibb világért való küzdelem. Idejövet magunkkal hoztuk sokaknak a jelenlétét, akik fulladoznak és tehetetlennek érzik magukat, és ezért kishitűek vagy kétségbeesnek. Elmegyünk innen, miután a nagy ínségben felfedeztük a nép meglepő életerejét és miután egy új jövő távlatait megpillantottuk.

Ennek a jövőnek a megteremtésében Isten népének különleges esélye van: mivel kiterjed az egész világra, az emberi családban megsokszorozhatja a megosztás (*partage*) örömét. Ez az öröm eléggé nagy, és elterjedve átalakíthatja a megcsontosodott társadalmi berendezkedéseket, intézményeket: életet adhat az emberi családban az igazi közösségnek.

A megosztás örömének közös terjesztése mindenekelőtt az anyagi javakra vonatkozik, és a te életmódod megváltoztatásával kezdődik...

A megosztás feltételezi az egyenragúak viszonyát, és sohasem jelent függőséget. Ez egyaránt érvényes az egyénekre és a közösségekre... A megosztás megváltoztatja a te lakóterületedet is. Tedd házadat az állandó találkozás helyévé, a békesség és a megbocsátás helyévé. Vannak szomszédaid. Találkozni fogsz elmagányosodott emberekkel. Hívd meg őket asztalodhoz. Az ünnep szelleme jobban előtűnik az egyszerűségben, mint a bőségesen megrakott asztalnál.

A megosztás öröme vonatkozik a munkára is. Tegyél meg mindent, hogy mindenki méltányos fizetést kapjon és emberhez méltó munkakörülmények között dolgozhasson. Ha munkád értelme a karrier, az érvényesülés, a magas fizetés, a fogyasztói társadalom által támasztott igények kielégítése, akkor nagyon közel állsz mások kihasználásához, kizsákmányolásához. Sürgető feladatunk az, hogy küzdjünk a földi javak új elosztásáért. Az új megosztás nemcsak azt követeli meg az iparilag fejlett országoktól, hogy a fölöslegükből adjanak, hanem mindenképpen meg kell változtatni a nemzetközi igazságtalanságokat fenntartó struktúrákat is. Ez minden ember reális szükséglete.

Az emberiség családja egységes. Senkit, egyetlen népet sem lehet kizárni belőle. Hogyan lehetséges akkor elviselni azt, hogy tagjai a faji megkülönböztetés áldozatai, politikai foglyok legyenek, akiket mindenféle erőszaknak alávetnek. Egyes országokban szégyenletesen kínozzák az embereket, másutt az emberi szabadságjogokat korlátozzák, vagy teljesen eltörlik. Több munkát kell egyszerre végeznünk, hogy meggyógyítsuk az emberiség e nagy sebeit. Egyesek lelkes kitartással fognak dolgozni a társadalmi struktúrák megváltoztatásáért, mások pedig közvetlenül és közösen tevékenykednek a társadalom áldozatainak gyors megsegítéséért.

Honnan meríthetsz erőt a szeretethez, hogy az utolsó leheletedig elkötelezd magad? Engedd, hogy csöndben megszülessék benned Krisztus élő szava, hogy aztán a gyakorlatban megvalósítsd.

Kalkutta és Chittagong (Banglades) elhagyásának pillanatában szeretnénk leírni azt, amit a legutóbbi években fedeztünk fel a világban: a sok ember

siralma és jajszava egy másik dallammal vegyül: a remény énekével. Ez az ének, bár most még fátyolos és alig hallható, a közösség éneke, az egész emberi családé: benne találja meg Isten népe felcserélhetetlen helyét...

Jézus Testének, az Egyház ébredésének a jelei mindenütt megtalálhatók. Te is felelős vagy a jövőért! »

(R. Schutz, « Második levél Isten népéhez »)

Raoul Follereau, a leprások apostola (1903-1977)

A franciaországi Nevers-ben született egyszerű családból. 15 éves korában ismerkedik meg azzal a lánnyal, Madeleine-nel, aki eszményi hitvestársa, utitársa, titkára, bizalmasa, tanácsadója és őrzőangyala lesz. A Sorbonne-on szerez jogi, irodalmi és filozófiai képesítést. 15 éves, amikor megtartja első nyilvános előadását ezzel a címmel: « Isten szeretet ». Egy kulturális küldetés alkalmával ismerkedik meg Charles de Foucauld lelkiségével, a legszegényebbeket, legelhagyatottabbakat átölelő egyetemes szeretetével. Megalapítja a Charles de Foucauld Társaságot. Európában, Észak-Afrikában és Amerikában több száz előadást tart a szaharai remetéről. Nigerben találkozik először leprásokkal, és megérti, hogy ezeknek a társadalomból kegyetlenül kitaszított, minden szellemi, lelki és orvosi segítséget nélkülöző, szinte elevenen elrothadó nyomorultaknak csak egyetlen « megbocsáthatatlan bűnük » van: a lepra. Madeleine-nel együtt a világ leprás betegeinek szenteli életét.

Először Elefántcsontparton segít felépíteni egy modern lepratelepet (Adzopé); a háború befejeztével pedig útrakel, hogy a világ legtávolabbi táján is megkeresse, megölelje és az életbe visszahívja leprás testvéreit. Raoul és Madeleine Follereau 1950-ben 30000 km-t tesznek meg, « Raoul papa » 43 konferenciát és 7 rádióelőadást tart. 1951-ben Afrikát járják be (találkoznak dr. Albert Schweitzerrel is): a 40000 km-es út során 63 lepratelepet keresnek fel, Raoul 48 konferenciát ad. 1952-ben 65000 km-t járnak be Libanontól a Fidzsi szigetekig. 1953-ban újabb 40000 km-t hagynak maguk mögött Afrikában, ahol meglátogatnak mintegy 30 lepratelepet. 1954-ben többek között Irak, Vietnam, Thaiföld és Japán leprásait keresik fel. Ekkor már tudományosan igazolt tény, hogy a lepra, főképp kezdeti szakaszában, gyógyítható betegség, és csak igen kis százaléka fertőz.

1954-ben először rendezik meg a leprások világnapját. Follereau üzenetében 15 millió leprás embernek kér kegyelmet. Ebben az évben 20, néhány év mulva már 127 ország csatlakozik a kezdeményezéshez. Follereau lassú, szívós propagandamunkával meggyőzi az ENSZ-et is, hogy nyilatkozatban kell biztosítani a leprás betegek emberi jogait. Hadat üzen a világban uralkodó önzés, éhség és nyomor ellen. Létrehozza « A háború egy napját a békéért » mozgalmat. A tervet VI. Pál pápának is bemutatja. Járni már alig tud, amikor Dom Helder Camarával, kalkuttai Teréz anyával és Roger Schutzcel még részt vesz egy milánói éhség ellenes tüntetésen. — A lepra, a háború, a nyomor és az önzés ellen vívott világméretű küzdelmének folytatását végrendeletében a világ ifjúságára bízza.

Részletek Raoul Follereau Üzeneteiből

Üzenet a világ ifjúságához, 1961.

Ha enni van kedvetek, ne mondjátok: « Éhes vagyok! », hanem gondoljatok arra a 400 millió fiatal leányra és fiúra, akik ma nem ettek semmit. Mert a világ fiatalságának fele éhezik.

Ha meg vagytok fázva, ne mondjátok: « Istenem, jaj, de beteg vagyok! », hanem gondoljatok mindazokra, akik szenvednek, arra a 800 millió emberi lényre, akik soha nem láttak orvost.

Üzenet a világ ifjúságához, 1962.

A legnagyobb szerencsétlenség, ami veletek megeshet, az, hogy senkinek sem vagytok hasznosak, hogy életetek nem jó semmire sem.

Üzenet a világ ifjúságához, 1965.

Mit akartok inkább:

— egy új típusú, jól felszerelt bombázót,

— vagy 75 ezerágyas kórházat,

— vagy 30 egyetemet 1000 hallgatóval?

— vagy 250000 tanítót a harmadik világ számára, ahol a 15 éven aluli nemzedék fele írástudatlan?

— vagy 50000 traktort,

— vagy 15000 aratógépet?

Világ ifjúsága, mit akarsz inkább?

Hogy a szeretet újjászülessék a világban, harcolnunk kell mindennap. Szünet nélkül, és nem törődve mással.

A szeretet minden elvetett magja előbb vagy utóbb kivirágzik.

Üzenet a világ ifjúságához, 1968.

Csak úgy reformáljátok meg a világot, ha szívét gazdaggá teszitek.

Igen, lázadjatok! Lázadjatok fel, amikor megtudjátok, hogy egy atomhajtású repülőgép-anyahajó három millió tonna gabona értékét jelenti, hogy egy rakéta árából százezer tonna cukrot lehetne szétosztani a legszegényebbeknek, hogy egy tengeralattjáró árából pedig 50000 tonna húst lehetne adni az éhezőknek.

Forradalom? Igen. Azok javára, akik ma éhesen fekszenek le — talán a puszta földre —, azért a két milliárd emberért, akiknek 60 %-a még nem érte el 20. évét.

Itt az ideje annak, hogy lezárjuk az emberiség embertelen történetét.

A világ gazdagsága mindenkié.

Íme ennek az igazságnak kell érvényt szereznetek.

Életetek értelmét keresitek?

A világban három millió orvosra lenne szükség: legyetek orvosok.
Több mint egymilliárd ember nem tud írni-olvasni: legyetek tanítók.

Három ember közül kettő soha nem eszik eleget: legyetek magvetők a műveletlen földeken, termesszetek annyit, hogy ők is jóllakhassanak.

Testvéreiteknek szükségük van rátok: bármilyen területen legyetek egész egyszerűen « munkások ».

Legyetek « valaki », hogy megtehessetek « valamit »!

Felhívás a leprások XV. világnapjára

Ha harag és lelkismeretfurdalás nélkül elfogadja, hogy 15 millió leprás beteg közül — amely betegség alig fertőz és tökéletesen gyógyítható — 12 millió még most is gondozás, segítség és szeretet nélkül marad: Ön az igazi leprás.

Üzenet a világ ifjúságához, 1971.

Mire jó az élet?

Hogy szolgáljunk.

Ha valami hiányzik életetekből, az azért van, mert nem néztek elég magasra.

A legbiztosabban a földön azt tudjuk, hogy másoknak szükségük van ránk.

Ebben a salakos társadalomban, amely már arra is képtelen, hogy megszabaduljon saját hulladékaitól, őrizzétek meg magatokban a csodálkozás kegyelmét.

Az ateista ész hazudik. Képtelen arra, hogy értelmet adjon életeteknek.

Elárul, bezár, megcsonkít és tönkretesz benneteket.

A gép hazudik.

Azt állítja, hogy szolgál titeket, pedig kizsákmányol és felhasznál benneteket.

A pénz hazudik.

Azt akarja, hogy mindent kielégítsen és titeket felszabadítson, pedig megkötöz és megaláz benneteket.

Fordítsatok hátat ezeknek a szomorú « boszorkányoknak »!

Adjátok vissza a világnak Isten tudatát és a szeretet örömét!

TANÚSÁGTÉTEL A SZERETET ÁLTAL

A halálba induló Jézus új parancsolatot adott tanítványainak: « Szeressétek egymást! Amint én szerettelek titeket, úgy szeressétek egymást ti is. Arról ismerje meg mindenki, hogy tanítványaim vagytok, hogy szeretettel vagytok egymást iránt » (Jn 13,34-35). Erről a testvéri szeretetről kell tehát tanúságot tennie minden Krisztus-követőnek. A keresztény hit: hit Isten emberszeretetében. És az élő hit jele a tevékeny testvéri szeretet.

Jézus legfőbb parancsa az Isten és a felebarát szeretete. A kettő elválaszthatatlan egymástól. « Az üzenet, amit kezdettől fogva hallottatok, ez: Szeressük egymást (...) Mi tudjuk, hogy a halálból átjutottunk az életre, mert szeretjük testvéreinket. Aki nem szeret, a halálban marad. Mindaz, aki gyűlöli testvérét, gyilkos. És mi tudjuk, hogy a gyilkos nem hordja magában az örök életet. Arról ismerjük meg (Isten) szeretetét, hogy életét adta értünk. Tehát nekünk is oda kell adnunk életünket testvéreinkert. Aki birtokolja a világ javait, és látja, hogy testvére szükséget szenved, de mégis elzárja előle szívét: hogyan él abban Isten szeretete? Gyermekeim, ne szeressünk szóval és nyelvvel, hanem tettel és igazsággal! (...) Szeretteim, ha szívünk nem vádol, teljes bizalommal lehetünk Istenhez: bármit kérünk, megkapjuk tőle, hiszen megtartjuk parancsait, és azt tesszük, ami kedves neki. Az ő parancsa pedig ez: Higgyünk Fiában, Jézus Krisztusban, és szeressük egymást. Így parancsolta nekünk. Aki megtartja parancsait, az Istenben él és Isten őbenne. Azt, hogy ő bennünk él, a nekünk adott Lélekből tudjuk » (1Jn 3,11.14-18. 21-24).

A Lelket kaptuk ajándékba, amely erővel tölt el bennünket, hogy igazán tudjunk élni és szeretni. « Lelki » emberek lettünk, « átlelkesedtünk », mert a föltámadt Jézus Krisztus Lelke töltött el bennünket. Az Ő tüze és világossága megmozgat és magával ragad akkor is, amikor úgy tűnik, hogy a rossz és a halál erősebb a szeretetnél és az életnél. A Lélek erejében tanúságot kell tennünk az Örömhírről.

A Lélek ERŐT ÉS SZABADSÁGOT ad, amikor rendíthetetlenül tanúságot kell tennünk az ÉLET és a SZERETET mellett. A Lélek VILÁGOSSÁGGAL és BÁTORSÁGGAL tölt el, hogy megismerhessük és megélhessük az isteni és az emberi igazságot.

Budapest-farkasréti templom. — A fölújítás után 1977 húsvétján szentelte fel Lékai László bíboros, prímás, esztergomi érsek.

6. A HÚSVÉTI MISZTÉRIUM ÜNNEPLÉSE

« *Isten 'azt akarja, hogy minden ember üdvözüljön és eljusson az igazság ismeretére'* (1*Tim* 2,4). *'A próféták útján több alkalommal és többféle módon szólt őseinkhez'* (*Zsid* 1,1): *amikor pedig elérkezett az idők teljessége, elküldte Fiát, a testté lett Igét, a Szentlélek felkentjét, hogy örömhírt vigyen a szegényeknek, meggyógyítsa a megtört szívűeket, 'testi-lelki orvosuk legyen' és közvetítő Isten és az emberek között. Üdvösségünk eszköze ugyanis az ő embersége volt, mely az Ige személyével egyesült* (...) *Az emberek megváltásának és Isten tökéletes megdicsőítésének azt a művét, amelyet az ószövetség népénél az Isten hatalmának nagy csodajelei előzték meg, az Úr Krisztus teljesítette be elsősorban áldott szenvedésének, a halálból való feltámadásának és dicsőséges mennybemenetelének húsvéti misztériuma által. Így 'a mi halálunkat halálával megtörte, és az életet feltámadásával újjászerzette'. Mert a kereszten elszenderült Krisztus oldalából fakadt az a csodálatos szentség* (*szakramentum*), *amely maga az egyház.*

Amint tehát az Atya Krisztus küldötte, úgy küldte Krisztus is a Szentlélekkel eltelt apostolokat, nemcsak azért, hogy az Evangéliumot minden embernek hirdetve tanítsák: — Istennek szent Fia halálával és feltámadásával megszabadított minket a Sátán hatalmából és a halálból, és átvitt az Atya országába —, hanem azért is, hogy a meghirdetett üdvösséget megvalósítsák az egész liturgikus élet központját jelentő áldozat és a szentségek útján. Így a keresztségben az emberek Krisztus húsvéti misztériumának részesei lesznek: vele együtt halnak meg, temetkeznek el és támadnak fel; megkapják a fogadott fiúság Lelkét, 'általa kiáltjuk: Abba, Atya!' (*Róm* 8,15); ezzel lesznek igazi imádókká, amilyeneket az Atya akar. Hasonlóképpen: valahányszor az Úr vacsoráját eszik, az Úr halálát hirdetik, amíg el nem jön... »

(Zsinat SC 5)

1. A VÍZ ÉS TŰZ JELE: KRISZTUS ÉLETFORRÁS ÉS VILÁGOSSÁG

A víz szimbolizmusa

Ajándékunk jele annak, hogy szeretjük azt, akit megajándékozunk. Az ajándékban felismerjük azt a legszebbet, amit barátunk mondani akar vagy meg akar mutatni. A kölcsönös ajándékozás jele annak, hogy egymásnak akarjuk ajándékozni *önmagunkat*. Az ajándékok lehetnek szerények is. Fontos az, hogy az általuk kifejezett *szeretet* legyen igazi. Nincs értéktelen ajándék.

A víz is lehet ajándék. A víz is « jót tehet a szívnek », amikor ajándékként kapjuk. Fontos az, hogy megtaláljuk benne a frissességet és a jóságot,

az életet és a szeretetet, amelyet jelképesen nyújt. A víz oltja szomjunkat. A sivatagi vándornak biztosítja az előrehaladást. A víz harmat vagy eső formájában megtermékenyíti az élőlényeket. A zuhatagban, folyóban, tóban és tengerben található víz tisztít, frissít, életet ad, de lehet pusztító, halált hozó vízár is. A víz titokkal teli valóság.

A víz jele lehet annak, hogy Isten megajándékoz bennünket frissességével, tisztaságával, jelenlétével és jóságával. Izrael, a választott nép is így élte meg a víz jelét és jelentőségét. A zsoltárok írója az Isten utáni szomjról énekel; a Kivonulás könyvében arról a vízről olvashatunk, amely megsemmisítette a fáraó seregét, és így az izraelitáknak szabadságot hozott. Mózes a pusztában a sziklából vizet fakasztott: ez nemcsak a vándorló nép szomját oltotta, hanem biztosította a kétkedő zsidókat Jahve oltalmazó jelenlétéről. Ezekiel próféta azt hirdeti, hogy Isten majd összegyűjti népét és meghinti vízzel, hogy megtisztuljon: új szívet és lelket ad neki.

Isten új népe is jelképként kapta a vizet. A *keresztség vize* jele a rossztól, a bűntől való szabadulásnak, a tisztulásnak. Sőt — Szent Pál szerint (Róm 6) — jele annak, hogy Krisztus halálába temetkeztünk (meghaltunk Krisztussal), hogy a Feltámadottal új életre támadjunk, újjászülessünk. A keresztvíz csak jelkép, de a jelképes cselekedet (a Krisztus meghagyása alapján mondott szavak révén) a Szentlélek erejére utal. *A keresztségben Krisztus Lelkének ereje által Isten szeretetét kapjuk, amely « örök életre szökellő vízforrás » lesz.* A keresztségben újjászületünk vízből és Szentlélekből, és Isten újszövetségi népének, az egyháznak a tagjai leszünk. Erre emlékeztet az egyház liturgiája húsvéti virrasztás szent éjszakáján.

A láng

A láng az élet.

A láng valamely lény bensőségének jele.
A láng jele a titokzatos éjnek.

A lángban az idő megkezdi a virrasztást.
Aki a láng előtt virraszt,
gondol az életre és gondol a halálra...
A láng gyönge és erős.

A lángban megindul a tér, kóválygog az idő.
Minden remeg, amikor a fény pislákol.
A tűz jövője drámaibb és elevenebb minden jövőnél.
A történelem gyorsan iramlik, ha tűz sodorja.

Lánggyújtók legyünk!
Hogy a tűz lobogjon, égjen egyre jobban,
hogy biztosan legyen világosság!

(Gaston Bachelard szerint)

Till Aran: Crucifixus (1966)

A spiaterből (acélkeménységű fémből) formált korpuszt tiszafából készült keresztre erősítették. A szobor bronzváltozata szerepelt 1969-ben a Rómában rendezett Magyar Egyházi Kultúra kiállításon. A kiállítás után a feszületet a művésznő ajándékaként a Magyar Püspöki Kar VI. Pál pápának nyújtotta át.

A húsvéti vigilia

A húsvét előtti éjszakán összejövünk, hogy együtt virrasszunk imádkozva, és megünnepeljük Krisztus győzelmét a rossz és a halál fölött. Közösségben ünnepeljük a húsvéti misztériumot, Krisztus « átmenetének » titkát. (A « pászka » héber eredetű szó: átmenetet, átvonulást jelent.) A zsidók a pászkalakomával arra emlékeztek, hogy az egyiptomi fogságból « átmentek » a szabadságra. Jézus húsvétkor ment át a halából az életre; ebből a világból az Atyához. Ezért mi is ezen az éjszakán ünnepeljük azt, hogy a keresztség szentsége által — Krisztus Lelke erejében — átmentünk a bűn halálából az új életbe. Életünk végén halálunk révén megyünk át az örök életbe, hogy mindig Istennél legyünk Krisztussal, hogy a keresztség által megkezdett — a többi szentség által táplált — istenfiúi életünk feltámadt testünkön is megnyilatkozzék. Akkor majd a halált végleg elnyeli a diadalmas élet.

A virrasztás szent éjszakájának szertartása a következő mozzanatokból áll: 1) *Fényünnepség*: tűzszentelés és a húsvéti gyertya előkészítése. Miközben a pap az új tűzről meggyújtja a feltámadt Krisztust jelképező húsvéti gyertyát, ezt mondja: « A dicsőséges feltámadt Krisztus világossága oszlassa szét szívünk és elménk homályát ». Ezután következik a körmenet a húsvéti gyertyával. A hívek is meggyújtják gyertyáikat a húsvéti gyertyáról, miközben a diakónus vagy a pap harmadszor ezt énekli: « Krisztus világossága ». Ezután következik a húsvéti örömének (*Exultet*), amely a megváltás titkát magasztalja (ebből egy részletet közlünk).

2) *Igeliturgia*: olvasmányok az Ó- és Újszövetségből. Az egyház arról elmélkedik, milyen nagy csodatetteket művelt az Úr kezdettől fogva választott népével, az izraelitákkal, majd az újszövetségi választott néppel, az egyházzal. Az egyes olvasmányok után könyörgést mond a pap.

3) *A keresztség liturgiája*: a katekumenek megkeresztelése, vagy legalább a keresztkút megáldása és a keresztségi fogadás megújítása.

4) *Az Eukarisztia liturgiája*: a húsvéti szentmise alatt a hivő közösség a keresztségben újjászületett tagjaival együtt ahhoz az asztalhoz járul, amelyet Krisztus halála és feltámadása által terített népének.

A húsvéti örömének (Részlet)

Áldott éj,
mert ekkor hoztad ki az ősatyákat, Izrael fiat Egyiptomból,
száraz lábbal a Vörös-tengeren átvitted őket.

Áldott ez az éjszaka,
mert ekkor oszlatta szét a tűzoszlop sugárzó fénye
a bűn minden árnyát.

Áldott ez az éjszaka,

mert világszerte a Krisztusban hivőknek,
kiket még homályban tart a világ bűne,
bőven adja az isteni kegyelmet,
és a szentek közé hívja őket.

Áldott éj,

a halál bilincsét ekkor törte szét Krisztus,
és az alvilág mélyéről mint győző tért vissza.
Ó milyen csodálatraméltó atyai jóságod hozzánk!
Ó kimondhatatlan szeretet és jóság:
hogy a szolgát megmentsed, fiadat sem kímélted érte.
Lám mennyire szükséges volt Ádám vétke,
hogy Krisztus legyen váltságának díja!

Ó szerencsés vétek,

hogy ilyen hatalmas és fölséges Megváltót kívánt és érdemelt.
E szentséges éjszaka száműzi vétkünket,
lemossa minden bűnünket,
a bűnbánóknak ártatlan szívet ad,
a szomorkodóknak vigaszt kínál.

Ó valóban áldott éj,

mert ekkor lép frigyre isteni és emberi, földi és mennyei!
Ez éjszakáért fogadd el tehát, mennyei szent Atyánk,
a dicséret esti áldozatát tőlünk:
e gyertyában a méhek munkáját a néked szolgáló papság által
ünneplő szent Egyházad nyújtja néked.
Most kérünk tehát, Urunk, téged,
hogy ne aludjék ki ez a gyertyaláng, melyet neked áldozunk,
és el nem fogyó tiszta fénnyel
űzze távol lelkünktől az éj minden árnyát.
És fogadd jóillatú áldozatként tőlünk,
világa olvadjon egybe a mennyei fénnyel, mely tőled árad!
Fénylő lángját találja égve a szép hajnalcsillag!
Az örök Hajnalcsillag, ki soha nem lát alkonyt:
a te Fiad, Jézus Krisztus,
ki visszatérve a sírból,
az emberi nemre szelíden árasztja a megváltás fényét,
él és uralkodik mindörökkön-örökké.

R. Ámen.

2. BEAVATÁS A HÚSVÉTI MISZTÉRIUMBA

A legősibb időktől fogva a keresztény közösség hosszabb ideig készítette elő a hitújoncokat a keresztény misztériumokban való részesedésre. Azt az « utat », amelyet az emberek megtesznek a Krisztus örömhírével való találkozástól az egyházba való felvételig, keresztény *iniciációnak* nevezzük. (*Initiatio* latin szó: kezdés, bevezetés, beavatás.) A három beavató szentség: a *keresztség,* a *bérmálás* és az *Eukarisztia.* « A kereszténységbe avatás szentségei által az emberek megszabadulnak a sötétség hatalmából, Krisztussal együtt meghalnak, eltemetkeznek és feltámadnak, megkapják a fogadott fiúság Lelkét, és Isten népének közösségével együtt ünneplik az Úr halálának és feltámadásának emlékét » (AG 14).

Találkozásaink sokszor megelőzik a szavakat. Megtörténik, hogy már az első találkozás alkalmával megsejtjük a másikról, hogy jó barátra találtunk benne. Az igazi találkozáshoz azonban szükség van időre, a másik alaposabb ismeretére, egymás kölcsönös « felfedezésére ». Sokszor csak hosszú « út » után jutunk el ahhoz a ponthoz, hogy kölcsönösen egymásnak ajándékozhatjuk önmagunkat.

Valami hasonló történik akkor is, amikor egy serdülő vagy felnőtt találkozik Krisztussal. Kezdetben talán megsejti, hogy Krisztus mit jelent barátjának, munkatársának, vagy azoknak a hivőknek, akik az Eukarisztiát ünneplik közösen. Ezután esetleg megsejti azt is, hogy neki is mily sokat jelentene Krisztus: értelmet adna életének, új élet születésének forrása lehetne számára. Utána folytatódik a keresés, töprengés, — esetleg kétkedés és félelem (az elkötelezettségtől való félelem) gyötrik. Aztán — a kétkedések és bizonytalanságok ellenére — növekszik a bizalom és a bátorság; a keresés megtalálással és « megtéréssel » végződik.

Így volt ez az első keresztény századokban, amikor a legtöbben felnőttként léptek Krisztus közösségbe. Ma is ez történik azokkal, akik felnőttként (serdülőként) lépnek az egyházba; azokkal is, akiket ugyan gyermekkorukban megkereszteltek, de később személyes döntéssel, öntudatosan akarnak Krisztus egyházához csatlakozni. A felnőttek « keresztény iniciációja » személyes és teljes « belépést » jelent Krisztus közösségének életébe.

Az egyházi közösségbe való bevezetés (*beavatás*) *szakaszai* a következők:

• *Evangélizáció* és a katekumenátus (hitújonci idő) előtti időszak: ez az Evangélium hirdetésének, ill. meghallgatásának ideje; megismerkedés Krisztus örömhírével az igehirdetés (az ige hallgatása) által.

• *Katekumenátus*: hitújonci időszak; hivatalosan befogadják a keresztény közösségbe azokat, akik hittel elfogadták az Evangéliumot, és kifejezték kívánságukat, hogy az egyházhoz akarnak csatlakozni. A keresztségre és a többi beavató szentségre készülő hitújoncokat katekumeneknek is nevezzük (görög eredetű szó: « kihirdetettek », mert nevüket kihirdették a közösség előtt). Ebben a szakaszban a közösség bevezeti a hitújoncokat a hit mélyebb ismeretébe és a hitéletbe. Ez a « bevezetés » a katekézis (görög szó, magyar megfelelője: « visszhangzás »). A hithirdetés visszhangra talál a hivő lélekben.

• *Közvetlen mélyebb előkészület a húsvéti misztérium ünneplésére* a keresztény iniciáció szentségeiben való részesülés révén. Ebben az időszakban « beírják a neveket » a « választottak » közé: tehát a plébánián bejegyzik a hitjelölteket. Ettől a pillanattól fogva tehát már a keresztény közösségben nem névtelenek: testvéreik mint személyeket fogadják el őket. Az előkeszületi időben (nagyböjtben) a katekumenek meg akarnak tisztulni és jobban felvilágosodni a hit titkairól. Isten szavának fényénél jobban akarják látni, mi az bennük, ami javításra vár, amit a Léleknek meg kell szentelnie, ami jót a kegyelemnek meg kell erősítenie. Ebben az időszakban az egyház « átadja » a kiválasztottaknak a hitvallást (Hiszekegyet), az Úr imádságát (Miatyánkot). A hitvallás elfogadása által a katekumenek valóban megkapják azt a « szimbólumot » (ismertető jelet), amely által felismerik az emberek, hogy Krisztus hívei közé tartoznak. A Miatyánk által örömmel és bizalommal kifejezik, hogy Isten gyermekei.

• *A keresztény beavató szentségek ünneplése*: a hosszú keresés és előkészület után a hitjelöltek végre teljesen részt vehetnek a húsvéti misztérium ünneplésében és a közösség életében. A keresztség, bérmálás és az Eukarisztia szentségei révén véglegesen « beavatják » őket a krisztusi életközösségbe. Az ősegyházban ez húsvét szent éjszakáján történt. (A szentségekről lásd még: III/2.)

• *A müsztagógia időszaka.* (*Müsztagógia* görög szó, jelentése: bevezetés a misztériumokba, titkokba.) Minden igazi és mély megismeréshez szükséges a személyes tapasztalat. Ezért fontos az, hogy az újonnan megkereszteltek folytassák azoknak a titkoknak (hit és szentségi élet) mélyebb megismerését, megtapasztalását, amelyekben részesültek. Ez vonatkozik azokra is, akiket kisgyermek korukban kereszteltek meg: amikor értelmük nyiladozik, majd személyiségük kibontakozik, — a szülők, keresztszülők, nevelők segítségével — elmélyítik az egyházhoz tartozásuk titkát, személyesen behatolnak Krisztus misztériumaiba, hogy életüket ahhoz igazítsák.

Ma egyre gyakoribb az, hogy serdülőket vagy felnőtteket « avatnak be » a keresztény misztériumokba. De a mi országainkban továbbra is a megkereszteltek nagy többsége gyermek. Ezeknek szükségük van egy bizonyos « katekumenátusra » (katekézisre: amely nemcsak hitigazságok átadása, hanem bevezetés a keresztény közösség életébe); továbbá gyermekeknek és felnőtteknek egyaránt szükségük van a « müsztagógiára ». Az « elsőáldozásra » (az Eukarisztiában való öntudatosabb, teljesebb részvételre) és a bérmálásra való előkészületet nevezhetnénk az elsőáldozók és bérmálkozók, valamint az egész keresztény közösség katekumenátusának.

Akik részesedtek a húsvéti misztériumokban, akiket a Lélek új életre szült, azok bizalommal, szabadon és örömmel tesznek tanúságot hitükről, reményükről és szeretetükről. Örülnek, hogy Isten népe közösségéhez, az egyházhoz tartoznak, mert tudják, hogy örök életre hivattak, már megkezdték az örök életet. De a keresztény örül azért is, mert hiszi, hogy minden ember meghívást kapott Krisztusban az Atya országába. Tudják, hogy valamiképpen Krisztus misztériumához tartoznak azok is, akik esetleg — saját hibájukon kívül — nem találkoztak kifejezetten Krisztussal (mert nem hirdették nekik Krisztust), de igazságban, jóságban és szeretetben akarnak élni.

3. A KERESZTÉNY KÖZÖSSÉG ÜNNEPLI AZ EUKARISZTIÁT

A kenyérnek és a bornak, amelyet egymásnak adunk, valamint a terített asztalnak, amelyhez meghívjuk egymást, nagy jelentése van életünkben, túl a táplálkozáson. A kenyér és a bor, amelyet együtt fogyasztunk, a földnek és a munkának a gyümölcsei és jelei annak a gondoskodásnak és figyelemnek, amellyel körülvesszük egymást. Az asztaltársak baráti együttléte a szeretet kifejezése. A kenyér és a bor olyan jelek, amelyek által szeretnénk odaajándékozni barátságunkat, szeretetünket, egész önmagunkat.

Az Eukarisztiában Jézus ajándékoz meg bennünket a kenyér és a bor jelein keresztül önmagával. A kenyér és a bor színe alatt megkapjuk Krisztus megdicsőült testét és vérét, és általuk az ő szeretetét és életét. Az Eukarisztiában részesedünk Krisztus szenvedésében, halálában, megdicsőlésében a Szentlélek ereje által.

Jézus az utolsó vacsorán a zsidó « pászka »-lakoma keretében adta övéinek az Eukarisztiát, önmagát.

A zsidók pászkavacsorája

A zsidó húsvéti kezdetben a tavasz ünnepe volt: a nyáj elsőszülöttjének (báránynak) föláldozásával, az első búzakévék és a kovásztalan kenyér bemutatásával ülték meg az ünnepet. Később a zsidó nép (egyiptomi fogságból való) megszabadulásának ünnepévé valt.

A húsvéti lakomán a házigazda áldást mondott egy borral telt pohár fölött, vagyis dicsőítette Istent csodatetteiért, hálát adott a népe iránt tanúsított jóságáért. Utána átnyújtotta a poharat (kelyhet) a többieknek, hogy igyanak belőle. Majd kovásztalan kenyeret, keserű füveket és megsült bárányt tálaltak fel. Utána megtöltötték a második poharat, és azt is körbeadták.

Közben a házigazda megmagyarázta az ünnep értelmét. A húsvéti bárány jelképe annak a báránynak, amelyet az izraeliták az Egyiptomból való szabadulás éjszakáján áldoztak fel. Annak vérével megkenték az ajtófélfákat, hogy Isten öldöklő angyala megkímélje Izrael elsőszülötteit. A keserű füvek a rabság keserűségére emlékeztettek; a kovásztalan kenyér arra a sietségre emlékeztetett, amellyel a zsidóknak útra kellett indulniok (nem volt idő arra sem, hogy a tészta megkeljen).

Utána a gazda megkezdte a Hallel első felének éneklését. (A Hallel Allelujával kezdődő ének, amely a 113-118. zsoltárokból tevődik össze.) Ez az ének különösen is dicsőíti Isten szeretetét és hűségét, amelyet akkor tanúsított, amikor megszabadította népét. Ezután a házigazda kezébe vette a kenyeret, megtörte és szétosztotta a vendégek között. Ekkor hozzáfogtak a húsvéti bárány és a kovásztalan kenyér fogyasztásához. A házigazda áldást mondott a harmadik pohár fölött is, amelyet « az áldás poharának » neveztek. Utána következett a Hallel befejező részének éneklése amely így hangzik:

Áldja az Urat minden nép,
minden törzs dicsőítse őt!
Mert irgalma hathatósan működik
és hűsége örökre megmarad.
Áldott, aki jön az Úr nevében...
Adjatok hálát az Úrnak, mert jó,
mert irgalma örökkévaló.

A húsvéti lakoma a negyedik pohárral fejeződött be. A vendégek elhagyták az asztalt, de egész éjszaka abban a házban maradtak, ahol együtt étkeztek és ünnepelték a szabadság napját.

Az utolsó vacsora

Ha az evangéliumokat figyelmesen olvassuk (lásd II/1), láthatjuk, hogy Jézus búcsúvacsorája is a most leírt pászkalakoma keretében folyt le, bár Jézus új jelentést adott a szabadulásnak. Valami teljesen újat tett, ami a hagyományos szertartásban nem szerepelt.

Vacsora közben kezébe vette a kenyeret,
áldást mondott (Istennek), megtörte, tanítványainak adta és így szólt:
« Vegyétek és egyétek: EZ AZ ÉN TESTEM ».
Utána (vacsora után) vette a poharat (kelyhet), áldást mondott, odaadta tanítványainak és így szólt:
« Igyatok ebből mindnyájan! EZ AZ ÉN VÉREM,
a szövetség vére, mely sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára.
EZT CSELEKEDJÉTEK AZ ÉN EMLÉKEZETEMRE. »

Így hagyta ránk Jézus az utolsó vacsorán testét és vérét a kenyér és bor jelei alatt, így alapította az EUKARISZTIÁT, amelyet a szentmisében ünneplünk.

A kenyér törése és adása által előre jelezte, hogy meg fog halni és hogy önként vállalja a halált — szeretetből adja oda magát értünk. Amikor a pohárból bort adott inni, jelképezte, hogy vérének kiontása által új és örök szövetség jön létre Isten és az emberek között. Vére ontása annak a jele, hogy « mindvégig », a halálig szerette az Atyát és az embereket. Így lett Krisztus a mi békességünk és kiengesztelődésünk, így lett aztán — feltámadásában — az elsőszülött a sok testvér közül.

Búcsúvacsoráján Jézus önmagát hagyta nekünk örökségbe: önmagát adta mindazzal, amit életében értünk tett és ami volt, és azzal, amivé halála és föltámadása által vált. *Jézus húsvéti misztériuma által megszabadultunk a bűntől, és új életet élhetünk: istenfiúi életet.*

Az egyházi közösség és az Eukarisztia

Amikor az Eukarisztiában — az egyház áldozatában — részt veszünk, hálát adunk az Atyának a megváltás nagy kegyelméért, bemutatjuk neki Krisztus testét és vérét a világ üdvösségéért; részesedünk a Lélek által a megváltás kegyelmében, — a hit, remény és szeretet élete kibontakozik bennünk, és ez a megkezdett élet jövendő föltámadásunk záloga.

Amikor összejövünk misére, hogy együtt megünnepeljük az Eukarisztiát, akkor azt tesszük — a felszentelt pappal együtt —, amit Jézus cselekedett az utolsó vacsorán:

— mint Krisztus közössége lakomát tartunk;

— a bibliai olvasmányokban hallgatjuk Isten szavát, hittel, és imával, énekkel válaszolunk rá; a föld termésével és kezünk munkájának gyümölcsével együtt felajánljuk önmagunkat és a világot Istennek;

— Krisztus nevében a pap mint a közösség vezetője elimádkozza a nagy eukarisztikus imádságot (kánont), majd a « konszekrált » (átváltoztatott) kenyeret és bort, vagyis a Lélek erejével Krisztus testévé és vérévé vált kenyeret és bort nyújtja nekünk az áldozásban, hogy Krisztus Lelke szerint éljünk;

— szétszéledünk azzal az elhatározással, hogy éljük és hirdessük másoknak is azt, amit az Eukarisztia ünneplésekor tettünk, hogy Krisztus húsvéti misztériumának tanúi legyünk a világban.

Összefoglalás a zsinat szavaival

« Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával azon az éjszakán, amelyen elárultatott, megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy így a keresztáldozat a századokon át az ő eljöveteléig jelenlevő valóság legyen. Ezért szeretett jegyesére, az egyházra bízta halálának és föltámadásának emlékezetét, az irgalom szentségét, az egység jelét, a szeretet kötelékét, mint húsvéti lakomát, 'amelyben Krisztust fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel, és megkapjuk a jövendő dicsőség zálogát'.

Az egyház tehát körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint kívülállók, vagy mint néma szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen a misztériumán, hanem azt a szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményekben tudatosan, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt; tanuljanak Isten igéjéből, merítsenek erőt az Úr testének terített asztaláról, adjanak hálát Istennek. Meg kell tanulniok továbbá a szeplőtelen áldozati adományt nemcsak a pap keze által, hanem vele együttesen is fölajánlani, önmagukat is áldozatul hozni. Így kell Krisztus, a közvetítő által egyre tökéletesebb egységre eljutniok Istennel és egymással, hogy végül Isten legyen minden mindenben. »

(SC 47-48)

A IV. Eukarisztikus imádság

A negyedik eukarisztikus imádság felépítése a keleti — főként antiochiai — egyház anafóráit követi, mint amilyen Szent Vazulé is.

Felépítése a keleti szertartásra jellemző. A hálaadás benne a leghosszabb. *Nem változtatható megnyitó éneke* Istent dicsőíti, aki kinyilvánította jóságát a világ előtt. A Szent, szent után felsorakoznak lelki szemünk előtt az üdvtörténet jelentős eseményei. Az Atya megteremti az embert, aki felelős a világért, és bűnbeesése után türelmesen neveli az üdvösség reményére. A Fiú emberré lesz, hogy halálával és föltámadásával megváltson bennünket. A Szentlélek folytatja az üdvösség művét az egyházban. Ennek a Léleknek a hívása vezeti be az átváltoztatást.

A továbbiakban ez az anafóra is követi az előző két eukarisztikus imádság gondolatmenetét. Biblikus stílusa és szókincse tekintetében kiemelkedik a többi közül. A főhangsúlyt Isten szeretetére helyezi, amely az egész embert és az egész emberiséget öleli magába. Így kozmikus és húsvéti távlatokat nyit meg előttünk, amelyek annyira megragadják a mai embert.

Megnyitó ének és Szent, Szent

Az Úr legyen veletek!
És a te lelkeddel!

Emeljük fel szívünket!
Felemeltük az Úrhoz!

Adjunk hálát Urunknak, Istenünknek!
Méltó és igazságos!

Mert bizony méltó, hogy hálát adjunk néked,
és valóban igazságos, hogy dicsőítsünk,
szentséges Atyánk téged,
mert egyedül te vagy az igaz és élő Isten:
az idő kezdete előtt létezel,
mindörökké megmaradsz,
és el nem érhető fényben rejtezel.
Te, egyetlen jóság és minden élet kútfeje,
azért alkottál mindent,
hogy teremtményeidet áldásoddal töltsed el,
és mindenkit boldogíts világosságod fénye által.
Az angyalok számtalan serege
ezért áll színed előtt,
és éjjel-nappal szolgál néked,
és arcod dicsőségét szemlélve
szüntelenül dicsér téged.
Az ő szózatukkal együtt mi is,
és szavunk által minden teremtmény itt az ég alatt,
ujjongva áldjuk szent neved, és énekszóval zengjük:

Szent vagy, szent vagy, szent vagy,
mindenség Ura Istene!
Dicsőséged betölti a mennyet és a földet,
hozsanna a magasságban.
Áldott, aki jön az Úr nevében,
hozsanna a magasságban.

Hálaadás a teremtésért és a megváltásért

Teremtés

Dicsérünk téged, Szentséges Atyánk, mert hatalmas vagy,
bölcsességed és szereteted alkotta minden művedet.
A magad képmására teremtetted az embert,
és gondjára bíztad az egész világot,
hogy csak néked, a Teremtőnek szolgálva
uralkodjék minden termetményen.

Bűnbeesés

Amikor pedig engedetlenségével barátságodat elveszítette,
nem hagytad őt a halál hatalmában,
hanem irgalmasan segítségére siettél,
hogy minden téged kereső rád találjon.

Szövetségre lépés

Újra meg újra
szövetséget is ajánlottál az embereknek,
és tanítottad őket a próféták által,
hogy várják az üdvösséget.

Megtestesülés

Úgy szeretted a világot, Szentséges Atyánk,
hogy amikor elérkezett az idők teljessége,
Üdvözítőt küldtél nekünk: Egyszülöttedet.

Megtestesült a Szentlélek erejéből,
született Szűz Máriától és közöttünk élt;
mindenben hasonlóvá lett hozzánk, a bűnt kivéve.

Megváltás

Örömhírt hozott:
üdvösséget a szegényeknek,
szabadulást a foglyoknak,
vigasztalást a szomorkodóknak.

Hogy pedig akaratodat teljesítse,
halálra adta önmagát,
majd föltámadva a halálból,
legyőzte a halált és újjáteremtette az életet.

Megszentelődés

S hogy ezután már ne önmagunknak éljünk,
hanem néki, aki értünk meghalt és föltámadott,
elküldte tőled, Atyánk,
a híveknek első ajándékul a Szentlelket,
hogy befejezze Krisztus művét a világban,
és minden megszentelést teljessé tegyen.

Lélekhívás átváltoztatásra

Kérünk tehát, Istenünk,
szentelje meg a Szentlélek ezt az adományt,
hogy a mi Urunk Jézus Krisztus
TESTE és + VÉRE legyen,
és ünnepelhessük ezt a nagy titkot,
amelyet ő maga hagyott ránk örök szövetségül.

Az alapítás elbeszélése

Amikor ugyanis eljött az óra, hogy te,
Szentséges Atyánk, megdicsőítsd Fiadat,
mert szerette övéit, akik a világban voltak,
határtalanul szerette őket,
a vacsora közben kezébe vette a kenyeret,
áldást mondott, megtörte,
majd tanítványainak adta, és így szólt:

VEGYÉTEK ÉS EGYETEK EBBŐL
MINDNYÁJAN:
MERT EZ AZ ÉN TESTEM,
MELY ÉRTETEK ADATIK.

És ugyanígy,
kezébe vette a szőlőtő borával telt kelyhet
majd hálát adva odaadta tanítványainak,
és így szólt:

VEGYÉTEK, ÉS IGYATOK EBBŐL
MINDNYÁJAN:
MERT EZ AZ ÉN VÉREM KELYHE,
AZ ÚJ ÉS ÖRÖK SZÖVETSÉGÉ,

MELY ÉRTETEK ÉS SOKAKÉRT
KIONTATIK
A BŰNÖK BOCSÁNATÁRA.
EZT CSELEKEDJÉTEK AZ ÉN
EMLÉKEZETEMRE.

Hitünk titkának megvallása

Íme, hitünk szent titka!

Halálodat hirdetjük Urunk,
és hittel valljuk föltámadásodat,
amíg el nem jössz.

Megemlékezés és felajánlás

Mi is megünnepeljük, tehát Istenünk,
megváltásunk emlékét,
és tisztelettel megemlékezünk arról,
hogy Krisztus meghalt,
alászállt a holtak országába,
és hittel valljuk, hogy föltámadt,
fölment jobbodra a mennybe,
és dicsőséges eljövetelét várva
fölajánljuk néked testét és vérét,
mely előtted kedves,
és az egész világ javára üdvösséges áldozat.

Tekints Istenünk, erre az áldozatra,
melyet te készítettél egyházadnak,

Lélekhívás áldozáshoz

és engedd jóságosan, hogy mindazok,
akik ebből az egy kenyérből
és egy kehelyből részesülnek,
a Szentlélek által egy testbe összegyűjtve,
Fölséged dicséretére,
Krisztusban, élő áldozattá váljanak.

Közbenjárást kérő imádság

1. *az egyházért, vezetőiért és a jóakaratú emberekért*

Most pedig Istenünk,
emlékezzél meg mindazokról,
akikért ezt az áldozatot bemutatjuk néked:
elsősorban szolgádról, N. pápánkról,
N. püspökünkről (vagy: rólam méltatlan szolgádról),
a püspökök testületéről, az egész papi rendről,
az áldozópapokról és a segédkezőkről,
egész népedről és mindenkiről,
aki őszinte szívvel keres téged.

2. *az elhunytakért*

Emlékezzél meg azokról is,
akik Krisztusod békéjében hunytak el,
és minden megholtról,
akinek hitét egyedül te ismered.

3. *örök üdvösségünkért*

Add meg, jóságos Atyánk, mindnyájunknak,
akik gyermekeid vagyunk,
hogy Isten Anyjával, a boldogságos Szűz Máriával,
apostolaiddal és szentjeiddel együtt
elnyerhessük e mennyei örökséget országodban:
és ott az egész teremtett világgal,
mely megszabadult a bűn és a halál romlandóságából,
téged dicsérjünk Krisztus Urunk által,
mert általa árasztod el minden jóval a világot.

Záróimádság

Őáltala, Ővele és Őbenne
a tiéd, mindenható Atyaisten,
a Szentlélekkel egységben
minden tisztelet és dicsőség mindörökkön-örökké.
(A hívek válasza:) Amen.

4. A BÉRMÁLÁS: A PÜNKÖSDI KEGYELEM SZENTSÉGE

Miután a keresztények hitük tudatosításával és a keresztségi fogadalom megújításával személyesebben és érettebben elfogadták hitüket és keresztségi elkötelezettségüket, felkészülnek a bérmálásra. Bérmálkozáskor a püspök felteszi rájuk kezét és imádkozik, hogy Isten eltöltse őket Szentlélkével, megajándékozza őket a Lélek ajándékaival. Már a keresztségben is Krisztuséi lettünk, megkaptuk az ő Lelkét. De *a bérmálásban még teljesebben Krisztushoz csatlakozunk, hogy tanúságot tegyünk Róla.* A bérmálás szentsége ugyanazt jelenti számunkra, mint a Szentlélek eljövetele pünkösdkor az első tanítványok számára. A Szentlélek « hét adománya » a bérmálásban « felnőtt kereszténnyé » alakít bennünket. A keresztény Szentlélekkel « fölkent », miként Krisztus (vö. még III/2).

A Szentlélek hét adománya

Az egyházban már az ősidőktől kezdve a *Szentlélek hét adományáról* (*ajándékáról*) beszéltek. A Biblia nyelvén a hét a teljességet jelenti. Az egyes adományok elnevezése Izajás 11,2-re megy vissza: « Vessző kél majd Izáj törzsökéből, hajtás sarjad gyökeréből. Az Úr Lelke nyugszik rajta: a bölcsesség és értelem lelke; a tanács és az erősség lelke; a tudás és az Úr félelmének lelke, s az Úr félelmében telik öröme ».

1. *Bölcsesség.* Bölcsnek nevezzük azt embert, aki az életben meg tudja különböztetni a lényegest a kevésbé fontostól; képes arra, hogy beleélje magát a másik helyzetébe. és belülről « meglátja » és « hallja » azt, ami legértékesebb benne. « Bölcs » az az ember, aki az egész valóságot Isten fényénél « látja » és « ítéli meg ».

2. *Értelem.* Értelmes az az ember, aki nyílt és « kritikus » önmaga és a világ, az emberek megértésében; képes arra, hogy meghallja és megértse Isten Szavát, amely a legkülönbözőbb módokon nyilatkozik meg (elsősorban a Jézus Krisztusban kinyilatkoztatott Szót...).

3. *Jótanács.* Az az ember, aki megkapta a « jótanács » adományát, képes segíteni a másiknak; képes kialakítani személyes nézeteket és képes az érett döntésekre, különösen az élet sorsdöntő pillanataiban. A jótanács ajándékával rendelkező ember nemcsak tanácsot ad testvéreinek, hanem elfogadja mások jótanácsát, elsősorban pedig hallgat a Lélek « tanácsára », indítására.

4. *Erősség.* Az erős ember bátran megéli az emberi és a keresztény igazságot; következetes, és képes kitartani akkor is, amikor nehéz hinni, remélni és szeretni. Az emberek iránti bizalmát és szeretetét Isten hűségére és szeretetére alapozza, mert: « hitt a Szeretetnek ».

5. *Tudomány.* A tudomány természetfeletti ajándékával rendelkező ember őszintén keresi az igazságot, és azt örömmel elfogadja. Felismeri és « tudja », miben áll a világ, az emberek és Isten legmélyebb valósága. Ez a tudás nem

pusztán értelmi, elvont, hanem élő és életet alakító. Tiszteli a titkot, mert elismeri « tudása » határait. Elismeri a másikat és örül annak a gazdagságnak, amelyet mások képviselnek a világban.

6. *Jámborság.* (A *pietást* a Septuaginta, a héber Biblia görög fordítása adta hozzá az izajási szöveghez; valójában az istenfélelem megkettőzése.) A jó értelemben vett « jámbor » ember bensőséges kapcsolatban van Istennel. Istent Atyánk vallja; tudja, hogy mindig a legnagyobb bizalommal fordulhat hozzá.

7. *Istenfélelem.* Az « istenfélelem » arra képesít bennünket, hogy Istent úgy éljük meg, mint a legmélyebb Titkot, mint Jelenlevőt és mégis Megközelíthetetlent. *Interior intimo meo, superior summo meo*: közelebb van hozzám, mint én önmagamhoz, ugyanakkor legjobb énemet is messze túlszárnyalja. Az istenfélő « fél » a bűntől, mert tudja, hogy Isten, a legfőbb Szentség és a végtelen Szeretet, megsértése. Bizalma nem vakmerő bizakodás. Küzd a rossz, a bűn ellen magában és a világban. Azt is mondhatjuk, hogy az istenfélő igazán szereti Istent, és ezért fél attól, hogy elveszíti barátságát, megsérti szeretetét.

A szentségi jel és a közölt kegyelem

A bérmálás szentsége a többi szentséghez hasonlóan (lásd még a szentségekről mondottakat a III. részben!) az Istennel való találkozásnak és az ő szeretetadományának hathatós jele. A következő jelekből tevődik össze.

Kézrátétel: A kézfogás vagy simogatás sokszor többet mond találkozásaink alkalmával, mint a szó. Pl. amikor barátunk vállára helyezzük kezünket, ki akarjuk fejezni azt, hogy mellette vagyunk (testileg-lelkileg segítjük), számíthat ránk, mert « hozzánk tartozik », akár életünket is odaadjuk érte...

A Biblia nyelvezetében a kézrátételnek többféle jelentése van: Isten áldásának kiosztása, közelségének és védelmének jele; egy különleges megbizatás jele az egyházban. Így jele a Szentlélek ajándékai kiosztásának is.

A püspök kézrátétele a bérmálásban jelképezi Isten közelségét és oltalmazó erejét. Jele annak, hogy Isten nekünk ajándékozza Lelke erejét és szeretetét; jele annak, hogy a közösség — Isten és az egyház nevében — elfogadja a bérmálkozót mint Krisztus közösségének nagykorú és teljes jogú tagját.

Megkenés krizmával: A Szentírásban az olajjal vagy illatszerekkel való megkenésnek is több jelentése van: jelöli a szépséget, a testi erőt és a jó egészséget; az Isten szeretete és jósága miatt érzett örömöt; a tiszteletadást és a barátságot a vendég iránt; a beteg gyógyulását (gyógyítását); Isten kiválasztottainak fölszentelését a királyi, prófétai és papi küldetésre (tisztségre)...

Jézus Krisztus Isten « fölkentje » (fölkent = Messiás, Krisztus) a szó legmélyebb értelmében. A Szentlélek fölkente Jézust, vagyis küldetést adott neki, hogy az Atya szeretetének jele legyen, hogy teljesítse az Atyától kapott küldetést. Így a keresztények, Krisztus követői is Szentlélekkel fölkent emberek lesznek a bérmálásban.

A krizma faolaj és illatszer (pl. balzsam) keveréke; a püspök nagycsütörtökön szenteli meg. A keresztelendőket és a bérmálkozókat krizmával kenik meg, hogy jelezzék: Krisztuséi lesznek, hozzá tartoznak, részesednek királyi, prófétai és papi küldetésében. A Szentlélek ajándékainak erejében képesek lesznek betölteni sajátos hivatásukat az egyházi közösségben; képesek arra, hogy mint nagykorú keresztények Krisztus tanúi legyenek a világban.

A Szentlélek « jele »: A püspök a krizmába mártott jobb hüvelykujjával keresztet rajzol a bérmálkozó homlokára, és ezzel mintegy « megpecsételi », lefoglalja Krisztusnak. A pecséttel hitelesítenek okmányokat, de le is foglalnak dolgokat. A Bibliában a pecsét jelzi Isten igaziságát és hűségét, továbbá az Istenhez, Krisztushoz való tartozást. Isten kiválasztottai meg vannak pecsételve az élő Isten pecsétjével (Jel 7,2); a Bárány (Krisztus) és az Atya nevének pecsétjét viselik homokukon (Jel 14,1; 22,4). Krisztus hívei meg vannak jelölve a megígért Szentlélek pecsétjével (Ef 1,13). Isten fölkent bennünket, megpecsételt és foglalóul a szívünkbe árasztotta a Lelket (2Kor 1,21-22)...

Amikor tehát a püspök krizmával keresztet rajzol a bérmálkozó homlokára, és a következő szavakat mondja: « *Vedd a Szentlélek ajándékának jelét* », kifejezi azt a titkot, hogy a keresztény Krisztus Lelkének ajándékait kapja és így teljesen az Úrhoz és egyházához tartozik.

Az előbbiekben a latin egyház jelenlegi gyakorlatát mutattuk be. Mi, latin szertartású katolikusok, általában csecsemőkorunkban keresztelkedünk, és akkor bérmálkozunk, amikor már értelmünk öntudatos használatára eljutottunk, sőt egyesek egészen felnőttek már, amikor a bérmáláshoz járulnak. A keleti egyház mai gyakorlata (a magyar görögkatolikusoké is) az, hogy a csecsemőt megkeresztelik és megbérmálják; a gyermek később lesz első áldozó. Újabban egyes helyeken a latin egyházban is visszatérnek az ősegyház gyakorlatához: a gyermeket a keresztség után megbérmálják, és utána lesz első áldozó. De az általánosabb gyakorlat ez: csecsemőkeresztelés, a gyermek első áldozása, a serdülő bérmálkozása.

KERESZTÉNY BEAVATÁS

• A KERESZTSÉG az első, az alapszentség. Benne valójában megkapjuk Isten életének teljes titkát. Ez a Titok azonban kimeríthetetlen. Ezért Isten életének és szeretetének kimondhatatlan gazdagságát az egyház különböző jeleken keresztül közvetíti. Isten titka Krisztusban nyilvánult meg, Krisztus titkát pedig a legfőbb « szentség », az egyház jeleníti meg. Ezt az ősszentséget, az egyházat mintegy « színeire » bontja a hét szentség: Istennel való találkozásaink különböző formái, az élet lényeges fordulóin.

• A BÉRMÁLÁS szentségében rendkívüli módon megkapjuk a Szentlélek ajándékait. Bérmáláskor lényegében az történik, mint az első pünkösdkor, amikor az apostolokra kiáradt a Szentlélek. Jézus tanítványai a Lélek erejében megerősödtek hitükben, mélyebben megismerték Jézus titkát (a Lélek megértette velük szavainak mély értelmét, és azt, hogy az ószövetségi jövendölések

Krisztusban teljesedtek be); a Lélek erejében örömmel és bátran tettek tanúságot a megfeszített és feltámadt Krisztusról.

• A keresztség, bérmálás és az EUKARISZTIA egy bizonyos egységet alkotnak: az iniciáció (beavatás) szentségei részesítenek benünket a húsvéti misztériumban, vagyis Krisztus halála, feltámadása, megdicsőülése és a Szentlélek adományozása titkában. A keleti egyházakban a mai napig megmaradt a szokás, hogy a bérmálás szentségét mindjárt kiszolgáltatják a gyermek megkeresztelése után. A nyugati, latin egyház szokása, ti. hogy a már kellőképp érett hívőknek szolgáltatja ki a bérmálás szentségét, jelezni akarja, hogy a bérmálás a keresztény nagykorúság szentsége: azért kapjuk meg a Lélek adományainak teljességét, hogy lelkileg « érett », nagykorú emberekké váljunk, hogy személyesen magunkévá tegyük a keresztségi elkötelezettséget, és tudatosan vállaljuk küldetésünket az egyházi közösségben és a világban.

• A család, a bérmaszülők és az egyházközség tagjai segítik a megbérmáltat abban, hogy hitét állhatatosan megvallja és hite szerint éljen. Fontos, hogy a keresztény közösség befogadja a bérmálkozókat mint teljes jogú tagjait, mert a keresztény hitélet csak közösségben bontakozhat ki; csak együtt tudunk növekedni a hitben, reményben és szeretetben, « Krisztus teljességének mértéke szerint ».

« Benne (Krisztusban) kaptátok ti is a megígért Szentlélek pecsétjét, miután hallottátok az igazság igéjét, az üdvösségteket hirdető evangéliumot, és hittetek is benne. Ő örökségünk foglalója, amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát ».

« Eljött, hogy békét hirdessen nektek, a távollevőknek, és békét a közelieknek. Általa van mindkettőnknek (zsidóknak és pogányoknak) szabad útja egy Lélekben az Atyához ».

« Ő egyeseket apostolokká, másokat prófétákká, ismét másokat evangélistákká, pásztorokká és tanítókká tett, hogy istenszolgálatra neveljék a szenteket, és fölépítsék Krisztus testét, amíg mindnyájan el nem jutunk a hitnek és Isten Fia megismerésének egységére és meglett emberré nem leszünk, Krisztus teljességének mértékében. Akkor nem leszünk többé éretlenek, akiket megtévesztő emberi tanítás és a tévedésbe ejtő álnokság minden szele ide-oda hány és tovasodor. Inkább igazságban fogunk élni és szeretetben teljesen egybe fogunk nőni a fővel: Krisztussal... Így növekszik a test és építi föl önmagát a szeretetben ».

(Ef 1,13-14; 2,17-18; 4,11-16)

Prokop Péter: Sírbatétel. A vég a fény kezdete.

7. ÉLET KRISZTUS LELKE SZERINT

« Az ember misztériuma csak a megtestesült Ige misztériumában világosodik meg (...) Igen, ő, az Isten Fia valamiképpen minden emberrel egyesült, amikor testté lett. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkozott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett. Szűz Máriától született, így valóban egy lett közülünk: mindenben hasonló lett hozzánk, a bűnt kivéve.

Mint ártatlan Bárány önként ontotta vérét, ezzel kiérdemelte számunkra az életet, és Isten őbenne engesztelődött meg irántunk, őbenne békített ki bennünket is egymással; a sátán és a bűn rabszolgái voltunk, ő ezt megszüntette, így mindegyikünk elmondhatja az apostollal: Isten Fia 'szeretett engem és föláldozta magát értem' (Gal 2,20). Értünk szenvedve nemcsak példát mutatott, hogy nyomdokaiba lépjünk, hanem utat is nyitott, s ha azon járunk, szentté lesz és új értelmet kap az élet és a halál.

A keresztény ember a Fiúnak, a sok testvér között elsőszülöttnek a képmása; megkapja tehát a 'Lélek zsengéit' (Róm 8,23), és így teljesíteni tudja a szeretet új törvényét. Ez a Lélek — 'örökségünk záloga' (Ef 1,14) — bensőleg megújítja az egész embert 'a test megváltásáig' (Róm 8,23) ...A keresztény ember — ez magától értetődik — kénytelen, sőt köteles is, sok gyötrődés közepette küzdeni a rossz ellen, és el kell szenvednie a halált is, de reményből merített erővel a feltámadás felé menetel, hiszen a húsvéti misztériumban részesedett, és Krisztus halálához hasonul.

Mindez azonban nemcsak a keresztény hívőre vonatkozik, hanem minden jószándékú emberre is, akinek szívében láthatatlan módon működik a kegyelem. Mivel Krisztus mindekiért meghalt, és mivel az embernek valójában csak egy végső hivatása van, mégpedig az isteni, vallanunk kell: a Szentlélek mindenkinek módot ad arra — Isten tudja, miképpen —, hogy a húsvét titkában részesedjék ».

(GS 22)

1. A MÁSOKÉRT ÉLŐ EMBER

Elfogadni és odaadni életünket

« Neked magadnak kell Isten Lelke segítségével értelmet, vagyis célt és jelentést adnod életednek ». Ezt mondottuk e könyv bevezetőjében. « Neked magadnak »: mert helyetted senki sem dönthet, cselekedhet. « Isten Lelke erejében »: mert magunktól nem adhatunk értelmet életünknek. A hitet és a megtérést nem tudjuk « kierőszakolni »; Isten adja Lelke által a kegyel-

met: Ő vonz, Ő világosít meg, Ő határozza meg az időt a megtéréshez, és a Lélek adja a növekedést az isteni életben.

Aki készségesen kitárul a felülről jövő fénynek, ráébred arra, hogy életét, létét Istentől kapta. Így az adottságban felfedezi az ajándékot. Isten szeretete létünk forrása, és arra vagyunk hivatva, hogy őt szeretve, szolgálva eljussunk a vele való szeretetközösségre. Az istenszeretet pedig elválaszthatatlan a testvérek szeretetétől.

El kell fogadnunk nemcsak életünket, hanem halálunkat is. Mert csak az adhat értelmet az életnek, aki értelmet ad a végnek, a halálnak is. A véget pedig Jézus világította meg nekünk életével és halálával. Krisztus példájáról írja Szent Pál: « Mindegyikünk éljen embertársaiért, hogy jót tegyen és építse az egyházközséget. Mert Krisztus sem önmagáért élt » (Róm 15,2). Jézus az Atya akaratát kereste, egész élete szerető engedelmesség volt. Az Atya pedig azért az « óráért » küldte, amikor szeretetből a kereszten átadta magát a mi üdvösségünkért, — hogy « életünk legyen, és bőségesen legyen » (Jn 10,10). Jézus tanítványaitól azt kívánta, hogy hozzá hasonlóan életüket adják testvéreikért. « Arról ismertük meg szeretetét, hogy életét adta érettünk. Tehát nekünk is életünket kell adnunk testvéreinkért » (1Jn 3,16).

« Ha valaki követni akar engem, tagadja meg önmagát, vegye fel keresztjét és kövessen. Mert aki életét meg akarja menteni, elveszti azt. Aki azonban elveszti életét miattam, megtalálja azt » (Mt 16,24). Heribert Mühlen német teológus ezt így magyarázza: « Magunkat megtagadni annyit jelent, mint nem figyelni magunkra, odaadni magunkat, másokért lenni. Jézus azt ígéri: aki — éppen úgy, mint én — egészen másokért él, semmi másra nem gondol, csak hogy szolgáljon másoknak, az nem várt módon meg fogja találni életét, nem várt módon meg fogja tapasztalni az élet értelmét a másokhoz fűző, önmagát feladó, *önmagát odaadó kapcsolatban*. És ehhez még éppen ezáltal, ajándékképpen hozzájárul, hogy saját magával is új viszonyba kerül. Ezzel szemben az, aki meg akarja menteni magát, aki minden tervénél és tetténél azt kérdezi: mit használ ez nekem? — az elveszíti életét, vagyis önmagát, elhibázza életének értelmét. »

« *Mert mire való az élet, ha nem arra, hogy odaadjuk* » (Paul Claudel).

Ha a hivő ember Jézussal átadja magát az Atyának és következésképp a szerető szolgálatnak, *a szeretet erejében mintegy feltámad*: új életet kezd, új viszonyba kerül Istennel, a világgal, az emberekkel. Ezután életünk értelmét már nem teheti kérdésessé a vég, a bennünk « csírázó » halál. Igaz, a kisebbedésen, a testi halál szorongásán át kell mennünk, de Jézus Krisztus erejében (az általa kapott Lélek erejében) legyőzhetjük a szorongást. Ha átengedem magam Jézusnak, ő már most legyőzi bennem a halált, és így kiengesztelődöm önmagammal, bizonytalanul biztos halálom tényével is. « Add át ennek a Jézus Krisztusnak a uralmat életed fölött, hogy ő váljék középponttá. Necsak életedet, elevenségedet, terveidet és céljaidat add át neki, hanem engedd át halálod tényét is. Add neki vissza a halálodat. Ő majd Szentlelkének erejében meg fogja benned és érted tenni azt, amit te magad sohasem tudsz megtenni. Magára veszi és elfogadja halálodat » (H. Mühlen).

A hivő ember ebben az önátadásban — szeretetben — megtapasztalja Isten jelenlétét. Az új élet átalakítja gondolatainkat, érzelmeinket, szívünket. Ezt az átalakulást is megtapasztaljuk az imában, amelyre tulajdonképpen Jézus Lelke tanít meg bennünket. (Az imáról még szólunk a 4. pontban.) Istennel « társalogva », beszélgetve — őt dicsérve, hálát adva neki, bocsánatát kérve, világosságért és erőért könyörögve — esetleg felfedezzük, hogy *Jézus Lelke* imádkozik, könyörög bennünk. Szent Pál erről így ír: « Akiket Isten Lelke vezérel, azok Isten fiai. Nem a szolgaság lelkét kaptátok ugyanis, hogy ismét félelemben éljetek, hanem a fogadott fiúság Lelkét kaptátok, melyben azt kiáltjuk: 'Abba, Atya!' Maga a Lélek tesz tanúságot lelkünkben, hogy Isten fiai vagyunk. (...) Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek is, mert nem tudjuk, hogyan imádkozzunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. » (Róm 8,14-16. 26)

A Lélek által írja szívünkbe Isten a szeretet belső törvényét: « Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,5). « A Lélek gyümölcsei: szeretet, öröm, békesség, türelem, kedvesség, jóság, hűség, szelídség, önmegtartóztatás. Ezek ellen nincs törvény. Akik Jézus Krisztushoz tartoznak, keresztre feszítették testüket szenvedélyeikkel és kívánságaikkal együtt. *Ha Lélek szerint éltek, kövessétek is a Lelket* » (Gal 5,22-25).

Mindezek után felteheted magadnak a kérdést: Mit is jelent az, hogy keresztény vagy? Megkereszteltek, Krisztus-hivő, az egyház tagja lettél. Ez alapvető tény. Bár — ha ez gyermekkorodban történt — erről nem is volt tudomásod, az egyházi közösség (szüleid és keresztszüleid révén) megvallotta nevedben Jézus Krisztust, illetve a Szentháromságot: az Atyát, a Fiút és a Szentlelket. *Az egyház hathatós jele jelezte, hogy Isten örök szeretettel szeretett és a vele való életközösségre rendelt.* Nevedben arra is elkötelezték magukat szüleid és keresztszüleid, hogy *Isten parancsolatai szerint akarsz élni.* Később talán hittanra jártál, vagy más úton bővebb ismereteket szereztél a kereszténységről. De lehet, hogy mindez csak elvont ismeret maradt.

Hagyományos kereszténységedet később megkérdőjelezted. Valóban, ha csak bizonyos igazságok « bemagolásáról », imaformulák ismétléséről és biznyos erkölcsi szabályok (főleg tiltások!) megtartásából állt keresztény « életed », még nem volt tapasztalatod arról, hogy mi is az « *élet a Lélekben* ». A keresztény nevelés talán beléd vésett bizonyos kötelességeket, « törvényeket », amelyeknek áthágása kellemetlen, súlyos következményekkel jár, de Jézussal való bensőséges kapcsolatod nem mélyült el, nem volt « élményszerű » a hited. Még az sem adhatta meg ezt az élményt, ha igyekeztél bizonyos « jótetteket » véghezvinni (mások szolgálata, szegények támogatása stb.)

Ne értsd félre a mondottakat! Szükség van a hit elméleti ismeretére, fontos az erkölcsi törvények megtartása, és igaz az is, hogy az élő hit jócselekedetekben gyümölcsözik. De *a leglényegesebb a szeretet, amelyet Jézus Lelke áraszt szívünkbe.* Szent Pál így figyelmezteti a rómaiakat: « Ne tartozzatok senkinek semmivel, csak a kölcsönös szeretettel, mert aki a másikat szereti, teljesíti a törvényt. Ezeket a parancsolatokat: 'Ne paráználkodjál, ne

ölj, ne lopj, másét ne kívánd', s a többit mind ez az egy fogja össze: 'Szeresd felebarátodat, mint önmagadat.' A szeretet nem tesz rosszat a felebarátnak. A törvény tökéletes teljesítése tehát a szeretet. » (Róm 13,8-10) — « Testvérek, ti szabadságra vagytok hivatva. Csak ne éljetek vissza a szabadsággal a test javára, hanem szeretettel szolgáljatok egymásnak. Az egész törvény ugyanis ebben az egy mondatban teljesedik be: 'Szeresd felebarátodat, mint önmagadat'. » (Gal 5,13-14).

Szent Pál idézett szavai összefoglalják a keresztény élet legfőbb szabályát. *Élet a Lélek szerint, élet a Lélekben* — Isten Lelkében vagy Krisztus Lelkében (a kettő ugyanaz: a Szentlélek). Pál úgy is mondja: *élet Jézus Krisztusban.* Mert akik a keresztség, az Eukarisztia és a bérmálás szentsége révén Krisztushoz tartoznak, az ő Testének (az Egyháznak) tagjai lesznek, megkapják a Szentlelket: az Egyház éltető Lelke beléjük árasztja a szeretetet, amely minden törvény összefoglalása, amint maga Jézus tanította (Mk 12,28-34; Lk 10,25-28; Mt 22,37-40). Pál szembeállítja a « test » (= hús) szerinti életet a lélek szerinti élettel. Nem a fizikai test elítéléséről van szó, hanem a bűn és a halál « testének » kívánságairól, tehát az áteredő bűn következtében bennünk levő helytelen kívánságokról, vagy másképpen arról a « régi emberről », akit még nem járt át Krisztus Lelke.

Mert a keresztségben ugyan meghaltunk és új életre támadtunk (Róm 6), de míg a földön élünk, míg be nem teljesedett a megváltás, visszaeshetünk a bűnbe. A keresztvíz nem törli el a gonosz kívánságokat: a « lelki » ember élete állandó harc, hogy a Lélek sugallatait, ne pedig önmaga rosszra hajló természetét kövesse. « Meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk » (Róm 8,24); sóhajtozva várjuk a teljes megváltást, vagyis azt, amikor majd testünk is megdicsőül, és vele együtt az egész mindenség. Az ember a sóhajtozó és vajúdó világmindenséggel együtt reménykedve várja a beteljesülést.

Jézus « beteljesítette », tökéletessé tette és egyben túlszárnyalta az ószövetségi törvényt, amint ez a Hegyi Beszédből kitűnik (lásd: II. rész). Ha tökéletesen szeretnénk, más törvényre nem is lenne szükségünk. Ebben az értelemben igaz Szent Ágoston mondása: « Szeress, és tégy, amit akarsz! » A szeretet felszabadít. Mert ha az Isten- és emberszeretet dinamizmusa lendít előre, nem a tiltásokat tekintem (a parancs az « alsó » határt jelöli), hanem a teljesség felé törekszem. Mivel azonban nem vagyunk tökéletesek a szeretetben, szükségünk van a « törvényre », a « parancsolatokra » is. *A Tízparancsolat* (Kiv 20,1-21) *tehát az újszövetségben is érvényes, de azt krisztusi szellemben kell megvalósítanunk.* A következőkben ezt a « szellemet » világítjuk meg.

Lásd még: III/3: « A keresztény erkölcs ».

2. GONDOLATOK A TÍZPARANCSOLATRÓL

1. « Én vagyok a te Urad, Istened: csak nekem szolgálj! »

Az izraelita nép több ezer évvel ezelőtt megélte Isten jelenlétét és közelségét. Isten (Jahve) megjelent Mózesnek, és úgy « mutatkozott be », mint oltalmazó és megszabadító Isten. Kivezette a választott népet az egyptomi rabszolgaságból, oltalmazta a pusztai vándorlás idején; megszabadította a bálványistenektől, és azt követelte, hogy a nép egyedül Őt imádja és szolgálja. A zsidó népet állandóan kísértette a bálványimádás: Mózes és a próféták igyekeztek sértetlenül megőrizni az egy igaz Isten hitét. Az az Isten, akit Jézus Krisztus kinyilatkoztatott, nem más, mint az ószövetség élő Istene; de Jézus feltárta ennek az Istennek legmélyebb titkát: azt, hogy Isten Szeretet, szeretetközösség, Atya, Fiú és Szentlélek. Az Atya elküldte a világba Fiát, hogy minket végleg megszabadítson a bűntől és a haláltól halála és feltámadása által. Jézus Krisztus művét a Szentlélek fejezi be az egyházban.

Nincs más Isten, csak az, akit Jézus kinyilatkoztatott. A keresztény nem bálványozhat semmiféle teremtményt, tárgyat, állatot vagy embert, — önmagát sem, vágyait sem. Jézus Krisztus eljövetele az « istenek alkonya » volt. A teremtő és megváltó Isten nekünk adta a földet és a történelmet, az egész mindenséget, hogy azt meghódítsuk, és Vele együttműködve befejezzük a teremtést. Mindent az egyetlen Istenre kell beirányítanunk, nincs helye többé semmi bálványozásnak (a végesben ne keressük a Végtelent, ne imádjunk pénzt, szexet, élvezetet, hatalmat se...).

Az első parancs tehát ezt mondja: Istent imádjuk, szeressük és szolgáljuk teljes szívünkből és minden erőnkből; hozzá imádkozzunk hálát adva, dicsőítve, kérve. A keresztény ember « hitt a Szeretetnek »; hiszi, hogy életének kezdete és vége Isten, aki Szeretet; ezért teljes bizalommal reá hagyatkozik.

2. « Isten nevét hiába ne vegyed! »

A név magát a személyt jelöli. Lehetetlen, hogy tiszteletlenül vagy egyenesen gyalázkodva említsük annak nevét, akit tisztelünk és szeretünk. Aki Istent szereti, aki hiszi, hogy Ő az egyedülálló és legszentebb Valaki, nevét nem veszi hiába, nem káromkodik, nem emlegeti durva, illetlen szavak kíséretében. A haragvó, átkozódó, káromkodó ember saját tehetetlenségéről árulkodik.

A második parancsolat arra szólít bennünket, hogy dicsőítsük Isten nevét imádságban, énekben. « Aki szeret, annak énekelnie kell » (Szt. Ágoston). Ne csak kérjünk Istentől, hanem dicsérjük Őt, adjunk hálát neki sok-sok jótéteményéért. De helye van a kérő imádságnak is, hiszen minden gondunkat-bajunkat bizalommal mennyei Atyánk elé terjeszthetjük. Főleg azt kérjük, amit Jézus a legszentebb imádságba, a Miatyánkba foglalt.

3. « Megemlékezzél arról, hogy az Úr napját megszenteljed! »

Az « Úr napja » a keresztények számára a vasárnap, amely Krisztus föltámadására emlékeztet bennünket. Az egyház minden vasárnap ünnepélyesen megüli a húsvéti titkot, amikor a szentmisében emlékezik Jézus kínszenvedésére, halálára és feltámadására.

Vasárnap legyen a pihenés ideje; így időt szakíthatunk arra, hogy Istennel és testvéreinkkel legyünk « ingyen », vagyis minden haszonlesés nélkül. Szabad időnket az imádságnak, a családnak, barátainknak, a keresztény közösségnek szenteljük. Az egyház a katolikusoknak előírja a vasár- és ünnepnapi szentmisén való részvételt. Ne a kötelezettség miatt menjünk misére, hanem azért, mert örömmel együtt akarjuk ünnepelni az Eukarisztiát: hogy hálát adjunk (« eukarisztia » — jó hálaadás) Istennek, hogy részesedjünk Jézus Krisztus halálában és feltámadásában, hogy szorosabbra fűzzük a « kommúniót », egységet a keresztény közösséggel. Az Eukarisztia táplálja isteni életünket, és építi az egyház testét.

4. « Atyádat és anyádat tiszteljed! »

Mindenkinek szüksége van szeretetre ahhoz, hogy élhessen. A szülőknek — miként mindazoknak, akik másokért felelősséget vállalnak —, törekedniök kell a lemondásra és az önzetlen szeretetre. Nemcsak életet adnak a gyermekeknek, hanem arra törekszenek, hogy a nevelés által kibontakoztassák azok személyiségét (tudását, szabadságát, érzelmi életét), akiknek életet adtak. Viszont a szülőknek — az idősebbeknek — is szükségük van szeretetre, megértésre, hálára, hogy hivatásukat betölthessék. Joggal elvárhatják gyermekeik részéről a tiszteletet és szeretetet. Általában mindannyiunknak törekednünk kell a kölcsönös tiszteletre és szeretetre. A gyermekeknek tisztelniök kell azokat a szülőket is, akik talán látszólag « meg sem érdemlik », mert nem szerették őket, nem gondoskodtak róluk, vagy egyenesen durvák, « szörnyetegek » voltak velük szemben. Csak úgy segíthetik őket az igazi szeretetre, ha remélnek bennük, és megmutatják nekik, hogy a szeretet ingyenes, a rosszat jóval viszonozza: « mindent eltűr, mindent elhisz, mindent remél » (1Kor 13,7).

5. « Ne ölj! »

Gyakran közömbösen számoljuk a halottakat, akikről rádióból, televízióból vagy újságból értesülünk. Ugyanakkor megfeledkezünk arról, hogy mi magunk is « gyilkolunk ». Nemcsak szándékos emberölésről, abortuszról stb. van szó. Sokfajta módon lehetünk cinkosai a világban tapasztalható öldöklésnek (háború, terrorizmus, erőszakos tettek...). Szóval, közömbösséggel, mulasztással, rossz példával és neveléssel, mások megkárosításával, gyűlölettel és gyűlölet szításával, a rossz társadalmi légkör kialakításával stb. olyan « világot » teremtünk, ahol az Isten ajándékát, az életet elfojtjuk vagy kioltjuk, ahelyett, hogy kibontakoztatnánk. A társadalom csak a szeretet által újul meg; szükségünk van a szeretetre, hogy élni tudjunk.

6. és 9. « Ne törj házasságot, más feleségét-férjét ne kívánd! »

A nemiség az ember (férfi és nő) lényeges dimenziója. A Teremtővel együttműködő szülők az élet forrásai. De a szexualitás és a szerelem legmélyebb értelme abban van, hogy az emberi lények megnyílnak egymás felé, kommúniót, közösséget alkotnak (« nem jó az embernek egyedül lenni »). Isten az embert férfinak és nőnek teremtette (Ter 2,18), saját képmására szabad és szeretni tudó lénynek alkotta őket. A emberi nemiség azt jelenti, hogy egymásra vagyunk utalva és szeretetre hivattunk.

A nemiség rányomja bélyegét egész lényünkre: testünkre, érzelmeinkre, gondolkodásmódunkra, viselkedésünkre. Isten úgy teremtette az embert, hogy mint nő és férfi létezzen. Mivel a bűn az embert « megsebezte », az önmagában jó szexualitás használata is rossz lehet, ha eltérünk Isten eredeti tervétől. Itt is megnyilvánul önzésünk és hazugságra való hajlamunk. Ha a férfi és a nő önmagát keresi a szerelemben, és ha nem az igazság szerint éli azt meg (vagyis Isten terve és a sajátos hivatása szerint), visszaél vele, paráználkodik.

A 6. és 9. parancs azt hangsúlyozza, hogy a nemiség terén « tisztán » kell élnünk. Nem mintha a szexualitás, a nemi élet önmagában « piszkos » dolog lenne, hanem mivel Isten az igazi és tiszta szeretet kifejezésére adta a nemiséget. A kereszténynek pedig még szól Szent Pál figyelmeztetése: « Nem tudjátok, hogy Isten temploma vagytok, és Isten Lelke lakik bennetek? » (1Kor 3,16). A nemiséggel való visszaélés bűn. És mivel a rossz és a gonosz kívánság a szívben születik meg, paráznaságot elkövetni lehet nemcsak « cselekedettel », hanem kívánsággal, gondolattal is, vagy akár a gonosz kívánságot kifejező és bűnre csábító szóval is. Mivel a nemiséget az igazság és a szeretet szerint kell megélnünk, a kereszténynek szüksége van az érzelmek és szándékok igazságára, az érett felelősségre és a lemondásra. A szexualitásban is kifejezzük azt, mekkora a szeretetünk Isten, mások és önmagunk iránt.

Mindnyájan hivatást kaptunk a tisztaságra (a fenti értelemben). Nemcsak azok, akik Isten különleges hívása folytán, az Isten országának szolgálata végett (papok, szerzetesek), vagy az emberek sajátos szolgálata miatt lemondtak a házasságról, hanem a házasfeleknek is. A házassági « tisztaság » mindenekelőtt a teljes hűségben (a keresztény házasság monogám és felbonthatatlan), valamint a házasélet (nemi kapcsolatok) őszinteségében mutatkozik meg. A nemi kapcsolatban a házastársak kifejezik egymás iránti szeretetüket, és egymást kiegészítő testi kapcsolatuk természeténél fogva az élet átadására irányul. A nemi kapcsolat csak házasságban (tehát a kizárólagos és végleges elkötelezettségben) lehet kifejezése a teljes őszinteségnek és a felelős szeretetnek. Mert az életadás, gyermeknemzés magában foglalja a gyermekekért, családért vállalt felelősséget is: család eltartása, gyermekek nevelése. Ezért az egyház a természettörvény és a Szentírás alapján — főleg pedig Krisztus tanítása alapján — azt tanítja, hogy a házasságon kívüli nemi kapcsolat bűn, mert a nemiséggel való visszaélés, Isten tervének felforgatása.

7. és 10. « Ne lopj, ne kívánd más tulajdonát! »

Isten terve szerint az ember teremt; a munka által befejezi a teremtést, megvalósítja önmagát, emberi civilizációt hoz létre, hogy a közösség szeretetben élhessen. Meg kell osztanunk javainkat, hiszen Isten a föld javait minden embernek egyaránt szánta. Elsősorban azokkal kell megosztanunk javainkat, akik közvetlenül gondoskodásunkra vannak bízva. Egymás javait igazságtalanul nem sajátíthatjuk el.

A 7. és 10. parancs nemcsak a lopást tiltja, hanem mások mindenfajta megkárosítását is. Lopni lehet nemcsak más tulajdonának elsajátításával, hanem lelkiismeretlenséggel (otthon és munkahelyen), nemtörődömséggel a munka- és az életfeltétek megteremtésében, a közös munka gyümölcsének igazságtalan elosztásában (munkabér stb.). Itt is a legfontosabb a szeretet, amelyből szükségszerűen fakad az igazságosság.

8. « Hamis tanúságot ne szólj felebarátod ellen! »

A hamissággal (hamis tanúskodással, váddal, megszólással, rágalommal) és hazugsággal megsebezhetjük, « meggyilkolhatjuk » a másikat, hiszen sokszor lehetetlenné tesszük neki, hogy az legyen, aki valójában, illetve azzá váljon, amire mint ember és keresztény hivatást kapott. Végeredményben a hazugság, a rágalmazás és a megszólás is szeretet elleni bűnök.

Igazság nélkül nem lehet szeretni. Az igazságot keresni kell, ki kell mondani és meg kell tenni. Ehhez ismerünk kell az igazságot Istenről, másokról, önmagunkról. Igaznak lenni annyi, mint a valósággal összhangban gondolkodni. Beszédünk akkor igaz, ha szavaink összhangban vannak a valósággal. Aki az igazságot cselekszi, az összhangban van az isteni és emberi valósággal. Ha igazak vagyunk, levetjük az álarcot, a képmutatást, eltávolítjuk nemcsak a szóbeli hazugságot, hanem élethazugságainkat is, vagyis arra törekszünk, hogy valóban azok legyünk, amik vagyunk (Isten terve és keresztény hivatásunk szerint), hogy így másokéi lehessünk. Igaznak lenni a keresztény számára főképp ezt jelenti: örömben megélni azt, amire hivatást kaptunk mint emberek és mint Isten gyermekei.

Lásd még III/3: « Keresztény erkölcs »!

3. A LÉLEK AJÁNDÉKA: A BŰNBOCSÁNAT

> « Estefelé, még a hét első napján, együtt voltak a tanítványok, zárt ajtók mögött, mert féltek a zsidóktól. Akkor eljött Jézus, közéjük lépett és így szólt hozzájuk: 'Békesség nektek!' (...) 'Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket (...)' Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyer, akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad.' »
>
> (Jn 20,19.21.23)

A keresztény, aki az iniciáció szentségei révén részesedett Krisztus halálában és feltámadásában, tehát új életet kezdett, nem él teljesen a « Lélek szerint », szabadsága törékeny, szeretete fogyatékos. Míg a földön él, visszaeshet a bűnbe, elszakadhat Istentől, Krisztus szeretetétől. Ezért szüksége van a megtérésre, a bűnbocsánatra — az Istennel és az emberekkel való kiengesztelődésre.

Tapasztalatból tudjuk, hogy a rossz és a bűn ereje sokszor erősebb nálunk. Mint Isten gyermekeinek Krisztus példájára kell élnünk; az emberi szív azonban rosszra hajló, hűségünk sem kitartó. De megkaptuk Krisztus Lelkét, aki világosságot és erőt ad, hogy előre haladhassunk a szabadság és a szeretet útján a « meglett ember » teljessége felé.

A bűnbocsánat szentségei

Isten különböző módokon közeledik hozzánk, hogy Lelkének erejével kibékítsen bennünket Önmagával és egymással. A keresztség szentségében Isten örökre összekapcsolt bennünket Krisztusnak a bűn és halál fölött aratott győzelmével, visszavonhatatlanul kibékített bennünket önmagával Megszabadultunk az áteredő (és esetleges személyes) bűntől. A Megváltás kegyelmi forrásai mindig nyitva állnak előttünk. Isten mindig megbocsát, ha bűnbánattal és szeretettel hozzá fordulunk, ha meghallgatjuk Szavát, és egymásnak is megbocsátunk, amikor megünnepeljük az Eukarisztiát. Isten sohasem tagadja meg a Szentlelket attól, aki kéri tőle (vö. Lk 11,13).

Az Istennel és a krisztusi közösséggel való kiengesztelődés legkiválóbb módja *a bűnbánat* (*bűnbocsánat*) *szentsége*. E szentség által Isten megújítja a vele való szeretetközösséget, amennyiben a keresztség után súlyos bűnnel vétettünk ellene és az egyházi közösség (vagy embertársaink) ellen. A bűnbánat szentségéhez való járulás annak a jele, hogy hűségesek akarunk maradni keresztségi elkötelezettségünkhöz, és következetesen előre akarunk menni Krisztus útján.

A bűnbánattartás módjai

A II. vatikáni zsinat megújította a bűnbánattartás rendjét. Különböző közösségi bűnbánati liturgiákat, gyakorlatokat vezetett be, amelyek mind elősegítik az igazi, belső *megtérést*, illetve annak kifejezései. Különös hangsúlyt kapott az « egyházi », közösségi jelleg, miként ez az első századokban is kidomborodott. Bűnünkkel ugyanis az egész krisztusi testnek, az egész közösségnek ártunk, azon túl, hogy megsértjük Istent, visszautasítjuk szeretetét. Ezt a közösségi szempontot juttatja kifejezésre a közös bűnbánati szertartás, akár közbeiktatott gyónással, akár enélkül is. Fokozott szerepet kap e szertartásokban Isten igéjének hallgatása (felolvasás a Szentírásból és elmélkedés róla).

A bűnbocsánat megünneplésének *három módja* lehetséges:

1) Közös bűnbánati szertartás egyéni gyónással és feloldozással;
2) Egyéni gyónás és feloldozás;

3) Közös bűnbánattartás általános szentségi feloldozással. (Ezt a harmadik módot a Magyar Püspöki Kar egyelőre nem vezette be.)

A szentségi jelben mindig megtalálunk *három mozzanatot*:

— a bűnbánó ember találkozik az egyház fölhatalmazott szolgájával (püspökkel vagy pappal),

— aki meghallgatja a megtérő bűnvallomását;

— majd megadja neki Isten nevében a bűnbocsánatot: « föloldozza » bűneitől.

Ebben a találkozásban maga a megbocsátó Isten van jelen. A pap ugyan ezt mondja: « *Én* téged föloldozlak... », de valójában maga Isten bocsátja meg a bűnöket. A pap Krisztus (az egyház) fölhatalmazása alapján csak a megbocsátás eszköze.

Krisztus úgy akarta, hogy a súlyos bűnök alóli föloldozás rendes formája látható jel legyen egy személyes találkozás keretében, minthogy az apostolokra bízta az oldás-kötés hatalmát. De hirtelen halálveszély esetén (vagy ha nincs alkalmunk pappal találkozni) a tökéletes bánat révén is megkapjuk Istentől a bűnbocsánatot. Egyetlen bánatfohász is kifejezheti megtérésünket és szeretetünket: « Jézusom, irgalmazz! », « Istenem, szeretlek! », « Istenem, bocsásd meg minden bűnömet! »

A gyónási kötelezettség

A katolikus egyház híveinek előírja, hogy legalább évente egyszer gyónjanak, ha súlyos bűnt követtek el. Természetesen, ez csak a szélső határ. Az ember nem marad halálos bűnben hosszabb ideig; sőt, még ha súlyos bűn nem is terheli lelkünket, akkor is sok lelki hasznunk van az egyház szolgájával való találkozásból: tanácsok, lelki vezetés, lelkiismeret finomulása, megerősödés a lelki harcra a kapott kegyelem által, a szeretet növekedése.

Kötelességünk meggyónni minden súlyos bűnt (tudatos és szabad megsértése a szerető Istennek), de hajlamainkat, súlyossá válható mulasztásainkat és kisebb bűneinket is bevallhatjuk. A bűnről lelkiismeretünk vádol bennünket. De lelkiismeretünk lehet téves is, ezért nevelnünk kell, hogy a Szentírás és az egyház tanításához igazodjék. Az egyház a mindenkori helyzethez alkalmazza Isten kinyilatkoztatását. *A törvény* (tízparancsolat, egyház parancsolatai) *lényege az Isten- és emberszeretet*. A lelkiismeretvizsgálatnál főleg arra ügyeljünk, mennyiben sértettük meg a szeretetet. És a bánat is legyen « személyes »: vagyis ne annyira a törvényszegést tekintsük, hanem azt, hogy Isten barátságától elszakadtunk, hálátlanok voltunk. Mivel pedig Istent nem szerethetjük, ha testvéreinket nem szeretjük, a kiengesztelődés megköveteli a bocsánatkérést és megbocsátást a testvérek között is. Az egyházi közösséggel is ki kell engesztelődnünk. Amikor a paptól « elégtételt » kapunk, ennek elfogadásában benne van az a jófeltétel is, hogy a másiknak okozott lelki vagy testi kárt jóvátesszük, továbbá, hogy elkerüljük a bűnre vezető alkalmakat.

A bűnbocsánat szertartása

Köszöntés és keresztvetés

A *megtérő* keresztet vet magára, és mondja:

Az Atya, a Fiú + és a Szentlélek nevében. Ámen.

A *pap* mondja:

Isten, akinek világossága felragyogott szívünkben, adja meg neked, hogy igazán belásd bűneidet, és felismerd az ő irgalmas szeretetét!

A *megtérő* feleli: Ámen.

Szentírási részlet (tetszés szerint)

A *pap* most Isten igéjéből idéz, például így:

A Szentírás így tanít Isten irgalmas szeretetéről: « Jézus Krisztusnak vére megtisztít minden bűntől. Ha megvalljuk bűneinket, ő hűséges és igazságos: megbocsátja bűneinket, és megtisztít minden gonoszságtól. » (1Jn 1, 7-9)

A bűnök megvallása és az elégtétel elfogadása

A *megtérő* kezdheti gyónását az általános bűnvallomással:

Gyónom a mindenható Istennek,
és neked, lelkiatyám,
hogy utolsó gyónásom óta
ezeket a bűnöket követtem el.
Utoljára gyóntam:...

Ezután a megtérő *megvallja bűneit.* A pap segítse megfelelő tanácsokkal! Majd *elégtételt* javasol.

A megtérő imája

Ezután a *megtérő* kifejezi bűnbánatát, például így:

Teljes szívemből bánom minden bűnömet,
mert azokkal a jó Istent megbántottam.
Erősen fogadom, hogy Isten segítségével
a jóra törekszem, és a bűnt elkerülöm.

A feloldozás

A *pap* (legalább) a jobb kezét a megtérő feje fölé terjeszti, és mondja:

Isten, a mi irgalmas Atyánk,
aki szent Fiának kereszthalála és feltámadása által
kiengesztelte önmagával a világot,
és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára,
az Egyház szolgálata által

bocsásson meg neked, és adja meg a békét!
ÉS ÉN FELOLDOZLAK TÉGED BŰNEIDTŐL
AZ ATYA, ÉS A FIÚ, + ÉS A SZENTLÉLEK NEVÉBEN.

A *megtérő* feleli: Ámen.

Isten dicsőítése

A feloldozás után a *pap* így folytatja:

Magasztaljuk Istent, mert jóságos hozzánk!

A *megtérő* befejezi:

Mert örökké szeret minket.

Elbocsátás

A pap e szavakkal bocsátja el a megtérőt: Isten megbocsátotta bűneidet. Menj békével!

4. A HIT, REMÉNY ÉS SZERETET ÉLETE

A keresztény élete összefoglalható az ún. isteni erények, a hit, remény és szeretet megélésében. Isteni erények, mert végső soron Istenre vonatkoznak. Isten Lelkének műve az, hogy *igent* mondunk az evangéliumi üzenetre és teljesen az Úrra hagyatkozunk. Isten a célpontja reménységünknek is: a vele való életközösség « abszolút jövőnk ». És ennek biztosítéka ismét csak a Lélek, aki által a szeretet kiáradt szívünkbe. Szent Pál ezt így fejezi ki a Rómaiaknak írt levélben: « Miután tehát a hit által megigazultunk, éljünk békében az Istennel Urunk Jézus Krisztus által. Általa, a hit segítségével, útunk nyílt a kegyelemhez, amelyben élünk, és dicsekszünk is Isten (fiai) dicsőségének reménységével. De nemcsak ezzel, hanem szenvedéseinkkel is dicsekszünk, mert tudjuk, hogy a szenvedésből türelem sarjad, a türelemből kipróbált erény, a kipróbált erényből meg remény. A remény pedig nem csal meg, mert Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,1-5).

Kegyelmi élettér

« Útunk nyílt a kegyelemhez »: *a kegyelem* az életadó Lélek ajándéka, általa leszünk Isten gyermekei és részesedünk az isteni életben. A kegyelem nem valami dolog, személytelen valami, hanem vonatkozás a teremtő Lélekhez: *a Szentlélek jelenléte bennünk.* Isten ajándéka nem valami természetfeletti « folyadék », amely belénk árad. (Bár Szent Pál is beszél a Szentlélek belénk árasztásáról.) A kegyelem maga az élő és éltető Lélek, amennyiben

megvilágosítja értelmünket, szeretettel tölti el szívünket, a jóra indítja szabadságunkat. Természetfeletti és ingyenes ajándék: vagyis csakis Isten Lelke tehet istenivé bennünket, a Lélek adhatja a bűnbocsánatot, és nyithat meg bennünket a szeretetnek; és ezt az ajándékot az Atya Jézus Krisztus érdemei által ingyenesen kínálja fel, mi magunk nem érdemelhetjük ki. A kegyelem « kegy », Isten « kegyessége », irgalmas szeretete.

De a kegyelem nemcsak belső, bennünk levő ajándék: átszövi az egész valóságot. Szüleink, gyermekeink, hitvestársunk, minden ember, sőt bizonyos helyzetek « kegyelem » lehetnek számunkra, mivel Isten mindent közreműködtethet a mi üdvösségünk elősegítésére (vö. Róm 8,28).

Szentségi találkozás

Tudjuk, hogy a *szentségek* hathatós kegyelemközvetítő jelek: ezekről másutt szólunk (III/2). De — miként a zsinat hangsúlyozta — a szentségeknél is lényeges a személyes találkozás Krisztussal a Lélek által, és ez ismét csak a hit, a remény és a szeretet aktusaiban (személyes tetteiben) fejeződik ki. A szentségek « a hitet nemcsak föltételezik, de szavakkal és anyagi valósággal táplálják, erősítik és ki is fejezik; ezért joggal mondható, hogy a szentségek *a hit szentségei*. Megadják a kegyelmet, de ugyanakkor nagyon jól fel is készítik a hivőket, hogy ezt a kegyelmet gyümölcsözően fogadják, helyesen tiszteljék Istent és gyakorolják a szeretetet » (SC 59). Ezért sürgeti a zsinat a hívek tudatos és tevékeny részvételét a liturgiában, elsősorban az Eukarisztia ünneplésében. « Az egyház tehát körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint kívülállók, vagy mint néma szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen misztériumán, hanem azt szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményeken tudatosan, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt » (SC 48, vö. 11).

Közösségi és egyéni ima

A *közösségi imáról* másutt már volt szó. A liturgia — szentmise és más egyházi szertartások, « óraliturgia » vagyis zsolozsma — az egyház hivatalos, közösségi imája. De a keresztény az egyéni, személyes imában is megéli a hitet, a reményt és a szeretetet. « A lelki élet nem csupán a szent liturgiában való részvétel. Hiszen a keresztény embernek, bár meg van híva a közösségi istentiszteletre, a szobájába is el kell vonulnia, hogy titokban imádkozzék az Atyához (Mt 6,6), sőt az Apostol intelme szerint szüntelenül kell imádkoznia (vö 1Tessz 5,17) » (SC 12).

A következőkben röviden a *személyes imáról* szólunk. Az ember — az állattól különbözően — öntudatosan dicséri Teremtőjét, imádva fordul eredetének és végső céljának misztériuma felé. Kapcsolatba kerül a láthatatlan valósággal. Dolgos kezét imára kulcsolja, és *Isten előtt* — Isten jelenlétében — áll vagy térdel vagy ül, kedvező helyen: a templomban, lakásán, a természetben. Összeszedi gondolatait, tudatosítja Isten jelenlétét. Imájának főforrása a Szentírás, de segítheti más lelki könyv is, vagy akár a zene hallgatása, vagy egy művészi alkotás szemlélése, hogy lelkét Istenhez emelje.

Mi is az imádság? « Amikor az ember úgy beszél Istenhez, mint egy emberhez », mondotta Vianney Szent János, az arsi plébános. Imádkozni annyi, mint hinni, hogy Isten VALAKI: Személy, aki hallgat, aki válaszol, mert szeret bennünket. Azt is mondhatjuk: az imádság beszélgetés Istennel. De igazában nem is az a legfontosabb, hogy *beszéljünk* Istenhez, — bár mindazt kérhetjük bizalommal, ami üdvösségünkre válik —, hanem az, hogy *meghalljuk* szavát és megtegyük akaratát.

Isten Szava (Igéje) testté lett, és Jézus Krisztusban « közöttünk lakozott » (Jn 1,14). Jézusban Isten *Emmanuel,* Velünk-lakó-Isten. Jézus lett a közvetítő az Atyához: Ő az Út, az Ajtó. És mivel a Szentlélek kiáradt szívünkbe, mint gyermekek bizalommal szólíthatjuk Istent « Apukának », *Abbának*, ahogy az egyszülött Fiú tette földi életében. A legszebb imára Jézus tanított meg bennünket. A Miatyánk kérései mindent magukban foglalnak.

Az imádság a hit, a remény és a szeretet gyakorlása. Kifejezi hitünket, reményünket és szeretetünket, és egyben tükrözi istenképünket is. Az ima *torzulásai* gyakran elárulják a hamis istenképet. Ilyenek a mágikus imák, amelyek « szolga-istent » szólongatnak, hogy automatikusan teljesítse kívánságainkat. Máskor « kereskedő-istent » képzelünk el: « adok-adsz » alapon végzünk imákat, teszünk fogadást, mondatunk misét, hogy « cserébe » Isten teljesítse kérésünket. Nemegyszer szaporítjuk a szót, mint a pogányok, Jézus figyelmeztetése ellenére (Mt 6,7-9), azt gondolva, hogy sok beszédünkért nyerünk meghallgatást. Felejtjük az Úr másik figyelmeztetését is: « Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram Uram! — jut be a mennyek országába, ha nem csak az, aki mennyei Atyám akaratát teljesíti » (Mt 7,21). Az imában nem kell különösképpen érzelmeket, vigasztalást sem keresnünk; a lényeges az állhatatosság a Getszemániban könyörgő Jézus példájára: « Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd! » (Lk 22,42).

Kétségtelen, Isten gondviselő Atyánk, Jézus nevében bizalommal fordulhatunk hozzá minden szükségünkben — kérve égi Anyánk, Mária és a szentek közbenjárását is —, de főleg azért imádkozzunk, ami a saját magunk és mások *üdvösségét* szolgálja. Legyen imánk nyitott az emberiség és az egyház nagy érdekei, szükségletei felé.

Valójában az imában való minden eltévelyedés erre vezethető vissza: az ember a maga kis érdekeit keresi, a saját kis « boldogságát ». Viszont az igazi boldogság Isten és a testvérek szeretete, mások szolgálata. *A másokért élő ember imája nem lesz énközpontú.* Saliège bíboros írta:

« Hajlamosak vagyunk arra, hogy az imát amolyan trükknek, receptnek tekintsük, hogy elkerüljük hibáink következményét, hogy könnyítsük a szenvedést vagy megelőzzük a balszerencsét. Gazdagságot kérünk, nem pedig bátorságot. Nyugalmat kérünk, nem pedig szeretetet. Csodákat kérünk Istentől, hogy pótolja lustaságunkat, gondatlanságunkat, hibáinkat. Isten nem tesz ilyen csodákat. Hiába szaporítjuk a zarándoklatokat, a ceremóniákat, semmit sem nyerünk, ha előbb nem kértük megtérésünket... Imádkoztál azért, hogy uralkodj szenvedélyeiden, nevezetesen a gyűlöleten és a megvetésen? Egyszóval: *imádkoztál azért, hogy keresztényebb légy?* »

Íme, itt imádság titka. Isten gondviselő Atyánk. De gondviselő szeretetének végső célja Fia megdicsőítése és a hivők, a keresztények üdvössége. Célja

tehát nem az, hogy elsimítsa utunkat, hogy eltávolítsa életünkből a megpróbáltatásokat, hogy megakadályozza a gyilkos fegyverek használatát vagy a vírusok kórokozó hatását, a vulkánok kitörését és a repülőgépek lezuhanását. Isten célja örök boldogságunk, lelkünk üdvössége. Minden ezért van a világegyetemben. A fontos az, hogy megtegyük akaratát: így jön el országa és így dicsőítjük meg nevét. *Hittel, reménnyel és szeretettel imádkozzuk a Miatyánkot, — ez a legtöbb.* Ilyen értelemben nincs meghallgatatlan imádság: Isten mindig készen áll arra, hogy megadja Lelkét azoknak, akik kérik (vö. Lk 11,13). A Szentlélek megtéríti szívünket, szeretetet önt belénk. És ha a Lélek erejében szeretünk, biztosak lehetünk abban, hogy *minden* javunkra válik (Róm 8,28).

KRISZTUS LELKÉNEK VILÁGOSSÁGA ÉS EREJE VEZÉREL BENNÜNKET

A szabadsághoz, igazsághoz és szeretethez vezető út hosszú és fárasztó. De ez « emberré válásunk » és « krisztusi nagykorúságunk » útja. A célba csak az jut, aki állhatatosan kitart, akkor is, ha bizalma meginog, ha gyengesége és bűnei láttán úgy véli, hogy hiába küzd. Nem a magunk erejére számítunk, hanem Krisztus magához hódító szeretetére: Reá hagyatkozunk, de el nem hagyjuk magunkat. Mindig szem előtt tartjuk nagyszerű istengyermeki méltóságunkat; « méltók » akarunk lenni a keresztény névre. Ha naponta megtapasztaljuk az űrt az eszmény és a valóság között, ha látjuk, hogy valójában nem azt tettük, amit hivatásunk szerint tennünk kellett volna, ne csüggedjünk el, ne zárkózzunk « magányunk poklába ». Számíthatunk testvéreink, az egyházi közösség támogatására. Bár mindenki a saját útját járja, mégis együtt menetelünk a cél felé. Krisztus Lelke szívünkbe adja a szeretetet, és így képesek leszünk teljesíteni hivatásunkat, amelyet egy szóban összefoglalhatunk: SZERETNI.

Szükségünk van az állandó megtérésre, bűnbánatra. A bűnbocsánat szentségében megkapjuk a Lelket, aki újjáteremt bennünket, és így általunk állandóan « megújítja a föld színét ». A bűnbánat szentségének ünneplése jele annak, hogy mindig tudunk újra remélni, hogy mindig nyitva áll előttünk az új jövő. Isten kibékít bennünket önmagával és testvéreinkkel: így a kiengesztelődés szentsége a béke, a hit, a remény és a szeretet jele. HISZÜNK A SZERETETNEK. Lelki életünk, imaéletünk is legyen a hit, remény és szeretet gyakorlása, kifejezése.

Urunk Jézus Krisztus Atyja « adja meg nektek dicsőségének gazdagsága szerint, hogy Lelke által megerősödjetek belső emberré, hogy a hittel Krisztus lakjék szívetekben, s ti gyökeret verjetek és alapot vessetek a szeretetben. Akkor majd (...) megismeritek Krisztusnak minden ismeretet fölülmúló szeretetét, és beteltek Isten egész teljeségével. »

« Neki pedig, aki a bennünk működő erővel mindent megtehet azon fölül is, amit kérünk vagy megértünk: dicsőség legyen az Egyházban és Jézus Krisztusban minden nemzedéken át örökkön-örökké. Amen. » (Ef. 3,15-21)

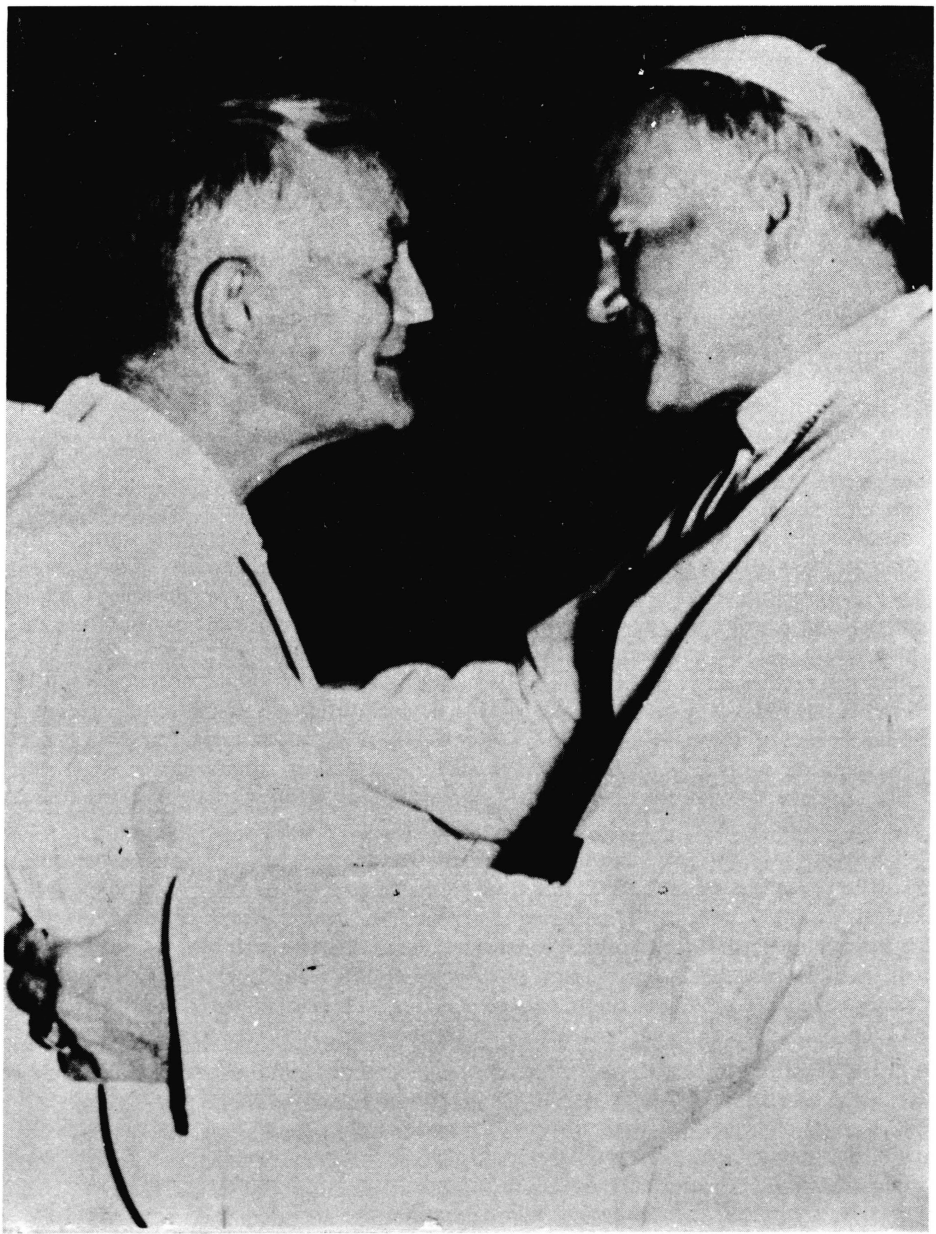

Roger Schutz II. János Pálnál.

8. A PÁRBESZÉD EGYHÁZA

« *A zsinat vallja, hogy az embernek nagyszerű hivatása van, és állítja, hogy valami isteni csíra szunnyad benne.* Az egyház *tehát felkínálja az emberiségnek őszinte együttműködését;* segít megteremteni azt a mindenkire kiterjedő testvériséget, amely egyedül méltó ehhez a hivatáshoz. *Az egyházat nem fűti földi becsvágy; egyetlen célja csupán az, hogy a Vigasztaló Szentlélek vezetésével folytassa Krisztus munkáját, aki azért jött el a világra, hogy tanúságot tegyen az igazságról. Azért jött, hogy üdvösséget szerezzen, nem pedig, hogy elítéljen, azért, hogy szolgáljon, nem pedig, hogy neki szolgáljanak* ».

Zsinat, GS 3

« . . . *Az egyház, amint a Zsinat mondja* (*LG* 1), *'szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egységnek és az egész emberi nem egységének'. Ezért az egyháztudattal együtt kell járnia az egyetemes nyitottságnak, hogy mindenki megtalálhassa benne* « *Krisztus kifürkészhetetlen gazdagságát* » (*Ef* 3,8) *...Az egyháznak ugyanakkor meg kell valósítania azt a* « *párbeszédet* », *amelyet VI. Pál* Ecclesiam suam *kezdetű körlevelében a* « az üdvösség párbeszédének » *nevezett, pontosan megjelölve azokat a köröket, amelyeken belül ezt a párbeszédet folytatni kell...* »

II. János Pál, *Redemptor hominis,* 3-4.

1. A KERESZTÉNYEK PÁRBESZÉDE

« A szeretet párbeszéde kifejezés igen kedves volt tisztelt és feledhetetlen testvérünknek, a konstantinápolyi ökumenikus pátriárkának, Athenagorásznak. Ezt a párbeszédet meg lehet valósítani a maga teljességében az emberek és a közösségek között, akik vagy amelyek állandó kapcsolatban vannak egymással, ugyanazokban a szenvedésekben és reményekben osztoznak, ha azok megnyílnak egymásnak és ugyanakkor megnyílnak a Léleknek is, aki bennük működik konkrét élettapasztalataik közepette ».

VI. Pál pápa (az 1973. jan.24-i általános kihallgatáson mondott beszédében)

« Hogy mindnyájan egyek legyenek!... »

« Nemcsak értük könyörgök, hanem azokért is, akik szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egyek. Amit te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek ők is mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem. Én átadtam nekik a dicsőséget, amit nekem adtál, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk: én őbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is. Ismerje meg ebből a világ, hogy te küldtél engem, és hogy szereted őket, amint engem szerettél ».

(Jn 17, 20-23)

Szakadások az egyházban

Az Egyház történelme összegyűjtés és szakadások története. A Lélek összegyűjti az embereket Isten egyetlen népébe, az Egyházba; ugyanakkor az emberek, a keresztények bűne miatt állandóan szakadások történnek. Nem könnyű megérteni, hogyan következhetett be *többízben szakadás* Jézus tanítványai, hívei között, akik azt szeretnék, hogy az egyetlen Lélek árassza el őket, és forrassza egy Testbe valamennyi hivőt. Az érthető, hogy Krisztus üzenetét különböző korokban és környezetekben különbözőképp kell megélni — az egység nem jelent mindenben egyöntetűséget, uniformizálást. De nehezen tudjuk megérteni a lényeges dolgokban (hitben) történt szakadásokat.

Anélkül, hogy részletesen ismertetnénk a keresztények szakadásának történetét, említsük meg a két legfontosabb szakadást.

Az első az egyház keleti és nyugati részre szakadása. Ennek időpontja a XI. század (1054-ben IX. Leó pápa követe a bizánci Hagia Sophia bazilika oltárára helyezte a Cerulárius Mihály pátriárkát kiközösítő pápai bullát). Kelet és Nyugat szakadásában politikai okok is közrejátszottak. A keleti kereszténveket nevezzük *ortodoxoknak*, pravoszlávoknak. Hitük lényegében megegyezik a római katolikusokéval, de nem fogadják el a pápa főségét. Egyes ortodoxok a századok folyamán egyesültek Rómával, bár szertartásu-

kat és sajátos hagyományaikat megtartották. Ezeket nevezzük « görögkatolikusoknak ».

A második nagy szakadás a XVI. századi *reformáció* idején történt: a *protestánsok* (Luther, Kálvin stb. követői) nemcsak a római pápa főségét vetették el, hanem több hittani és egyházfegyelmi kérdésben is eltértek a katolikus hagyománytól (Szentírás értelmezése, megigazulás, szentségek stb.) A II. vatikáni zsinat ökumenizmusról szóló dekrétuma megállapította, hogy a protestánsok « tiltakozása » és szakadása « *nem mindkét fél embereinek hibája nélkül* » (UR 3) a nyugati egyház megoszlására vezetett. Angliában VIII. Henrik házassága bonyodalmai miatt szakította el az egyházat Rómától. Az *anglikánok* hitbeli kérdésekben közelebb állnak a római katolikus egyházhoz, mint az evangélikusok (Luther követői) vagy a kálvinisták (reformátusok). Tudjuk, hogy később a protestantizmus (főleg Észak-Amerikában) számos kisebb egyházi közösségre vagy szektára oszlott.

A világon összesen kb. 4 milliárd ember él.

Keresztények:	kb. 1,3 milliárd (32 %)
Katolikusok:	kb. 700 millió (az emberek 18 %-a)
Protestánsok:	kb. 330 millió (az emberiség 8 %-a)
Ortodoxok: (Pravoszlávok)	kb. 200 millió (az emberiség 5 %-a)

(1976-os statisztikai adatok)

Bármint legyen is az egyes keresztény csoportok, egyházak felelőssége, nekünk az a hivatásunk, hogy igyekezzünk megvalósítani Jézus akaratát: « Hogy mindnyájan egyek legyenek...! »

Egységtörekvés

Az Egyház nem feledkezett meg sohasem Jézus kívánságáról és imájáról. A történelem során gyakran történtek egyesülési kísérletek, hiszen a hivők tudatában voltak annak, hogy megoszlásuk botrány a világ szemében. Az *egységtörekvés* (*ökumenizmus*) különösen századunk eleje óta bontakozott ki, éspedig a protestáns misszionáriusok 1910-ben megtartott edinburghi konferenciája óta. 1948-ban a mozgalom elméleti és gyakorlati kérdésekkel foglalkozó két ága egyesült: Amszterdamban megalakult az Egyházak Ökumenikus Tanácsa.

A katolikus egyházban főleg a Zsinat alatt és óta bontakozott ki az ökumenizmus. XXIII. János pápa (+ 1963) egyik fő célja a II. vatikáni zsinat összehívásával éppen az volt, hogy a katolikus egyház is a maga részéről előkészítse a keresztények teljes egységéhez vezető utakat. A zsinat egy külön dekrétumot is szentelt az egység kérdésének; ebből idézünk alább (UR rövidítéssel). Majd pedig megszületett az ún. Egységtitkárság. E vatikáni szervnek az a feladata, hogy keresse a párbeszédet a nem katolikus

kereszténnyekkel és így — a teológiai vegyesbizottságok közös kutatásai és a gyakorlati együttműködés révén — egyengesse a teljesebb egység útját.

« Az egység helyreállítását előmozdítani az összes keresztények között az egyik főcélja a II. vatikáni egyetemes szent zsinatnak. Krisztus Urunk csak egyetlen egyházat alapított, mégis több keresztény közösség igényli az emberektől, hogy elismerjék, mint Jézus Krisztus igazi örökségét. Valamennyien az Úr tanítványainak vallják magukat, de különbözőképpen vélekednek és külön utakon járnak, mintha maga Krisztus lenne megosztva. Ez a megosztottság ellene mond Krisztus akaratának, botránkoztatja a világot, és károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését minden embernek ». (UR 1)

« Isten szeretete abban nyilvánult meg közöttünk, hogy emberré lett az Isten egyszülött Fia: az Atya elküldötte a világba, hogy megváltóként új életre támassza és egybegyűjtse az egész emberiséget (...)

Miután pedig a mi Urunk, a kereszten fölmagasztalt Jézus megdicsőült, kiárasztotta a megígért Lelket. Általa hívta és gyűjtötte a hit, remény és a szeretet egységébe az újszövetség népét, vagyis az egyházat, ahogy az apostol tanítja: 'Egy a test és egy a Lélek, mint ahogy hivatástok is egy reménységre szól. Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség' (Ef 4,4-5). » (UR 2)

« Az egyház minden megújulása lényege szerint a hivatásához való fokozódó hűségben áll; kétségtelen tehát, hogy az egyház hivatása indokolja meg, miért irányul a megújulás az egység felé. A földi vándorútján járó egyházat Krisztus szüntelenül erre a reformációra hívja. Mint emberi, földi intézmény erre folytonosan rá is szorul (...) Ökumenikus szempontból tehát igen jelentős ez a megújulás. Azokat a jelenségeket pedig az egyház életében, amelyek által máris valósul ez az újjáéledés, az egységmozgalom további haladása zálogának és szerencsés előjelének kell tekintenünk. Ilyen jelenségek: a biblikus és liturgikus mozgalom, Isten igéjének hirdetése és a hitoktatás, a világi hivők apostolkodása, a szerzetesi élet új formái, a családi élet új lelkisége, valamint az egyház szociális tanítása és tevékenykedése ». (UR 6)

A egység lehetetlen mindaddig, amíg azt követeljük, hogy a másik « megtérjen », és az legyen, ami mi vagyunk. Mindannyiunknak meg kell térnünk az Evangélium eredeti tisztaságához és egyszerűségéhez. A keresztények közötti egység csak úgy lehetséges, ha valamennyien azt akarjuk és azon fáradozunk, *hogy a Krisztus által akart egység megvalósuljon.* Végeredményben az egység Krisztus Lelkének ajándéka; adomány, amelynek ki kell tárulnunk, amelyet be kell fogadnunk. Csak a Lélek által adott szabadságban lehetséges szeretettel odaajándékozni magunkat és elfogadni a másikat.

Az ökumenikus munkában nekünk katolikusoknak készeknek kell lennünk arra, hogy megtegyük az első lépést többi keresztény testvérünk felé. Törekednünk kell arra, hogy jobban megismerjük őket, hogy így jobban megértsük szellemüket, történelmüket, lelki és liturgikus életük különböző formáit, sajátos kulturális értékeiket. Mindenek fölött fontos, hogy megtanuljuk tisztelni és becsülni az ő javaikat. Mert *az igazi egység differenciál*; az igazi ökumenizmus fő jellegzetessége abban a készségben rejlik, hogy az egységtörekvésben elismerjük a nem lényeges dolgokban a jogos különbözőséget, az egymást gazdagító változatosságot.

Igazán találkoznunk kell, hogy jobban megismerhessük egymást.

Együtt el kell gondolkodnunk a közös hitről és az egység útjában álló akadályok kiküszöböléséről.

Együtt kell imádkoznunk a Szentlélek fényéért és erejéért.

Együtt kell dolgoznunk, és közösen tanúságot kell tennünk a szeretetről, mindenütt, ahol az emberek elvárják jelenlétünket és szolgálatunkat.

Az ökumenizmus

nem politika,
hanem mélyebb hűség Jézus Krisztushoz és Egyházához.

Nem az egyesült keresztények frontja az ateizmus ellen,
hanem közös keresztény törekvés a szívek megtérésére.

Nem engedékenység a hitben, nem lemondás saját múltunkról, sem pedig a vallási különbségek elkendőzése,
hanem a keresztények közös törekvése saját örökségük alaposabb megismerésére és mások vallási értékeinek tiszteletére: egyenrangúak párbeszéde keresztények között.

Nem hívek toborzása a saját közösségünk részére,
hanem törekvés arra, hogy mindnyájan — a különbözőségekben — minél közelebb kerüljünk Krisztushoz, és általa egymáshoz és minden emberhez.

Nem « divat »,
hanem a mély és igazi hit jele.

Nem megfontolt taktika,
hanem remény, hogy Isten megadja a világnak a megtérés kegyelmét.

Nem ítélet a keresztény múltról,
hanem hit a keresztény jövőben.

Ökumenikus vesperás az esztergomi bazilikában (1979. május 26). Donald Coggan anglikán primás (Canterbury érseke) és Lékai László bíboros, primás, esztergomi érsek.

Istenünk, a mi Urunk Jézus Krisztus Atya,
egyetlen Megváltónk, békesség Királya,
add meg a kegyelmet, hogy őszintén szívünkön viseljük
a nagy veszélyek terhét,
amelyeknek kitesszük magunkat végzetes szakadásainkkal.
Távolíts el tőlünk mindenfajta ellenségeskedést és előítéletet,
mindent, ami eltéríthetne bennünket a Benned való egységtől és összefogástól.
Mint ahogy csak egy Test létezik,
csak egy Lélek,
csak egyetlen reménye kapott hivatásunknak,
csak egy Úr,
csak egy hit,
csak egyetlen Krisztus,
egyetlen Isten, mindenkinek Atyja,
ugyanígy add meg, hogy mostantól kezdve
mindnyájan egy szív — egy lélek legyünk,
akiket az Igazság, a Hit és a Szeretet
egyetlen kapcsa köt össze,
hogy egy lélekkel tisztelhessünk
Krisztus, a mi Urunk által.

(Anglikán liturgia)

* * *

Örök Atya, te Jézus Krisztusban
a nyáj nagy Pásztorát és a világ Megváltóját adtad:
őrizd és védelmezd egyházadat az egész földkerekségen.
Add meg neki, hogy szilárd és állhatatos hittel vallja nevedet.
Vezesd a szeretetben és az engedelmességben,
hogy végre megtalálja az egységet abban,
Aki az egyetlen, aki megbocsáthat és üdvözíthet,
Jézus Krisztusban, a te Fiadban, a mi Urunkban.

(Francia református egyház)

* * *

Mutasd meg, Urunk, rajtunk
irgalmasságod kegyelmét.
Lelked erejével távolítsd el a keresztények szakadását.
Add, hogy az egyház egyre világosabban felragyogjon,
mint magasra emelt jel a nemzetek fölött,
a világ pedig, amelyet a te Lelked megvilágosít,
higgyen Krisztusban, akit te elküldtél hozzánk.

(Római liturgia)

2. PÁRBESZÉD A MÁSVALLÁSÚ EMBEREKKEL

« Az összes népek egyetlen közösséget alkotnak; egy az eredetük is, hiszen Isten telepítette be az emberi fajjal az egész földet (vö. Csel 17,26). Egy a végső céljuk is: az Isten. Isten gondviselése, tevékeny jósága és üdvözítő terve pedig kiterjed mindenkire (vö. Bölcs 8,1; Csel 14,17; Róm 2,6-7; 1Tim 2,4), amíg csak egybe nem gyűlnek a választottak a Szent Városba, amelyet Isten dicsősége fog beragyogni, és az ő fényében járnak majd ott a népek (vö. Jel 21,23-24). A vallásoktól feleletet várnak az emberek létük megoldatlan rejtélyeire, amelyek most is, mint régen, mélységesen nyugtalanítják a szívet. Mi az ember? Mi értelme és célja van életünknek? Mi a jó és mi a bűn? Honnét van a szenvedés és mi a célja? Melyik az igazi boldogsághoz vezető út? Mi a halál? Miben áll a halál utáni ítélet és igazságszolgáltatás? Végül pedig mi az a létünket körülölelő, legvégső, megnevezhetetlen titok, amelyből eredünk és ahová megyünk? »

(Zsinat, NA 1)

* * *

A világon összesen kb. 4 milliárd ember él
kb. 1,3 milliárd keresztény
kb. 500 millió mohamedán
kb. 500 millió hinduista
kb. 300 millió buddhista
kb. 15 millió zsidó
kb. 1 milliárd ember különböző más vallásokhoz tartozik

(1976-os adatok)

* * *

A mi atyánk, a mi teremtőnk, a mi urunk,
aki ismer minden helyet, minden létezést,
az egyedüli, aki sok isten nevét viseli.
Róla kérdezősködnek, őt keresik a teremtmények.

(India. Rig-Véda, X.82.3)

* * *

Asszony: Istenem, akihez most fohászkodom, adj nekem gyermeket! Te, aki napot adsz és esőt küldesz, amely megöntözi gyümölcstermő mezeinket.
Kórus: Hozzád, csak hozzád fohászkodunk!
Asszony: Ó te legvilágosabb csillag, aki a magasból ragyogsz ránk!
Kórus: Hozzád, csak hozzád fohászkodunk!
Asszony: Ó te hatalmas ura az illatnak és a virágnak!
Kórus: Hozzád, csak hozzád fohászkodunk!
Asszony: Hozzád, akit most segítségül hívunk és aki hallgatsz bennünket a mennyben!
Kórus: Hozzád, csak hozzád fohászkodunk!

(Afrika. Az asszonyok szertartási imája a szüléskor)

Te, a világmindenség tökéletes ura,
aki úgy ragyogsz minden élőlény és teremtmény fölött,
mint a holdfény halk sugara a messzi vizek fölött,
a te irgalmasságod nem feledkezik meg senkiről közülünk.
És a te fénnyel telített nagy csónakod minden nap felszedi horgonyát,
és megkerüli fájdalmunk és kétségbeesésünk tengerét!
Mert te a betegek és szerencsétlenek nagy vigasztalója vagy,
a mi vigasztalónk, akiket halálunk után meghívsz
a te holdsugár-fényes udvaraidba.

(Kína. Imaének a halottak fölött. II. sz.)

* * *

Ó te magasztos atyánk,
te minden életnek kezdete és forrása,
add meg nekünk az örök boldogságot!
Erre kérünk teljes szívből.
Mert mi nem a saját életünket éljük,
hanem annak életét, aki a mennyben uralkodik.
És nem a mi cselekedeteinket tesszük,
hanem annak szent akaratát,
aki öröktől fogva a mennyekben él.
Ezért a te nagy Lelked,
minden bölcsességnek, bőségnek és örök boldogságnak forrása,
mely minden pillanatban feltárul sanyargatott életünkben,
vezessen minket a helyes úton a te világosságodhoz.

(Japán. Imádság a világmindenség mindenható Urához, X. sz.)

* * *

Dicsőség és hála Istennek, a világok Urának,
az általános Jótevőnek,
az ítélet napja irgalmas Urának!
Csak neked hódolunk,
és csak tőled kérünk segítséget.
Vezess bennünket a helyes útra,
azok útjára, akiket elhalmoztál jótéteményeiddel...

(Korán, a mohamedánok szent könyve)

Találkozás a hinduizmussal

« A hinduizmusban az emberek az isteni titkot fürkészik, és a hitregék fogyhatatlan gazdagságával meg a bölcselet mélységekbe hatoló erőfeszítéseivel fejezik ki. Egyúttal szabadulást keresnek létük nyomorúságaiból vagy aszketikus gyakorlatokkal, vagy elmélyült meditációval, vagy pedig úgy, hogy szerető bizalommal menekülnek Istenhez ». (Zsinat, NA 2)

A hinduizmus vagy brahmanizmus Indiában keletkezett. Kezdete visszamegy a Krisztus előtti XV. századba. Különösen a Kr.e. VII. században indult fejlődésnek. A keresztény éra kezdetén a hinduizmusban új szellem jelentkezik: az Istenről alkotott fogalom egyre határozottabb lesz és a hinduizmus gyakran az egy Istenbe vetett hitet tükrözi.

A legrégibb hinduista írásokat Védáknak nevezzük (Véda = « a tudás könyve »). Kr.e. XV. és X. sz. között keletkeztek.

A hinduizmus az igazság fáradhatatlan keresésének és a szeretetnek a vallása. Általában kiemeli a személyes kapcsolatot az istenséggel, amelyet az egyes hivő saját hajlamai szerint választ ki. A hinduizmus úgy tekinti a különböző istenségeket, mint a legfőbb Isten (Nagy Lény) különböző megnyilatkozásait. A legfőbb Istent *Brahmán*nak nevezi. Van három főisten: *Brahma*, a teremtő, *Visnu*, világmindenség fenntartója, és *Siva*, a pusztító istenség, aki megsemmisíti a lények sokféleségét, hogy újból megszülethessen az egység Brahmánnal.

A hinduisták hisznek abban, hogy minden ember (minden lény) magában hordja Brahmánnak egy szikráját, vagyis a lelki és örök kezdetet, amelyet *atmán*nak hívnak. (Az atmán legjobban megfelel a mi « lélek », « szellem » kifejezéseinknek.) Az atmán megismerhető az elmélkedés, a teljes koncentráció és a jóga által. A hinduista vallásnak az a célja, hogy az atmán összeolvadjon (egyesüljön) Brahmánnal. Ez az összeolvadás csak sok « újjászületés » (*reinkarnáció*) után valósulhat meg, amelyekben az atmán megtisztul. Az atmán egyesülése a legfőbb Istenséggel (Brahmánnal) « megszabadulást » jelent az embernek.

Az ember különböző utakon juthat el a teljes megszabaduláshoz, de ezekben sok minden közös; lényegében visszavezethetők kettőre: a jógára és a bhaktira. A *jóga* indiai eredetű szó, eredetileg « egyesülést » jelent. Különböző gyakorlatokból áll, és sajátos életmódot követel. A cél az, hogy az ember eljusson a belső békességhez és harmóniához, minden lelki és testi képességeinek « egyesüléséhez », és ezen keresztül a szabadság megtapasztalásához. A jóga különböző testi gyakorlatok és elmélkedési technikák által a belső békét, az összhangot, a szeretet állapotát valósítja meg: szeretet Isten, az emberek és minden létező iránt. — A *bhakti* teljes önátadást jelent: önátadás a legfőbb Istenségnek a szeretetben és a bizalomban; különös módon a mély elmélkedés és szemlélődés jellemzi: Istennek, a szeretett lénynek belső szemlélése és a neki való bizakodó önátadás. A jógának és a bhaktinak sok közös vonása van, ezért sokan a bhaktit a jóga egyik fajtájának tekintik.

Krishna

Aki lát engem mindenben és aki sejti bennem a világmindenséget,
az sohasem hagy magamra, és én mindig az övé vagyok.
Mint ilyen, bárhol legyen, örökké bennem marad,
mert engem lát és tisztel minden élő teremtményben.
Aki másnak a szenvedéseit és fájdalmait szívvel elfogadja,
és mindenkinek a nyomorát és örömét magáénak érzi,
az csodálatra méltó.

(India. *Bhagavad Gita*, VI.)

Legyünk boldogok itt és most!
Adj nekünk ma bőséget és örömet!

(India. *Rig-Véda*, IX.84.1)

* * *

Vajon azok miatt van-e a vágyódás, akiket szeretünk,
és akiket az élők és a holtak között keresünk?
Vagy vágyódásunk valami másért van:
azért, amit keresünk, de nem találunk meg lángoló kívánságunk ellenére sem?
Ime, minden a miénk lesz, ha elmélyedünk önmagunkba,
egészen a szív lótuszáig hatolunk, ahol az Isten székel.
Ó, igen! Ó, igen! minden, amit kívánunk kézzelfogható közelségben van,
ha láthatatlan is a káprázat függönye mögött.

(India. *Upanisád.*)

Párbeszéd a buddhizmussal

« A buddhizmusban a maga különféle formái szerint felismerik e változó világ gyökeres elégtelenségét, és egy olyan útról tanítanak, amelyen az emberek állhatatos, bízó lélekkel vagy egy tökéletesen szabad állapotot érhetnek el, vagy pedig — akár a maguk iparkodásából, akár felsőbb segítséggel — a megvilágosodás legfelsőbb fokára juthatnak ».

(Zsinat, NA 2)

Távol-Kelet országaiban sok hinduista és buddhista « kolostor » működik, amelyekben a « tanítók » (guru, jogi) vezetése alatt számos tanítvány, « szerzetes » szenteli életét az imádságnak, elmélkedésnek. Egyes kolostorok lelki központokká váltak; ezeket felkeresik azok, akik a mélyebb belső élet iránt éreznek vonzódást. Európában is léteznek ilyen központok. A keresztények is tanulhatnak a hinduistáktól és buddhistáktól, amikor el akarják mélyíteni Krisztus egyedülálló üzenetét.

A buddhizmus Kr.e. a VI. században keletkezett Észak-Indiában. Alapítója Sziddhárta Gautama, a « megvilágosodott » = *Buddha* (Kr.e. kb. 560-480). Hercegi családból származott. Apja kiváló nevelésben részesítette. 16 éves korában megnősült, de már 29 éves korában elhagyta a hercegi palota pompáját, és életét az igazság keresésének, az embert megszabadító igazság hirdetésének szentelte. A betegség, az öregség és a halál megtapasztalása játszott közre « megtérésében ». Felismerte, hogy ez minden ember osztályrésze. Szigorú, önsanyargató életmódba kezdett. Miután egy éjszaka « megvilágosodott », vagyis « Buddha » lett, rádöbbent arra, hogy a megnyugvás nem a gazdagságból, de nem is az önként vállalt szenvedésből, hanem a szenvedés lényegének megértéséből és leküzdési módjának megtanulásából származik.

Ettől kezdve vándorprédikátorként bejárta Indiát, tanítványokat gyűjtött maga mellé, akik aztán terjesztették tanítását.

Buddha alaptanítása szerint az egész élet szenvedés. E szenvedés forrása az élet igenlése, az életörömhöz való túlságos ragaszkodás. Tehát leküzdésének módja a javakról való lemondás, a telhetetlen vágyak elfojtása. Akinek ez sikerül, kiszabadul a kényszerű és újabb szenvedéseket hozó újjászületések láncolatából, és eljuthat a *Nirvánába*, a teljes « elzsibbadás », megnyugvás állapotába: lénye beolvad a Mindenbe, és ez a legnagyobb boldogság forrása.

Kezdetben a buddhizmus semmit sem mond a személyes Istenről, de későbbi fejlődése során bizonyos formáiban megjelenik az Istenbe vetett hit is. A buddhizmus gyorsan elterjedt Indiában és azon túl is az ázsiai országokban. Elég korán két irányzatra szakadt: a *hiná-jána* (kis szekér vagy keskeny út) a Nirvánát csak a világtól elvonult, szigorú aszketikus életmódot követő emberek számára tartja elérhetőnek; vele szemben a *mahá-jána* (nagy szekér vagy széles út) mindenki számára követhető előírásokat tartalmaz. Pl. kidolgozta a mennyországról és pokolról szóló színes tanítást. A buddhista etika öt kötelező szabálya: — nem szabad ölni sem embert, sem állatot; — nem szabad elvenni más tulajdonát; — nem szabad érinteni más asszonyát; — nem szabad hazudni és — bort fogyasztani. A buddhista szerzetesek (férfiak és nők) teljes vagyontalanságot és szűzességet fogadnak, és az öt alapszabályt is szigorúbban kötelesek megtartani. Jelenleg a buddhizmus különböző irányaihoz mintegy 300 millió (más becslések szerint 500 millió) hivő tartozik.

Nirvána

« Tehát — fejezte be a Tökéletes —, ha majd egyszer összemorzsolod az önszeretetet, a hazug törvényt, a kételyt, a gyűlöletet és a szenvedélyt, és ha majd újjászületsz, akkor majd követheted az utolsó négy utat, amit igazi Tisztaságnak, igazi Gondolatnak, igazi Magánynak és igazi Elragadtatásnak (extázisnak) neveznek. Akkor majd képes leszel arra, hogy legyőzd a földi élet utáni vágyadat; azt a kívánságodat is, hogy mennybe juss; tévelygéseidet, de különösen a gőgödet amiatt, hogy előrehaladtál az életszentség útján. — Akkor egészen közel leszel a Nirvánához ».

(India, Tipitaka « Három kiskosár », Kr.e. V. század)

Párbeszéd az Iszlámmal

« Az egyház nagyrabecsüléssel tekint a mohamedánokra is. Ők az élő és létező egy Istent imádják, a könyörülőt és mindenhatót, a mennynek és földnek teremtőjét, aki szólott az emberekhez. Teljes szívből akarnak hódolni megmagyarázhatatlan rendelései előtt is; így hódolt meg Isten előtt Ábrahám, akiben Iszlám hite szívesen látja saját ősét. Jézus istenségét nem ismerik el ugyan, de prófétaként tisztelik őt. Szűzi anyját, Máriát is magasztalják, sőt olykor áhítattal fohászkodnak hozzá. Várják továbbá az ítélet napját, amikor Isten feltámaszt minden embert és megfizet nekik. Ennélfogva fontosnak

tartják az erkölcsös életet, Isten pedig főként imával, jótékonykodással és böjttel tisztelik. A századok folyamán sok nézeteltérés és ellenségeskedés támadt a keresztények és mohamedánok között. A zsinat azonban buzdítja mindnyájukat, hogy felejtsék el a múltat, és őszintén fáradozzanak egymás kölcsönös megértéséért ».

(Zsinat, NA 3)

Az *Iszlám* (arab: belenyugvás, odaadás) Kr.u. 600 körül keletkezett az Arab-félszigeten a nomád, beduin törzsek között. Az arab ősvallás bizonyos elemein kívül a zsidó vallásból és a kereszténységből is átvett elemeket. Megalapítója *Mohamed* (570?-632), aki tanítását isteni kinyilatkoztatásra vezette vissza. Központi tétele: egyetlen Isten van — Allah — és Mohamed a legfőbb prófétája. A Mohamedet megelőző próféták közül kiemelkedik: Ábrahám, Izmael, Mózes és Jézus. Ezek tanítását a zsidók és a keresztények jórészt meghamisították, ezért Allah Gábriel angyalon keresztül közölte Mohameddel hamisítatlan tanítását. Iszlám szent könyve a *Korán*: Mohamed kinyilatkoztatásainak följegyzéseit tartalmazza. Isten az Iszlám szerint egy, egyetemes jótevő, irgalmas, igazságos bíró a világ végén, minden teremtmény Ura. Akaratát föltétlenül meg kell valósítani. Az igaz hivő muzulmán teljes bizalommal átadja magát Allah akaratának.

A mohamedánok fő vallási kötelességei: — Allah elismerése a hitvallás által (« Egy az Isten, Allah... »); — naponta ötször imádkozni Mekka felé fordulva; — a Ramadán-hónap alatt böjtölni napkeltétől napnyugtáig; — legalább egyszer az életben elzarándokolni a mohamedánok szent városába, Mekkába (itt őrzik a fekete meteorkövet, a Kába-követ).

Párbeszéd a zsidósággal

A zsidóság hitét, az ószövetség népe történetét jól ismerjük, ezért itt erről bővebben nem szólunk (lásd: *Ábrahámtól Jézusig*, Róma, 1976). Csupán a Zsinat tanításából idézünk egy szakaszt:

« Az egyház nem feledheti, hogy az ószövetségi kinyilatkoztatást annak a népnek a közvetítésével kapta, amellyel Isten kimondhatatlan nagy irgalmasságából megkötötte a régi szövetséget. Nem feledheti, hogy annak a nemes olajfának gyökeréből táplálkozik, amelybe a népek vad olajfájának ágai be vannak oltva (vö: Róm 11,17-24). Az egyház ugyanis hiszi, hogy Krisztus, a mi békességünk, kiengesztelte keresztje által a zsidókat is, a pogányokat is, és a kettőt eggyé tette önmagában (vö. Ef 2,14-16)...

Így nagy tehát a keresztények és a zsidók közös szellemi öröksége. Ezért akarja a zsinat támogatni és ajánlani a kölcsönös megismerést és nagyrabecsülést közöttük. Ennek fő eszközei a szentírási és teológiai tanulmányok, valamint a testvéri párbeszéd ».

(Zsinat, NA 4)

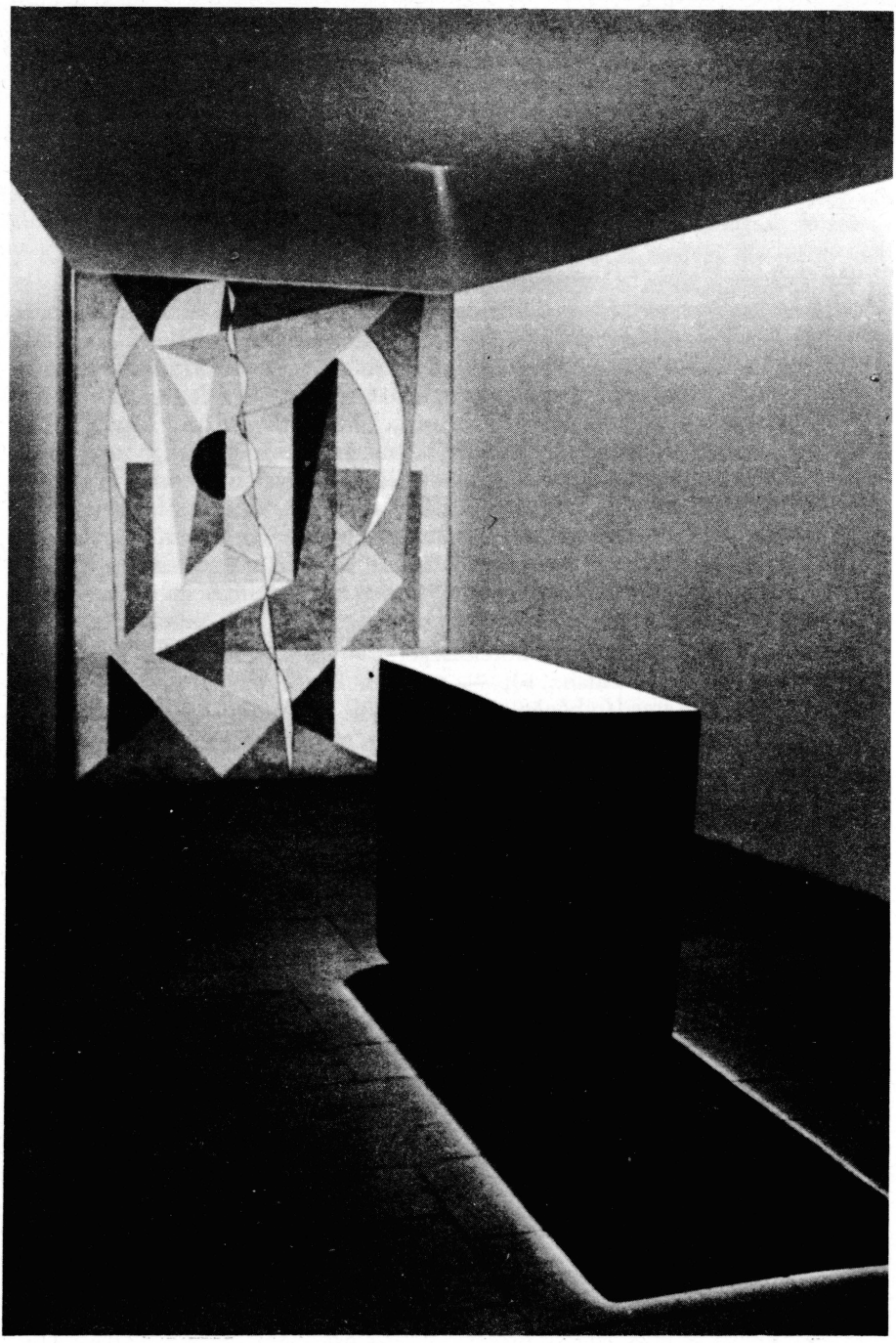

Az ENSZ elmélkedő szobája New Yorkban.

A nyugalom szobája

Az Egyesült Nemzetek elmélkedő szobája

> Ez a helyiség a békének és azoknak szentelt szoba, akik életüket a békéért adják. Ez a nyugalom szobája, ahol csak a gondolatoknak kell beszélniük.

Mindnyájunkban rejtezik egy csenddel körülvett hallgatásközpont. Ebben, a munkának és a béke szolgálatának szentelt házban (ENSz székháza) is kell lennie egy helyiségnek, amelyet külső értelemben a csendnek, belső értelemben pedig a hallgatásnak szentelünk. *E kis szoba létrehozásának az volt a célja, hogy legyen egy olyan hely, ahol kitárhatjuk az ajtókat a gondolat és az ima végtelen terei felé. Sokféle hitű ember fog itt találkozni.* Ezért egyetlen olyan szimbólumot sem alkalmazunk, amelyekhez elmélkedéseinkben hozzá vagyunk szokva. Mégis, van itt néhány egyszerű dolog, amely mindegyikünkhöz ugyanazon a nyelven beszél. Kerestük ezeket a dolgokat, és azt hisszük, megtaláltuk abban a fénynyalábban, amely a szilárd kőtömb reszketve csillogó felületére ráhull.

A szoba közepén tehát annak jelképét látjuk, hogyan ad az ég fénye naponta életet annak a földnek, amelyen állunk; sokunk számára ez azt jelképezi, hogy a szellem fénye ad életet az anyagnak.

De a terem közepén lévő kő még többet is mond nekünk. Oltárt is láthatunk benne, amely nem azért üres, mert nincs Isten, vagy mivel ez az « ismeretlen isten » oltára, hanem azért, mert ezt az oltárt annak az Istennek szenteltük, akit az ember sok néven és sokféle módon dicsőít.

A szoba közepén álló kő a szilárdra és állandóra emlékeztet minket a mozgó és változó világban. A betontömb az örökkévaló súlyát és szilárdságát jelenti. A kitartásnak arra a sarkkövére emlékeztet, amelyre minden emberi kezdeményezésnek alapulnia kell.

A vasbeton anyaga gondolatainkat a választás szükséges volta felé irányítja: választanunk kell a rombolás és építés, a háború és béke között, Az ember vasból kovácsolt magának kardot, vasból készítette az ekét is. Vasból épített tankokat, de ugyancsak vasból épített otthonokat az embernek. A vasbetontömb része annak a gazdagságnak, amelyet ezen a földön örököltünk. Hogyan használjuk fel?

A fénynyaláb egy végtelenül egyszerű szobában esik rá a kőre. Nincs más jelkép, nincs semmi, ami elvonná figyelmünket, vagy megtörné a bennünk levő csendességet. Amikor szemünk a jelképekről a szembenlevő falra siklik, egy egyszerű rajzzal találkozik, amely megnyitja a szobát az összhangnak, szabadságnak és a tér egyensúlyának.

Egy régi mondás szerint a cserépedény jelentése nem önmagában, hanem ürességében áll. Így van ez ezzel a szobával is. Akik ide belépnek, azoknak kell megtölteniük az ürességet azzal, amit hallgatásközpontjukban találnak.

Dag Hammarskjöld (1905-1961), az ENSZ főtitkára

3. PÁRBESZÉD AZOKKAL, AKIK NEM HISZNEK

A testvéri szeretet megköveteli a párbeszédet minden emberrel, azokkal is, akik nem osztják hitünket. A hit Isten ajándéka; a kegyelem és a szabadság titokzatos összjátékából születik meg. A zsinat felhívta a figyelmet arra, hogy a *hivők is felelősek a hitetlenség létrejöttében*: ahelyett, hogy feltárnák Isten és a vallás igazi arcát, inkább eltakarják: vagy elhanyagolják a hitoktatást, vagy meghamisítva adják elő a keresztény üzenetet, vagy éppen életükkel és társadalmi magatartásukkal cáfolnak rá hitükre. Másrészt: *az ateizmusnak van egy pozitív mozzanata is*: megtisztíthatja kihívásaival és kritikáival gyerekes, babonás, mágikus hitünket. Az igazi hit nem altatja el — mint alélást hozó ópium — felelősségtudatunkat; az örök életbe vetett remény nem csökkenti evilági elkötelezettségünket, tehát azt, hogy minden jóakaratú emberrel vállvetve az emberibb, igazságosabb, szabadabb (« kizsákmányolástól » és « elidegenítéstől » mentes) világért küzdjünk. Az ateizmus valláskritikája sokszor figyelmeztet bennünket arra, hogy esetleg elhanyagoltuk keresztény felelősségünket.

A nem hivőkkel való találkozásban (*párbeszédben*) különböző formákat különböztethetünk meg:

— Találkozás a mindennapi emberi viszonyok szintjén. Az ilyen kapcsolatnak célja a kölcsönös megismerés, megbecsülés, rokonszenv légkörének kialakítása; mindez elengedhetetlen feltétele az igazi párbeszédnek.

— Találkozás a keresendő igazság területén. Elméleti viták, megbeszélések, tudományos eszmecsere elvi kerdésekről.

— Találkozás a gyakorlati cselekvés területén. Ennek a közös munkának (szociális tevékenység, igazságosságért való küzdelem stb.) célja az embertestvérek szolgálata, tekintet nélkül a tanbeli különbségekre. Ennek az « együttműködésnek » konkrét módozatait egy-egy közösségen belül kell meghatározni az egyetemes egyház irányelvei és a helyi egyház konkrét döntései alapján. A párbeszéd sohasem lehet ürügy a lényeges keresztény igazságok feladására; a határok elmosása és a zűrzavar csak árt az igazi párbeszédnek.

* * *

Ezen a földgolyón, a világűrben négy milliárd emberrel ingó hajón, amelyet személyzete minden pillanatban elsüllyeszthet, két nagy világnézet lelkesíti az embereket: száz meg száz millió közülük a vallásos hitben találja meg élete és halála értelmét, sőt az emberi történelem értelmét is; és száz meg száz millió férfi és nő számára a kommunizmus adja meg a földi reménykedés jelentését, a történelem értelmét. Ez ennek a századnak letagadhatatlan ténye: az ember jövőjét nem lehet sem a hivők ellen, sem nélkülük megépíteni.

(Roger Garaudy, *A kiátkozástól a párbeszédig*)

« Mivel Krisztus egyesült vele Megváltása misztériumában, az Egyháznak szorosan egyesülnie kell minden emberrel. Krisztusnak az emberrel való egyesülése ugyanakkor olyan misztérium, amelyből « új ember születik », aki arra van hivatva, hogy részesedjék Isten életében (2Pét 1,4; Ef 2,10; Jn 1,14-16) ...Ez az élet, amelyet az Atya Jézus Krisztusban megígért és felajánlott minden embernek...az ember hivatásának végső beteljesedése...

Az Egyház megéli ezt az emberre vonatkozó igazságot: ez lehetővé teszi neki, hogy túllépjen a időbeliség határain, és ugyanakkor, hogy gondos szeretettel ügyeljen mindarra, ami az időbeliség távlataiban kihatással van az emberi szellem életére, ahol kifejeződik az az állandó nyugtalanság, amelyről Szent Ágoston beszélt: « Magadnak teremtettél minket, Urunk, és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik Tebenned »...

(Az istenfiúság kegyelme erejében) az Egyház egyesül Krisztus Lelkével, azzal a Szentlélekkel, Akit a Megváltó megígért és állandóan közvetít, Akinek eljövetele a pünkösdi megnyilatkozás óta állandóan tart. Így nyilatkoznak meg az emberekben a Lélek erői, a Lélek adományai, a Szentlélek gyümölcsei (Róm 15,13; 1Kor 1,24; Csel 2,38; Gal 5,22-23). És korunk Egyháza, úgy tűnik, egyre nagyobb buzgósággal és szent türelmetlenséggel ismétli: 'Jöjj, Szentlélek!' ...A Szentlélekhez és a Szentlélek elnyeréséért végzett könyörgés a válasz korunk különböző « materializmusaira ». Mert ezek a materializmusok szülik az emberi szív állhatatlanságának különböző formáit. Ez a könyörgés mindenfelé megnyilvánul, és úgy tűnik, hogy különböző módokon gyümölcsöt hoz. Mondhatjuk, hogy az Egyház nincs egyedül e könyörgésben? Igen, mondhatjuk, mert a « lelkiek » igénye kifejeződik azoknál az embereknél is, akik az Egyház látható határain kívül vannak. Nemde megerősíti ezt az az Egyházra vonatkozó igazság, amelyet a *Lumen gentium* kezdetű zsinati konstitúció oly világosan megfogalmazott: 'az Egyház mintegy szentsége, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egységnek és az egész emberi nem egységének' (LG 1)? »

(II. János Pál, *Redemptor hominis*, 18.)

legelőször is azt KERESSÜK, AMI KÖZÖS, hogy növekedjék az egység és a szeretet az emberek között. Az egyház elsősorban azt tekinti, ami az embereket összeköti egymással.

A világ valamennyi népe egyetlen közösséget alkot. Egy az eredetük és egy a végső céljuk is: Isten. Az emberek a vallásoktól feleletet várnak a végső kérdésekre; tiszteljük « tapogatódzó » keresésüket. Ismerjük el az egyes vallások kulturális és egyéb értékeit.

Mi, keresztények hisszük, hogy Isten Jézus Krisztusban egyedülálló és végleges módon kinyilatkoztatta magát és üdvösségtervét. A Szentlélek egyre jobban bevezet bennünket a kinyilatkoztatás « megértésébe ». De hisszük azt is, hogy Isten szeretete határtalan, hogy Lelke (kegyelem) minden emberben működik (GS, 22), tehát szól a nem keresztény vallású emberekhez is, akik őszintén keresik az Igazságot, Istent. Amikor örülünk — és jogosan — a Szentlélekben kapott adományoknak, nincs jogunk arra, hogy a nem kereszténységeket kevésbé értékes embereknek tartsuk.

Tanulhatunk a másvallású és nem hivő emberektől is: példa és buzdítás lehet számunkra, ha azt látjuk, hogy őszintén keresik az igazságot; minket is a kinyilatkoztatott Titok mélyebb megismerésére serkentenek. Mi, keresztények arra kaptunk meghívást, hogy JEL LEGYÜNK SZÁMUKRA: buzdítás a kinyilatkoztatás és a Szeretet teljessége felé vezető úton.

« Nem könyörögheténk Istenhez, mindnyájunk Atyjához mindaddig, amíg Isten képmására teremtett emberekkel szemben megtagadjuk a testvéries magatartást. Az embernek az Istenhez mint Atyához való viszonya, meg az embernek az emberekhez mint testvéreihez való viszonya szorosan összetartozik; a szentírás is kimondja: 'Aki nem szeret, nem ismeri az Istent' (1Jn 4,8) ». (Zsinat, NA 5).

II. RÉSZ

JÉZUS KRISZTUS ÉS A KERESZTÉNYEK

1. JÉZUS TÖRTÉNETE ÉS AZ EVANGÉLIUMOK

A kereszténység történelmi vallás; nem egy eszmén alapul, hanem egy történeti személy, a názáreti Jézus alapította, akit a keresztények Krisztusnak (Messiásnak), Isten Fiának és a világ Üdvözítőjének vallanak. Ha tehát a keresztény hitélet alapjait kutatjuk, Jézus Krisztust kell megismernünk. Ki nekem Jézus Krisztus?

Az előző részben fokról fokra igyekeztünk megközelíteni a keresztény misztériumot, éspedig a keresztény közösség életén, szentségi gyakorlatán keresztül. Ezekben a fejezetekben mindig arra a következtetésre jutottunk, hogy ez a hit — *amelybe talán tudtunk nélkül « beleszülettünk »* — Jézus Krisztus halálából és feltámadásából, tehát a húsvéti misztériumból forrásozik. *A megdicsőült Jézus Krisztus az Atyától elküldte övéinek a Szentlelket, és ez a Lélek a hit, remény és szeretet ajándékai által új népet hozott létre: megszületett az Egyház, amely a történelmen keresztül folytatja a Lélek erejében Krisztus üdvözítő művét.*

Ebben a fejezetben visszahajolunk a kereszténység forrásaihoz: először is — az evangéliumokat olvasva és átelmélkedve — magának Jézusnak a személyét és életművét akarjuk jobban megismerni. Majd pedig az első keresztény közösségek születését és kibontakozását szemléljük az Apostolok Cselekedetei leírása alapján.

Az itt közölt újszövetségi szemelvényeknek főcéljuk az, hogy « kedvet » teremtsenek az egész Szentírás tanulmányozásához. Hiszen a Bibliában találjuk meg Isten hozzánk szóló üdvösségüzenetét. A Szentírás az egyházi élet, a liturgia, a személyes imaélet, a teológia forrása. Isten szólt hozzánk a prófétákon, majd végleges Igéjén, Jézus Krisztuson keresztül; és szól ma is az egyházi közösségben olvasott és elmélkedett Szentíráson keresztül. A Biblia, ha hittel olvassuk, nem holt betű, hanem szellem és élet.

A) *JÉZUS TÖRTÉNETE, SZEMÉLYE ÉS MŰVE AZ ÍRÁSOKBAN*

Jézus titkát és « hatástörténetét » kutatva a történész és a hivő elsősorban azokat az írásokat tanulmányozza, amelyek bemutatják Izrael történetét — a kereszténység Alapítója jövetelét készíti elő az Ószövetség —, majd pedig leírják a názáreti Jézus születését, működését, halálát és föltámadását, ezt követően pedig a Feltámadott tanúinak — a Benne hivők első közösségeinek — életét és hitvallását. Ezeket a könyveket általában Biblia vagy Szentírás néven emlegetjük.

1. A BIBLIA KÖNYVEI

A Biblia azoknak a könyveknek a gyűjteménye, amelyeket az Egyház sugalmazottaknak tart. Maga a Biblia görög eredetű szó: *ta biblia* = könyvek. Szentírásnak is nevezzük, minthogy Isten a szerzőjük. (A « sugalmazás » szó is erre az isteni szerzőségre utal.) A Szentírást Ó- és Újszövetségre osztjuk. Valójában nem egy könyvről, hanem a könyvek egész soráról van szó, amelyek különböző korokban íródtak, különböző célzattal és változatos műfajokban. Lényegében azt akarják közölni, amit Isten az emberek üdvösségéért tett és erről az üdvösségről mondott az ószövetségi választott népnek, Izraelnek, majd pedig a megtestesült Ige által az újszövetségi népnek, az Egyháznak.

A Szentírás könyveinek felsorolását és rövidítését könyvünk elején a « Rövidítések jegyzéké »-ben hoztuk. A zsidók az Ószövetség könyveit három nagy csoportra osztották: Törvény (*Tóra*), Próféták (*nebiim*), Írások (*kethubim*). A Tóra, vagyis a Törvénykönyv foglalta el az első helyet. Ez volt Mózes öt könyve (*Pentateuchus*). A próféták közé sorolták nemcsak azokat a könyveket, amelyeket mi prófétaiaknak minősítünk, hanem még Józsue, Bírák, 1-2 Sámuel, 1-2 Királyok könyvét is: ezeket első prófétáknak nevezték. Érdekes, hogy Dániel könyvét nem a prófétákhoz, hanem az írásokhoz csatolták.

A XIII. század óta a katolikusok másképpen osztották fel az Ószövetséget: történeti, tanító-költői és prófétai könyvek csoportjait különböztették meg. E felosztás szerint:

1) *Történeti könyvek*: Pentateuchus, Józs, Bír, Rút, Sám, Kir, Krón, Ezd, Neh, Tób, Judit, Eszt, Makk.
2) *Tanító-költői könyvek*: Jób, Zsolt, Péld, Préd, Én, Bölcs, Sir.
3) *Próféták*: *a*) négy nagy: Iz, Jer (+ Siralm, Bár), Ez, Dán;
   b) tizenkét kisprófféta: Óz, Jóél, Ám, Abd, Jón, Mik, Náh, Hab, Szof, Agg, Zak, Mal.

Ez a felosztás nagyjából elfogadható, de nem kell túlságosan megmereveníteni, mert bizonyos esetekben hamis értelmezésekhez vezetne.

Lényeges tudnunk azt, hogy a legtöbb könyvnek több szerzője van, helyesebben: sokszor egy egész közösség folyton bővülő, újraértelmezett, szájról szájra átadott hagyománya alapján rögzítődnek. Ez nincs ellene az ún. « sugalmazásnak »: Isten emberi nyelven szól az emberekhez, szava közvetítésére embereket basznál fel, akik egy meghatározott korban, kulturális környezetben sajátos módon rögzítik az isteni üzenetet. Az Isten Szava így emberi szavakba testesülve jelenik meg, de azért *végső elemzésben* Isten a szerzőjük. A szent írók és mindazok, akik valamit hozzáadtak a bibliai könyvekhez, a sugalmazás kiváltságában részesültek: Isten nevében szóltak tévedhetetlenül *az üdvösségre vonatkozó kijelentésekben.*

Mindez áll az *Újszövetségre* is. Az újszövetségi könyveket a következőképp szokták felosztani:

1) *Történeti könyvek*: Evangéliumok és Apostolok Cselekedetei.
2) *Tanító könyvek*: Apostoli levelek.
3) *Prófétai könyv*: Titkos Jelenések könyve (Apokalipszis).

A Újszövetség sokban különbözik az Ótól, de abban megegyezik vele, hogy szintén egy nép életéhez és növekedéséhez kapcsolódik; ez az új nép (« Isten népe ») az Egyház. Egy másik hasonlóság: jóllehet az Újszövetség befejeződött az első század vége előtt, kialakulása szintén hosszú és bonyolult folyamat. Amint a ószövetségi zsidók Mózes Törvényét (*Pentateuchus*) tekintették a Biblia legfontosabb részének, úgy a keresztények is a négy evangéliumban látják az Újszövetség szívét.

Ezek az evangéliumok az apostoli prédikációból születtek. Az első három (ezeket szinoptikusoknak nevezzük) mai formájában nem létezett a második keresztény nemzedék előtt. Márk evangéliumát 64-65-re teszik, Mátét és Lukácsot közvetlenül a Jeruzsálem pusztulása (70) utáni időre. Szent Lukács mindjárt evangéliuma után írhatta az Apostolok Cselekedeteit. Néhány évvel előbb, 51-67 között írhatta Szent Pál leveleit. Ezekben a levelekben és az Apostolok Cselekedeteiben rögzített ősi kerigmákban (igehirdetési szkémákban) találjuk meg az ősegyház Krisztus-hitének lényegét, illetve a keresztény teológiának első megfogalmazásait.

Az Újszövetség azoknak a könyveknek a gyűjteménye, amelyek a Krisztusban adott kinyilatkoztatást rögzítik. A kanonikusnak elismert 27 dokumentumot Jézus első tanítványai vagy azok közvetlen utódai írták. Az élő egyházi hagyományból, az első igehirdetésből születtek. Amikor az újszövetségi könyvek « kialakulásáról » beszélünk, arra a folyamatra gondolunk, amelynek során fokozatosan összegyűjtötték azokat a dokumentumokat, és hivatalosan is elismerték őket mint a Jézus Krisztusra vonatkozó tanúságtétel hiteles kifejezéseit. Lényegében az újszövetségi írások « kánonja » (« kánon » = szabály, mérték) a II. század derekáig rögzítődött. Ezt a kánont az egyház állapította meg, mégpedig a következő ismérvek alapján: azok a könyvek tartoznak az újszövetséghez, 1) amelyeket az egyház és az igaz hitű egyházi írók elfogadtak; 2) amelyeket az apostolok és az apostolok tanítványai írásai-

nak tartottak; 3) amelyeknek « sugalmazott » jellegét az ószövetségi írások mintájára elismerték.

Jézus pergamenre rögzíthette volna tanítását, miként az ókori bölcsek tették. De Ő csak egyetlen egyszer írt, akkor is a porba... A meghalt és feltámadt Jézus övéinek nem azt hagyta meg, hogy írják meg élettörténetét, hanem hogy hirdessék az Ő élő jelenlétét. A szentírástudósok ma gyakran a görög *kérügma* szót használják az ősi igehirdetés jelölésére. Ez a kerigma (tágabb értelemben) magában foglalja a katekézist is, vagyis a didaktikus bevezetést a keresztény tanításba. Az Ősegyház a Lélek révén megtapasztalja a Feltámadott Úr jelenlétét, és erről az élményről tanúskodik különböző élethelyzetekben. Az Apostolok Cselekedetei és Szent Pál levelei tükrözik az első igehirdetést, kerigmát. Az említett élethelyzetek legfontosabbjai: *a*) a *liturgikus* környezet, elsősorban a keresztség és a kenyértörés (Eukarisztia); *b*) a *katekétikai* környezet: itt elsősorban az apostoli tanításról van szó; gyakran az ószövetségi írások beteljesedésével érvelnek (pl. Csel 8,26k); nemegyszer hitvallási formulákkal találkozunk (Sz. Pál levelei); *c*) az ősegyház *missziós* tevékenysége, tehát amikor nem zsidóknak (pogányoknak) hirdetik az örömhírt; ez a tágabb értelemben vett igehirdetés gyakran vitatkozó vagy apologetikus jellegű (Jézus életéből vett csodákkal érvelnek...).

2. AZ EVANGÉLIUMOK ÉS JÉZUS TÖRTÉNETE

Mostani időszámításunk Krisztus születésére megy vissza: Ő a történelem vízválasztója. (A keresztény időszámítást a VI. században tévesen állapították meg: Jézus Krisztus valójában időszámításunk előtt, kb. 8-6-ban született.) Kb. 30 körül Jézus volt tanítványai hirdetni kezdik az Úr feltámadását és megdicsőlését: « Ezt a Jézust, akit keresztre feszítettek, Isten feltámasztotta; Úrrá és Krisztussá tette. Mi tanúi vagyunk ennek » (vö. Csel 2,22-36). Ezt az igehirdetést nevezzük *kerigmá*nak. Ebből alakulnak ki azok Jézusra vonatkozó « beszédgyűjtemények », amelyeket majd « *evangéliumok* »-nak neveznek. (« Evangélium » görög eredetű latin szó: jóhírt, örömhírt jelent. Lényeges mondanivalója: A Messiás eljött, elközelgett Isten országa; Jézus Krisztus, a keresztrefeszített feltámadt, Lelke által egybegyűjti a Benne hivőket; a Beléje vetett hit által üdvösségre juthatunk.)

Az evangéliumok kialakulása

Jézus szavai, csodatettei, főleg pedig szenvedésének és kereszthalálának leírásai alkotják Máté, Márk, Lukács és János evangéliumának főrészeit.

Az első három evangélium között sok hasonlóságot fedezhetünk fel; bizonyos részeiket párhuzamba állíthatjuk, és így « együtt láthatjuk » megfeleléseiket. Ezért nevezik őket a szakemberek görög eredetű szóval *szinoptikusoknak* (*szünopszisz*: együtt látás). János evangéliuma későbbi reflexió gyümölcse: bizonyos témákat jobban kidolgoz, elmélyít.

Ebla: Mardikh királyi palotájának (L 2769-es terem) archivumából való ékírásos tábla (*Archeológiai Múzeum, Aleppo*).

1. Ebla: az ásatások során előkerült sok ezer tábla egyike

Ebla nevét ismerték már a sumér és akkád szövegekből, de földrajzilag nem tudták elhelyezni egészen a hatvanas évekig. 1964-től kezdve az Olasz Archeológiai Misszió — Paolo Matthiae, a római egyetem professzora vezetésével — megoldotta a rejtélyt. Szíria északnyugati részén, a mai Tell Mardikh közelében végeztek ásatásokat. 55 km-re Aleppótól délnyugatra páratlan leletekre bukkantak: megtalálták Ebla város maradványait. A híres kereskedelmi központ a mezopotámiai medencével tartott fenn kapcsolatokat. 1978-ig 14 egymás alatt fekvő réteget ástak ki. A kutatók kormeghatározása szerint a legalsót a Kr. e. 4. évezred végére, a legfelsőt a Kr.u. VII. századra kell tenni. Az 1974-75-ös feltárási évben ezerszámra találtak kis, teleírt agyagtáblácskákat, egy a Kr.e. 3. évezredből származó királyi palota hatalmas raktárában, amely amolyan állami levéltár lehetett. A szövegeket sumér ékírással írták, viszont nyelvük a szemita nyelvcsalád egyik őshéber nyelvjárásának bizonyult. Az eblai leletek megvilágítják Szíria és az ősi Kánaán történetét. A még kellőképp nem tanulmányozott agyagtáblácskák az 1929-ben felfedezett ugariti szövegekkel (Ras Shamra) nemcsak a közép-keleti kultúrára, civilizációra és vallásokra vetnek fényt, hanem igen nagy jelentőségűek az ószövetségi bibliai tanulmányok szempontjából is. Pl. az eblai leleteken megtaláljuk Jahve rövidített nevét a személynevekben; több ószövetségi személynév szerepel (Ábrahám, Izajás, Saul, Dávid); számos bibliai város nevével találkozunk (pl. Szodoma és Gomorra stb.). Ebla, Ras Shamra és Qumrán (1947) mellett, a bibliai segédtudományok egyik legfontosabb modern « forrása » lett.

2. Biblosz: föníciai fellegvár (vö. 3. kép)

Biblosz a föníciai tengerpart egyik legősibb központjának, Gebalnak görög neve. (Bejrúttól északra 39 km-re fekszik.) A település már a Kr. e. 5. évezredben létezett. Nagy kereskedelmi központ: libanoni cédrus, kaukázusi réz, papirusz stb. Az egyiptomi és mezopotámiai civilizáció, valamint Kelet és az Égei-tenger vidéke között összekötő szerepet játszott. Továbbá híres vallási központ. Itt tisztelték a nagy szemita istenanyát Baalat Gebal néven. A Kr.e. 4. évezredben emelt templomok romjait is megtalálták itt. Kézműveseiről említést tesz a Biblia is (1Kir 5,32; Ez 27,9). Valószínű, hogy papiruszkereskedelme miatt kapta a görög Biblosz nevet (biblos: könyv, papír). — A Baalat Gebalnak szentelt templomot a Kr.e. 3. évezredben lerombolták. A fellegvár keleti falai mentén római korból származó oszlopsor látható.

Az első keresztény közösségek elsősorban élik az evangéliumot, vagyis Jézus szavai szerint igazítják életüket, az eukarisztikus gyülekezeteken « emlékeznek kereszthalálára és feltámadására », és részesednek Lelke által az ő életéből. Lassan azonban szükségét érzik annak, hogy összegyűjtsék Jézus « mondásait », rögzítsék fontosabb tetteit, egyre részletesebben elmondják és leírják szenvedéstörténetét. Közben hivatkoznak az ószövetségi írásokra is, amelyeket Jézus « beteljesített » — megvalósított, teljessé tett. Így az első keresztény közösségek élethelyzetéből — az apostoli tanúságtétel lelkesítő és irányító befolyására — összegyűlik az az anyag, amelyből Máté, Márk és Lukács megszerkesztik « evangéliumaikat ». Lukács külön is utánajár a Jézusra vonatkozó adatoknak, amint ez előszavából kitűnik. Az evangéliumok kialakulásának, megszerkesztésének bonyolult folyamatát a tudósok igyekeznek rekonstruálni. (Lásd vázlatos táblázatunkat.) A szakemberek általában hangsúlyozzák, hogy ezekben az iratokban nem szabad « Jézus-életrajzokat » keresnünk. Sajátos műfajukat meghatározza az, hogy az ősi igehirdetésből erednek: hitből fakadó és hitet ébresztő írások bizonyos történelmi támpontokkal. Lényegében erre a kérdésre keresnek választ: *Kicsoda Jézus Krisztus?*

A négy evangélium

Mihelyt figyelmesen olvasni kezdjük az evangéliumokat, megállapíthatjuk, hogy mindegyik *sajátos célzattal* íródott. Ezt a szándékot tehát figyelemmel kell tartanunk.

Máté evangéliumának az a célja, hogy bemutassa a zsidóknak, miként teljesíti be Jézus az ószövetségi próféták jövendöléseit. Számos olyan fordulatot találunk benne, amely a zsidó nyelvhasználatot, gondolkodást tükrözi (hebraizmusok). Kifejezetten tanító jellegű: öt nagy beszédgyűjtemény alkotja öt alappillérét. De a Szerző nemcsak azt mutatja be, mit tanított Jézus Isten országáról, hanem szinte életre kelti Jézust: lepereg előttünk története gyermekkorától egészen a keresztig, illetve feltámadásáig.

Márk evangéliuma első olvasásra is egyszerűbbnek, konkrétebbnek tűnik. (Időrendben ez az első evangélium: Rómában íródhatott 65 körül.) Még nem beszél a gyermekség történetéről, Jézus nyilvános fellépésével kezdődik. Következetesen azt akarja megmutatni, hogy a názáreti Jézus, a keresztre feszített próféta hogyan nyilatkoztatja ki fokozatosan « messiási titkát », azt, hogy Isten Küldöttje, Isten Fia. Úgy tűnik, egy szemtanú (Szent Péter) elbeszélései alapján ír.

Lukács a pogányságból megtérteket tartja szem előtt. Figyelme a szent városra, Jeruzsálemre összpontosul. Csak nála található meg (9,51—18,14) az a szakasz, amely Jézus Jeruzsálembe vezető útját mutatja be. Az evangélium vezérmotívuma a gyermekségtörténettől egészen a feltámadásig: Jézus minden ember üdvözítője (tehát nemcsak a zsidóké, hanem a pogányoké is); az Ő nevében minden népnek hirdetni kell az üdvösség örömhírét.

János evangéliuma világosan különbözik szerkesztésben, stílusban, teológiájában a három szinoptikustól (az I. század vége felé íródott, tehát a leg-

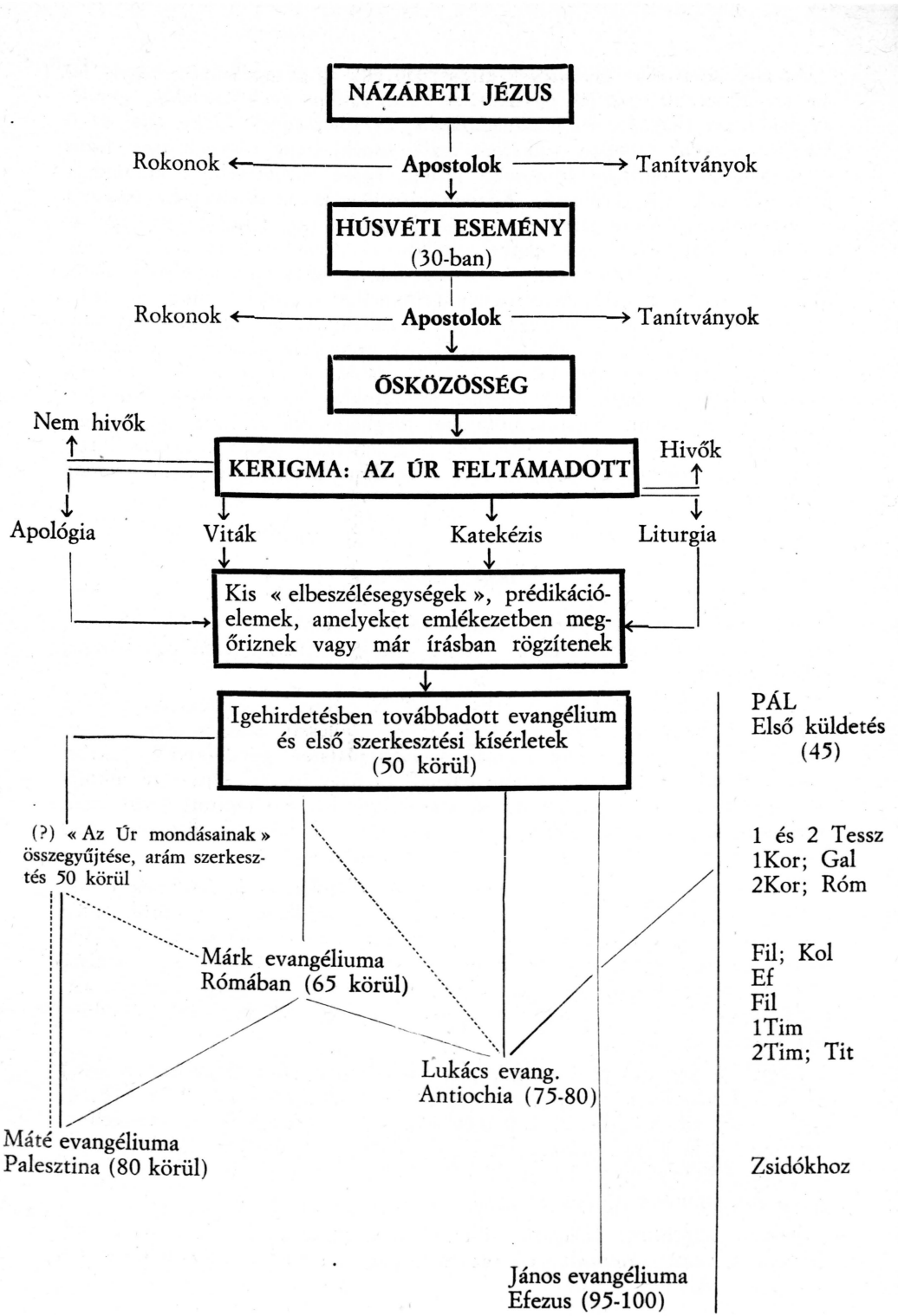
NÁZÁRETI JÉZUS
Rokonok
Apostolok
Tanítványok
HÚSVÉTI ESEMÉNY
(30-ban)
Rokonok
Apostolok
Tanítványok
ŐSKÖZÖSSÉG
Nem hivők
KERIGMA: AZ ÚR FELTÁMADOTT
Hivők
Apológia
Viták
Katekézis
Liturgia
Kis « elbeszélésegységek », prédikáció-elemek, amelyeket emlékezetben megőriznek vagy már írásban rögzítenek
Igehirdetésben továbbadott evangélium és első szerkesztési kísérletek (50 körül)
PÁL
Első küldetés
(45)
(?) « Az Úr mondásainak » összegyűjtése, arám szerkesztés 50 körül
1 és 2 Tessz
1Kor; Gal
2Kor; Róm
Márk evangéliuma
Rómában (65 körül)
Fil; Kol
Ef
Fil
1Tim
2Tim; Tit
Lukács evang.
Antiochia (75-80)
Máté evangéliuma
Palesztina (80 körül)
Zsidókhoz
János evangéliuma
Efezus (95-100)

későbbi). Az újabb tudomány kimutatta, hogy a IV. evangélium — jóllehet teológiailag elmélyíti Krisztus titkát és üdvösségművét — nem kevésbé konkrét, « történeti » mint a másik három evangélium. Ez is az ősi igehirdetést tükrözi: a feltámadott Üdvözítőbe vetett hitet tárja fel, és hitre szólít. János is ismerte a szinoptikus hagyományt, még ha nem is használta az írott evangéliumokat. Sokban kiegészíti a szinoptikusokat: előszeretettel és hosszan beszél olyan tényekről, csodákról, amelyeknek szimbolikus jelentésük is van. János evangéliumát úgy tekinthetjük, mint az evangéliumi hagyomány végső kivirágzását.

Az egyes evangéliumok sajátos jellegének, céljának figyelembevételén túl az olvasáskor nézzük meg a katolikus Biblia magyarázó jegyzeteit is. Bizonyos elemi ismeretek (kor, szokások, történelmi vagy helyrajzi utalások, az ószövetség ismerete stb.) elengedhetetlenek a *szó szerinti* értelem feltárásához is.

De ezenkívül a keresztény hagyomány ismeri az Újszövetség *lelki olvasását* is. Ez az olvasás — a lelki értelem megragadása — rávilágít arra, hogy *mit mond nekem itt és most* az evangélium, mit kell tennem, hogy Jézus követője legyek. Ez az Örömhír aktualizálása a hitben. Pl.: minden ember beteg, megbénult a bűntől. Jézus, aki elveszi a világ bűneit, nekem is azt mondja, mint a kafarnaumi bénának (Mk 2,1-12): « Bűneid meg vannak bocsátva. »

Manapság a szakemberek más szemszögből is olvassák az evangéliumokat: pl. társadalmi-politikai, pszichoanalitikus, strukturalista stb. « olvasásokról » beszélnek. Az ilyen szakszerű elemzéseknek is megvan a létjogosultságuk. De a hivő ember nem reked meg e részleges szempontoknál. A katolikus keresztény igazodik a jelenlegi egyház értelmezéséhez, mégha tudja is, hogy a Lélek mindenkihez sajátosan szól az Írásokon keresztül.

Minden nemzedék a maga módján (emberi problémái és kora kultúrája összefüggésében) újat fedez fel az emberi szóba testesült Isten Szavában; a Szentírás kimeríthetetlen gazdagságából folyton-folyvást régit és újat hoz elő.

3. JÉZUS KORA ÉS HAZÁJA

Jézus nem legendás, mitikus személy. Korát, hazáját, vallási-kulturális-társadalmi környezetét meghatározhatjuk a Biblia és a különböző bibliai segédtudományok (történelem, földrajz, archeológia stb.) adatai alapján. Annak a népnek fiaként született, amelynek történetét Ábrahámtól kezdve az ószövetségi írásokból megismerhetjük. A régészet szinte évről évre újabb adatokat tár fel (pl. legújabban az eblai leletek), amelyek lényegében megerősítik a bibliai történeti, topográfiai, kulturális stb. utalásokat. « A Bibliának mégis igaza van... », ismételhetjük egy jól ismert könyv címével.

Hogy Jézus történetét és « helyzetét » teljesebben láthassuk, — hogy az újszövetséget helyesen érthessük —, szükségünk van az ószövetségi írások ismeretére is. Itt azonban ezekkel a könyvekkel nem foglalkozunk (lásd: *Ábrahámtól Jézusig*, Róma, 1976). Csupán a Jézus korát közvetlenül megelőző korszakról, *a hellenizmus és a római világ* zsidóságra gyakorolt befolyá-

sáról adunk néhány jelzést. A *hellenizmus* szóval az újszövetségi kort megelőző három századot szokták jelölni (Nagy Sándor és Augusztusz között); e kor történelmi, kulturális, vallási viszonyai jelentősen hatottak a judaizmusra (zsidóságra), amely az ószövetségi kinyilatkoztatást őrizte, és amelynek keretében megszületett Jézus és evangéliuma. Ezt a korszakot a vallásos zsidóság ellenállása jellemzi: a nép aggályosan meg akarja őrizni hagyományait, vallási szokásait, Jahvébe vetett hitét, azért küzd az idegen (főleg hellén és római) civilizációk befolyása ellen, amelyek kikezdik Izrael monoteizmusát, és be akarják olvasztani kultúráját.

A zsidó nép már a Kr.e. VIII. századtól elveszítette nemzeti függetlenségét. Az asszír (721) és a babiloni (587) invázió lerombolta a régi izraeli királyságot északon és délen. A népet a babiloni fogságba hurcolták; csak Cirusz perzsa király győzelme után térhettek haza (538). De a hazatértek továbbra is a perzsa uralom alatt maradtak, amelyet 332-ben Nagy Sándor, majd pedig a Szeleukidák birodalma váltott fel. Nagy Sándor, akit az ókor osztatlan lelkesedéssel csodált, a perzsa birodalom megdöntése után — isteni küldetése tudatában — « arra törekedett, hogy hatalmas birodalmának népeit, elsősorban a makedónokat, ill. görögöket és perzsákat egybeolvassza, és így új műveltség és szellemiség megalapítója legyen. Hódításai során mindenfelé új görög városállamokat alapított. A legfontosabb és leghíresebb ezek között az ókor egyik legragyogóbb városa, az egyiptomi Alexandria lett » (Kovács Károly). Nagy Sándor váratlan halála (Kr.e. 323) után belső háborúk dúltak a helytartók — főként volt tábornokai — között, mígnem a birodalom több részre oszlott. Az utódállamok közül a legfontosabbak: Egyiptom, Szíria és Makedónia.

Eredetileg a legerősebb *Szíria* volt: magában foglalta a Földközi-tenger keleti partjától keletre eső egész hatalmas területet Nagy Sándor birodalmának határáig. De beletartozott Kisázsia egy része is. A szír birodalmat Szeleukosz, Nagy Sándor egyik tábornoka szervezte meg. Utódai voltak a Szeleukidák, akik Kr.e. 63-ig uralkodtak. Ekkor Pompejusz meghódította Szíriát, és bekebelezte a római birodalomba. Szeleukosz maga számos várost alapított, köztük Antiochiát, a birodalom fővárosát. A fejlett földművelésen és a városi iparon kívül Szíriában főleg a kereskedelem volt a jólét és gazdagság alapja. Itt haladtak át az Egyiptomot és Mezopotámiát összekötő karavánutak. (Pl. Biblosz és Palmíra jórészt ennek köszönhette virágzását.) A Szeleukidák népeiknél egységes vallást igyekeztek létesíteni, de ezek a törekvések — főleg a zsidóknál — heves ellenállást váltottak ki. *Szíriához tartozott ugyanis a Kr.e. II. század elejétől Palesztina is.* Az elgörögösödés főleg a vezető réteget kísértette. IV. Antiochusz Epiphanész kísérletet tett arra, hogy a zsidóságot teljesen hellénizálja. Ekkor robbant ki a Makkabeusok felkelése. A hosszú harcok során a zsidóságban megerősödött a nemzeti érzés és az ősi valláshoz való ragaszkodás.

Kr.e. 63-ban Pompejusz meghódította Szíriát, és így *Palesztina is a római birodalom egyik provinciájának része lett.* Palesztina Kr.u. 135-ig római megszállás alatt maradt. Jeruzsálemben a hatalmat Róma megbízásából II. Hirkánusz főpap és etnarcha vette át, de valójában idúmiai minisztere, Antipater kormányzott nevében: ez utóbbi előkészítette az utat fiának, Heródesnek.

Nagy Heródes Kr.e. 40-ben lett a zsidók királya. Nem zsidó származása és a rómaiakkal való együttműködése miatt igen népszerűtlen volt. Halálakor (Kr.e. 4) csak Augusztusz császár közbelépésére kapják meg az uralmat fiai: Archelausz Judeát, Idúmeát és Szamariát; Heródes Antipász Galilea és Perea, Filippusz pedig Batanea, Trachonitisz és Itúrea negyedes fejdelme lesz (vö. Lk 3,1).

A római uralom lerázása végett több alkalommal lázadás robbant ki (Teodás és a galileai Judás; vö. Csel 5,36-37; stb.). A leghevesebb lázadás a zelotáké volt, amely 66-ban tört ki. Ideiglenes kormányt állítottak fel Jeruzsálemben. A « zsidó háború » négy évig tartott. Titusz 70-ben elfoglalta Jeruzsálemet, a templomot leromboltatta, és a zsidóság szétszóródott a világon.

Jézus korában *Palesztina* három vidékre oszlott: délen Júdea kopár hegyeivel és sivatagjaival; itt feküdt a főváros, Jeruzsálem, a világon szétszóródott zsidók « szent városa »; középütt Szamaria (hegyekkel, gazdag völgyekkel); északon Galilea, a Genezáreti-tó partján. Az országot a Jordán folyó szeli át: a galileai hegyekben ered, áthalad a Genezáreti-tavon (más néven: Tibériás tava), majd délen a sós Holt-tengerbe ömlik. Jézus szűkebb hazáját, *Galileát* Heródes Antipász negyedes fejedelem kormányozza. A Genezáreti-tó partján egy nagyszerű várost és benne magának pompás palotát építtet. A császár (Tiberiusz, 14-37) iránti tiszteletből Tiberiásnak nevezik a várost.

Galilea és Júdea között terül el *Szamaria*: itt élnek a « szamaritánusok » (szamariaiak), akik a zsidók számára idegenek. A zsidók elkerülik Szamariát, amikor Galileából Júdeába mennek vagy megfordítva; a Jordán keleti oldalán fekvő vidéken haladnak el. Nem akarnak semmiféle kapcsolatot a szamariaiakkal. Ezt mondják: « Isten nem szeretheti a szamariaiakat, mert nem a mi templomunkban (Jeruzsálemben) imádkoznak. Jobb, ha elkerüljük őket. » De a zsidók körében sincs egyetértés. Júdea és ezen belül Jeruzsélem lakói nem igen érdeklődnek a galileaiak iránt, megvetik őket. « Ezek a galileaiak vidékiek, 'parasztok'. Mi jó, érdekes jöhet Galileából? »

Nos, Jézus Galileából jön; az ottani Názáretből.

Galilea hegyei között fekszik a Genezáreti-tó. Sok hal van benne. Minden éjjel kivetik hálóikat a halászok, akik a tóparti falvakban laknak (Magdala, Betszaida, Kafarnaum...) Néha hirtelen heves szél támad, és a tó hullámzó tengerhez hasonlít; a kis halászhajókat hevesen megrázza, sőt néha felforgatja a vihar. A tó környékén termékenyek a mezők: búzatáblák, rétek, olajligetek terülnek el. Nagy kerthez hasonlít a környék.

Jézus majd a távolabbi Názáretből jön, amely egy fennsík szélén fekszik. Itt a föld kevésbe termékeny. A fennsíkról messzire ellátnak Jizréel síksága felé, ahol a kereskedők karaványjai haladnak Egyiptomból Damaszkusz felé. Teve- és szamárkaravánok, megrakva drága árukkal: selyem, fűszer, mirrha, illatszerek...

Mint minden zsidónak, Názáret lakóinak is adót kell fizetniök a császárnak, a római megszállóknak. A názáretiek szegények; a földek kavicsosak, kövesek; nehéz megművelni őket. Sarlóval aratják le a szerény termést. Még jó, hogy az olajfa itt is megél, bogyójából olajat sajtolnak. A pásztorok a hegyekben legeltetik nyájaikat: kecskéket, juhokat és bárányokat.

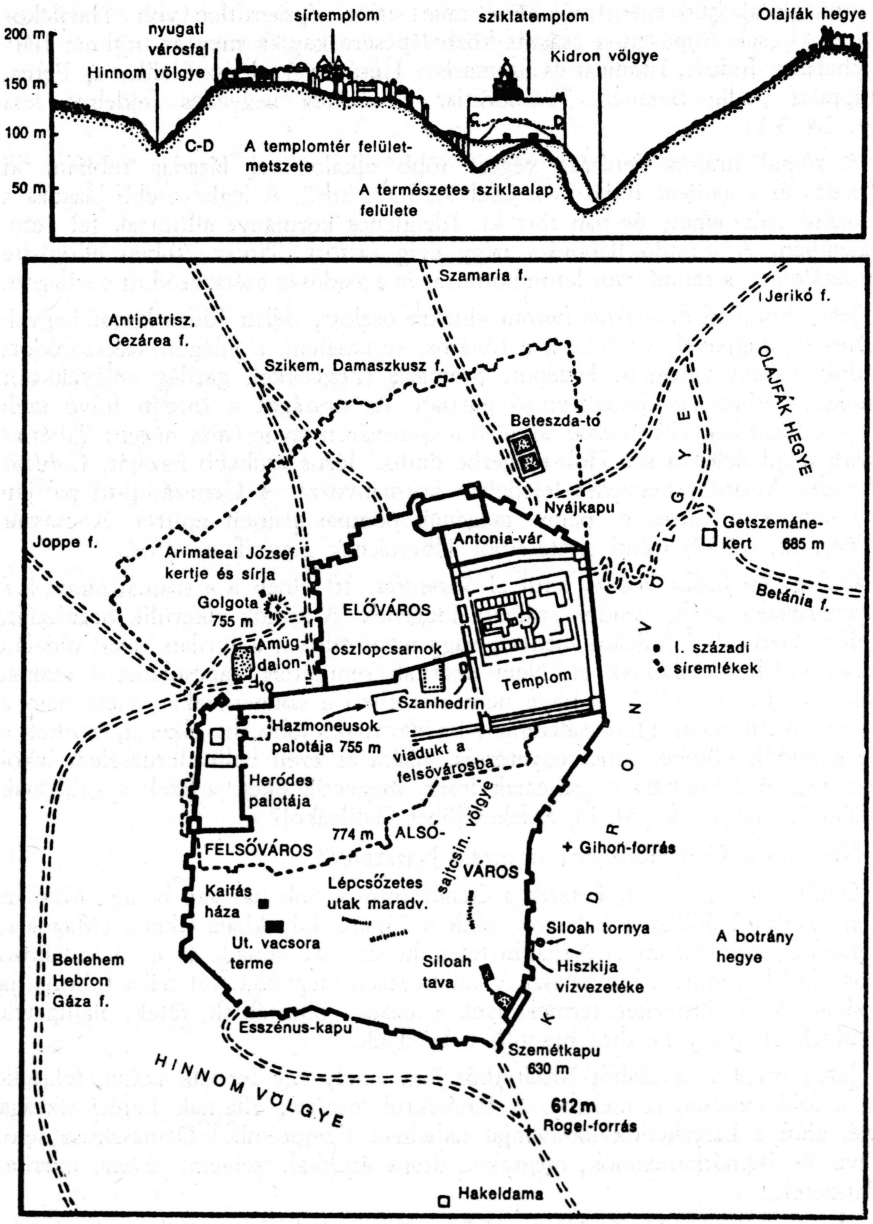

Jeruzsálem. Fönt: városmetszet délről nézve (újkor). Lent: a város alaprajza az evangelisták idején (számos rekonstrukció alapján), _____ már meg nem lévő falak és épületek valószínű helye, - - - az óváros mai fala. = = = a városhoz vezető legfontosabb utak valószínű elhelyezkedése.

Jézus kedves Galileájából többször felment *Jeruzsálembe*, főleg a nagyobb ünnepekre. Itt fejezi be majd életét. « Jeruzsálem! Jeruzsálem! Te megölöd a prófétákat és megkövezed a hozzád küldötteket. Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat..., de te nem akartad! » (Mt 23, 37).

Jézus jól ismerte a jeruzsélemi templomot, Izrael hitének « fellegvárát », ahol naponta az állatok tömegét áldozták fel pompás liturgia keretében. Hetenkint 300 pap teljesített itt szolgálatot, és 200 levita biztosította a zenét és az éneket. Az évi nagy ünnepekre (húsvéti, pünkösd, sátoros ünnep, templomszentelés évfordulója) a zarándokok tömege kereste fel a jeruzsálemi templomot.

A *jeruzsálemi templom* a zsidók vallási életének központja volt. Ennek építése Nagy Heródes nevéhez fűződik, aki « idegen » a zsidóknak. Az idúmeai Antipater és egy arab hercegnő fia Róma kegyéből lett király. A nép elborzad az árulótól, aki együttműködik a megszállókkal. Heródes, hogy megszerezze a nép tetszését, elkezdi a jeruzsálemi templom újjáépítését.

A híres salamoni templomot a babiloni megszálláskor, 587-ben gyújtották fel. A számkivetés után Zorobábel (I. Dáriusz helytartója) megkezdte a templom újjáépítését, amely 515-ig tartott. A második templom méretei azonosak voltak a salamoniéval, de hiányzott a szövetség ládája, Jákin és Boáz oszlopa; a két mécstartót egy hétágú tartóval helyettesítették. A szentély és a szentek szentje között kőfal emelkedett, ennek ajtókeretében drága függöny lógott. IV. Antiochusz Kr.e. 169-ben kifosztotta a templomot és egy istenszobor felállításával megszentségtelenítette, de Makkabeus Judás visszaszerezte és újra fölszentelte (1Makk 4, 36-59; erre emlékeztetett Jézus korában is a templomszentelés ünnepe). Heródes még a salamoninál is pompásabb templomot akar. Jézus születése előtt kb. 20 évvel kezdődnek a hatalmas mnukálatok és csak Kr.u. 64-ben fejeződnek be. (Hat évvel később Titusz lerombolja a pazar templomot!)

Jézus idejében elkészült a templom lényeges része. Hatalmas (400 × 300 m) előterében, amelyet oszlopcsarnokok szegélyeztek, már sétálhatott a názáreti Próféta. Innen le lehetett látni a Kedron patak völgyébe. E hatalmas udvar (pogányok udvara) vette körül a különböző előcsarnokokat: nők, férfiak, papok csarnoka (egyedül a zsidóknak voltak fenntartva). Végül a szentély és szentek szentje következett. A szentélyben állt a füstölőoltár, a kitett kenyerek asztala és a hétágú mécstartó. A szentek szentjében őrizték régen a szövetség ládáját (frigyszekrényt): ez most hiányzott, mert 587-ben a templommal együtt szétrombolták.

A názáreti próféta « vidékről » jön. A fővárosban a főpapok, írástudók már kezdettől fogva gyanús szemmel nézik: miféle új tanokat hirdet? Megváltoztatja, rosszul értelmezi a törvényt, elszédíti a népet... A rómaiak emberei — kormányzók, helytartók — pedig politikai lázadástól félnek. Az evangéliumokból tudjuk, hogy Jézus számtalanszor összeütközik a vallási és politikai vezetőkkel. A *farizeusok* a kor hivatalos « judaizmusát » képviselték, ők voltak a « jámborok », « tiszták ». Lenézték a népet, amely nem ismerte a Törvényt; távol tartották magunkat azoktól a zsidóktól, akik a nem zsidókkal, pogányokkal érintkezve « kompromittálták » magukat. Ezek a farizeusok tisztelték Isten törvényét, vallásosak is voltak. A Törvényen kívül aprólékosan megtartották a vallási szokásokat is (pl. tisztálkodás). Tulajdonképpen ők képviselték — vallási és társadalmi szempontból — a nép pártját a *szadduceus* arisztokráciával szemben. A szadduceusok gazdag patrícius és papi családokból kerültek ki. Igen sok pap hozzájuk tartozott. (Nevüket a

Salamon korabeli főpaptól, Szádoktól kapták.) Vallásilag és politikailag konzervatívok voltak. Bizonyos tanbeli kérdésekben (pl. feltámadás) éles ellentétben álltak a farizeusokkal. Kaifás is szadduceus volt. Az *írástudók* a kor teológusai: szakemberek a vallási tudományokban. Ők voltak az Írások magyarázói, a « rabbik », « mesterek ». Az *esszénusok* szektája különálló közösségeket alkotott a Holt-tenger partján. Életüket jól ismerjük 1947 óta, amikor Qumránban felfedezték a szabályzataikat tartalmazó tekercseket. A világtól elkülönülve szigorú életet éltek; a világosság, az igazság fiainak tartották magukat. Valószínűleg Keresztelő János is az ő körükből került ki. A *zelóták* zsidó nacionalisták, politikai lázadók, « ellenállók » a római hatalommal szemben. A Törvény iránti hűség ihlette ellenállásukat, amely majd a Róma ellenes felkeléshez, a « zsidó háborúhoz » és Jeruzsálem pusztulásához vezet. A « *szamaritánusok* », Szamaria lakói az északi királyság bukása után (721) idekerült gyarmatosok leszármazottai. Ők nem a jeruzsálemi templomban, hanem a Garizim hegyén emelt templomban végezték az istentiszteletet; csak a Biblia első öt könyvét fogadták el. Ők is várták egy messiási személyiség, új Mózes eljövetelét.

Ezek voltak a főbb vallási-politikai áramlatok, amelyek között lefolyt Jézus működése. A názáreti Jézus tehát időben, térben, kultúrában elhelyezhető történelmi, valós személyiség. Isten Fia beletestesült egy ország, egy nép konkrét valóságába.

4. JÉZUS SZEMÉLYE ÉS ÜDVÖZÍTŐ MŰVE

« Elközelgett az Isten országa... »

« Az idő betelt: közel van Isten országa. Térjetek meg, és higgyetek az üdvösség jóhírében! » (Mk 1,15). Ezekkel a szavakkal kezdi Jézus nyilvános működését. Nekünk különösen hangzik az « Isten országa » (vagy Máténál: « mennyek országa ») kifejezés. Jézust azonban kortársai könnyen megérthették, hiszen a zsidó népet nemzedékeken keresztül a messiási várakozás lelkesítette. De éppen ez a tény okozta a félreértést is: a zsidók Izrael felszabadulását, a nemzet felszabadulását várták (a római megszállás alól), és a dávidi királyság mintájára a teokratikus királyság megvalósulását remélték. A Messiás, a Szabadító tehát nemzeti vallásos királyként élt a zsidók képzeletében (vö. Jn 6,15; Mt 16,22; 21,9; Lk 19,11; 22,38; 24,21). Még Jézus tanítványai, apostolai is ilyen Messiásban reméltek. Egészen Jézus mennybemeneteléig nem értették meg az Isten országának igazi mibenlétét (Csel 1,6).

Jézus meglátja ezekben a törekvésekben mindazt, ami jó, megtisztítja őket minden salaktól. Isten országát Ő maga kizárólag vallásinak (nem nemzeti-politikainak) és egyetemes jellegűnek tartja: az általa hirdetett Ország a mostani és az eljövendő *üdvösséget jelenti mindenki számára.* Amikor Keresztelő János követeket küld hozzá, mert azt akarja tudni, hogy Ő-e az eljövendő Messiás, Jézus a megtapasztalható jelekre utal, ill. a prófétai jövendölés beteljesedését sejteti (Mt 11,4-5; Iz 35,5-6). Az általa művelt csodák (Lk

3. Biblosz: az ún. « Obeliszkek templomának » romjai (vö. 2. kép)

A Baalat Gebal istenanyának szentelt templom romjai fölé (Kr.e. 2150-ben rombolták le) egy másik templomot építettek, amelyet Reshep istennek szenteltek és az Obeliszkek templomának is hívtak. (M. Durand francia archeológus ezt az újabb templomot délebbre rekonstruálta, hogy kiáshassa a korábbi templom romjait.) Udvarában egy sor kis obeliszket találtak; ezek egyikén világos felirat látható (egyiptomi hieroglifekkel), amely megemlíti Biblos egyik királya, Abishumu nevét.

4. Baalbek: a Jupiter-templom oszlopsora (vö. 5. kép)

Baalbek (« a völgy ura ») fennsíkváros a Libanon és az Antilibanon között (1145 m magasságban). Ősi föníciai település; fontos állomás az Egyiptom és Mezopotámia közötti karavánok számára. A föníciai időben Baal-Haddad, Asztarté és Adonisz kultuszának helye. A hellenista korban (Kr.e. III. századtól) a görögök Baalt a Nappal azonosították, és Héliopolisznak nevezték a várost (a héliopoliszi Zeuszt tisztelték itt). Augusztusz császár idejében római kolónia lett. A Jupiter-templomot a Kr.u. I. században emelték más császári emlékművekkel együtt. Ez a legnagyobb a korintusi stílusban épült templomok között (88 × 48 m). 54 oszlop vette körül, ezek közül maradt meg a képen látható 6 oszlop (magasságuk 20 m, átmérőjük 2,23 m). Ezek a világ legmagasabb oszlopai. A templom előtt volt az áldozatok udvara, amelyhez viszont egy propylaián keresztül jutottak. A templomban Zeusz (Juppiter), Aphrodité (Vénusz) és Hermész (Merkuriusz) kultuszát ünnepelték.

5. Baalbek: Bacchusz temploma (vö. 4. kép)

A baalbeki akropolisz másik nagy templomát Bacchusznak szentelték. Ez jobban épségben maradt, mint a Juppiter-templom. A megmaradt oszlopok — korintusi oszlopfővel — érzékeltetik a régi templom nagyszerűségét. A frízeken többek között Bacchuszt, a bor istenét és bacchánsnőket ábrázoltak.

6. Palmira: diadalív (vö. 7. és 8. kép)

Palmira eredete visszamegy a Kr.e. XIX. századba. Régen Tadmornak nevezték (« a pálmák városa »). A szíriai sivatag egy oázisában fekszik, kb. 230 km-re Damaszkusztól. Adriánusz császár alatt, aki Kr.u. 129-ben meglátogatta, « szabad város » lett; az Arábiából, Perzsiából, Indiából és Kínából a Földközi-tenger felé tartó karavánok megállóhelye volt. Gazdagsága miatt bizonyos függetlenséget élvezett. Odenthatusz palmirai király konzuli kitüntetést kapott, és Gallienusz rábízta a Szíriában állomásozó csapatok parancsnokságát, mivel megfékezte a mindig forrongó Kelet lázadásait. Odenthatusz tragikus halála után özvegye, Zenóbia, kiskorú fia helyett maga kormányzota az országot. Aureliánusz császár elismerte fiát, Ballabathuszt uralkodó társának, Zenóbiának pedig császárnői címet adományozott. De mivel teljesen függetlenül akart uralkodni, hadjáratot indított ellene, és 272-ben elfoglalta Palmirát. Zenóbiát és fiát fogaságba vetette; mindkettőjüknek a császár diadalszekere előtt kellett haladniok Rómában. — A képen a diadalív látható. Palmira fontos pontjait egy oszlopsor kötötte össze, két fedett árkád haladt mellette.

7,22) és igehirdetése jelzik, hogy elérkezett Isten országa. « Boldog, aki meg nem botránkozik *bennem* » — fűzi hozzá (Lk 7,23). Jézus ezzel kimondja, hogy az ő személye egyedülálló szerepet játszik az Isten országának eljövetelében. Origenész tömör kifejezésével Jézus maga az Isten országa: *autobaszileia.*

Szent Lukács evangéliuma elején jól érzékelteti a zsidók megdöbbenését, amikor bemutatja Jézust, aki a názáreti zsinagógában egy szakaszt felolvas Izajás könyvéből (Iz 61,1-2), majd összehajtva a tekercset hozzáfűzi: « Most beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok! » (Lk 4,16-21).

A hegyi beszédben vissza-visszatérő fordulat: « Mondatott a régieknek... én pedig mondom nektek... » (Mt 5,22.28.34.39.44) szintén meghökkenést válthatott ki, hiszen Jézus úgy mutatkozik be, mint új törvényhozó, aki Mózes fölé helyezi magát. Máskor is hangoztatja: « Nagyobb van itt, mint Jónás... Nagyobb van itt, mint Salamon... » (Mt 12,41-42; Lk 11,31-32). De ha Jézus ennyire önmagára összpontosítja a figyelmet, miért nem mondja meg világosan, kicsoda? Mi az értelme a sokat vitatott « messiási titoknak »?

Tudjuk, hogy Márk evangéliuma következetesen kiemeli Jézus rejtélyes magatartását. De általában az egész evangéliumi hagyomány ismeri a « messiási titkot ». Miért akar hát Jézus maga rejtett Messiás lenni?

Mindenekelőtt Jézus pedagógiájára hivatkozhatunk. Jézus azért volt olyan elővigyázatos, diszkrét, nehogy a zsidók túlságosan evilági, politikai értelemben vegyék messiási küldetését, és politikai szabadítót lássanak benne. Így a zsidó vezetők ellenállását nem váltotta ki rögtön, a « véget » elodázhatta. Amikor elérkezik « órája », a Nagytanács előtt nyíltan megvallja istenségét és így nem kerülheti el a halálos ítéletet.

De ennél is teljesebb a következő válasz: Jézus magatartása beilleszkedik a megváltás isteni tervébe (ökonómiájába). Jézus nem beszélhetett világosan, míg feltámadása meg nem pecsételte művét és személyét. Küldetésének be kellett fejeződnie, hogy szavai és magatartása teljes fényben jelenjenek meg. Személyének és küldetésének titka állandóan nyugtalanítja környezetét: « Ki vagy te? » kérdezik tőle. Majd Ő maga is megkérdezi tanítványaitól Fülöp Cezáreájában: Kinek tartják Őt? Péter válaszol a többiek nevében. Ez az epizód aztán fordulópontot jelent: ezután Jézus egyre többet beszél arról, hogy szenvednie kell, meg kell halnia, de majd feltámad (Mt 16,13-21).

Jézus fokozatosan tárja fel kilétét; kinyilatkoztatja méltóságát, Istennek kijáró jogokat követel magának, és csodajeleivel igazolja tanítását; ugyanakkor el is kendőzi legmélyebb mivoltát, hiszen hallgatói még nem érettek arra, hogy a titkot teljes mélységében felfogják. Az emberi szabadságra, a hitre apellál: « Térjetek, meg, és higgyetek az evangéliumban! » (Mk 1,15). *Jézus teljesebb megértésének feltétele a megtérés és a hit.*

Jézus nemcsak a mostani, de az eljövendő Isten-országról is beszélt. Példabeszédei, paraboláli jól érzékeltették a már jelenlevő Isten-országnak növekedését. De amikor pl. a Miatyánkban így imádkoztat: « Jöjjön el a te országod! » (Mt 6,10), akkor a *végleges* országra céloz. Erről a végső (eszkatológikus) országról sokszor szó esik (Mt 5,20; 7,21; 13; 42; 22,1k; 25,1k stb. és a párhuzamos helyek). Ilyenkor rendszerint a titokzatos *Emberfia* kifejezést használja, amely Ezekiel (2,1-3) és Dániel könyvében (7. fej.) szerepel. Főleg Dániel apokaliptikus látomását idézik bizonyos utalások.

Amikor Jézus önmagára alkalmazza az Emberfia kifejezést, átalakítja annak jelentését. « Az Emberfia ura a szombatnak is » (Mt 12,8), tehát isteni tekintélye van. Még erősebb ez a kijelentése: « Tudjátok meg tehát, hogy az Emberfiának hatalma van a földön a bűnök megbocsátására » (Mt 9,6). És amikor felidézi az utolsó ítéletet, saját végső eljövetelét jelzi előre: « Akkor majd feltűnik az Emberfiának jele az égen, és jajkiáltásba tör ki a föld minden népe, mert meglátják az Emberfiát, amint eljön az ég felhőin nagy hatalommal és dicsőséggel » (Mt 24,30). Jézus lesz a végső napon az ítélőbíró, az Isten jobbján (Zsolt 110,1). De ugyanakkor tompítja is az Emberfia dicsőséges alakjának fényét, amikor magára alkalmazza a Szenvedő Szolgáról szóló jövendölést: « Az Emberfiának sokat kell szenvednie... » A Főtanács előtt, amikor már halálba indul, ismét csak a dicsőséges Emberfia képét idézi fel: « Látni fogjátok, hogy az Emberfia ott ül a Mindenható jobbján, és eljön az ég felhőin » (Mk 14,62; Mt 26,64; Lk 22,69). Jézust ezért az állításáért mint istenkáromlót ítélik el. A Dániel jövendölésére való utalás alkalmas volt arra, hogy általa Jézus — miután már elhárította a földies messiáshitet — kinyilvánítsa transzcendenciáját, isteni mivoltát. Földi élete során az Emberfia alkalmasabb volt *küldetésének* jellemzésére, mint a Messiás kifejezés, mivel ehhez a címhez túlságosan emberi távlatokat kapcsolt a zsidó reménység.

Jézus még számtalan módon kinyilvánította, hogy az *Isten egyszülött Fia*. Közvetve úgy, hogy kinyilatkoztatta Isten *atyaságát*, gyermekei (az emberek) iránti irgalmas szeretetét (pl. a tékozló fiú atyjáról szóló példabeszéd), szerető gondviselését (hegyi beszéd) stb. De amikor a mennyei Atyáról beszélt övéinek, azt is feltárta, hogy Ő maga egészen egyedülálló viszonyban van Istennel: Ő egyszerűen a *Fiú*. Jellemzőek azok az evangéliumi szakaszok, ahol Jézus a bizalmas *Abba* szóval fordul az Atyához (az *abbá*-nak kb. az apu, édesapa szó felel meg a magyarban). Fontos a gyilkos szőlőművesekről szóló példabeszéd is (Mt 21,33-43), amely felidézi Izajás példázatát a szőlőskertről (Iz 5,1-7). Jézus itt világosan megkülönbözteti a fiút a szolgáktól, a prófétáktól, és így Isten tulajdon fiának jelöli meg magát. Végül említsük meg Jézus ujjongó imáját, hálaadását, amely a Fiú és az Atya bensőséges viszonyára vet fényt (Mt 11,25-27; Lk 10,21-22): « az Atyát senki nem ismeri, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú ki akarja jelenteni. »

Isten újszövetségi népe

« Jézus zsidó ember volt, és zsidó maradt utolsó leheletéig » — írta a híres izraelita történész, J. Klausner. Ez igaz, illetve lehet helyesen is érteni az állítást. Ugyanakkor tévedésbe is ejthet. Jézus ugyanis nem olyan zsidó volt, mint a többi izraelita: egészen sajátos módon vallotta magát a mennyei Atya Fiának.

Ebből a kettősségből származott az a konfliktus, amely a Názáreti Jézust szembeállította Izraellel. Jézus elfogadta a törvényt, de « beteljesítette » azt, vagyis bensőségessé, személyessé tette. « Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megszüntessem a törvényt és a prófétákat. Nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy tökéletessé tegyem (beteljesítsem) ... Mondom nektek: ha életszentségtek fölül nem múlja az írástudókét és farizeusokét, nem

juttok be a mennyek országába » (Mt 5,17 és 20). A farizeusok és írástudók lépten-nyomon megütköztek Jézus tanításán és magatartásán, mert csak a Törvény betűjét tekintették. Jézus a cselekedetek vallásos szándékára, főleg a szeretetre irányítja a figyelmet. Nem új parancsolatokat hozott, hanem feltárta a Törvény mély szellemét: *minden parancsolat lelkének a szeretetet jelölte meg.* Eltűrte a farizeusok vallási gyakorlatait, szerette a templomot, szívesen zarándokolt Jeruzsálembe, elismerte az áldozatok szentségét, stb. Jézus tehát zsidó volt, de az igazi Izraelhez maradt hűséges, a próféták legtisztább tanításához. A betűrágást, a rituális túlzásokat, a külső hűséget nem sokra tartotta (Mt 15,9k; vö. Iz 29,13); hangsúlyozza, hogy az irgalmasság fontosabb, mint az áldozatok (Mt 9,13; vö. Óz 6,6). Amikor a Mester tudatosan áthágott bizonyos előírásokat, azt akarta jelezni, hogy az Ő személye abszolút norma ezután. Az Ő személyéhez fűződő eleven kapcsolat, a benne való hit és bizalom, az ő követése mindennél fontosabb.

Az Ország örömhíre minden embernek szól, bár Jézus maga Izraelben hirdeti az üdvösség jóhírét, híven Izajás próféta tanításához. Bár hangoztatja, hogy küldetése « csak Izrael házának elveszett juhaihoz szól » (Mt 15,24), tekintete messzebbre esik; még nyilvános működése során jelzi azt az egyetemességet, amelyet majd feltámadása után hirdet. Már Keresztelő Szent János is hangoztatta, hogy Ábrahám fiai nem szükségképp Ábrahám testi leszármazottai (Lk 3,8). Jézus maga végképp felforgatja Izrael gőgös magabiztosságát, amikor megjövendöli a pogányok belépését az Isten országába: « Látjátok majd Ábrahámot, Izsákot, Jákobot és az összes prófétákat Isten országában, magatokat pedig kitaszítva onnan. Jönnek majd napkeletről és napnyugatról és délről, és asztalhoz telepednek Isten országában » (Lk 13, 28-29). Jézus látja Izajás jövendölésének beteljesedését: a népek tömegesen özönlenek Sion felé; a hivatalosokat kizárják a lakomáról, és az országútról, a sövények mentéről unszolják be az idegeneket, hogy megteljék a ház (Lk 14,23-24; vö. Iz 25,6-7; 49,12). Az utolsó ítéleten minden nép összegyülekezik a négy égtáj felől (Mt 24,31), és *mindenkit a gyakorlati testvéri szeretet alapján ítél meg a Bíró* (Mt 25,31-46). Isten népe tehát most már nemcsak Izrael, hanem mindazok (bármilyen néphez tartozzanak is), akik Jézushoz megtérnek, akik hisznek benne. Minden az ő Személye körül forog; aki nem hisz benne, már megítéltetett, bár csak az utolsó ítéleten tisztul meg véglegesen a választottak serege (Mt 13,30).

Jézus maga köré gyűjti « övéit », mindazokat, akik hisznek benne, és követik őt, akik az Atya akaratát cselekszik. A Jézushoz való tartozás alapja nem a vérségi kötelék (Jézus és testi rokonai között feszültség volt), hanem a hit. Mária, Jézus anyja elsősorban azért boldog, mert hitt (Lk 1,45; vö. 11,28). Jézus kétségkívül nyilvános fellépése kezdetén hívta az embereket, hogy kövessék Őt. Az evangéliumok tanúskodnak erről (Mt 4,18-22 p). János evangéliuma szerint Jézus első híveit Keresztelő János tanítványaiból toborozta (Jn 1,35-39). Jézus követése nem kizárólag az apostolok és tanítványok kiváltsága; sok vámos és bűnös is letelepedett Lévi asztalához (Mk 2,15). Lukács szerint több asszony követte Jézust (Lk 8,1-3).

Mindenesetre a Tizenkettő (a szimbolikus szám Izrael 12 törzsére utal) kiváltságos helyet foglal el követői között és majd a jövendő Isten-országban: « Ti, akik követtetek engem, a világ megújulásakor, amikor az Emberfia dicső-

séges trónján ül, együtt ültök vele tizenkét trónuson, hogy ítélkezzetek Izrael tizenkét törzse fölött » (Mt 19,28). Jézus így jelzi, hogy *működésének célja* egész Izrael egybegyűjtése, *az új választott nép összegyűjtése az Isten országába.*Ennek a népnek a magját alkotja a tizenkét apostol: ők lesznek az újszövetségi választott nép, az Egyház oszlopai. Maga az *egyház* (*ekklészia*) szó csak Máté 16. és 18. fejezetében fordul elő. Egyszerűen gyülekezetet, közösséget, éspedig eszkatológikus közösséget jelent. Péter kapja a főhatalmat, hogy az eljövendő Isten-országba bocsássa a hivőket, és hogy az örök életre vezesse az Isten népét; de a többi apostol is részesedik Péter hatalmában (Mt 18,17).

Isten Szolgájának áldozata és az új szövetség

Isten újszövetségi népének, az egyháznak a megalakulása Jézus áldozatával lesz teljes. Ez az áldozat kettős: valóságos és szentségi. Jézus szenvedésében és kereszthalálában önként vállalja « Isten szolgája » (*Ebed Jahveh*) sorsát: mielőtt áldozatával megpecsételné az új szövetséget, megalapítja az új szövetség szentségét, az Eukarisztiát.

Nyilvános működése során többször megjövendöli szenvedését. Tudatosan be akarja teljesíteni a prófétai jövendöléseket és így — Izrael várakozását messze túlszárnyalva — akarja megszerezni az igazi szabadulást, az üdvösséget. Jézus önként adja oda magát a világ üdvéért.

Szenvedése előestéjén Jézus összefoglalja művét. Megadja küldetése teljes jelentését, és így véglegesen megalapítja azt a közösséget, amely a világ végéig tanúságot tesz róla. Az utolsó vacsora eszkatológikus légkörben zajlik le (Lk 22,18; Mt 26,29); ugyanakkor világos a régi szövetségre emlékező húsvéti rituális keret is (Lk 22,14-20; vö. Kiv 24,8; Jer 31,31-34). Jézus úgy cselekszik, mint Isten szolgája, akinek — Izajás szerint — újra meg kell alapítania a nép szövetségét (Iz 42,6; 49,6-8; 54,10; 59,21; 61,8), de most már a « *sokaság* » számára, amely a pogányokat is magában foglalja (Mt 20, 28-29; Lk 22,16.18.30b). *Jézus vérével váltja meg népét, pecsételi meg az új szövetséget*; Izrael helyébe új nép lép, ill. a választott nép kiszélesedik, az üdvösségre való meghívás egyetemes lesz. Jézus Egyháza az eljövendő Isten-országot kezdi megvalósítani a földön.

Arról lehet vitatkozni, hogy Jézus *maga* valóban a Szenvedő Szolgáról szóló jövendölésekhez kapcsolta-e szenvedését és üdvözítő halálát. Mindenesetre, maguk az evangéliumok, és még korábban az őskeresztény igehirdetés is, egészen határozottan az ószövetségi írások, nevezetesen a « Jahve szolgájáról » szóló szakaszok fényében értelmezik Jézus művét. A legkézenfekvőbb következtetés az, hogy az ősegyház és az evangéliumok Jézus történetét rögzítik: azért mutatják be Jézus szenvedését mint a Szenvedő Szolgáról szóló jövendölés beteljesedését, mert maga Jézus is így értelmezte küldetését.

A názáreti Jézus, aki kereszten halt meg, *mert Isten Fiának vallotta magát,* harmadnapra feltámadt, és tovább él Egyházában. Erről tanúskodtak tanítványai, akik előbb kételkedtek, bizonytalankodtak, de a Szentlélek erejével felruházva elindultak hirdetni a Feltámadottat. Még az evangéliumok megírása előtt Szent Pál így foglalja össze az ősi igehirdetést a korintusiaknak: « Elsősorban azt hagytam rátok, amit magam is kaptam: Krisztus meghalt

7. Palmira: a Bél-templom (vö. 6. és 8. kép)

A Bél istennek szentelt nagy templom négyszögletes volt, kerülete 800 m; korintusi oszlopsor vette körül; látszólag görög-római épület, valójában jellegzetesen szemita szerkezetű. A palmirai hármas istenséget tisztelték itt: Bél, Yarihbol és Aglibol (Bél-Marduk-Baal, Hold, Nap). Dániel 14,1-27 is beszél Bél isten (bálvány) tiszteletéről.

8. Palmira: romok (vö. 6. és 7. kép)

Az oszloppár között az a mohamedán várerődítmény látható, amelyet a híres Mann Fakhr ed-Din sejk építtetett (1595-1634), aki Libanont és Szíria egy részét kormányozta. Palmirában nagyszerű ősi épületek emelkedtek: a diadalív, Bél temploma, Baal Shemin temploma, a színház, az agora (piactér), a szenátus, az ún. « Diokleciánusz mezeje » ma is a régi dicsőségről beszélnek a látogatóknak.

bűneinkért, amint az Írás is mondja. Eltemették és harmadnapon föltámadt. Ez is az Írás szerint... » (1Kor 15,3). Az Írások beteljesedése az egyik főérv az első igehirdetésben (Apostolok Cselekedetei). Minden úgy történt, ahogy az ószövetségi próféták megjövendölték. Maga Jézus is úgy győzi meg a kétkedő, levert emmauszi tanítványokat, hogy megmagyarázza nekik « Mózesen elkezdve az összes prófétánál », ami az Írásokban róla szól (Lk 24,27).

A hivő keresztény számára Jézus nem csupán édes emlékezet, hanem *Emmanuel — valóban velünk lakó Isten* —; velünk van az Írásokban és az Eukarisztiában, velünk az egyházi közösségben, Titokzatos Testében, amelyet a Szentlélek éltet. Az Egyház az igehirdetés és szentségek (főleg az Eukarisztia) által aktualizálja, teszi számunkra jelenvalóvá Jézus Krisztus üdvhozó halálának és feltámadásának titkát.

(Jézus misztériumainak teológiai értelmezését lásd még az Apostoli hitvallás magyarázatánál: III/1.)

B) *SZEMELVÉNYEK AZ EVANGÉLIUMOKBÓL*

1. JÉZUS SZÜLETÉSE, NEVELKEDÉSE ÉS FELLÉPÉSE

Lukács evangélista, aki gondosan utánajárt Jézus történetének (Lk 1,1-4), *a profán történelem keretében is elhelyezi Jézus születését és fellépését. Az Üdvözítő születését Augusztusz császár (Kr.e.* 30 — *Kr.u.* 14) *idejére teszi, a Quiriniusz szíriai helytartó által megszervezett népszámlálás éveire (Lk* 2,1-2). *Quiriniusz biztosan Szíria helytartója volt Kr.e.* 4-1 *között. Jozefusz Fláviusz adatai és más közlések alapján az adófizetés rendezése végett tartott népszámlálás Kr.e.* 8-6 *körül lehetett. Jézus biztosan Nagy Heródes halála (Kr.e.* 4) előtt *született, valószínűleg időszámításunk előtt* 8-6-*ban. A keresztény időszámítás kezdetének helytelen megjelölése a VI. századi Dionysius Exiguus téves számításán alapszik. Ő ugyanis Lukács hozzávetőleges közlését (Lk* 3,1 *és* 23) *pontos megjelölésnek vette. Lukács azt mondja, hogy Tibériusz császár (Kr.u.* 14-37) *uralkodásának* 15. *évében Jézus* « mintegy *harminc esztendős volt* ». *De Lk* 3,23 *csak azt jelzi, hogy Jézus elérte azt a kort, amikor megkezdhette nyilvános működését; lehetett* 33-36 *éves is. Tibériusz császár uralkodásának* 15. *éve a Róma alapításától eltelt* 782. *évvel esett egybe; Dionysius Jézus betöltött* 29 *évét ebből levonta, így* 753-*ban jelölte meg a keresztény éra kezdetét.*

Jézus születése

A názáreti ács, József eljegyezte magát Máriával, aki titokzatos módon a Szentlélektől gyermeket fogant: erről Máté 1. és Lukács 1. fejezete ad hírt. A népszámlálás előírásainak engedelmeskedve Júdeába, a Jeruzsálem közelében fekvő Betlehembe mennek, hogy bejegyeztessék magukat. Mivel Dávid házának leszármazottai voltak, « Dávid városában » kellett feliratkozniok. Ekkor érkezik el Mária szülésének ideje.

Abban az időben Augusztusz császár rendeletet bocsátott ki, hogy számlálják össze az egész földkerekséget. Ez az első népszámlálás Quiriniusznak, Szíria helytartójának idejében történt. Elment mindenki a saját városába, hogy följegyeztesse magát.

József Dávid házából és nemzetségéből származott. Elment tehát Galilea Názáret nevű városából Dávid városába, a judeai Betlehembe, hogy följegyeztesse magát Máriával, feleségével együtt, aki áldott állapotban volt. Miközben ott tartózkodtak, elérkezett Mária szülésének napja. Megszülte elsőszülött fiát, pólyába takarta és jászolba fektette, mert nem kaptak helyet a szálláson.

Azon a vidéken pásztorok tanyáztak kinn a szabadban, és éjszaka őrizték a nyájukat. Egyszerre csak ott állt előttük az Úr angyala, és az Úr dicsősége beragyogta őket. Nagyon megijedtek. De az angyal bátorította őket: « Ne

féljetek! Nagy örömet hirdetek nektek és az egész népnek: Ma született az Üdvözítő Dávid városában. Ő a Messiás és az Úr. Ez a jele: Kisdedet találtok pólyába takarva és jászolba fektetve. »

Hirtelen nagy mennyei sereg vette körül az angyalt. Dicséretet énekeltek az Istennek:

« Dicsőség a magasságban Istennek,
És békesség a földön a jóakaratú embereknek. »

Miután az angyalok visszatértek a mennybe, a pásztorok így biztatták egymást: « Menjünk át Betlehembe! Hadd lássuk a történteket, amiket az Úr hírül adott nekünk. » Odasiettek és megtalálták Máriát, Józsefet és a jászolban fekvő kisdedet. Miután látták, elhíresztelték azt is, amit már előbb megtudtak a gyermekről. Aki csak hallotta, csodálkozott a pásztorok elbeszélésén. Mária pedig szívébe véste szavaikat, és el-elgondolkodott rajtuk. A pásztorok azután hazatértek Dicsérték és magasztalták Istent mindazért, amit úgy láttak és hallottak, ahogy az angyal előre elmondta nekik.

Nyolc nap múltán, amikor a gyermeket körülmetélték, a Jézus nevet adták neki. Így nevezte őt az angyal, mielőtt fogantatott.

(Lk 2,1-21)

Jézus gyermekkora

József ács volt Názáretben, egy a többi kézműves (takácsok, festők, szabók, kovácsok, kőművesek stb.) között. József és Mária a kisemberek mindennapi életét élték. Ebben a családban és környezetben nevelkedett Jézus, észrevétlenül, rejtetten. Csak Mária és József ismerték származása titkát, amelyről Máté és Lukács evangéliumainak elején olvashatunk. A názáretiek azt tartották Jézusról, hogy József fia.

Elvégeztek mindent az Úr törvénye szerint, aztán visszatértek városukba, a galileai Názáretbe. A gyermek ott növekedett és erősödött. Bölcsesség töltötte el, és Istennek kedve telt benne.

Szülei évről évre elmentek Jeruzsálembe a húsvét ünnepére. Amikor tizenkét esztendős lett, szintén fölmentek (Jeruzsálembe) az ünnepi szokás szerint. Az ünnepnapok elmúltával hazafelé indultak. A gyermek Jézus azonban Jeruzsálemben maradt, anélkül, hogy szülei észrevették volna. Azt gondolták, hogy az utitársaságban van. Már egynapi járásra voltak, mikor keresni kezdték a rokonok és ismerősök között. Mivel nem találták, visszatértek Jeruzsálembe, és ott keresték. Három nap mulva ráakadtak a templomban. Ott ült a tanítók közt, hallgatta és kérdezte őket. Hallgatói mindnyájan elámultak értelmességén és feleletein. Mikor megpillantották, nagyon meglepődtek. Anyja így szólt hozzá: « Fiam, miért tetted ezt velünk? Látod, atyád és én bánkódva kerestünk. » « Miért kerestetek? — kérdezte. Nem tudtátok, hogy Atyám házában kell lennem? » De ők nem értették, hogy mit akart ezzel mondani.

Akkor hazatért velük Názáretbe, és engedelmeskedett nekik. Anyja szívébe véste ezeket a dolgokat. Jézus pedig növekedett bölcsességben, korban és kedvességben Isten és az emberek előtt.

(Lk 2,39-52)

Jézus nyilvános fellépése

Jézus érett férfikorában lépett fel « prófétaként ». Az « Előfutár » Keresztelő Jánoshoz ment, hogy a Jordánban — a bűnbánókkal együtt — János megkeresztelje. Ekkor történik Jézus isteni eredetének első nyilvános kinyilatkoztatása. Az Atya hangja tanúságot tesz a « szeretett Fiúról »; a Szentlélek « Messiássá » (Felkentté) teszi, hogy most már Jézus a Lélek erejében Isten műveit vigye végbe és hirdesse az Örömhírt. (Vö. Mt 3,13-17; Mk 1,9-11; Jn 1,29-34.) - Lukács párhuzamba állítja a profán történelmet és az üdvösségtörténetet. A kronológiával kapcsolatban lásd a szemelvények általános bevezetőjét.

Tibériusz császár uralkodásának tizenötödik évében történt. Poncius Pilátus volt Judea helytartója, Heródes Galileának, testvére, Fülöp, Itureának és Trakonitisz tartománynak, Lizániász pedig Abilinának volt negyedes fejedelme. Annás és Kaifás voltak a főpapok. Akkor elhangzott az Úr szava Jánoshoz, Zakariás fiához a pusztában. Bejárta a Jordán egész vidékét, és bűnbánati keresztséget hirdetett a bűnök bocsánatára.

Mikor a nép keresztelkedni ment, Jézus is megkeresztelkedett. Miközben imádkozott, megnyílt az ég, és galambhoz hasonló testi alakban leszállt rá a Szentlélek. A mennyből ez a szózat hangzott: « Te vagy az én szeretett Fiam, benned telik kedvem. »

Jézus mintegy harminc esztendős volt, mikor föllépett. József fiának tartották.

Jézus Szentlélekkel eltelve viszatért a Jordántól. A Lélek a pusztába vitte negyven napra. Ott megkísértette az ördög.

(Lk 3,1-3.21-23; 4,1-2)

Jézus működésének kezdete Názáretben

Jézus pusztai magánya és megkísértése után visszatér Galileába. A. názáreti zsinagógában nagy megdöbbenést kelt, amikor magára alkalmazza Izajás (61, 1-2) jövendölését. Ő a Lélek által fölkent Messiás, aki hirdeti az örömhírt a szegényeknek, a szabadulást — üdvösséget — a bűn rabjainak. Majd « hatalommal és erővel » gyógyítani kezdi a testi-lelki betegeket.

Jézus a Lélek erejével eltelve visszatért Galileába. Híre elterjedt az egész környéken. Tanított az ottani zsinagógákban, és mindenki elismeréssel beszélt róla.

Eljutott Názáretbe is, ahol nevelkedett. Szokása szerint bement szombaton a zsinagógába, és olvasásra jelentkezett. Izajás könyvét adták neki. Kinyitotta a könyvet, és éppen arra a helyre talált, ahol ez van írva:

« Az Úr lelke rajtam:
Ő kent föl engem,
hogy örömhírt vigyek a szegényeknek,
Ő küldött engem,
hogy (meggyógyítsam a megtört szívűeket),

PALESZTÍNA AZ ÚJSZÖVETSÉGBEN (Kr.u. 6-70)

9. Palesztina Jézus korában

10. Betlehem: a teraszos dombok látképe

Betlehem héberül « a kenyér háza ». Ez volt Dávid hazája (1Sám 17), ezért a zsidók innen várták a vezérlő fejedelmet (Mik 5,1-3), akinek Júda törzséből kellett származnia. Betlehem azért is kedves volt a zsidóknak, mert a hagyomány szerint itt temették el Ráchelt (Ter 35,19). Itt játszódott le Rút története is (Rút 1,1), aki bekerült Jézus nemzetségtáblájába (Mt 1,5).

« József Dávid házából és nemzetségéből származott. Elment tehát Galilea Názáret nevű városából Dávid városába, a júdeai Betlehembe, hogy följegyeztesse magát Máriával, feleségével együtt, aki áldott állapotban volt » (Lk 2,4-5).

Szabadulást hirdessek a raboknak,
És a vakoknak megvilágosodást,
Hogy szabadulást vigyek az elnyomottaknak,
Hirdessem az Úr kegyelmének esztendejét,
(És bosszújának napját). »

Azután összetekerte az Írást, visszaadta a szolgának és leült. A zsinagógában minden szem rászegeződött. Akkor megszólalt: « Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok. » Mindnyájan igazat adtak neki, de meglepődtek a magasztos igéken, amelyek ajkáról fakadtak. « Nem József fia ez? » — kérdezgették egymástól. Ő azonban így folytatta: « Bizonyára ezt a közmondást fogjátok nekem szegezni: Orvos, gyógyítsd önmagadat! Tedd idehaza is azt, amit hallomásunk szerint Kafarnaumban tettél. Bizony mondon nektek, folytatta, sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint a saját hazájában. Igazán mondom nektek: Sok özvegy élt Izraelben Illés napjaiban, amikor három évre és hat hónapra bezárult az ég, úgyhogy nagy éhinség támadt az egész földön. Azok közül egyhez sem volt küldetése Illésnek, csak egy özvegyasszonyhoz a Szidon-földi Száreptába. Leprás is sok élt Izraelben Elizeus próféta idejében. De azok közül sem tisztult meg más, csak a szíriai Náámán. »

Ennek hallatára esztelen harag szállta meg mindnyájukat a zsinagógában. Fölugráltak és kiűzték a városból. Fölvitték a hegy tetejére, ahol városuk épült, hogy onnan letaszítsák. Ő azonban áthaladt közöttük és elment.

(Lk 4,14-30)

A fenti szakasz olvasásakor meglep bennünket az a tény, hogy Jézust előbb csodálják a názáretiek, végül pedig le akarják taszítani a hegyről. Szakemberek véleménye szerint Lukács itt három názáreti látogatást ötvöz össze: 1) Lk 4,16-22 (vö. Mk 4,13): Jézust ünneplik földijei; 2) 23-24. versek: Jézus meghökkenti hallgatóit, kevés hitet talál az ismerősök körében (vö. Mt 13,53-58; Mk 6,1-6); 3) 25-30. versek (ezt a látogatást nem ismeri Mt és Mk): galileai működése végén Jézust fenyegetik.

2. JÉZUS ÉS ELSŐ KÖVETŐI

Jézus korában sok vallásos zsidó várja a Messiást, a felkent Királyt, aki megszabadítja a népet. Általában politikai szabadítóra gondolnak. De a próféták olvasásához szokott hivőkben él valami halvány sejtelem arról, hogy a Messiás nem evilági király, népvezér, forradalmár, hanem Istentől küldött Próféta, Megváltó, aki elsősorban a bűntől szabadítja meg az embereket.

Azok, akik Jézus szavaira csatlakoznak hozzá, fokozatosan megértik, milyen Országot hirdet, és mik annak a követelményei. Az apostoloknak és tanítványoknak külön is megmagyarázza Isten országa titkait, amelyekről a néptömegnek csak példabeszédekben szól.

Isten országa és a megtérés

Márk evangélista mindjárt jelzi, hogy Isten országa (Máté « mennyek országát » mond, mivel zsidóknak ír, akik Isten neve helyett « mennyek »-et mondtak) nem földrajzi vagy politikai, hanem lelki valóság. Nem lehet harccal vagy nacionalista felkeléssel meghódítani. Isten uralmáról van szó: az igazak megismerik és szeretik őt, alávetik magukat akaratának és Messiása lelki üzenetének. Az Isten országába való belépés feltétele: a hit és a megtérés.

János fogságba jutása után Jézus Galileába ment, és hirdetni kezdete Isten (országának) evangéliumát. Ezt hangoztatta: « Az idő betelt: közel van Isten országa. Térjetek meg és higgyetek az üdvösség jóhírében. »

Amikor Jézus a galileai tenger mellett járt, látta, hogy Simon és testvére, András, akik halászok voltak, hálót vetnek a vízbe. Jézus fölszólította őket: « Jöjjetek utánam! Én emberhalászokká teszlek titeket. » Ők mindjárt ott is hagyták a hálót és csatlakoztak hozzá. Kissé tovább haladva megpillantotta Zebedeus fiát, Jakabot, és testvérét, Jánost, amint hálóikat foltozgatták bárkájukban. Mindjárt hívta őket is. Azok otthagyták a bárkában atyjukat, Zebedeust a halászlegényekkel együtt és nyomába szegődtek.

(Mk 1,14-20)

Az első tanítványok meghívása

János apostol élményszerűen mondja el az első tanítványok meghívását. Még az órára is emlékszik, annyira szíven ragadta a Jézussal való első találkozás. Itt is, az evangéliumok más szakaszaiban is, az alapvető kérdés ez: Kicsoda Jézus? Mindaz, aki vonzó körébe kerül, a személyéből kisugárzó erő és a Mester szavai hatására érzi a hívást követésére. Aki hisz benne, nyomába szegődik. — Keresztelő János az Ószövetség utolsó nagy prófétája: ő készíti elő közvetlenül a Messiás útját bűnbánatot hirdetve; majd rámutat Jézusra, és a háttérbe vonul. Lukács elmondja csodálatos születését (1,5kk); Mk 6,17-29 és Mt 14,3-12 részletesen beszámol vértanúhaláláról. Mivel házasságtörés miatt megkorholta Heródes Antipászt, a király lefejeztette. Jézus maga többször elismerően szólt Keresztelő Szent Jánosról. — Péter (Szikla) « névadásáról » Máté később, a Fülöp Ceráreájában tett vallomás kapcsán beszél (Mt 16,18-19). Nátánael valószínűleg a szinoptikusoknál szereplő Bertalan apostolnak felel meg. János evangéliumában gyakran tapasztaljuk, hogy Jézus természetfeletti módon ismeri az embereket (pl. 2,24; 4,17-29 stb.).

Keresztelő Szent János második tanúsága. Másnap látta, hogy Jézus közeledik feléje. Megszólalt: « Nézzétek, az Isten Báránya! Ő veszi el a világ bűnét! Ő az, akiről mondtam: Utánam jön egy férfi, aki nagyobb nálam, mert előbb volt, mint én. Én nem ismertem. De azért jöttem, és azért keresztelek vízzel, hogy megismertessem Izraelben. » János aztán így folytatta tanúságát: « Láttam a Lelket, amint galamb képében leszállt az égből, és rajta maradt. Én nem ismeretem őt, de aki küldött, hogy vízzel kereszteljek, megmondta: Akire látod, hogy rászáll a Lélek és rajta marad, ő az, aki Szentlélekkel keresztel. Én láttam, és tanúskodom róla: Ő az Isten Fia. »

János és András meghívása. Másnap megint ott állt János két tanítványával. Mikor látta, hogy Jézus közeledik, így szólt: « Nézzétek, az Isten Báránya! »

B. Kopp Judit: « A kánai menyegző ». Barka Gábor felvétele.

Mihelyt a két tanítvány a szavakat hallotta, követte Jézust. Jézus megfordult és látta, hogy követik. Megkérdezte őket: « Mit akartok? » Azok így feleltek: « Rabbi — vagyis Mester — hol lakol? » « Jöjjetek, nézzétek meg », válaszolta. Erre elmentek és megnézték, hol lakik. Aznap nála maradtak. Ez a tizedik óra körül történt.

Péter meghívása. A kettő közül egyik, aki János szavára követte őt, András volt, Simon Péter testvére. Mihelyt találkozott testvérével, Simonnal, elmondta neki: « Megtaláltuk a Messiást », vagyis a Fölkentet, és elvitte Jézushoz. Jézus rátekintett, és így szólt hozzá: « Te Simon vagy, János fia, Péter — vagyis Szikla — lesz a neved. »

Fülöp és Nátánael meghívása. Másnap, mikor Galileába akart menni, találkozott Fülöppel. « Kövess engem », mondta neki Jézus. Fülöp Betszaidából származott, András és Péter városából. Fülöp találkozott Nátánaellel és közölte vele: « Megtaláltuk azt, akiről Mózes törvényében és a prófétáknál szó van: a názáreti Jézust, József fiát. » « Jöhet valami jó Názáretből? » — kérdezte Nátánael. « Jöjj, nézd meg », felelte Fülöp. Mikor Jézus látta, hogy Nátánael közeledik hozzá, így szólt: « Nézzétek, ez egy igaz izraelita! Nincs benne kétszínűség! » « Honnan ismersz engem? » kérdezte Nátánael. Jézus így felelt: « Még mielőtt Fülöp hívott volna, láttalak a fügefa alatt. » Nátánael erre elismerte: « Rabbi, te vagy az Isten Fia! Te vagy Izrael királya! » Jézus így szólt: « Azért hiszel, mert azt mondtam: Láttalak a fügefa alatt? Nagyobb dolgokat fogsz látni ennél. » Aztán tovább folytatta: « Bizony, bizony mondom nektek: látni fogjátok, hogy megnyílik az ég, és Isten angyalai föl-alászállnak az Emberfia előtt. »

(Jn 1,29-51)

A kánai menyegző

Jézus anyja, Mária közbenjárására műveli első csodáját. Működésében mindig az Atya akaratához igazodik: « órája » amelyet az Atya megállapított, a kereszt és a megdicsőülés ideje, vagyis « átmenete » az Atyához. Minden a húsvéti misztérium felé irányul. A Mária közbenjárására véghezvitt csoda szimbolikusan ezt az órát, a megdicsőülést jelzi előre (miként Jézus többi csodája is). Mária majd jelen lesz a kereszt tövében is (Jn 19,25-27). Jézus ott is « asszonynak » nevezi. Ez a különös megszólítás Ter 3,15-20-ra emlékeztet: Mária az új Éva, az élők anyja. Krisztus anyja az Egyház anyja lett.

Harmadnapra menyegző volt a galileai Kánában. Jézus anyja is részt vett. Jézus is hivatalos volt tanítványaival együtt a menyegzőre. Mikor fogytán volt a bor, Jézus anyja megjegyezte: « Nincs már boruk. » Jézus hozzá fordult: « Asszony, a mi gondunk ez? Még nem jött el az én órám. » Anyja akkor figyelmeztette a szolgákat: « Tegyétek, amit mond. » Állt ott hat nagy kőkorsó, a zsidóknál szokásos tisztálkodásra. Mindegyik két vagy három mérős volt. Jézus megparancsolta nekik: « Töltsétek meg a korsókat vízzel. » Színig töltötték. Akkor azt mondta nekik: « Most merítsetek, és vigyétek a násznagynak. » Vittek neki. A násznagy megízlelte a borrá vált vizet. Nem tudta honnan való, csak a szolgák tudták, akik a vizet merítették. A násznagy hivatta a vőlegényt és szemére vetette: « Minden ember először a jó bort

11. Betlehem: barlang a városka közelében

« Miközben ott tartózkodtak, elérkezett Mária szülésének napja. Megszülte elsőszülött fiát, pólyába takarta és jászolba fektette, mert nem kaptak helyet a szálláson » (Lk 2, 6-7).

12. A Megkísértés hegye (Geben Qarantal)

Júda sivatagja szélén, Jerikótól északnyugatra, a Jordán fölött 384 méterre fekszik. Csúcsán a makkabeusi korban erődítmény állt. A hegy oldalában egy görög-ortodox kolostor épült. A hagyomány szerint itt történt Jézus harmadik megkísértése (Mt 4,8).

adja, és csak miután megittasodtak, akkor az alábbvalót. Te mindeddig tartogattad a jó bort. » Ezzel kezdte Jézus csodatetteit a galileai Kánában. Kinyilatkoztatta dicsőségét, tanítványai pedig hittek benne.

Ezután lement Kafarnaumba anyjával, testvéreivel és tanítványaival. Néhány napig ott maradtak.

(Jn 2,1-12)

Az apostolok meghívása

Mindegyik evangélista másképp mondja el az első tanítványok, ill. az apostolok meghívását. Lk 5,1-11 a csodálatos halfogás keretében három elbeszélést csoportosított: 1) Jézus prédikációja helyének leírása (1-3. versek; vö. Mk 4,1-2); 2) a csodálatos halfogás elbeszélése (4-10a; vö. Jn 21, 1-6); 3) Simon meghívása (10b-11; vö. Mk 1,17-20). Minthogy Lukács a tanítványok meghívását egy bizonyos ideig tartó tanítás és csodák után mondja el, valószínűbbé teszi gyors válaszukat. — A Tizenkenkettő kiválasztása még később következik. Lk 6,12-16-nak megfelel Mt 10,1-4 és Mk 3,13-19. A Tizenkettő közül egy, Júdás áruló lesz; helyébe a Szentlélek eljövetele után Mátyást választják meg « apostolnak », hogy velük együtt tanúskodjék az Úr feltámadásáról (Csel 1,15-26).

A csodálatos halfogás. Mikor egyszer Genezáret tavának partján állt, odasereglett hozzá a nép, hogy Isten igéjét hallgassa. Látta, hogy a tó szélén két bárka vesztegel. A halászok kiszálltak, és hálóikat mosogatták. Beszállt az egyik bárkába, amely Simoné volt, és kérte, hogy lökje el kissé a parttól. Aztán leült, és a bárkából tanította a sokaságot.

Mikor befejezte tanítását, így szólt Simonhoz: « Evezz a mélyre és vessétek ki fogásra a hálót. » « Mester, válaszolta Simon, egész éjszaka fáradoztunk, de semmit sem fogtunk. A te szavadra azonban kivetem a hálót. » Meg is tették, és akkora tömeg halat fogtak, hogy a háló szakadozni kezdett. Intettek a másik bárkában lévő társaiknak, hogy jöjjenek segítségükre. Azok oda is jöttek, s úgy megtöltötték mindkét bárkát, hogy majdnem elmerültek. Ennek láttára Simon Péter Jézus lábához vetette magát és e szavakra fakadt: « Uram, menj el tőlem, mert bűnös ember vagyok! » A sikerült halfogás miatt ugyanis félelem szállta meg őt és a többi vele lévőt, köztük Jakabot és Jánost, Zebedeus fiait is, akik Simon társai voltak. De Jézus bátorította Simont: « Ne félj! Ezentúl emberhalász leszel. » Azok szárazra vonták a bárkákat, és elhagyva mindenüket nyomába szegődtek.

Az apostolok kiválasztása. Azokban a napokban fölment egy hegyre, hogy imádkozzék. Az egész éjszakát Isten imádásában töltötte. Másnap magához hívta tanítványait és kiválasztott közülük tizenkettőt, kiket apostoloknak nevezett: Simont, akit Péternek hívott, és testvérét Andrást, Jakabot és Jánost, Fülöpöt és Bertalant, Mátét és Tamást, Jakabot Alfeus fiát és a buzgó Simont, Júdást Jakab testvérét, és karióti Júdást, aki később elárulta őt.

(Lk 5,1-11; 6,12-16)

3. JÉZUS KRISZTUS « KIÁLTVÁNYA »

Az ún. « hegyi beszéd », amelynek központi magva a boldogságokról szóló szakasz, Jézus « kiáltványának » tekinthető. Máté evangélista több beszédet, mondást csoportosított itt, hogy összképet nyújtson Jézus tanításáról. Összevetve e tanítást az Ószövetséggel, megmutatja egyszersmind a folytonosságot és az újságot. Jézus « beteljesíti », vagyis teljessé, tökéletessé teszi az Ószövetséget, a mózesi törvényt.

A « szegények », nicstelenek és alázatosak készségesek arra, hogy belépjenek az Isten országába: ez a nyolc boldogság alapvető témája. A « lelki szegénységnek » megfelel a « lelki gyermekség » fogalma. Gazdagoknak és szegényeknek egyaránt *lelki* szegénységre van szükségük, hogy elnyerhessék Isten országa boldogságát.

A « tízparancsolat » jézusi szelleméről lásd 1/7, a krisztusi törvény újságáról pedig: III/3.

A hegyi beszéd. A tömeg láttára Jézus fölment a hegyre. Ott leült, tanítványai pedig köréje gyűltek. Akkor szólásra nyitva ajkát, így tanította őket:

A nyolc boldogság.

« Boldogok a lélekben szegények: övék a mennyek országa.
Boldogok a szomorkodók: majd megvígasztalják őket.
Boldogok a szelídek: övék lesz a föld.
Boldogok, akik éhezik és szomjazzák az igazságot: majd kielégítik őket.
Boldogok az irgalmasok: majd nekik is irgalmaznak.
Boldogok a tisztaszívűek: ők meglátják Istent.
Boldogok a békességesek: ők Isten fiai.
Boldogok, akiket az igazságért üldöznek: övék a mennyek országa.

A tanítványok feladata. Boldogok vagytok, ha miattam szidalmaznak és üldöznek titeket és hazudozva minden rosszat fognak rátok. Örüljetek és ujjongjatok: nagy lesz jutalmatok a mennyben. Hiszen így üldözték előttetek a prófétákat is.

Ti vagytok a föld sója. Ha a só ízét veszti, ugyan mivel sózzák meg? Nem való már egyébre, mint hogy kidobja és széttapossa az ember. Ti vagytok a világ világossága. A hegyre épült város el nem rejthető. És ha világosságot gyújtanak, nem teszik véka alá, hanem a tartóra, hogy világítson a ház minden lakójának. Így világítson világosságtok az emberek előtt, hogy lássák jótetteiteket és magasztalják mennyei Atyátokat.

Jézus és az ószövetségi törvény. Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megszüntessem a törvényt vagy a prófétákat. Nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem, hogy tökéletessé tegyem. Bizony mondom nektek: Míg ég és föld fönnáll, egy i betű vagy egy vesszőcske sem marad el a törvényből, hanem beteljesedik az egész. Aki tehát csak egyet hagy is el a legkisebb parancsok közül és így tanítja az embereket, az igen kicsi lesz a mennyek országában. Aki viszont megtartja és tanítja azokat, az nagy lesz a mennyek országában. Ezért modom nektek: Ha életszentségtek fölül nem múlja az írástudókét és farizeusokét, nem juttok be a mennyek országába.

Az ötödik parancs. Hallottátok a régieknek szóló parancsot: Ne ölj! Aki öl, állítsák a törvényszék elé. Én pedig azt mondom nektek: Már azt is

állítsák törvényszék elé, aki haragot tart. Aki felebarátját butának mondja, állítsák a nagytanács elé. Aki pedig istentelennek mondja, jusson a gehenna tüzére. Ha tehát ajándékodat az oltárhoz viszed és ott eszedbe jut, hogy felebarátodnak valami panasza van ellened, hagyd ajándékodat az oltár előtt, menj, békülj ki előbb felebarátoddal, aztán térj vissza és ajánld föl ajándékodat. Békülj ki idejében, még útközben ellenfeleddel, hogy át ne adjon a bírónak, a bíró a poroszlónak és tömlöcbe ne vessenek. Bizony mondom neked: Ki nem szabadulsz onnan, amíg az utolsó fillért le nem fizeted.

A kilencedik parancs. Hallottátok (a régieknek szóló) parancsot: Házasságot ne törj! Én pedig azt mondom nektek: Mindaz, aki bűnös kívánsággal asszonyra néz, szívében már paráználkodott vele. Ezért ha jobb szemed megbotránkoztat, vájd ki és vesd el magadtól. Inkább egy tagod vesszen oda, semhogy egész tested gehennára kerüljön. Ha pedig jobb kezed botránkoztat meg, vágd le és vesd el magadtól. Inkább egy tagod vesszen oda, semhogy egész tested pokolba jusson. Parancs volt az is: Ha valaki elbocsátja feleségét, adjon neki válólevelet. Én pedig azt mondom nektek: Mindaz, aki elbocsátja feleségét, kivéve ha nem törvényes felesége, okot ad neki a házasságtörésre, aki pedig elbocsátott nőt vesz el, házasságot tör.

A második parancs. Hallottátok azt a régieknek szóló parancsot is: Hamisan ne esküdjél, hanem tartsd meg az Úrnak tett esküdet. Én pedig azt mondom nektek: Egyáltalán ne esküdjetek: sem az égre, mert az az Isten trónja, sem a földre, mert az lábának zsámolya, sem Jeruzsálemre, mert az a nagy király városa. Még fejedre se esküdjél, mert egyetlen hajszáladat sem tudod fehérré vagy feketévé tenni. Beszédetek legyen: igen, igen; nem, nem. Ami ezt meghaladja, az a gonosztól van.

A rossz visszafizetése. Hallottátok a parancsot: Szemet szemért, fogat fogért! Én pedig azt mondom nektek: Ne szállj szembe a gonosszal, hanem ha megütik jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is. S ha pörbe fogva el akarják venni köpenyedet, add oda köntösödet is. S ha ezer lépésre kényszerítenek, menj el kétannyira. Adj a kérőnek, és aki kölcsönt akar, vissza ne utasítsd.

Ellenségszeretet. Hallottátok a parancsot: Szeresd felebarátodat és gyűlöld ellenségedet! Én pedig azt mondom nektek: Szeressétek ellenségeiteket, (tegyetek jót haragosaitokkal) és imádkozzatok üldözőitekért (és rágalmazóitokért). Így lesztek fiai mennyei Atyátoknak, aki fölkelti napját jókra és gonoszokra, esőt ad igazaknak és bűnösöknek. Ha azokat szeretitek csak, akik titeket szeretnek, mi lesz a jutalmatok? Nem így tesznek a vámosok is? És ha nem köszöntitek, csak barátaitokat, mi többet tesztek? Nem így tesznek a pogányok is? Ti olyan tökéletesek legyetek tehát, mint mennyei Atyátok.

Alamizsnálkodás. Ügyeljetek, hogy ne az emberek szemeláttára s az ő kedvükért legyetek jók, különben nem lesz jutalmatok mennyei Atyátoknál. Amikor tehát alamizsnát adsz, ne kürtöltess magad előtt, mint a képmutatók teszik a zsinagógában és az utcán, hogy dicsérjék őket. Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te úgy adj alamizsnát, hogy ne tudja a bal kezed, mit cselekszik a jobb, hogy alamizsnád rejtve maradjon. Atyád, aki rejtekben is lát, megfizet neked.

A helyes imádság. Mikor imádkoztok, ne legyetek olyanok, mint a képmutatók, akik szívesen imádkoznak az emberek szemeláttára a zsinagógában és utcasarkon állva. Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te amikor imádkozol, menj be szobádba, zárd be az ajtót és úgy imádkozzál a rejtekben lévő Atyádhoz. Atyád, aki rejtekben is lát, megfizet neked. Amikor pedig imádkoztok, ne szaporítsátok a szót, mint a pogányok. Azt gondolják ugyanis, hogy sok beszédükért nyernek meghallgatást. Ne utánozzátok őket! Hiszen tudja a ti Atyátok, mire van szükségtek, még mielőtt kérnétek.

Ti tehát így imádkozzatok:

Mi Atyánk, ki a mennyekben vagy,
Szenteltessék meg a te neved.
Jöjjön el a te országod.
Legyen meg a te akaratod,
Miként a mennyben, úgy a földön is.
Mindennapi kenyerünket add meg nekünk ma,
Bocsásd meg a mi vétkeinket,
Amint mi is megbocsátunk az ellenünk vétkezőknek.
És ne vigy minket kísértésbe,
Hanem szabadíts meg a gonosztól. (Ámen).

Ha megbocsátjátok az embereknek, hogy vétettek, mennyei Atyátok nektek is megbocsát. De ha nem bocsáttok meg az embereknek, Atyátok sem bocsátja meg bűneiteket.

Az Istennek tetsző böjt. Mikor böjtöltök, ne legyetek komorak, mint a képmutatók. Keserves arccal böjtölnek ugyanis, hogy meglássék rajtuk. Bizony mondom nektek: megkapták jutalmukat. Te amikor böjtölsz, illatosítsd be fejedet és mosd meg arcodat, hogy ne az embereknek mutasd böjtölésedet, hanem Atyádnak, aki a rejtekben jelen van. Atyád, aki rejtekben is lát, megfizet neked.

A földi javak és a mennyei kincs. Ne gyűjtsetek kincset a földön, ahol moly és rozsda emészt, ahol tolvajok betörnek és lopnak. Gyűjtsetek kincset a mennyben, ahol se moly, se rozsda nem emészt, tolvajok nem törnek be és nem lopnak. Ahol a kincsed, ott a szíved is. A test világa a szem. Ha szemed ép, egész tested világos lesz. De ha szemed rossz, sötét lesz egész tested. Ha tehát a világosság benned sötétség, mekkora lesz maga a sötétség? Senki két úrnak nem szolgálhat: vagy gyűlöli az egyiket, s szereti a másikat, vagy egyikhez ragaszkodik, s a másikat megveti. Nem szolgálhattok Istennek és a mammonnak.

Bizalom a gondviselésben. Azt mondom tehát nektek: Ne aggódjatok megélhetéstek miatt, hogy mit egyetek vagy mit igyatok, sem testetek miatt, hogy mibe öltözzetek. Nem több-e az élet az eledelnél, s a test nem több-e a ruhánál? Nézzétek az ég madarait! Nem vetnek, nem aratnak s csűrökbe sem gyűjtenek: mennyei Atyátok táplálja őket. Nem értek ti többet azoknál? Ugyan melyiktek toldhatja meg életkorát csak egy arasznyival is, ha aggodalmaskodik? És a ruha miatt miért nyugtalankodtok? Nézzétek a mezei lilio-

13. Kafarnaum: a zsinagóga

A zsidók a zsinagógákat Jeruzsálem, Izrael lelki központja felé fordítva építették. Zsinagóga: « összejövetel », « gyülekezet ». Tulajdonképpen csak imaházak, nem pedig templomok voltak, mert a zsidók ezekben nem mutattak be áldozatokat. Kr. u. 70-ben Titusz lerombolta a jeruzsálemi templomot; ezután a zsinagógáknak egyre fontosabb szerepük lett. A zsidók itt imádkozták, elmélkedtek a Bibliáról; így tartották elevenen Izrael hitét. A zsinagógák írástudói egyre inkább eltávolodtak a hivatalos papságtól.

« Bementek Kafarnaumba. Ott szombatonként megjelent a zsinagógában és tanított. Tanítása ámulatba ejtett mindenkit, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók... » (Mk 1,21-22).

14. Galilea: két hegycsúcs

E hegycsúcsok között vezetett a legrövidebb út a Genezáreti-tó síkságától Zabulon földje felé. Jézus biztosan áthaladt ezen az úton, amikor Názáret és a tó között közlekedett. A képen látható mezők Jézus példabeszédére emlékeztetnek:

« Némely mag pedig tövisek közé hullott. Amint a tövisek felnőttek, elfojtották, és nem hozott termést. A többi pedig jó földbe hullott, kikelt, felnőtt és harmincszoros, hatvanszoros, sőt százszoros termést hozott » (Mk 4,7-8).

mokat, mint növekednek. Nem fáradoznak s nem fonnak. Mondom nektek: Még Salamon sem volt minden dicsőségében úgy felöltözve, mint egy ezek közül. Ha pedig Isten így öltözteti a mezei virágot, amely ma virít, de holnap kemencébe kerül, nem sokkal inkább titeket, kicsinyhitűek? Ne nyugtalankodjatok tehát és ne kérdezzétek: Mit együnk? vagy: Mit igyunk? vagy: Mibe öltözzünk? Mindezt a pogányok keresik. Hiszen tudja mennyei Atyátok, hogy minderre szükségtek van. Ti keressétek elsősorban Isten országát s annak igazságát, és ezeket is mind megkapjátok. Ne aggódjatok tehát a holnap miatt, a holnapi nap majd gondoskodik magáról. Elég a mának a maga baja.

Vakmerő ítélet. Ne ítéljetek, hogy meg ne ítéljenek! Amilyen ítélettel, ítéltek, olyannal fognak megítélni titeket, és amilyen mértékkel mértek, olyannal mérnek majd nektek is. Mit nézed a szálkát felebarátod szemében, a magad szemében pedig nem veszed észre a gerendát? Vagy hogyan mondhatod felebarátodnak: Hadd vegyem ki szemedből a szálkát! — holott tulajdon szemedben gerenda van? Képmutató! Vesd ki előbb a magad szeméből a gerendát, akkor majd elég tisztán látsz ahhoz, hogy kivehesd a szálkát felebarátod szeméből.

Ne vessetek szent dolgot ebeknek, s ne szórjátok gyöngyeiteket sertések elé! Különben lábukkal eltaposhatják azokat, aztán megfordulnak és széttépnek titeket.

Kérő imádság. Kérjetek és adnak nektek, keressetek és találtok, zörgessetek és ajtót nyitnak. Mindaz, aki kér, kap, aki keres, talál, és a zörgetőnek ajtó nyílik. Ki ad közületek fiának követ, ha kenyeret kér? Vagy ha halat kér, ki ad neki kígyót? Ha tehát ti, bár rosszak vagytok, tudtok jót adni fiaitoknak, mennyivel inkább tud mennyei Atyátok az őt kérőknek!

Mindazt, amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük. Ez a törvény és a próféták.

A szűk kapu. A szűk kapun lépjetek be! Tágas a kapu és széles az út, mely a pusztulásba visz, — bizony sokan mennek be rajta. De milyen szűk a kapu és milyen keskeny az út, mely az életre visz, — bizony kevesen találják meg azt.

A hamis próféták. Óvakodjatok a hamis prófétáktól! Báránybőrben jönnek hozzátok, belül azonban ragadozó farkasok. Gyümölcsükről ismeritek föl őket. Szednek-e tövisekről szőlőt vagy a bogáncsról fügét? Így minden jó fa jó gyümölcsöt terem, a rossz fa pedig rossz gyümölcsöt. Nem hozhat a jó fa rossz gyümölcsöt, sem a rossz fa jó gyümölcsöt. Kivágnak és tűzre vetnek minden fát, amely jó gyümölcsöt nem terem. Tehát gyümölcsükről ismeritek föl őket.

Nem mindaz, aki azt mondja nekem: Uram, Uram! — jut be a mennyek országába. Csak (az jut be a mennyek országába), aki mennyei Atyán akaratát teljesíti. Sokan mondják majd nekem azon a napon: Uram, Uram! Nem a te nevedben jövendöltünk? Nem a te nevedben űztünk ördögöt? Nem a te nevedben tettünk annyi csodát? Én akkor kijelentem nekik: Sohasem ismertelek titeket. Takarodjatok tőlem, ti gonosztevők!

A sziklára épített ház. Mindaz, aki hallgatja tanításomat és tettekre is váltja, hasonlít a bölcs emberhez, aki házát sziklára építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvöltött a szél és rázúdult a házra, de az nem dőlt össze, mert sziklára alapozták. Mindaz pedig, aki hallgatja tanításomat, de tettekre nem váltja, hasonlít a balga emberhez, aki házát homokra építette. Szakadt a zápor, ömlött az ár, süvöltött a szél és rázúdult a házra. Az összedőlt és romhalmazzá vált. »

A beszéd hatása. Ezzel Jézus befejezte beszédét. A nép álmélkodott tanításán, mert úgy tanított, mint akinek hatalma van, és nem úgy, mint az írástudók (és farizeusok).

Mt 5,1—7,29)

4. AZ ORSZÁG HIRDETÉSE ÉS A « JELEK »

Jézus hirdeti Isten országát, megtérésre szólít mindenkit. Aki hisz benne, csatlakozik hozzá, és maga is küldött, « apostol » lesz: terjeszti az Ország örömhírét. Jézus « jelekkel », csodákkal erősíti meg szavait. Az evangélisták a csodaelbeszéléseket különbözőképpen csoportosították, sajátos célzatuknak megfelelően. Lényegük az, hogy előre jelzik a végső időket, tehát azt, hogy a fizikai és erkölcsi rossz (betegség és bűn) nem lesz többé, amikor majd beteljesedik az Isten országa. A csodák továbbá annak is jelei, hogy Jézus Isten nevében és erejében cselekszik. Fényt vetnek tehát messiási mivoltára is, amelyet fokozatosan nyilvánít ki, mert az embereket (hallgatóit) el akarja vezetni a helyes (nem politikai) Messiás-eszméhez, saját istenfiúságának igazi megértéséhez. — Az ördögi megszállottság a Szentírásban gyakran összekapcsolódik bizonyos pszichológiai betegséggel: a korfelfogás a démonoknak tulajdonít egyes betegségeket. Jézus, amikor a betegeket, « tisztátalan lelkeket » meggyógyítja, a Sátán és a démonok (gonosz szellemek) felett is győzelmet arat.

Jézus meggyógyít egy bénát. Néhány nap múlva visszatért Kafarnaumba. Mihelyt meghallották, hogy otthon van, olyan sokan gyűltek össze, hogy az ajtó előtti téren sem fértek el. Miközben hirdette nekik az igét, egy bénát hoztak oda. Négyen vitték. A tömeg miatt azonban nem tudtak eléje jutni. Ezért kibontották fölötte a háztetőt s a nyíláson bocsátották le a hordágyat, amelyen a béna feküdt. Hitük láttára Jézus ezekkel a szavakkal fordult a bénához: « Fiam, bocsánatot nyertek bűneid. » Néhány ott ülő írástudó erre azt gondolta magában: « Hogyan beszélhet ez így? Káromkodik! Ki bocsáthatja meg a bűnöket? Nem egyedül az Isten? » Jézus lelkében mindjárt átlátta gondolataikat, és így szólt hozzájuk: « Mit tűnődtök ezen? Mi könnyebb, ha azt mondom a bénának: Bocsánatot nyernek bűneid? — vagy, ha azt: Kelj föl, fogd az ágyadat és járj? Tudjátok meg tehát, hogy az Emberfiának van hatalma a földön a bűnök megbocsátására. » Ezzel a bénához fordult: « Mondom neked, kelj föl, fogd az ágyadat és menj haza! » Az fölkelt, gyorsan fogta az ágyát és mindnyájuk szemelátára kiment. Erre valamennyien, szinte magukon kívül, dicsőíteni kezdték Istent, aztán hozzáfűzték: « Ilyent még sohasem láttunk. »

A nép Jézushoz fordul segítségért. Jézus tanítványaival visszavonult a tó partjára. Nagy tömeg követte Galileából. De Judeából és Jeruzsálemből,

Idumeából és a Jordánon túlról, valamint Tírusz és Szidon környékéről is nagy sokaság csatlakozott hozzá, mert hallották, mi mindent tett. Ő meghagyta tanítványainak, hogy tartsanak készenlétben egy bárkát a tömeg tolongása miatt. Sok embert meggyógyított ugyanis, úgyhogy akinek valami baja volt, odatolakodott hozzá, hogy legalább érinthesse. A tisztátalan lelkek pedig, amint meglátták, leborultak előtte és így kiáltoztak: « Te vagy az Isten Fia! » Ő azonban szigorúan meghagyta nekik, hogy ne mondják el, hogy kicsoda.

Jézus válaszol a farizeusok vádaskodására. Mihelyt hazaértek, ismét nagy tömeg gyűlt össze, úgyhogy még evésre sem volt idejük. Amikor övéi ezt meghallották, elindultak, hogy erővel magukkal vigyék, mert az volt róla a szóbeszéd, hogy elvesztette az eszét. Az írástudók azonban, akik Jeruzsálemből jöttek le, azt mondták: « Belzebub szállta meg. Az ördögök fejedelmével űz ördögöt. »

Ekkor összehívta őket, és ezt a hasonlatot mondta nekik: « Hogyan űzheti ki sátán a sátánt? Ha egy ország meghasonlik, az az ország nem állhat fönn. Ha egy család meghasonlik, az a család sem maradhat meg. Ha tehát a sátán önmaga ellen támad és így meghasonlik, nem maradhat meg, hanem elpusztul. Senki sem törhet be az erős ember házába, és nem rabolhatja el holmiját, hacsak előbb meg nem kötözi őt. Csak azután foszthatja ki a házát. Bizony mondom nektek: minden bűn és káromlás, amit az emberek elkövetnek, bocsánatot nyer. De aki a Szentlelket káromolja, az sohasem nyer bocsánatot, hanem örök vétek terheli. » Ezt állították róla ugyanis: « Tisztátalan lélek szállta meg. »

Ki tartozik igazán Jézushoz. Amikor anyja és testvérei odaértek, kint maradtak és hivatták őt. A körülötte ülő tömegből figyelmeztették: « Anyád és testvéreid kint állnak és keresnek. » Ő azonban így válaszolt: « Ki az én anyám és kik az én testvéreim? » Majd végignézve a körülötte ülőkön csak ennyit mondott: « Ezek az én anyám és testvéreim! Aki teljesíti mennyei Atyám akaratát, az mind testvérem, nővérem és anyám. »

(Mk 2,1-12; 3,7-12; 20-35)

Jézus nemcsak testi-lelki betegeket gyógyít, hanem a természet erői felett is hatalma van, sőt halottakat támaszt. Az evangéliumok aránylag kevés ilyen csodáról adnak számot. Jézus nem fitogtatja csodatevő hatalmát. « Megrendelésre » nem tesz csodát (pl. Heródes kérésére), önmagát sem « szabadítja meg », amikor a kereszten függ. A csodák messiási működésének jelei, és főleg azt szolgálják, hogy követői hitét megerősítse, illetve, hogy kifejezze az emberek iránti szánalmát, szeretetét. Jézus a leggyakrabban még a csoda előtt feltételezi a hitet: e megelőző hit, vagyis az üdvösség üzenete előtt való megnyílás és a megtérési készség hiányában nem tesz « jeleket ».

A vihar lecsendesítése. Aznap alkonyatkor így szólt hozzájuk: « Evezzünk át a tulsó patra. » Erre azok otthagyták a tömeget és magukkal vitték őt, úgy ahogy a bárkában volt. Több bárka kísérte őket. Ekkor hatalmas vihar támadt. A hullámok becsaptak a bárkába, úgyhogy az már majdnem megtelt. De ő a bárka farában egy vánkoson aludt. Fölkeltették és így szóltak hozzá: « Mester, nem törődöl azzal, hogy elveszünk? » Erre fölkelt, parancsolt a

B. Kopp Judit: « A tenger lecsendesítése ». Mihalik Tamás felvétele.

szélnek s rászólt a vízre: « Csöndesedjél, némulj el! » Mire a szél elállt és nagy csend lett. Aztán hozzájuk fordult: « Mit féltek annyira? Még mindig nem hisztek? » Azokat nagy félelem fogta el és kérdezgették egymástól: « Kicsoda ez, hogy még a szél és a víz is engedelmeskedik neki? »

Jairus leánya. Miután Jézus megint átkelt a túlsó partra, nagy néptömeg gyűlt köréje. Ő ottmaradt a tó partján. Akkor odajött hozzá egy Jairus nevű zsinagógai elöljáró. Amikor meglátta, lába elé borult és esedezve kérte: « A kislányom halálán van, jöjj, tedd rá a kezedet, hogy meggyógyuljon és életben maradjon. » El is ment vele. Nagy tömeg ment utána és tolongott körülötte.

Volt ott egy asszony, aki tizenkét éve vérzésben szenvedett. Sok orvos részéről mindenfélét elviselt már, és elköltötte mindenét, de semmi hasznát sem látta, sőt még rosszabbul lett. Amikor Jézusról hallott, keresztülfurakodott a tömegen és hátulról megérintette ruháját. Azt gondolta magában: « Hacsak ruháját érintem is, meggyógyulok. » Azonnal meg is szűnt a vérzése, és érezte testében, hogy kigyógyult a bajából. Jézus nyomban észrevette, hogy erő áradt ki belőle, ezért a tömeghez fordulva megkérdezte: « Ki érintette a ruhámat? » Tanítványai megjegyezték: « Látod, hogy szorongat a tömeg, és te még azt kérdezed: Ki érintett engem? » De ő mégis körülnézett, hogy lássa ki volt az. Akkor az asszony félve-remegve előjött, mert tudta, hogy mi történt vele. Leborult előtte és őszintén bevallott mindent. « Leányom, mondta neki, hited meggyógyított. Menj békével és maradj egészséges. »

Még beszélt, mikor a zsinagógai elöljáró házából ezt a hírt hozták: « Leányod már meghalt. Minek fárasztod tovább a Mestert? » A hír hallatára Jézus így bátorította a zsinagógai elöljárót: « Ne félj, csak higgy! » Nem engedte, hogy más is vele menjen, csak Péter, Jakab és János, Jakab testvére. Mikor odaértek a zsinagógai elöljáró házához, nagy sírás-rívást, sok siratót és jajgatót talált. Belépett és így szólt: « Mit lármáztok, mit sírtok? Nem halt meg a gyermek, csak alszik. » Azok kinevették. Ő azonban kiküldött mindenkit, s maga mellé véve a gyermek atyját és anyját, kísérőivel bement oda, ahol a gyermek feküdt. Megfogta a gyermek kezét és így szólt hozzá: « Talita kum — vagyis: Kislány, mondom neked, kelj föl! » A kislány fölkelt és járni kezdett. Tizenkétéves volt. A jelenlevők szinte magukon kívül voltak a nagy csodálkozástól. De ő szigorúan meghagyta nekik, hogy senki meg ne tudja a dolgot. Aztán szólt, hogy adjanak neki enni.

Jézus Názáretben. Eltávozva onnét lakóhelyére érkezett. Tanítványai kísérték. A következő szombaton elkezdett tanítani a zsinagógában. Nagy hallgatósága csodálkozott (tanításán). « Honnan vette mindezt? — kérdezték. Ki adott neki ekkora bölcsességet? Hogyan történnek ilyen csodák általa? Nem az ács ez, a Mária fia? Nem Jakab, József, Júdás és Simon testvére? És ugye nővérei is itt élnek köztünk? » Szóval megbotránkoztak benne. Jézus erre megjegyezte: « Sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint saját hazájában és családjában. » Nem is tudott ott csodát tenni, csak néhány beteget gyógyított meg, rájuk téve kezét. Ő maga is csodálkozott hitetlenségükön.

(Mk 4,35-41; 5,21-6,6)

5. JÉZUS MISZTÉRIUMA ÉS A KEZDŐDŐ ISTEN-ORSZÁG

Jézus tekintéllyel tanít, követésére hívja hallgatóit, csodákat tesz, hogy messiási küldetését igazolja. Egyesek hisznek, és nyomába szegődnek, mások botránkozva vagy hitetlenségükben « megátalkodva » elfordulnak tőle. Minden e kérdés körül forog: *Kicsoda Ő?* Jézus fokozatosan nyilatkoztatja ki isteni mivoltát, személye titkát és küldetésének igazi természetét. Még közvetlen követői, apostolai is nehezen fogják fel annak az Országnak a természetét, amelyről Jézus beszél, és amely eljövetelével, csodáival már megkezdődött. Csak az egyszerűek, « lélekben szegények », vagyis az alázatosak hatolhatnak be titkába. Az Atya a kicsinyeknek nyilatkoztatja ki magát és Jézust. Péter is csak a mennyei Atva sugallatára tudja megvallani Fülöp Cezáreájában: « Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia ». Erre a sziklaszilárd hitre építi majd az Úr — feltámadása után — Egyházát, hogy a Lélek erejében folytassa a világ üdvözítésének művét.

Jézus egyre inkább « ellentmondás jele » lesz: a farizeusok és írástudók, a papság és a hatalom képviselői felforgatással, illetve istenkáromlással vádolják majd a forradalmi tanokat hirdető és a népet magához vonzó Prófétát. Jézus tudja, mi vár rá majd Jeruzsálemben. Többízben sejteni engedi a végkifejletet: elfogják, meggyalázzák, keresztrefeszítik... De azt is hozzáfűzi: harmadnapon feltámad. Jézus a várva-várt Messiás, aki beteljesíti Jahve Szenvedő szolgája sorsát (Iz 42,1-4-et kifejezetten idézi Mt 12,18-21). A Deutero-Izajás szövegei — a Szenvedő Szolgáról szóló énekek — többször felsejlenek az evangéliumokban, majd pedig kifejezetten visszatérnek az Apostolok Cselekedeteiben. (Lásd fentebb e II. rész bevezetőjét: A/4!).

A megátalkodott városok. Akkor korholni kezdte a városokat, ahol a legtöbb csodát tette, mert nem tértek meg. « Jaj neked, Korozain! Jaj neked, Betszaida! Ha Tíruszban és Szidonban történtek volna a csodák, amelyek nálatok történtek, már régen szőrzsákban és hamuban tartottak volna bűnbánatot. De mondom nektek: Tírusznak és Szidonnak tűrhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint nektek. Te meg Kafarnaum! Vajon az égig emelkedel? A pokolba süllyedsz. Ha Szodomában történtek volna a nálatok történt csodák, a mai napig állna. Egyébként mondom nektek: Szodoma földjének tűrhetőbb sorsa lesz az ítélet napján, mint neked. »

Jézus hálaadása. Abban az időben Jézus így szólt:

« Áldalak téged, Atyám, mennynek és földnek Ura,
Mert elrejtetted ezeket a bölcsek és okosak elől,
És a kisdedeknek jelentetted ki.
Igen, Atyám, így tetszett neked.

Mindent átadott nekem Atyám:
Senki más nem ismeri a Fiút, csak az Atya,
És az Atyát sem ismeri senki, csak a Fiú,
És az, akinek a Fiú ki akarja jelenteni.

Jöjjetek hozzám mindnyájan,
Akik elfáradtatok és meg vagytok terhelve:
Én felüdítlek titeket.

Vegyétek magatokra igámat
És tanuljatok tőlem,
Mert szelíd vagyok és alázatos szívű, —
És nyugalmat találtok lelketeknek.

Az én igám édes,
Az én terhem könnyű. »

(Mt 11,20-30)

Gyógyítás szombaton. Onnan továbbhaladva betért zsinagógájukba. Talált egy félkezére béna embert, Megkérdezték tőle: « Szabad-e szombaton gyógyítani? » — hogy vádaskodhassanak ellene. Ő így felelt: « Ha valakinek közületek csak egy juha van, és az szombaton gödörbe esik, nem követ el mindent, hogy kihúzza? Pedig mennyivel többet ér az ember a birkánál! Tehát szabad szombaton jót cselekedni. » Azzal az emberhez fordult: « Nyújtsd ki a kezedet! » Kinyújtotta, s az éppen olyan egészséges lett, mint a másik. Erre a farizeusok kimentek és tanakodni kezdtek, hogyan okozhatnák vesztét.

Jézus kerüli a nyilvánosságot. Mikor Jézus ezt meghallotta, eltávozott onnan. Azután is sokan fordultak hozzá és meggyógyította valamennyit. De megtiltotta nekik, hogy nyilvánosságra hozzák. Így beteljesedett Izajás próféta jövendölése:

« Ez az én szolgám, kit kiválasztottam,
Szeretett fiam, kiben kedvem telik.
Rálehelem lelkemet,
És hirdetni fogja az igazságot a népeknek.
Nem vitatkozik s nem kiabál,
Szavát sem hallják a tereken.
A megroppant nádat nem töri el,
A füstölgő mécsbelet nem oltja ki,
Míg csak győzelemre nem viszi az igazságot.
Az ő nevében bíznak a nemzetek. »

(Mt 12,9-21)

Az Egyház sziklaalapja. Amikor Jézus Fülöp Cezáreájának vidékére érkezett, megkérdezte tanítványait: « Kinek tartják az emberek az Emberfiát? » Azok így válaszoltak: « Van, aki keresztelő Jánosnak, van, aki Illésnek, van, aki Jeremiásnak vagy valamelyik prófétának. » Jézus tovább kérdezte: « Hát ti kinek tartotok engem? » Simon Péter válaszolt: « Te vagy a Messiás, az élő Isten fia. » Erre Jézus azt mondta neki: « Boldog vagy Simon, János fia! Nem test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Mondom tehát neked: Te Péter vagy. Erre a sziklára építem Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyország kulcsait. Amit megkötsz a földön, megkötött lesz a mennyben is, és amit föloldasz a földön, a mennyben is föloldott lesz. Azután lelkére kötötte tanítványainak, senkinek se mondják, hogy ő a Messiás.

Jézus megjövendöli szenvedését. Ettől fogva Jézus többször fölhívta tanítványai figyelmét arra, hogy Jeruzsálembe kell mennie, sokat kell szenvednie a vénektől, főpapoktól és írástudóktól, megölik, de harmadnapon föltámad. Péter akkor félrevonta, és ezekkel a szavakkal tett neki szemrehányást: Ments Isten, Uram! Ilyesmi nem történhetik veled! » De ő elfordult és így korholta Pétert: « Takarodj előlem, sátán! Terhemre vagy, mert emberi módon, s nem Isten tervei szerint gondolkodol. »

Jézus követése. Ezután Jézus így szólt tanítványaihoz: « Ha valaki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen engem. Aki meg akarja menteni életét, elveszíti azt, de aki érettem elveszíti életét, megtalálja azt. Mit ér az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelke kárt szenved? Mit is adhatna az ember cserébe lelkéért? Az Emberfia ugyanis el fog jönni angyalaival Atyja dicsőségében, és akkor megfizet mindenkinek tetteihez mérten. Bizony mondom nektek: az ittállók közül néhányan nem halnak meg, amíg meg nem látják az uralmával elérkező Emberfiát. »

(Mt 16,13-28)

6. JÉZUS MŰKÖDÉSE JÚDEÁBAN ÉS JERUZSÁLEMBEN

Jézus működése szűkebb hazájában, Galileában sem volt zavartalan. Rokonaitól kezdve a hitetlen és gőgös farizeusokig és írástudókig sokan « megbotránkoztak » benne. De az ellenállás, fondorlatos támadás és fenyegetés csak fokozódik személye ellen, amikor Galileából Júdeába megy, illetve amikor a fővárosban lép fel a nagyobb ünnepeken. Erről főleg János és Lukács evangéliuma számol be. (A végső nagy jeruzsálemi összetűzést, amely Jézus elítélésével és keresztrefeszítésével végződik, mindegyik evangélista részletesen elmondja.) Galileából Szamarián keresztül vezetett az út Judeába. Amint mondottuk, a zsidók « idegeneknek » tekintették a szamariaiakat, és szóba se álltak velük. Jézus magatartása ezért meglepetést kelt tanítványai körében: szóbaáll a szamariai asszonnyal, az irgalmas « szamaritánust » példaképül állítja mindenki elé.

Jézus beszélgetése a szamariai asszonnyal

A Mester tanítványaival megáll Jákob kútjánál (Józs 24,32). Módszeréhez híven a hétköznapi élet valóságából, a látható dolgoktól emelkedik fel a természetfeletti síkra. Megmagyarázza, hogy az élő víz a Lélek: Ő adja a hivőnek az isteni életet. Aki hisz és befogadja az életet, maga is élő vízforrás lesz mások számára. Az asszony a Garizim hegyére mutat: a szakadár zsidók nem jártak a jeruzsálemi templomba, hanem Kr.e. a IV. században építettek templomot a hegyen. A templomot ugyan lerombolták Kr.e. 128-ban, de az ellenségeskedés megmaradt a zsidók és a « szamaritánusok » között. Kr.u. 70-ben a jeruzsálemi templomot is lerombolják majd a rómaiak. Jézus Jeremiás próféta jövendölésére hivatkozva azt hangsúlyozza, hogy az igazi istentisztelet belülről fakad, a Szentlélek ihletésére (Róm 8,26).

A farizeusok úgy értesültek, hogy Jézus több tanítványt szerez, és többet keresztel, mint János. Valójában Jézus maga nem keresztelt, hanem csak a tanítványai. Mikor az Úr ezt megtudta, elhagyta Júdeát és ismét Galileába tartott. Keresztül kellett mennie Szamarián. Útközben Szamaria egyik váro-

15. Szebasté: oszlopok

Szamaria ősi fővárosának romjai. Fénykorát Nagy Heródes idejében élte, aki Augusztusz császártól kapta meg: a görög « Sebaste » a latin « Augusta » fordítása. Az ásatások során római épületek maradványai kerültek elő; ezek is arról tanúskodnak, hogy Szebasté Heródes idejében gazdag és népes város volt. Tudjuk, hogy Szamaria és Júdea lakói ellenséges szemmel néztek egymásra (Jn 4,9); a szamariaiak nem a jeruzsálemi templomban, hanem a Garizim hegyén imádkoztak (vö. Jn 4,20-24).

16. Jeruzsálem: a Betániából jövő út, amely az Olajfák hegyéről ereszkedik alá

« Miközben Jézus előrehaladt, leterítették ruhájukat az útra. Közel jártak már az Olajfák hegyének lejtőjéhez, amikor a nagy sereg tanítvány örömében áldani kezdte Istent azért a sok csodatettért, amelynek tanúja volt. Nagy szóval kiáltották:

'Áldott legyen a király,
Ki az Úr nevében jön!
Békesség a mennyben,
Dicsőség a magasságban!' »

(Lk 19,36-38)

sába, Szikarba érkezett, közel ahhoz a földhöz, melyet Jákob fiának, Józsefnek adott. Ott volt Jákob kútja. Jézus a megtett úttól fáradtan leült a kúthoz. Ez a hatodik órában történt.

Odajött egy szamariai asszony, hogy vizet merítsen. Jézus megkérte: « Adj innom. » Tanítványai ugyanis elmentek a városba, hogy ennivalót vegyenek. Az asszony elcsodálkozott: « Hogyan? Te zsidó létedre tőlem, szamariai asszonytól kérsz inni? » A zsidók ugyanis nem érintkeznek a szamariaiakkal. Jézus így felelt: « Ha ismernéd Isten ajándékát és tudnád, ki mondja neked: Adj innom, inkább te kérnéd őt, és ő élővizet adna neked. » « Uram, szólt az asszony, hiszen vödröd sincs, a kút pedig mély. Honnan veszed az élővizet? Csak nem vagy nagyobb Jákob atyánknál, aki nekünk ezt a kutat adta, amelyből ő maga is ivott, meg fiai és állatai is? » Jézus erre megjegyezte: « Mindaz, aki e vízből iszik, ismét megszomjazik. De aki abból a vízből iszik, melyet én adok, nem szomjazik soha többé. Az a víz, melyet én adok, örök életre szökő vízforrás lesz benne. » « Uram, kérte az asszony, add nekem ezt a vizet, hogy ne szomjazzam és ne kelljen ide járnom meríteni. » « Menj, szólt (Jézus), hívd el férjedet és jöjj ide. » « Nincs férjem », felelte az asszony. Jézus ráhagyta: « Jól mondtad: Nincs férjem. Öt férjed volt, s akid most van, az sem férjed. Ezt helyesen mondtad. » « Uram, ismerte be az asszony, látom, próféta vagy. Atyáink ezen a hegyen imádták az Istent, ti pedig azt mondjátok, hogy Jeruzsálem az a hely, ahol imádni kell őt. » Jézus így válaszolt: « Hidd el nekem, asszony, eljön az óra, mikor sem ezen a hegyen, sem Jeruzsálemben nem fogják imádni az Atyát. Ti ismeretlent imádtok, mi azt imádjuk, amit ismerünk, mert az üdvösség a zsidóktól való. De eljön az óra, sőt már itt is van, amikor az igazi imádók lélekben és igazságban imádják az Atyát. Az Atya ilyen imádókat kíván. Lélek az Isten: akik imádják, lélekben és igazságban kell imádniuk. » Az asszony így szólt: « Tudom, hogy eljön a Messiás — vagyis a Fölkent. Mikor eljön, tudtunkra ad majd mindent. » Jézus erre kijelentette: « Én vagyok az, aki veled beszélek. »

Közben visszatértek tanítványai. Meglepődtek, hogy asszonnyal beszélget, de egyikük sem kérdezte: « Mit akarsz tőle? » vagy: « Mit beszélsz vele? » Az asszony pedig otthagyta korsóját, a városba sietett és elhíresztelte az embereknek: « Jöjjetek, van itt egy ember, aki mindent elmondott, amit tettem. Talán ő a Messiás? » Erre kimentek a városból és odasereglettek hozzá.

Közben a tanítványok kérték: « Mester, egyél. » De ő így válaszolt: « Van ennivalóm, amiről ti nem tudtok. » A tanítványok erre kérdezgetni kezdték egymást: « Talán hozott valaki ennivalót neki? » Jézus megmagyarázta nekik: « Az én eledelem az, hogy annak akaratát tegyem, aki engem küldött, és hogy elvégezzem művét. Ugye azt mondjátok: Még négy hónap és eljön az aratás? De én azt mondom nektek: Emeljétek föl szemeteket és nézzétek a szántóföldeket! Megértek már az aratásra. Az arató már most megkapja bérét és egybegyüjti a termést az örök életre, hogy együtt örüljön a vető az aratóval. Igaza van a közmondásnak: Egyik vet, a másik arat. Én azért küldtelek titeket, hogy learassátok azt, amit nem ti munkáltatok. Mások fáradoztak, ti pedig azok munkájába álltatok be. »

Abból a városból sok szamariai hitt benne, mert az asszony egyre bizonygatta: « Mindent megmondott, amit tettem. » A szamariaiak tehát odaérve

hozzá, kérték, hogy maradjon náluk. Ott is maradt két napig. Tanítására még többen hittek benne.

(Jn 4,1-41)

Az irgalmas szamaritánus

Ez a példabeszéd jól szemlélteti Jézus tanítását a felebaráti szeretetről. A zsidók a felebarát fogalmát hitsorsosaikra és a velük lakó idegenekre szűkítették le. Jézus az egyetemes testvéri szeretetet hirdeti. (Lásd erről alább « Az újszövetség erkölcsi üzenete », III/3). Jerikó Jeruzsálemtől északkeletre a Jordán völgyében fekszik; sziklás, kietlen vidéken.

Akkor odalépett egy törvénytudó és próbára akarta tenni. « Mester, mondta, mit tegyek, hogy eljussak az örök életre? » Ő megkérdezte: « Mit szab meg a törvény? Hogyan olvasod? » Az így válaszolt: « Szeresd Uradat Istenedet teljes szívedből, teljes lelkedből, minden erődből és teljes elmédből; felebarátodat pedig, mint önmagadat. » Helyesen feleltél, dicsérte meg, tégy így, és élni fogsz. » Ő azonban igazolni akarta magát és tovább kérdezte Jézust: « De ki az én felebarátom? »

Erre Jézus vette át a szót: « Egy ember lement Jeruzsálemből Jerikóba. Rablók kezére került, azok kifosztották, véresre verték és félholtan otthagyták. Egy pap jött lefelé az úton, észrevette, de továbbment. Később egy levita jött arra, meglátta, de ő is elment mellette, Végül egy szamaritánusnak is arra vitt az útja. Mikor megpillantotta, megesett rajta a szíve. Odament hozzá, olajat és bort öntött sebeire és bekötözte azokat. Aztán föltette teherhordó állatára, szállásra vitte és gondját viselte. Másnap reggel elővett két dénárt és gazdának adta e szavakkal: Viseld gondját. Amivel többet költesz rá, megadom neked, amikor visszatérek. — Mit gondolsz, e három közül melyik a felebarátja annak, aki a rablók kezére került? » « Aki irgalmasságot cselekedett vele », felelte az. Jézus így szólt hozzá: « Menj és tégy hasonlóképpen. »

(Lk 10,25-37)

Vita a zsidókkal a második jeruzsálemi látogatás során

Valószínűleg Jézus a pünkösdi ünnepre ment fel Jeruzsálembe. A zsidók ezt az ünepet 50 nappal a pászkaünnep (húsvét) után tartották. Előbb aratási ünnep volt: hálából bemutatták Istennek a zsengéket (Kiv 23,16; 34,22); később a Sínai szövetség megkötésének emlékünnepévé tették. Beteszda gyógyfürdő volt, négy oldalán oszlopsor vette körül, az ötödik oszlopsor a közepén szétválasztotta. Jézus a zsidókkal folytatott vitában határozottan állítja, hogy egy az Atyával, és hatalma van, hogy életet adjon a benne hivőknek.

Gyógyítás a Beteszda fürdőnél. Később ünnepük volt a zsidóknak és Jézus fölment Jeruzsálembe. Van Jeruzsálemben a Juhkapunál egy fürdő, melynek héber neve Beteszda. Öt oszlopcsarnok áll mellette. Ott igen sok beteg, vak,

sánta és béna feküdt, s a víz mozdulására várt. Az (Úr) angyala időnkint leszállt a tóra és fölkavarta a vizet. Aki ezután elsőnek lépett a fölkavart vízbe, meggyógyult, bármilyen betegségben sínylődött is.

Feküdt ott egy ember, aki már harmincnyolc esztendeje volt beteg. Mikor ezt Jézus ott fekve látta és megtudta, hogy már hosszú ideje szenved, megkérdezte: « Meg akarsz gyógyulni? » « Uram, felelte a beteg, nincs emberem, aki levinne a fürdőbe, mikor fölkavarodik a víz. Mire odaérek, már más lép be előttem. » Jézus erre így szólt: « Kelj föl, fogd ágyadat és járj! » Az ember azonnal meggyógyult, fogta ágyát és járni kezdett.

Aznap éppen szombat volt. A zsidók ezért rászóltak a meggyógyított emberre: « Szombat van, tilos vinned az ágyat. » De az mentegetőzött: « Aki meggyógyított engem, az mondta: Fogd ágyadat és járj! » Azok megkérdezték: « Ki az, aki azt mondta neked: Fogd ágyadat és járj? » A meggyógyult azonban nem tudta ki volt, mert Jézus a helyszínen összegyűlt néptömeg miatt eltávozott. Később Jézus a templomban találkozott vele és megszólította: « Látod, meggyógyultál. Ne vétkezzél többet, hogy rosszabbul ne járj. » Erre elment az ember és elmondta a zsidóknak, hogy Jézus gyógyította meg.

Jézus egylényegű az Atyával. A zsidók üldözték Jézust, mert mindezt szombaton művelte. Jézus megmagyarázta nekik: « Atyám szüntelen munkálkodik, ezért én is munkálkodom. » A zsidók erre már életére törtek, mivel nemcsak megszegte a szombatot, hanem Istent is Atyjának mondta, és ezzel egyenlővé tette magát Istennel.

Jézus azonban tovább hirdette: « Bizony mondom nektek: A Fiú önmagától nem tehet semmit, csak azt teheti, amit az Atyánál lát. Amit ugyanis ő tesz, azt a Fiú ugyanúgy cselekszi. Az Atya szereti a Fiút, és mindent megmutat neki, amit tesz. Sőt még nagyobb dolgokat is mutat majd neki, hogy csodálkozzatok rajta. Amint az Atya halottakat támaszt föl és életre kelt, úgy a Fiú is életre kelti, akit akar. Az Atya nem ítél senkit, az ítéletet egészen a Fiúra bízta, hogy mindenki tisztelje a Fiút, amint tisztelik az Atyát. Aki a Fiút nem tiszteli, nem tiszteli az Atyát, aki őt küldte. Bizony, bizony mondom nektek, aki igémet hallgatja és hisz annak, aki engem küldött, örök élete van és nem kerül ítéletre, hanem már átment a halálból az életre. Bizony, bizony mondom nektek: Eljön az óra és már itt is van, mikor a holtak meghallják Isten Fiának szavát, és akik hallgatnak rá, élni fognak. Amint az Atyának élete van önmagában, úgy adta a Fiúnak is, hogy élete legyen önmagában, és hatalmat adott neki, hogy ítéletet tartson, mivel ő az Emberfia. Ne csodálkozzatok ezen. Eljön az óra, mikor a sírokban mindnyájan meghallják Isten Fiának szavát. Akkor előjönnek, akik jót cselekedtek, az élet föltámadására, akik pedig gonoszat cselekedtek, az ítélet föltámadására. Nem tehetek önmagamtól semmit. Amint hallom, úgy ítélek. Ítéletem igazságos, mert nem a magam akaratát keresem, hanem annak akaratát, aki engem küldött.

Az Atya tanúsága Jézusról. Ha én tanúskodom önmagamról, tanúságom nem érvényes. Más tanúskodik rólam, és én tudom, hogy igaz az a tanúság, amit rólam tesz. Ti Jánosnál tudakozódtatok, és ő tanúságot tett az igazságról. De nekem nincs szükségem emberi tanúskodásra, csak azért mondom

ezt, hogy üdvözüljetek. Égő és világító fény volt ő, ti azonban csak ideig-óráig akartatok fénysugarában gyönyörködni.

Olyan tanúságom van, amely fölülmúlja Jánosét: tetteim, amelyek végbevitelét rám bízta az Atya. Maguk a tettek, amelyeket végbeviszek, tanúskodnak rólam, hogy az Atya küldött engem. Tehát maga az Atya, aki küldött, tanúskodott rólam. Ti viszont se szavát nem hallottátok, se színét nem láttátok, és igéje sem marad bennetek, mert nem hisztek annak, akit küldött.

Vizsgáljátok az Írásokat, hiszen azt tartjátok, hogy bennük találtok örök életet. Éppen azok tanúskodnak rólam. Ti azonban nem akartok hozzám jönni, hogy életetek legyen.

(Jn 5,1-40)

A hit és hitetlenség harca Jézus személye körül

Jézus harmadik jeruzsálemi látogatása során — a sátoros ünnep alkalmával — heves összetűzésre kerül sor. Jézus világosan kinyilvánítja isteni eredetét. Erről tanúskodnak egyébként csodái. A nép közül sokan hisznek benne (Jn 7,31). De az írástudók és farizeusok, a nép elöljárói életére törnek, mivel « Messiásnak teszi meg magát ». A sátoros ünnepen a templom egy részét ünnepélyesen kivilágították; ez alkalmat adott Jézusnak arra, hogy kijelentse: « Én vagyok a világ világossága » (Jn 8,12). Majd a Mester mintegy előre sejtetve halálát és megdicsőülését, istenfiúi mivoltát hangsúlyozza.

Máskor meg így beszélt Jézus: « Én elmegyek. Ti kerestek majd engem, de meghaltok bűneitekben. Ahova én megyek, oda ti nem jöhettek. » A zsidók megjegyezték: « Talán csak nem öli meg magát, hogy azt mondja: Ahova én megyek, oda ti nem jöhettek? » De ő megmagyarázta nekik: « Ti innen alulról valók vagytok, én fölülről vagyok; ti e világból vagytok, én nem vagyok e világból. Azért mondtam nektek. Meghaltok bűneitekben. Ha nem hiszitek ugyanis, hogy én vagyok, meghaltok bűneitekben. » Erre megkérdezték: « De hát ki vagy te? » « Minek is beszélek egyáltalán nektek? — válaszolta Jézus. Sokat kellene még rólatok mondanom és ítélnem. De aki küldött engem, igaz, és én azt hirdetem a világnak, amit tőle hallottam. » Azok nem értették meg, hogy az Atyáról beszél nekik. Jézus tovább folytatta: « Amikor majd fölmagasztaljátok az Emberfiát, akkor meggyőződtök róla, hogy én vagyok, és hogy önmagamtól semmit sem teszek, hanem azt mondom, amire Atyám tanított. Aki küldött engem, velem van. Nem hagyott magamra, mert én mindenkor azt teszem, ami neki kedves. » E szavaira sokan hittek benne.

Jézus akkor a benne hivő zsidókhoz fordult: « Ha ti kitartotok tanításom mellett, valóban tanítványaim vagytok, megismeritek az igazságot, és az igazság szabaddá tesz titeket. » Ők tiltakoztak: « Ábrahám fiai vagyunk, és nem szolgáltunk soha senkinek. Hogyan mondhatod te: Szabadok lesztek? » « Bizony, bizony mondom nektek, felelte Jézus, mindaz, aki bűnt cselekszik, szolgája a bűnnek. A szolga nem marad mindig a házban, de a fiú mindig ott marad. Ha tehát a Fiú tesz szabaddá titeket, valóban szabadok lesztek. Tudom, hogy Ábrahám fiai vagytok, mégis életemre törtök, mert beszédem nem fog rajtatok. Én azt mondom, amit Atyámnál láttam, ti azt teszitek, amit a ti atyáitoktól hallottatok. » Azok közbevágtak: « A mi atyánk Ábra-

hám. » Jézus azonban szavukon fogta őket: « Ha Ábrahám fiai vagytok, tegyétek is azt, amit Ábrahám tett. De ti életemre törtök, bár az Istentől hallott igazságot mondtam nektek. Ábrahám ezt nem tette. Ti azt teszitek, amit atyáitok tettek. » De azok így gőgösködtek: «Mi nem vagyunk törvénytelen fiak, csak egy Atyánk van: Isten. »

Jézus ismét szavukon fogta őket: « Ha Isten volna Atyátok, szeretnétek engem is, mert én Istentől való vagyok és tőle jöttem. Nem a magam nevében jöttem, ő küldött engem. Miért nem értitek beszédemet? Azért, mert nem tudjátok meghallgatni szavaimat. A ti atyátok az ördög, és atyátok kívánságait akarjátok követni. Gyilkos az kezdet óta. Nem tartott ki az igazságban, mert nincs igazság benne. Amikor hazudik, saját természete szerint beszél. Hazug ő és a hazugság atyja. Nekem viszont, aki igazat beszélek, nem hisztek. Ki vádolhat közületek bűnről engem? Ha igazat mondok (nektek), miért nem hisztek nekem? Aki Istentől van, hallgat Isten igéire. Ti azért nem hallgattok rá, mert nem vagytok Istentől. »

Erre a zsidók nekitámadtak: « Ugye joggal mondjuk, hogy szamaritánus vagy, és ördögöd van. » Jézus tiltakozott: « Nincs ördögöm. Én tisztelem Atyámat, ti viszont gyalázattal illettek engem. De én nem keresem a magam dicsőségét: van, aki keresi és ítéletet mond. Bizony, bizony mondom nektek: Aki tanításomat megtartja, halált nem lát sohasem. » A zsidók közbevágtak: « Most látjuk, hogy ördögöd van. Ábrahám meghalt, a próféták is, és te azt mondod: Aki tanításomat megtartja, halált nem ízlel sohasem. Nagyobb vagy talán Ábrahám atyánknál, aki meghalt? A próféták is meghaltak. Minek képzeled magadat? » Jézus így válaszolt: « Ha én dicsőíteném önmagamat, dicsőségem semmit sem érne. Atyám az, aki dicsőít engem. Ti azt állítjátok, hogy ő az Istenetek, de nem ismeritek őt. Én ismerem. Ha azt mondanám, hogy nem ismerem, hozzátok hasonló: hazug lennék. Én azonban ismerem őt, és szavát megtartom. Ábrahám, a ti atyátok ujjongott, hogy láthatja napomat. Látta és örvendezett. » A zsidók erre fölháborodtak: « Még ötven esztendős sem vagy, és láttad Ábrahámot? » Jézus így szólt: « Bizony mondom nektek: mielőtt Ábrahám lett volna, én vagyok. » Azok köveket ragadtak, hogy megkövezzék. Jézus azonban eltűnt, s kiment a templomból.

(Jn 8,21-59)

7. AZ ÍTÉLET ÉS AZ IRGALOM PÉLDABESZÉDEI

Említettük már, hogy Lukács evangéliuma 9,51-től egészen a 17. fejezet végéig « saját » részt tartalmaz. a másik két szinoptikusnál nem találjuk meg a párhuzamokat. E saját részben találjuk azokat a példabeszédeket, amelyeket Jézus Lukács szerint Jeruzsálembe menet mondott el. Ezekkel az Üdvözítő kinyilatkoztatja az Atya irgalmas szeretét, de ugyanakkor a megátalkodott hitetlenség büntetését is kilátásba helyezi. Jézus halála előtt megsejteti az Emberfia végső eljövetelének drámáját is. Simeon Jézus templomi bemutatásakor megjövendölte előre: « Soknak romlására és föltámadására lesz ő Izraelben: jel, amelynek elleneszegülnek... » (Lk 2,34).

Jónás jele. Amikor egyszer a nép köréje tódult, beszélni kezdett: « Ez a nemzedék gonosz nemzedék: Jelet kíván, de nem kap más jelet, mint Jónás prófétáét. Amint ugyanis Jónás próféta jel volt a niniveiek számára, úgy lesz az Emberfia is jel e nemzedék számára. Dél királynője megjelenik majd az ítéleten a nemzedék férfiaival, és elítéli azokat, mert a föld végső határáról is eljött, hogy meghallgassa a bölcs Salamont. De Salamonnál nagyobb van itt. A ninivei férfiak megjelennek az ítéleten e nemzedékkel, és elítélik azt, mert ők bűnbánatot tartottak Jónás prédikációjára. De Jónásnál nagyobb van itt.

A belső világosság. Senki sem gyújt világot azért, hogy elrejtse, vagy véka alá tegye, hanem a tartóra, hogy aki csak belép, lássa fényét. Tested világa a szemed. Ha szemed ép, egész tested világos lesz, de ha hibás, tested is sötét lesz. Vigyázz, hogy a világosság benned sötétség ne legyen! Ha tested egészen világos és nincs benne semmi sötét, olyan világos lesz az egész, mintha a villám fénye világítaná meg. »

Jaj nektek, farizeusok! Alighogy befejezte beszédét, egy farizeus meghívta, hogy étkezzék nála. El is ment és asztalhoz ült. Mikor a farizeus látta, hogy étkezés előtt nem mosdott meg, megütközött. Az Úr azonban így szólt hozzá: « Ti farizeusok, tisztán tartjátok ugyan a pohár és a tál külsejét, de belül teli vagytok rablással és gonoszsággal. Esztelenek! Nem az alkotta a belsőt, aki a külsőt is alkotta? Adjátok inkább alamizsnának, ami benne van, akkor tiszták lesztek egészen.

De jaj nektek, farizeusok! Tizedet adtok mentából, rutából és minden veteményből, de elhanyagoljátok az igazságosságot és az Isten szeretetét. Ezt meg kell tenni, azt nem szabad elhagyni.

Jaj nektek, farizeusok! Szeretitek a főhelyeket a zsinagógában, és a köszöntéseket nyilvános tereken. Jaj nektek! Olyanok vagytok, mint a letaposott sírok: járnak fölöttük az emberek, anélkül, hogy tudnák. »

Jaj nektek, törvénytudók! Erre egy törvénytudó méltatlankodni kezdett: « Mester, ha ilyeneket mondasz, minket is gyalázol. » De ő így válaszolt: « Jaj nektek is, törvénytudók! Elviselhetetlen nehéz terhet róttok az emberekre, de magatok egy ujjal sem érintitek a terhet.

Jaj nektek! Síremlékeket építtek a prófétáknak, atyáitok viszont megölték őket. Ezzel magatok is megvalljátok, hogy egyetérttek atyáitok tetteivel. Azok megölték őket, ti pedig emléket állíttok nekik. Azért mondja Isten bölcsesége: Prófétákat és apostolokat küldök hozzájuk: némelyeket közülük megölnek, másokat üldözni fognak. — E nemzedéknek számot kell adnia minden próféta véréről, melyet a világ kezdetétől, Ábel vérétől az oltár és a templom között megölt Zakariás véréig kiontottak. Igenis, mondom nektek, számot fog adni ez a nemzedék.

Jaj nektek, törvénytudók! Lefoglaltátok a tudás kulcsát, magatok nem mentek be, az odaigyekvőket pedig visszatartjátok. »

Mikor abbahagyta, az írástudók és farizeusok nagy fölháborodásukban különféle kérdésekkel kezdték faggatni. Azon fondorkodtak, hogy szavaiból ellessenek valamit (amivel vádolhassák).

Ne féljetek az üldözéstől! Közben olyan nagy tömeg gyűlt köréje, hogy csaknem összetaposták egymást. De ő csak tanítványaihoz szólt: « Óvakodja-

tok a farizeusok kovászától, vagyis a képmutatástól. Semmi sincs elrejtve, ami nyilvánosságra ne jutna, sem eltitkolva, ami ki ne tudódnék. Amit sötétben mondtatok. elmondják majd fényes nappal, és amit szobában fülbe súgtatok, hirdetni fogják a háztetőről.

Mondom nektek, barátaimnak: Ne féljetek azoktól, akik megölik a testet, de aztán semmi egyebet sem tudnak tenni. Megmondom én nektek, kitől féljetek: Attól féljetek, aki miután elvette az életet, elég hatalmas ahhoz, hogy a pokolba taszítson. Igenis, mondom nektek: Tőle féljetek! Öt verebet ugye két fillérért adnak. De Isten egyről sem feledkezik meg közülük. Nektek viszont minden szál hajatok számon van tartva. Ne féljetek tehát! Sokkal többet értek ti a verebeknél. Mondom nektek: Mindazt, aki megvall engem az emberek előtt, az Emberfia is megvallja Isten angyalai előtt. Aki pedig megtagad engem az emberek előtt, azt én is megtagadom Isten angyalai előtt. Aki az Emberfia ellen szól, bocsánatot nyer, de aki a Szentlélek ellen káromkodik, nem nyer bocsánatot. Amikor a zsinagógák, elöljárók vagy hatóságok elé hurcolnak titeket, ne legyen rá gondotok, hogyan és mivel védekezzetek, vagy mit mondjatok. A Szentlélek abban az órában megtanítja nektek, mit kell mondanotok. »

(Lk 11,29-54; 12,1-12)

Gyűjtsetek mennyei kincset! « Ne félj, te kisded nyáj! Úgy tetszett Atyátoknak, hogy nektek adja az országot. Adjátok el, amitek van és osszátok ki alamizsnaként. Készítsetek magatoknak ki nem merülő erszényeket, kifogyhatatlan kincset a mennyben, ahol tolvaj hozzá nem fér, és moly meg nem rágja. Ahol a kincsed, ott a szíved is.

Az éber szolgák. Legyen csípőtök felövezve és égő gyertya a kezetekben. Hasonlítsatok azokhoz az emberekhez, akik urukat várják vissza a menyegzőről, hogy mihelyt megjön és zörget, azonnal ajtót nyissanak neki. Boldogok azok a szolgák, kiket uruk érkezése ébren talál! Bizony mondom nektek: felövezi magát, asztalához ülteti és gondosan kiszolgálja őket. Ha pedig a második vagy a harmadik őrváltáskor jön: Boldogok azok (a szolgák), ha így találja őket. Gondoljátok meg: Ha tudná a házigazda, melyik órában jön a tolvaj, (bizonyára virrasztana) és nem engedné betörni házába. Ti is álljatok készen, mert az Emberfia abban az órában jön, amikor nem is gondoljátok. »

Péter erre megkérdezte: « Uram, nekünk mondod ezt a példabeszédet vagy mindenkinek? » Az Úr így felelt: « Mit gondoltok, ki a hű és okos kulcsár, akit ura a háznép fölé rendelt, hogy kiadja búzarészüket kellő időben? Boldog az a szolga, ha visszatérő ura ebben a tevékenységben találja. Igazán mondom nektek: minden vagyona fölé rendeli őt. De ha az a szolga ezzel a gondolattal: Késlekedik még uram, verni kezdi a többi szolgát és szolgálót, eszik-iszik és részegeskedik, megjön az ura azon a napon, amikor nem várja, s abban az órában, amikor nem is sejti. Kegyetlenül megbünteti és a hűtlenek sorsára juttatja. Az a szolga, aki ismeri ura akaratát és mégsem áll készen és nem tesz akarata szerint, sok verést kap. Aki pedig nem ismeri, de büntetésre méltót tesz, kevesebb verést kap. Mindattól, akinek sokat adtak, sokat fognak követelni, és akire többet bíztak, attól még többet fognak számonkérni.

Jézussal vagy Jézus ellen. Azért jöttem, hogy tüzet gyújtsak a földön: mennyire szeretném, ha már föllobbanna! Keresztséggel kell megkeresztelkednem: mennyire várom, hogy beteljesedjék! Azt gondoljátok, azért jöttem, hogy békét hozzak a földre? Mondom nektek: Nem azt, hanem ellenkezést. Ezentúl ha öten lesznek egy házban, megoszlanak egymás közt: három kettő ellen és kettő három ellen. Szembeszáll az atya fiával és a fiú az atyjával, az anya lányával és a leány anyjával, az anyós menyével és a meny anyósával. »

(Lk 12,32-53)

Jézus a bűnösök Üdvözítője

Az elveszett bárány. Mindenféle vámos és bűnös jött hozzá, hogy hallgassák. A farizeusok és az írástudók zúgolódtak emiatt. « Ez bűnösökkel társalog és velük eszik », mondták.

Erre a következő példabeszédet mondta nekik: « Ha valakinek közületek száz juha van és elveszt egyet, nem hagyja ott a kilencvenkilencet a pusztában, hogy az elveszett után menjen, amíg meg nem találja? Ha megtalálta, boldogan veszi vállára. Hazatérve összehívja barátait és szomszédait és azt mondja nekik: Örüljetek velem, megtaláltam elveszett juhomat. Mondom nektek: Éppen így jobban örülnek a mennyben egy megtérő bűnösnek, mint kilencvenkilenc igaznak, akinek nincs szüksége megtérésre.

Az elveszett drahma. Ha pedig egy asszonynak tíz drahmája van és elveszt egy drahmát, nem gyújt-e világot, nem söpri-e ki házát, s keresi szorgalmasan, amíg meg nem találja? Ha megtalálta, összehívja barátnőit és szomszédait és azt mondja nekik: Örüljetek velem, megtaláltam elveszett drahmámat. Mondom nektek: Éppen így örülnek majd Isten angyalai egy megtérő bűnösnek. »

A tékozló fiú. Aztán tovább folytatta: « Egy embernek két fia volt. A fiatalabb így szólt atyjához: Atyám, add ki az örökség nekem járó részét. Az elosztotta köztük vagyonát. Néhány nap múlva a fiatalabb összeszedte mindenét, elköltözött messze vidékre, és kicsapongó élettel eltékozolta vagyonát. Miután mindenét elpazarolta, nagy éhinség ütött ki azon a vidéken, és szűkölködni kezdett. Fogta magát, beszegődött egy polgárhoz azon a vidéken. Az kiküldte tanyájára, hogy őrizze a sertéseket. Szívesen megtöltötte volna gyomrát a sertések eledelével, de senki sem adott neki belőle. Akkor magába szállva így bánkódott: Hány béres dúskál ennivalóban atyám (házában), én pedig itt éhen veszek! Fölkelek és atyámhoz megyek. Atyám, mondom neki, vétkeztem az ég ellen és te ellened! Arra már nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz, csak béreseid közé fogadj be. Fölkerekedett tehát és visszament atyjához. Atya már messziről meglátta őt, és megesett rajta a szíve. Eléje sietett, nyakába borult és megcsókolta. Atyám, szólt a fiú, vétkeztem az ég ellen és te ellened! Már nem vagyok méltó arra, hogy fiadnak nevezz. De atyja megparancsolta a szolgáknak: Vegyétek elő hamar a legdrágább köntöst és adjátok rá, húzzatok gyűrűt az ujjára és sarut lábára. Vezessétek elő a hízlalt borjút és öljétek le. Együnk és vigadjunk, hiszen a fiam meghalt, de föltámadt, elveszett, de megkerült. Erre vigadozni kezdtek.

17. Jeruzsálem: látkép keletről

Előtérben a Mennybemenetel épülete. A hagyomány szerint Jézus innen ment a mennybe. Jobbra a fal « Arany Kapuja » (a XI. sz.-ból). A zsidók azt várták, hogy a Messiás ezen a kapun keresztül érkezik a Szent Városba. A kép közepén a híres Omár-mecset látható; beljebb, jobbra, a házak között a Feltámadás temploma; itt tisztelik a Szent Sírt.

« Jeruzsálem, Jeruzsálem! Te megölöd a prófétákat és megkövezed a hozzád küldötteket. Hányszor akartam egybegyűjteni fiaidat, mint ahogy a tyúk gyűjti szárnya alá csibéit, de te nem akartad. Meglátjátok, elhagyatott lesz házatok. Mondom nektek, nem láttok engem mostantól mindaddig, amíg így nem kiáltotok: Áldott, aki az Úr nevében jön! » (Mt 23,37-39).

Idősebb fia kinn volt a mezőn. Hazafelé jövet hallotta a muzsikát és a táncot. Hívta az egyik szolgát, és megkérdezte, mi történt. Megjött az öcséd, felelte, s atyád leölette a hízlalt borjút, mert egészségben visszakerült. Erre az megharagudott és nem akart bemenni. Kijött tehát atyja és kérlelni kezdte. De az szemére vetette atyjának: Nézd, annyi esztendeje szolgálok már neked, soha meg nem szegtem parancsaidat, de te egyetlen gödölyét sem adtál nekem, hogy barátaimmal mulathattam volna. Most pedig, hogy ez a te fiad, aki vagyonodat parázna nőkre tékozolta, megjött, leöletted a hízlalt borjút. Fiam, válaszolta ő, te mindig velem vagy, és mindenem a tiéd. Illett, hogy vigadjunk és örvendezzünk, mert a te öcséd meghalt, de föltámadt, elveszett, de megkerült. »

(Lk 15,1-32)

8. JÉZUS SZENVEDÉSE ÉS KERESZTHALÁLA

A szenvedéstörténet alkotja az evangéliumok magvát. Minden bizonnyal a szenvedéselbeszélések az ősi igehirdetésből alakultak ki. Erre jó példát találunk az első Korintusi levélben: Pál még az evangéliumok megírása előtt hirdeti Krisztus halálát és feltámadását: « Krisztus meghalt bűneinkért, amint az Írás is mondja. Eltemették, és harmadnapon föltámadt. Ez is az Írás szerint » (1*Kor* 15,3).

Jézus egész életét úgy tekinthetjük, mint lassú « felmenetelt » Jeruzsálembe és a Kálváriára. A Fiú azért jött, hogy az Atyának való szerető engedelmességgel megváltson bennünket. Az Atyához való « átmenet » jelenti azt az « órát », amikor életét összefoglalva, « önmagát kiüresítve » (*Fil* 2,5*kk*) *beteljesíti küldetését. « Jézus tudta, hogy minden beteljesedett már... Amint az ecetet megízlelte, így szólt: 'Beteljesedett.' Aztán lehajtotta fejét és kilehelte lelkét »* (*Jn* 19, 28.30).

Az Üdvözítő átszúrt oldalából születik majd az egyház és a szentségek: Jézus Krisztus végső IGEN-je, halálig menő, engedelmes szeretete lesz a megváltás és az élet forrása. A Kereszt az élet fája — az emberek egyetlen reménye —, mert a Szeretet itt győzte le véglegesen a halált és a rosszat.

A végkifejlet felé

Jézus a templomszentelés ünnepére negyedszer megy fel Jeruzsálembe. Kr.e. a II. században a nagy zsidóüldözés (Makabeus Júdás felkelése) idején újra felszentelték az oltárt, ill. a templomot (1Makk 4,59; 2Makk 1,9). E felszentelés évfordulóját a zsidók nagy fénnyel ünnepelték meg Jézus korában is. Jézus Salamon tornácában sétál (ez a Salamon által épített templom maradványa a külső udvarban), amikor ellenfelei ismét kiléte felől faggatják. Lázár feltámasztásával aztán olyan « botrányt» idéz elő, hogy a vezető emberek elhatározzák: « elteszik a láb alól ».

A templomszetelés ünnepén. A templomszentelés ünnepét ülték Jeruzsálemben. Tél volt. Jézus éppen a templomban járt, Salamon tornácában. Körül-

vették őt a zsidók és megkérdezték: « Meddig tartasz még bizonytalanságben minket? Ha te vagy a Messiás, mondd meg nekünk nyíltan. » Jézus így felelt: « Mondtam már nektek, de nem hiszitek. Cselekedeteim, melyeket Atyám nevében művelek, tanúságot tesznek rólam. De ti nem hisztek, mert nem vagytok juhaim közül valók. Az én juhaim hallgatnak szavamra, én ismerem őket, s ők követnek engem. Én örök életet adok nekik: Nem vesznek el soha, és senki sem ragadja el őket a kezemből. Atyám, aki nekem adta őket, hatalmasabb mindenkinél: senki sem ragadhatja el őket Atyám kezéből. Én és az Atya egy vagyunk. »

A zsidók ismét köveket ragadtak, hogy megkövezzék. Jézus szemükre vetette: « Sok jót tettem veletek Atyám erejéből, e cselekedetek közül melyikért akartok megkövezni? » A zsidók visszavágtak: « Jótettért nem kövezünk meg téged, hanem a káromlásért, mert ember létedre Istenné teszed magadat. » Jézus megkérdezte tőlük: « Nincs megírva történetekben: Én mondtam: Istenek vagytok? Ha már azokat is isteneknek mondja az Írás, akikhez Isten igéje szólt, és az Írás nem veszítheti érvényét, hogyan mondhatjátok arról, akit az Atya megszentelt és a világba küldött: Káromkodol, mert azt mondtam: Isten Fia vagyok? Ha nem cselekszem Atyám tetteit, ne higgyetek nekem. De ha azokat cselekszem, és nekem nem akartok hinni, higgyetek a tetteknek, hogy végre lássátok és elismerjétek: az Atya énbennem van és én az Atyában. » Ismét el akarták fogni, de ő kiszabadult kezeik közül.

Elment ismét a Jordánon túl arra a helyre, ahol János először keresztelt, és ott maradt. Sokan keresték föl, mert így vélekedtek: « János ugyan semmi csodát sem művelt, de mindaz, amit őróla mondott, igaz volt. » És sokan hittek benne.

(Jn 10,22-42)

Lázár föltámasztása. Jézus még mindig mélyen megindulva a sírhoz ment. Az egy kővel elzárt barlang volt. « Vegyétek el a követ », szólt Jézus. Márta, az elhunyt nővére megjegyezte: « Uram, már szaga van, hiszen negyednapos. » Jézus így felelt: « Nem mondtam: ha hiszel, meglátod Isten dicsőségét? » Elvették a követ. Jézus égre emelte tekintetét, és így imádkozott: « Atyám, hálát adok neked, hogy meghallgattál. Én ugyan tudom, hogy mindenkor meghallgatsz, csak a körülálló népért mondom, hogy higgyék: Te küldöttél engem. » E szavak után hangos szóval kiáltott: « Lázár, jöjj ki! » A halott (azonnal) kijött. Lába és keze pólyával volt körültekerve, arca pedig kendővel bekötve. Jézus így szólt: « Oldjátok fel őt, hogy járni tudjon. »

A főtanács határozata Jézus ellen. Sok zsidó jött akkor Máriához és Mártához. Látták, amit Jézus tett, és hittek benne. Némelyek azonban a farizeusokhoz mentek és hírülvitték nekik, amit Jézus cselekedett. A főpapok és farizeusok erre összehívták a főtanácsot, és tanakodni kezdtek: « Mit tegyünk? Ez az ember nagyon sok csodát művel. Ha tovább tűrjük, mindnyájan hinni fognak benne, aztán jönnek a rómaiak és elpusztítják szentélyünket és népünket. »

Egyikük, Kaifás, aki abban az évben főpap volt, közbeszólt: « Ti nem értetek semmit. Nem látjátok át: jobb, hogy egy ember haljon meg a népért,

mintsem hogy az egész nép elpusztuljon. » Ezt azonban nem magától mondta, hanem, mint főpap abban az évben, megjövendölte, hogy Jézus meg fog halni a népért. De nemcsak a népért, hanem azért is, hogy Isten szétszórt fiait összegyűjtse. Attól a naptól fogva határozott szándékuk volt, hogy megölik őt.

(Jn 11,38-53)

Az utolsó vacsora

A szenvedéstörténetet mind a négy evangélista részletesen elmondja. János részben kiegészíti a szinoptikusokat a lábmosás jelenetével és főleg Jézus hosszú búcsúbeszédével; viszont nem írja le az Eukarisztia alapítását. (A kenyérszaporítást követő kafarnaumi beszédben már szólt az Élet Kenyeréről; Jn 6.) Minden valószínűség szerint a szenvedéstörténet alkotta az evangéliumi hagyomány legősibb magvát.

Közeledett a kovásztalan kenyér ünnepe, a húsvét. A főpapok és az írástudók keresték a módját, hogyan ölhetnék meg őt. Féltek ugyanis a néptől.

Júdás eladja Mesterét. Akkor a sátán megszállta karióti Júdást, egyiket a tizenkettő közül. Elment, hogy tárgyaljon a főpapokkal és az elöljárókkal, hogyan szolgáltathatná ki nekik. Azok örömmel fogadták, és megígérték, hogy pénzt adnak neki. Ő beleegyezett, és csak a kedvező alkalmat kereste, hogy a nép tudta nélkül kiszolgáltassa nekik.

A húsvéti vacsora. Eljött a kovásztalan kenyér napja, amikor meg szokták ölni a húsvéti bárányt. Jézus elküldte Péter és Jánost ezzel a megbízatással: « Menjetek, készítsétek el a húsvéti vacsorát, hogy elfogyaszthassuk. » « Hol készítsük el? » — kérdezték « Menjetek a városba, felelte, találkoztok ott egy vizeskorsót vivő emberrel. Menjetek utána abba a házba, ahová belép, és mondjátok a házigazdának: A Mester kérdezteti: Hol az a terem, ahol tanítványaimmal elfogyaszthatom a húsvéti vacsorát? Ő mutatni fog nektek egy tágas, étkezésre berendezett termet, ott készítsétek el. » Ők elmentek, és úgy találtak mindent, ahogy mondta. El is készítették a húsvéti vacsorát.

Mikor eljött az ideje, asztalhoz ült tizenkét apostolával. Így szólt hozzájuk: « Vágyva vágytam arra, hogy elfogyasszam veletek ezt a húsvéti vacsorát, mielőtt szenvedek. Mondom nektek, soha többé nem eszem ezt, amíg be nem teljesedik Isten országában. » Aztán fogta a kelyhet, hálát adott és így szólt: « Vegyétek és osszátok el magatok közt. Mondom nektek: Nem iszom a szőlő terméséből addig a napig, amíg el nem jön Isten országa. »

Az Eukarisztia alapítása. Aztán kenyeret vett kezébe, hálát adott, megtörte és ezekkel a szavakkal adta nekik: « Ez az én testem, amelyet értetek adok. Ezt cselekedjétek emlékezetemre. » Ugyanígy vacsora után fogta a kelyhet és így szólt: « Ez a kehely az új szövetség az én véremben, amelyet értetek ontok. De nézzétek, az áruló keze velem van az asztalon. Az Emberfia ugyan elmegy, amint el van rendelve, de jaj annak az embernek, aki elárulja. » Erre kérdezgetni kezdték egymást, vajon melyikük az, aki ezt megteszi.

B. Kopp Judit: « Az utolsó vacsora ». Mihalik Tamás felvétele.

azt kivetik, mint a szőlővesszőt, és elszárad. Összeszedik, tűzre vetik és elég. Ha bennem maradtok és tanításom tibennetek, kérjetek, bármit akartok: megkapjátok. Az dicsőíti meg Atyámat, ha sok gyümölcsöt hoztok és így tanítványaim lesztek. Amint engem szeret az Atya, úgy szeretlek én is titeket. Maradjatok meg szeretetemben. Ha parancsaimat megtartjátok, megmaradtok szeretetemben, amint én is megtartottam Atyám parancsait és szeretetében maradok. Ezeket azért mondtam nektek, hogy az én örömöm legyen tibennetek, és örömötök ezzel teljes legyen.

A szeretet parancsa. Ez az én parancsom: Szeressétek egymást, mint ahogy én szerettelek titeket. Nagyobb szeretete senkinek sincs annál, mint aki életet adja barátaiért. Ti barátaim vagytok, ha megteszitek, amit parancsolok nektek. Már nem mondalak titeket szolgáknak, mert a szolga nem tudja, mit tesz az ura. Barátaimnak mondalak titeket, mert mindent tudtul adtam nektek, amit Atyámtól hallottam. Nem ti választottatok engem, hanem én választottalak titeket és arra rendeltelek, hogy munkátokkal gyümölcsöt hozzatok: marandandó gyümölcsöt. Akkor mindent megad nektek az Atya, amit nevemben kértek tőle. Ez az én parancsom: Szeressétek egymást!

(Jn 15,1-17)

A vigasztaló Szentlélek. Most elmegyek ahhoz, aki küldött engem. De senki közületek nem kérdi tőlem: Hová mégy? hanem, mivel ezeket mondtam, szomorúság tölti el szíveteket. De én az igazságot mondom: Jobb nektek, ha én elmegyek, mert ha nem megyek el, a Vigasztaló nem jön el hozzátok. De ha elmegyek, majd elküldöm hozzátok. Amikor eljön, vádlón bizonyítja majd a világnak a bűnt, az igazságot és az ítéletet. A bűnt: mert nem hittek bennem. Az igazságot: mert az Atyához megyek, és már nem láttok engem. Az ítéletet: mert a világ fejedelmét már elítélték.

Még sok mondanivalóm volna, nem vagytok azonban elég erősek hozzá. De amikor eljön ő, az igazság Lelke, elvezet titeket a teljes igazságra. Nem magától fog szólni, hanem azt mondja, amit hall, és a jövendőt fogja hirdetni nektek. Ő majd megdicsőít engem, mert az enyémből kapja, amit kijelent nektek. Minden, ami Atyámé, enyém. Azért mondtam, hogy az enyémből kapja, amit kijelent nektek. »

(Jn 16,5-15)

Jézus főpapi imája

Jézus önmagáért imádkozik. E szavak után Jézus égre emelte szemét és így imádkozott: « Atyám, eljött az óra. Dicsőítsd meg Fiadat, hogy Fiad is megdicsőítsen téged. Hatalmat adtál neki minden ember fölött, hogy mindenkinek, akit neki adtál, örök életet adjon. Az örök élet az, hogy ismerjenek téged, egyedül igaz Istent és akit küldtél, Jézus Krisztust. Én megdicsőítettelek téged a földön. A művet, amelynek elvégzését rám bíztad, végbezvittem. Most dicsőíts meg engem te, Atyám, magadnál, azzal a dicsőséggel, amelyben részem volt nálad, mielőtt a világ lett.

A tanítványok vetélkedése. Versengés is támadt köztük, hogy melyikük nagyobb. Ő azonban így szólt hozzájuk: « Az uralkodók zsarnokoskodnak népükön, s akik hatalmat gyakorolnak rajtuk, jótevőiknek hivatják magukat. Köztetek ne így legyen, hanem a legnagyobb legyen olyan, mint a legkisebb, és az elöljáró olyan, mint a szolga. Ki nagyobb: aki asztalnál ül, vagy aki fölszolgál? Ugye, az asztalnál ülő? Én mégis úgy vagyok köztetek, mint a szolga. Ti viszont kitartotok velem megpróbáltatásaimban. Ezért nektek adom az országot, mint ahogy Atyám nekem adta, hogy asztalomnál egyetek és igyatok országomban, és trónon ülve ítéljétek Izrael tizenkét törzsét. »

(Lk 22,1-30)

A lábmosás. Közel volt már húsvét ünnepe. Jézus tudta, hogy eljött az óra, amikor a világból vissza kell térnie az Atyához. Ekkor adta övéinek, akiket szeretett és a világban hagyott, szeretetének legnagyobb jelét.

A vacsora alkalmával történt. Az ördög már szívébe sugallta karióti Júdásnak, Simon fiának, hogy elárulja őt. Jézus tudta, hogy mindent kezébe adott az Atya, és hogy Istentől jött és Istenhez megy, mégis fölkelt a vacsorától, levette felsőruháját, fogott egy kendőt és maga elé kötötte. Aztán vizet öntött egy mosdótálba és mosni kezdte tanítványainak lábát, majd a derekára kötött kendővel megtörölte. Mikor Simon Péterhez ért, Péter tiltakozott: « Uram, te akarod megmosni az én lábamat? » Jézus így felelt: « Most még nem érted, amit teszek, de később majd megérted. » De Péter még jobban tiltakozott: « Az én lábamat meg nem mosod soha! » « Ha meg nem moslak, felelte Jézus, nem vagy közösségben velem. » « Uram, kiáltott Péter, akkor ne csak lábamat, hanem kezemet és fejemet is. » Jézus így szólt: « Aki megfürdött, annak csak lábát kell megmosni, akkor egészen tiszta lesz. Ti is tiszták vagytok, de nem mindnyájan. » Tudta ugyanis, ki árulja el, azért mondta: « Nem vagytok tiszták mindnyájan. »

A lábmosás tanulsága. Miután megmosta lábukat, fölvette felsőruháját, és újra leült. Azután így szólt: « Megértettétek, mit tettem veletek? Ti Mesternek és Úrnak hívtok engem. Jól teszitek: az vagyok. Ha tehát én, az Úr és Mester, megmostam lábatokat, nektek is mosnotok kell egymás lábát. Példát adtam nektek: Amint én tettem veletek, ti is úgy tegyetek. Bizony, bizony mondom nektek: Nem nagyobb a szolga uránál, sem a küldött küldőjénél. Boldogok vagytok, ha megértitek ezt és így is tesztek. »

(Jn 13,1-17)

Jézus az igazi szőlőtő. « Én vagyok az igazi szőlőtő, Atyám a szőlőműves. Minden szőlővesszőt, mely nem hoz gyümölcsöt bennem, lemetsz rólam, a gyümölcshozót pedig megtisztítja, hogy még többet teremjen. Ti már tiszták vagytok a tőlem kapott tanítás hatására. Maradjatok bennem, akkor én is bennetek maradok, Amint a szőlővessző sem tud gyümölcsöt hozni önmagától, ha nem marad a szőlőtőn, úgy ti sem, ha nem maradtok bennem. Én vagyok a szőlőtő, ti a szőlővesszők. Aki bennem marad és én őbenne, az bő termést hoz. Hiszen nélkülem semmit sem tehettek. Aki nem marad bennem,

Imádkozik az apostolokért. Kinyilatkoztattalak téged az embereknek, akiket e világból nekem adtál. Tieid voltak és nekem adtad őket. Tanításodat megtartották. Most már tudják, hogy minden, amit nekem adtál, tőled van. A tanítást, amit nekem adtál, átadtam nekik. Ők elfogadták és így valóban elismerték, hogy tőled jöttem, és elhitték, hogy te küldtél engem.

Értük könyörgök. Nem a világért könyörgök, hanem azokért, akiket nekem adtál. Tieid ők, — hiszen mindaz, ami az enyém, a tiéd, és ami a tiéd, az enyém, — és én megdicsőültem bennük. Én már nem vagyok a világban, de ők a világban vannak. Én hozzád megyek. Szent Atyám, tartsd meg őket nevedben, amelyet nekem adtál, hogy egyek legyenek, mint mi. Amíg velük voltam, én tartottam meg őket nevedben, amelyet nekem adtál. Megőriztem őket; senki más nem veszett el közülük, csak a kárhozat fia, hogy beteljesedjék az Írás. Most hozzád megyek, ezeket pedig elmondom a világon, hogy örömöm teljesen az övék legyen. Átadtam nekik tanításodat. A világ gyűlölte őket, mert nem e világból valók, amint én sem vagyok e világból. Nem azt kérem, hogy vedd el őket a világból, hanem hogy óvd meg őket a gonosztól. Hiszen nem e világból valók ők, amint én sem vagyok e világból. Szenteld meg őket az igazságban: a te igéd igazság. Amint te küldtél engem a világba, úgy küldöm én is a világba őket. Értük szentelem magamat, hogy ők is szentek legyenek az igazságban.

Imádkozik az Egyházért. De nemcsak értük könyörgök, hanem azokért is, akik szavukra hinni fognak bennem. Legyenek mindnyájan egyek. Amint te, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek egyek ők is mibennünk, és így elhiggye a világ, hogy te küldtél engem. Én átadtam nekik a dicsőséget, amit nekem adtál, hogy egyek legyenek, amint mi egyek vagyunk: én őbennük, te énbennem, hogy így tökéletesen egyek legyenek ők is. Ismerje meg ebből a világ, hogy te küldtél engem, és hogy szereted őket, amint engem szerettél. Atyám, akarom, hogy akiket nekem adtál, ott legyenek velem, ahol én vagyok, hogy lássák dicsőségemet, amit te adtál nekem, hiszen te szerettél engem a világ teremtése előtt.

Én igaz Atyám! A világ nem ismert meg téged. Én ismerlek téged, és így ők is megismerték, hogy te küldtél engem. Megismertettelek velük és meg is foglak ismertetni, hogy a szeretet, amellyel engem szeretsz, bennük legyen, és én őbennük. »

(Jn 17,1-26)

Jézus szenvedése

Jézus halálfélelme. Ezután kiment és szokása szerint az Olajfák hegyére tartott. Tanítványai követték. Mikor odaért, így szólt hozzájuk: « Imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek. » Aztán mintegy kőhajításnyira tovább ment és tédreborulva így imádkozott: « Atyám, ha lehetséges, vedd el tőlem ezt a kelyhet, de ne az én akaratom teljesedjék, hanem a tiéd. » Akkor megjelent egy angyal a mennyből és megerősítette. Majd halálfélelem vett erőt rajta, és még állhatatosabban imádkozott. Verejtéke mint megannyi vércsepp hullott a földre. Aztán abbahagyta imádságát és tanítványaihoz ment, de a

szomorúságtól kimerülten, alva találta őket. « Mit alusztok? — szólt rájuk; keljetek föl és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne essetek! »

Jézust elfogják. Még beszélt, amikor megjelent egy csapat. Júdás vezette, egy a tizenkettő közül. Jézushoz lépett és megcsókolta. Jézus erre megkérdezte: « Júdás, csókkal árulod el az Emberfiát? » Mikor tanítványai látták, hogy mi készül, így kiáltottak: « Uram, vágjunk közéjük karddal? » Egyikük máris rásujtott a főpap szolgájára és levágta jobb fülét. « Hagyjátok abba », szólt rájuk Jézus. Aztán megérintette a fülét és meggyógyította. Az ellene kivonuló főpapoknak, a templomőrség elöljáróinak és a véneknek pedig ezt mondta Jézus: « Mint valami rabló ellen, úgy vonultatok ki kardokkal és dorongokkal! Naphosszat együtt voltam veletek a templomban, mégsem emeltetek rám kezet. De ez a ti órátok: a sötétség hatalmáé. »

Péter tagadása. Akkor elfogták és a főpap házába kísérték. Péter messziről követte. Ott az udvar közepén tüzet raktak és körülülték. Péter is közéjük ült. Egy cselédlány meglátta, hogy ott ül a tűznél, szemügyre vette, és megjegyezte: « Ez is vele volt. » De ő tagadta: « Asszony, nem ismerem őt ». Röviddel ezután meglátta őt egy másik. « Te is közéjük tartozol », szólt rá. « Ember, tagadta Péter, nem tartozom közéjük. » Alig telt el egy óra, ismét bizonygatta valaki: « De bizony, ez is vele volt, hiszen galileai. » « Ember, tagadta Péter újra, nem tudom mit beszélsz. » Még beszélt, máris megszólalt a kakas. Az Úr erre megfordult és rátekintett Péterre. Péter visszaemlékezett, hogyan mondta az Úr: « Mielőtt ma a kakas szól, háromszor fogsz megtagadni engem. » Kiment és keserves sírásra fakadt.

Jézus a főtanács előtt. Az emberek, akik őrizték, csúfot úztek belőle és bántalmazták. Szemét bekötötték, (arcul ütötték) és így gúnyolták: « Találd el, ki ütött meg? » Aztán mindenféle szidalommal illették.

Amint megvirradt, összegyűltek a nép vénei, a főpapok és az írástudók, és gyülekezetük elé állították őt. « Ha te vagy a Messiás, szólították föl, mondd meg nekünk ». Ő azonban így felelt: « Ha állítom, nem hiszitek el. Ha kérdezlek titeket, nem feleltek (és nem engedtek szabadon). Mostantól fogva azonban az Emberfia a mindenható Isten jobbján fog ülni. » Erre egyhangúan közbevágtak: « Tehát te vagy az Isten fia? » « Én vagyok », felelte. « Mi szükségünk van még tanúkra, kiáltották, hiszen magunk hallottuk saját szájából. »

Jézus Pilátus előtt. Akkor fölkerekedett az egész gyülekezet és Pilátushoz kísérte őt. Ott vádolni kezdték. « Azt tapasztaltuk, mondták, hogy ez félrevezeti népünket, megtiltja, hogy adót fizessünk a császárnak, és a Messiáskirálynak mondja magát. »

Pilátus megkérdezte tőle: « Te vagy a zsidók királya? » « Én vagyok », felelte ő. Pilátus erre kijelentette a főpapoknak és a népnek: « Semmi vétket sem találok ebben az emberben. » De azok erősködtek: « Tanításával fölizgatja a népet egész zsidóföldön, Galileától kezdve idáig. »

Ennek hallatára Pilátus megkérdezte, hogy Galileából való-e. Amikor megtudta, hogy Heródes országából való, elküldte Heródeshez, aki azokban a napokban éppen Jeruzsálemben tartózkodott.

18. A turini lepel

A turini lepel egy 460 × 110 cm nagyságú halotti lepel. Története 1350-től ismert, amikor is Geoffroy de Charny átadta a leplet a Troyes melletti Lirey kanonokjainak. 1578-ban vitték Torinóba. Itt 1694-ben véglegesen a székesegyház Guarini-kápolnájában helyezték el.

A lepelbe szemmelláthatóan belenyomódott egy megkínzott és keresztre feszített férfi teste, arca. A vizsgálat azt mutatja, hogy a különböző adatok, « nyomok » meglepően megegyeznek az Evangéliumok adataival: Jézus megkínzásának és temetésének leírásával. Ezért a hagyomány Jézus halotti leplének tartotta, bár két rejtélyt nem tudtak megfejteni: — a lepel igen hosszú ideig « lappangott »: 1350-ig nincs semmi biztos adat; — milyen folyamat, « eljárás » alapján nyomódott a kép a lepelbe? Bár a tudományos vizsgálat megállapította, hogy nem lehet festésnek vagy a lepel és a test egyszerű érintkezésének eredménye.

A legújabban alaposabb tudományos vizsgálatnak vetették alá a turini leplet. Az eredmények és hipotézisek konvergenciája csak megerősíti a hagyományos feltevést: Krisztus halotti lepléről van szó; bár, természetesen, nincsenek (lehetnek-e egyáltalán?) perdöntő bizonyítékok.

A gyolcs mintegy harminc óráig takarhatta egy megkínzott ember holttestét. A kirajzolódó sebek az evangéliumok szenvedéstörténetét idézik fel: véres nyomok a koponya körül, összezúzott jobb arc, betört orr éle, szögekkel átfúrt csuklók és lábfejek, a tüdőből és a testet elborító számtalan sebből kiinduló hosszú vérnyom; sebhely a jobb vállon, amelyet a keresztfa harántgerendája dörzsölhetett ki; a térdek is sebesek. Az Arc valami « természetfeletti » szépséget és méltóságot sugároz. A lepel Emberének holtteste nem szenvedett rothadást, míg a lepelbe volt göngyölve: ennek semmi nyoma sincs. A szenvedő Krisztusról készült legszebb festmények sem lenyűgözőbbek, mint a képünkön látható Arc.

Jézus Heródes előtt. Jézus láttára Heródes igen megörült. Már régóta szerette volna őt látni, mert sokat hallott róla, és azt remélte, hogy valami csodát tesz szeme láttára. Hosszasan faggatta, de ő feleletre sem méltatta. Odajöttek a főpapok és az írástudók is és szüntelenül vádolták. Heródes akkor udvarával együtt gúnyt űzött belőle, csúfságból fehér ruhába öltöztette, aztán visszaküldte Pilátushoz. Aznap Heródes és Pilátus jóbarátok lettek, előbb ugyanis haragban voltak.

Jézus és Barabás. Pilátus ismét összehívta a főtanács tagjait és a népet, és így szólt hozzájuk: « Elém vezettétek ezt az embert, mint a nép lázítóját. Jelenlétetekben kihallgattam őt, de az ellene fölhozott vádak közül egyben sem találtam vétkesnek. Heródes sem, mert visszaküldte őt hozzám. Láthatjátok tehát, hogy semmit sem tett, amiért halálbüntetést érdemelne. Megfenyítem tehát, és szabadon bocsátom. »

Az ünnep napján szabadon kellett bocsátania egy (foglyot). Akkor az egész tömeg kiáltozni kezdett: « Pusztuljon ez! Bocsásd szabadon Barabást. » Azt a városban történt fölkelés és gyilkosság miatt vetették börtönbe. Pilátus ismét hozzájuk fordult, mert szabadon akarta bocsátani Jézust. De azok egyre kiáltoztak: « Keresztre, keresztre vele! » Harmadszor is megkérdezte: « De hát mi rosszat tett? Semmi vétket sem találok benne, amiért halálbüntetést érdemelne. Megfenyítem tehát és szabadon bocsátom. » De azok nem tágítottak, és hangos kiáltozással követelték, hogy feszítse keresztre. Lármájuk egyre erősödött. Pilátus erre úgy döntött, hogy eleget tesz követelésüknek. Szabadon bocsátotta azt, aki lázadás, fölkelés és gyilkosság miatt volt börtönben, Jézust pedig kiszolgáltatta akaratuknak.

A keresztút. Miközben elvezették, megállítottak egy bizonyos cirenei Simont, aki a mezőről jött, és rátették a keresztet, hogy vigye Jézus után. Nagy tömeg követte, köztük asszonyok is, akik siránkoztak és jajgattak miatta. Jézus ezekkel a szavakkal fordult hozzájuk: « Jeruzsálem leányai, ne miattam sírjatok, sírjatok inkább magatok és gyermekeitek miatt. Jönnek majd napok, amikor azt fogják mondani: Boldogok a magtalanok és az asszonyok, akik nem szültek és nem szoptattak! Akkor majd azt kiáltják a hegyeknek: Szakadjatok ránk! És a domboknak: Takarjatok el! Ha így tesznek a zöldellő fával, mi lesz a sorsa az elszáradtnak? »

Vittek vele két kivégzésre ítélt gonosztevőt is.

Jézust keresztre feszítik. Mikor arra a helyre értek, amelynek Koponyahely a neve, keresztre feszítették. Ugyanígy a gonosztevőket is, az egyiket jobbról, a másikat balról. Jézus akkor fölkiáltott: « Atyám, bocsáss meg nekik, mert nem tudják mit tesznek. » Azok pedig sorshúzással megosztoztak ruháin.

A nép bámészkodva állt ott, a főtanács tagjai pedig gúnyolódtak. « Másokat megszabadított, mondták, szabadítsa meg most önmagát, ha ő a Messiás, az Isten kiválasztottja. » A katonák is gúnyolták és elébe állva ecettel kínálták. « Ha te vagy a zsidók királya, mondták, szabadítsd meg magadat. » Feje fölé egy görög, latin és héber nyelven írt táblát tettek: « Ez a zsidók királya. »

Az egyik megfeszített gonosztevő káromolta: « Nem te vagy a Messiás? Szabadítsd meg hát magadat és minket is. » A másik ellenben feddő szavak-

kal rászólt: « Nem félsz az Istentől, hiszen te magad is ugyanazt a büntetést szenveded? Mi ugyan joggal szenvedjük tetteink méltó büntetését, de ez semmi rosszat sem tett. » Aztán hozzá fordult: « Jézus, emlékezzél meg rólam, amikor eljössz uralmaddal. » Erre ő így felelt: « Bizony mondom neked: ma velem leszel a paradicsomban. »

Jézus halála. A hatodik óra táján sötétség támadt az egész földön. A kilencedik óráig tartott. A nap elsötétedett, és a templom függönye középen kettéhasadt. Jézus akkor hangosan fölkiáltott: « Atyám, kezedbe ajánlom lelkemet. » Ezekkel a szavakkal kilehelte a lelkét.

A történtek láttára a százados Istent magasztalva mondta: « Ez az ember valóban igaz volt. » Az egész tömeg,amely ott volt e jelenetnél és szemtanúja volt a történteknek, mellét verve ment haza. Jézus ismerősei pedig, köztük az asszonyok is, akik Galileából kísérték el, távolabb állva szemlélték mindezt.

Jézust sírba helyezik. Volt egy József nevű tanácsos, derék és igaz ember, aki Arimateából, Judea egy városából származott, és maga is várta Isten országát. Ez nem értett egyet határozatukkal és eljárásukkal. Bement Pilátushoz és elkérte Jézus testét. Aztán levette, lepelbe takarta és egy sziklasírba helyzte, amelybe még senkit sem temettek. Készület napja volt, és már égtek a szombati fények. Vele mentek a Galileából jött asszonyok is, hogy lássák a sírt, s hogy hogyan temetik el testét. Hazatértükben illatszereket és illatos olajat vásároltak. A szombatot azonban a törvény szerint nyugalomban töltötték.

(Lk 22,39—23,56)

9. JÉZUS FELTÁMADÁSA ÉS MEGDICSŐÜLÉSE

Jézust az Atya igazolta azzal, hogy föltámasztotta halottaiból és maga mellé ültette a dicsőségben. Az őskeresztény igehirdetésnek ez lesz egyik központi témája: Jézust az Atya mindenek Urává tette (vö. 1Kor 15 és Fil 2). Az evangéliumok « diszkréten » mondják el az üres sír megtapasztalását és a « választott tanúk » találkozásait a feltámadott Jézussal. Jézus feltámadása beíródik a történelembe, de azon túl is is mutat: misztérium. A föltámadás tényét (« lefolyását ») nem tapasztalhatta senki, hiszen nem Jézus holttestének megelevenedéséről volt szó. Jézus a feltámadással új létrendbe lépett át (nem úgy, mint a naimi ifjú vagy Lázár, akik újra meghaltak). De az apostolok biztos meggyőződéssel hirdették a Lélek erejében, hogy Jézus él, mert találkoztak a hitben a Feltámadottal, aki jelen van az Egyházban, akivel főleg az Írások olvasásakor és az eukarisztikus kenyértörésben (szentmisében) találkozhatunk.

Jézus föltámadása

Péter és János a sírnál. A hét első napján, amikor még sötét volt, Mária Magdolna kiment a sírhoz. Észrevette, hogy a követ elmozdították a sírtól. Elfutott Simon Péterhez és a másik tanítványhoz, akit Jézus szeretett, és jelentette nekik: « Elvitték az Urat a sírból, és nem tudjuk, hova tették. »

Erre Péter és a másik tanítvány elindult és a sírhoz sietett. Együtt futott mind a kettő. A másik tanítvány gyorsabban futott, mint Péter, és hamarabb ért a sírhoz. Behajolt és meglátta a gyolcsokat, de nem ment be. Nem sokkal utána odaért Simon Péter is, bement a sírba, és ő is látta az otthagyott gyolcsokat, meg a kendőt, mellyel fejét takarták be. Ez nem a gyolcs közt volt, hanem külön összehajtva más helyen. Akkor bement a másik tanítvány is, aki először ért a sírhoz. Látta és hitt. Eddig ugyanis még nem értették meg az Írást, amely szerint föl kellett támadnia halottaiból. A tanítványok aztán hazamentek.

Jézus megjelenik Mária Magdolnának. Mária ott állt a sír mellett és sírt. Amint így sírdogált, egyszercsak lehajolt (és betekintett) a sírba. Látta, hogy ott, ahol Jézus teste feküdt, két fehérruhás angyal ül, az egyik fejnél, a másik lábnál. Azok megszólították: « Asszony, miért sírsz? » « Elvitték Uramat, felelte, és nem tudom hová tették. » Ezekkel a szavakkal hátratekintett és észrevette, hogy ott áll Jézus, de nem tudta, hogy Jézus az. Jézus megkérdezte: « Asszony, miért sírsz? Kit keresel? » Abban a hiszemben, hogy a kertész az, így felelt: « Uram, ha te vitted el, mondd meg, hová tetted, hogy magammal vihessem. » Jézus erre nevén szólította: « Mária! » Az feléje fordult és zsidó nyelven csak ennyit mondott: « Rabboni » — vagyis Mester. Jézus így szólt: « Engedj el! Még nem mentem föl Atyámhoz. Menj most testvéreimhez és vidd hírül nekik: Fölmegyek az én Atyámhoz és a ti Atyátokhoz, az én Istenemhez és a ti Istenetekhez. » Mária Magdolna elment és hírül adta a tanítványoknak: « Láttam az Urat és ezt mondta nekem. »

Jézus megjelenik az apostoloknak. Estefelé, még a hét első napján együtt voltak a tanítványok, zárt ajtók mögött, mert féltek a zsidóktól. Akkor eljött Jézus, közéjük lépett és így szólt hozzájuk: « Békesség nektek! » E szavakkal megmutatta nekik kezét és oldalát. Az Úr láttára öröm fogta el a tanítványokat. « Békesség nektek! » — ismételte. « Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket. » E szavak után rájuk lehelt és folytatta: « Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyert, akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad. »

Jézus megjelenik Tamásnak. Tamás, melléknevén Didimusz, egy a tizenkettő közül, nem volt velük, mikor eljött Jézus. A tanítványok azonban megmondták neki: « Láttuk az Urat. » De ő kételkedett: « Hacsak nem látom kezén a szegek nyomát és ujjammal a szegek helyét nem érintem, kezemet pedig oldalába nem teszem, nem hiszem. »

Nyolc nap múlva ismét együtt voltak a tanítványok, és Tamás is velük. Az ajtók zárva voltak. Eljött Jézus és e szavakkal lépett közéjük: « Békesség nektek! » Aztán Tamáshoz fordult: « Tedd ide ujjadat és nézd a kezemet. Nyújtsd ki kezedet s tedd az oldalamba. És ne légy hitetlen, hanem hivő. » Tamás fölkiáltott. « Én Uram, én Istenem! » Jézus csak ennyit mondott: « Azért hiszel (Tamás), mert látsz engem? Boldog, aki nem lát és mégis hisz. »

Jézus még sok más csodát művelt tanítványai szeme láttára, de azokat nem írtam meg ebben a könyvben. Ezeket viszont azért írtam, hogy higgyétek: Jézus a Messiás, az Isten Fia, és hogy a hit által életetek legyen benne.

(Jn 20,1-31)

Az emmauszi tanítványok. Ketten közülük még aznap egy Emmausz nevű faluba mentek, amely Jeruzsálemtől hatvan stádiumnyira fekszik. Közben beszélgettek mindarról, ami történt. Miközben így beszélgettek és tanakodtak, egyszer csak maga Jézus közeledett és csatlakozott hozzájuk. De szemük el volt takarva, hogy föl ne ismerjék. Megszólította őket: « Miről társalogtok itt az úton? » Erre szomorúan megálltak. Egyikük, akit Kleofásnak hívtak, hozzá fordult: « Te vagy az egyetlen idegen Jeruzsálemben, aki nem tudja, mi történt ott ezekben a napokban? » « Micsoda? » — kérdezte. « A názáreti Jézus esete, felelték, aki szóban és tettben nagyhatású próféta volt Isten és az egész nép előtt. Főpapjaink és elöljáróink halálra ítélték és keresztre feszítették. Mi viszont azt reméltük, hogy ő fogja megváltani Izraelt. De ma már harmadnapja annak, hogy ez történt. Igaz, hogy néhány közénk tartozó asszony megzavart minket. Hajnalban a sírnál voltak, de nem találták a testét. Azzal a hírrel tértek vissza, hogy angyalok jelentek meg nekik, akik azt állították, hogy él. Társaink közül néhányan a sírhoz mentek és úgy találtak mindent, ahogy az asszonyok mondták. Őt magát azonban nem látták. » Erre ő így szólt: « Ti oktalanok, milyen nehezen hiszitek mindazt, amit a próféták jövendöltek! Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe? » Aztán Mózesen kezdve valamennyi prófétánál megmagyarázta, ami az Írásokban róla szól.

Közben odaértek a faluhoz, ahová tartottak. Úgy tett, mintha tovább akart volna menni. De azok marasztalták: « Maradj velünk, kérték, mert esteledik, és már lemenőben van a nap. » Betért tehát, hogy velük maradjon. Mikor asztalhoz ültek, kenyeret vett kezébe, megáldotta, megtörte és odanyújtotta nekik. Erre megnyílt szemük, és fölismerték. De ő eltűnt előlük. « Ugye lángolt a szívünk, mondták egymásnak, mikor útközben beszélt hozzánk és kifejtette az Írásokat? »

Még abban az órában útrakeltek, és visszatértek Jeruzsálembe. Ott egybegyűlve találták a tizenegyet és társaikat. Azok ezzel fogadták őket: « Az Úr valóban föltámadt, és megjelent Simonnak. » Erre ők is elbeszélték, ami az úton történt, és hogy hogyan ismerték föl a kenyértörésnél.

(Lk 24,13-35)

Búcsúbeszéd. Aztán így szólt hozzájuk: « Ez az, amit mondtam nektek, amikor még veletek voltam: Be kell teljesülnie mindannak, amit Mózes törvényében, a prófétáknál és a zsoltárokban megjövendöltek rólam. » Akkor megnyitotta elméjüket, hogy megértsék az Írásokat. Majd így folytatta: « Meg volt tehát írva, hogy a Messiásnak szenvednie kell és harmadnapon halottaiból föl kell támadnia. Nevében megtérést és bűnbocsánatot kell hirdetni, Jeruzsálemtől kezdve, minden népnek. Ti tanúi vagytok ezeknek. Én pedig elküldöm rátok Atyám megígért ajándékát. Maradjatok a városban, amíg erő nem tölt el a magasságból titeket. »

Jézus mennybemenetele. Ezután kivezette őket Betánia közelébe és kezét fölemelve megáldotta őket. Áldás közben eltávozott tőlük, és fölment a mennybe. Azok leborulva imádták. Aztán nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe. Állandóan ott voltak a templomban, dicsérték és magasztalták Istent.

(Lk 24,44-53)

19. Jeruzsálem: Olajfák hegye (helikopterről)

Középütt a Pater Noster temploma; alább a Mennybemenetel épülete. Fent a háttérben Betfage, ahol a Jézus által elküldött két tanítvány a szamárcsikót találta az Úr ünnepélyes bevonulásához, a szenvedés előtti napokban (Mt 21,1-9). A Pater Noster templomot 1875-ben építették egy sokkal régebbi templom romjaira. Lukács 11,1 alapján egy régi hagyomány azt tartotta, hogy Jézus nem messze az Olajfák hegyétől eső helyen tanította meg tanítványainak a Miatyánkot, mivel a megelőző szakaszban (Lk 10,38-42) arról van szó, hogy Jézus Betániában időzik.

« Ezután kivezette őket Betánia közelébe és kezét fölemelve megáldotta őket. Áldás közben eltávozott tőlük és fölment a mennybe. Azok leborulva imádták. Aztán nagy örömmel visszatértek Jeruzsálembe » (Lk 24,50-52).

« Ezután az Olajfák hegyéről, amely egy szombatjárásnyira fekszik, visszatértek Jeruzsálembe. Amint megérkeztek, fölmentek az emeleti terembe. Itt aztán együtt maradtak... Az asszonyokkal, Máriával, Jézus anyjával és testvéreivel együtt egy szívvel-lélekkel, állhatatosan imádkoztak » (Csel 1,12-14).

20. Damaszkusz: a Keleti Kapu

Damaszkusz, Szíria fővárosa az antik világ virágzó központja volt. A Keleti Kapu egyik ősi római kapuja; az arabok is megőrizték (arabul: *Bab esh-Sharqi*) és többször restaurálták. Saul errefelé tartott, amikor az Úr megjelent neki, és kegyelme villámfényével elvakította (Csel 9,1-9). A Keleti Kaputól indult az Egyenes-utca; innen nem messze lakott Ananiás, akinél Saul-Pál visszanyerte látását.

« Élt akkor Damaszkuszban egy Ananiás nevű tanítvány. Az Úr látomásban megszólította őt: 'Ananiás!' 'Itt vagyok, Uram', felelte. Az Úr ekkor ezt az utasítást adta neki: 'Azonnal menj el az ún. Egyenes-utcába. Júdás házában keress föl egy Saul nevű tarzusi férfit, most éppen imádkozik. Az (Saul) látomásban megpillantott akkor egy Ananiás nevű férfit, amint belép és ráteszi kezét, hogy visszanyerje látását » (Csel 9, 10-12).

Jézus mennybemenetelétől a Szentlélek eljöveteléig

Lukács evangélista, az Apostolok Cselekedeteinek szerzője mintegy folytatja Jézus « történetét », amikor a Lélek által létrehozott első keresztény közösségek életéről, az apostolok (elsősorban is Péter és Pál) működéséről beszámol. Az Egyház születésének és elterjedésének történetével a következő fejezet szemelvényei foglalkoznak.

Jézus mennybemenetele. Egy alkalommal, amikor együtt voltak, meghagyta nekik, hogy ne távozzanak el Jeruzsálemből, hanem várjanak az Atya ígéretére. « Erről hallottatok tőlem, mondta: János csak vízzel keresztelt, ti azonban néhány nap múlva Szentlélekkel keresztelkedtek meg. » Erre az egybegyűltek megkérdezték tőle: « Uram, tehát mostanában állítod helyre Izrael országát? » Ő azonban így válaszolt: « Az Atya saját tetszése szerint határozta meg a megfelelő időpontot, nem rátok tartozik ennek ismerete. De mikor a Szentlélek leszáll rátok, erőben részesültök, úgyhogy tanúságot tesztek majd tőlam Jeruzsálemben, meg egész Judeában és Szamariában, sőt egészen a föld végső határáig. »

E szavak után szemük láttára fölemelkedett, és felhő takarta el őt szemük elől. Miközben merően nézték, miként száll az égbe, egyszerre csak két fehérruhás férfi termett mellettük. « Galileai férfiak, szólították meg őket, mit álltok itt égre emelt szemekkel? Ez a Jézus, aki közületek fölment a mennybe, úgy jön el ismét, hogy szemetek láttára mennybe szállt. »

Ezután az Olajfák hegyéről, amely Jeruzsálemtől egy szombat járásnyira fekszik, visszatértek Jeruzsálembe. Amint megérkeztek, fölmentek az emeleti terembe. Itt aztán együtt maradt Péter és János, Jakab és András, Fülöp és Tamás, Bertalan és Máté, Jakab Alfeus fia és a buzgó Simon, s végül Júdás, Jakab testvére. Mindezek az asszonyokkal, Máriával Jézus anyjával és testvéreivel együtt egy szívvel-lélekkel, állhatatosan imádkoztak.

(Csel 1,4-14)

Szent Pál még az evangéliumok megírása előtt Krisztus feltámadásának kétségbevonhatatlan bizonyosságára alapozza a mi feltámadásunkat (1*Kor* 15, 12*kk*). « *Ha Krisztus nem támadt föl, semmit sem ér a hitetek, mert még bűneitekben vagytok... Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szánalomra méltóbbak vagyunk minden embernél. Ám Krisztus föltámadt halottaiból, mint a holtak zsengéje. Egy ember által jött a halál, egy ember által jön a holtak föltámadása is...* » (1*Kor* 15,17-21).

Krisztus feltámadása összetett esemény: misztérium. Bár a legnagyobb mértékben valóságos, nem történelmi esemény olyan értelemben, mintha a mindennapi tapasztalat körébe esne. A tény valamiképpen beíródik a történelembe: üres sír, jelenések, apostolok tanúságtétele; de ugyanakkor túl is mutat rajta: a hit titka. Hiszen Jézus a megdicsőüléssel — halála pillanatától kezdve — más létrendbe, az isteni valóságba lépett át testestől-lelkestől.

A húsvéti misztérium egyetlen valóság: Krisztus átmenete az Atyához. Jézus mihelyt kilép a halál birodalmából, belép az örök életbe. Az Apostolok Cselekedetei érzékletesen fejezi ki a megdicsőülést a mennybemenetel leírásával. Ez azt jelenti, hogy a csodálatos « leereszkedések », jelenések után Jézus végleg elszakad a földtől, vagyis végleg visszavonja érzékelhető jelenlétét, és ezentúl már a Szentlélek erejével lesz jelen hívei közösségében. Újra majd csak a Parúziában, a világvégi eljövetelkor mutatkozik meg érzékletesen, amikor ítél élők és holtak felett. Feltámadásával nekünk is megnyitotta azt az új világot, amelybe Ő végleg belépett « mint a holtak zsengéje », « mint elsőszülött a halottak közül ».

2. AZ ŐSEGYHÁZ ÉS AZ ELSŐ KERESZTÉNY KÖZÖSSÉGEK

Láttuk, hogy Jézus emberi történelmünkhöz tartozik. Palesztinában született, élt, hirdette Isten országát. Mindenkinek közvetítette az üdvösség örömhírét. Poncius Pilátus római helytartó alatt keresztre feszítették. De ezzel nem fejeződött be története. Feltámadt: isteni hatalommal elküldte tanítványait, hogy a Lélek erejében hirdessék az örömhírt minden népnek; tegyenek tanúságot Róla a föld legszélső határáig (Mt 28,16-20; *Csel* 1,4-8).

Az apostolok — a feltámadt Krisztus tanúi — valóban szétszélednek a pünkösdi esemény után, és csakhamar a Földközi-tenger különböző tájain hirdetik Krisztus halálát és feltámadását, a Lélek erejében az Úr tanítványaivá tesznek zsidókat és pogányokat (« görögöket »): keresztelnek, és lehívják (kézrátétellel) a Szentlelket; megalakítják az első egyházi közösségeket. Minderről Lukács evangélista számol be az Apostolok Cselekedetei *könyvében. Péter apostol mellett a Saulból lett Pál a könyv főszereplője. A következőkben ebből közlünk* szemelvényeket.

Ezeket a szakaszokat olvasva láthatjuk az első keresztények lelkes és örömben gyümölcsöző hitét. Megvallják, hogy Jézus a Krisztus (Messiás), az Isten Fia, az emberek egyetlen Üdvözítője. Szent Pál aztán gazdag teológiai tartalmú leveleiben jobban is kifejti az ősi hitvallásokat, Jézus Krisztus titkát és a szentháromságos Isten üdvözítő művét. A Lélek szeretettel tölti el az első közösségeket, amelyeket az egy hit és az Eukarisztiában (« kenyértörésben ») való közös részesedés egy szívvé — egy lélekké forraszt. A Lélektől eltelve szívesen vállalják az ültöztetést is Jézus nevéért.

1. A pünkösdi esemény

Korábban (I/4) már leírtuk a pünkösdi esemény hatásait, amelyeket Lukács szemléletesen érzékeltet: a szél a Lélek szellemi természetét, a lángnyelvek a « nyelvek » adományát jelképezik stb. A zsidó pünkösd (ötven nappal húsvét után) előbb aratási ünnep volt, majd a Sinai hegyen kötött szövetség emlékünnepe lett (vö. Kiv 19-20. és 24. fejezetek).

Péter apostol pünkösdi beszéde jó példa az őskeresztény igehirdetésre, az ún. *kerigmára.* Csel öt ilyen beszédet közöl Pétertől (2,14-39; 3,12-26; 4,9-12; 5,29-32; 10, 34-43) és egyet Páltól (13,16-41). Középpontjában a Jézus haláláról és feltámadásáról szóló tanúságtétel áll. Ehhez kapcsolódnak bizonyos részletek Jézus kündetéséről: Keresztelő János előre hirdeti, tanít és csodákat tesz; majd a halál és feltámadás elmondása után a jelenésekről, illetve a Lélek kiáradásáról szóló híradás. Mindezt a prédikáció nagyobb összefüggésbe állítja: ószövetségi jövendölések és a jövő távlatai: a messiási idők eljövetele, zsidók és pogányok felszólítása a megtérésre, hogy siettessék Krisztus dicsőséges eljövetelét. Az *evangéliumok* tulajdonképpen az őskeresztény igehirdetésnek a szkémáját fejtik ki.

A Lélek kiáradását előre hirdették a próféták (Ez 36,27k); pünkösdkor a messiási idők teljesednek be Jóél (3,1-5) és a zsoltárok (16,8-11; 110,1) szerint. Csel jelképesen írja le a Szentlélek ajándékait, amelyekkel egyébként az Újszövetség más könyveiben is találkozunk, főleg Pál leveleiben (pl. 1Kor 12,4kk). Ezek az ajándékok vagy *karizmák*: a nyelvek adománya, csodatevő erő, prófétálás, bölcsesség, bátorság és biztosság Krisztus hirdetésében és megvallásában a nehézségek közepette. Csel-ben azt látjuk, hogy a Lélek mindig jelen van, amikor az apostolok valamilyen fontos döntést hoznak (pl. a pogányok felvétele az egyházba, vagy a jeruzsálemi zsinat). De a keresztségben is megkapják a Lelket a hivők, és a bűnök bocsánatát is Ő adja. Szent Pál azt hirdeti (1Kor 13), hogy a legnagyobb karizma a szeretet ajándéka.

A Szentlélek eljövetele. Mikor elérkezett pünkösd napja, mindnyájan együtt voltak ugyanazon a helyen. Hirtelen, mintha csak heves szélvész közeledett volna, zaj támadt az égből és egészen betöltötte a házat, ahol összegyűltek. Majd pedig szétoszló, tüzes nyelvek lobbantak föl előttük és leereszkedtek mindegyikükre. Valamennyien elteltek Szentlélekkel és különféle nyelveken kezdtek beszélni, úgy, amint a Szentlélek szólásra indította őket.

Ezidőtájt az ég alatt található mindenféle nemzetből tartózkodtak istenfélő zsidók Jeruzsálemben. Mikor ez a zaj támadt, tömeg verődött össze és megzavarodott, mivel ki-ki tulajdon nyelvén hallotta beszélni őket. Meglepődtek és álmélkodva mondták: « Ugye ezek, akik itt beszélnek, mindnyájan Galileából valók? Hogyan hallhatja akkor mindegyikünk saját anyanyelvét? Mi pártusok, médek, elamiták, Mezopotámia, Júdea, Kappadócia, Pontus, Ázsia, Frigia, Pamfilia, Egyiptom és Libia cirenei körzetének lakói, mi római zarándokok, zsidók és prozeliták, krétaiak és arabok: halljuk, hogy a mi nyelvünkön hirdetik Isten csodás tetteit. » Ámultak-bámultak valamennyien és kérdezgették egymástól: « Ugyan mi lehet ez? » Mások meg gúnyosan megjegyezték: « Teleitták magukat édes borral! »

Szent Péter pünkösdi beszéde. Péter erre a többi tizenegytől körülvéve előlépett és emelt hangon ezt a beszédet intézte hozzájuk: « Zsidó férfiak és Jeruzsálem minden lakója! Vegyétek tudomásul és figyelemmel hallgassátok szavamat! Nem részegek ezek, ahogy azt ti gyanítjátok, hiszen a napnak harmadik órájában vagyunk, hanem ez az, amit megmondott Jóél próféta:

Így szól az Isten:
Ez történik majd az utolsó napokban:
Szétárasztom minden emberre Lelkemet,
Fiaitok és lányaitok prófétálni fognak,
Az ifjak látomásokat látnak,
S álmokat álmodnak a vének.
Még szolgáimra és szolgálóimra is
Kiárasztom Lelkemet azokban a napokban,
Hogy prófétai szót hallassanak.
Csodákat támasztok fönn az égben
És jeleket lenn a földön:
Vért és tüzet és gomolygó füstöt.
A nap árnyékba, a hold vérbe borul
Mielőtt az Úr napja elérkezik,

Az a nagy és nyilvánvaló.
És mindenki üdvözülni fog,
Aki segítségül hívja az Úr nevét.

Izraelita férfiak, hallgassátok meg ezt az állításomat: A názáreti Jézust Isten igazolta előttetek azokkal a hatalmas csodákkal és jelekkel, amelyeket — mint ti is tudjátok — ő általa művelt köztetek. Ezt a férfit Isten elhatározott rendelése és előretudása kiszolgáltatta nektek, s ti istentelenek keze által keresztre feszítettétek és meggyilkoltátok. Isten azonban föloldozta a halál bilincseit és föltámasztotta őt. Lehetetlen is volt, hogy a halál fogvatartsa, hiszen Dávid így jövendöl vele kapacsolatban:

Szemem előtt az Úr mindenkoron,
Nem inghatok meg: ő áll jobbomon.
Hát szívem örvend, nyelvem énekel,
És testem is békében nyugszik el.
Pokolnak lelkem, mert nem engeded,
Nem hagyod rothadásra szentedet.
Az élet útját mutatod meg nékem,
És eltöltesz orcád előtt gyönyörűséggel.

Testvéreim! Pátriárkánkról, Dávidról nyíltan beszélhetek előttetek. Ő meghalt, eltemették, és sírja mind a mai napig látható nálunk. Mivel azonban próféta volt, ismerte Istennek számára esküvel tett ígéretét: az ő utódaiból ültet majd valakit trónjára. Ezért a jövőbe látva a Messiás föltámadásáról mondta, hogy sem az alvilágban nem marad, sem testét nem éri rothadás. Ezt a Jézust támasztotta föl az Isten: ennek mi mindannyian tanúi vagyunk. Miután tehát fölszállt az Isten jobbjára, elnyerte az Atyától, majd pedig kiárasztotta a megígért Szentlélek. Ez az, amit ti láttok és hallotok. Hiszen nem Dávid szállt föl az égbe, s mégis azt mondja:

Mondá az Úr az én Uramnak:
Jobbom felől foglalj helyet,
Míg lábad alá zsámolyul alázom
Valamennyi ellenségedet.

Tudja meg tehát Izrael egész háza teljes bizonyossággal, hogy Isten Úrrá és Messiássá tette azt a Jézust, akit ti keresztre feszítettetek. »

Ennek hallatára fajdalom járta át szívüket. « Mit tegyünk hát, testvérek? » — fordultak Péterhez és a többi apostolhoz. « Tartsatok bűnbánatot, felelte Péter, és keresztelkedjék meg mindegyiktek Jézus Krisztus nevében bűneitek bocsánatára. Ezzel elnyeritek a Szentlélek ajándékát. Az ígéret ugyanis nektek és gyermekeiteknek szól, valamint azoknak, akik távol vannak ugyan, de akiket meghív magához Urunk Istenünk. » Számos egyéb szóval is biztatta és buzdította őket: « Meneküljetek ki e gonosz nemzedék közül. » Erre azok, akik hajlottak szavára, megkeresztelkedtek. Aznap mintegy háromezer lélek csatlakozott hozzájuk.

(Csel 2,1-41)

2. Az apostolok tanúságtétele

Lukács leírja a pünkösdi Lélek hatását: a jeruzsálemi hívek szívét-lelkét eggyé forrasztotta. Szeretetükkel és örömükkel tanúskodtak arról, hogy Jézus tanítványai.

A jeruzsálemi hívek élete. Ezek állhatatosan kitartottak az apostolok tanításában és közösségében, a kenyértörésben és az imádságban. Szent félelem fogott el mindenkit, mert az apostolok által számos csodajel történt (Jeruzsálemben, és általános félelem uralkodott). A hívek mind összetartottak és mindenük közös volt. Birtokaikat eladták, és az árát szétosztották kinek-kinek szükségéhez mérten. Egy szívvel-lélekkel mindennap állhatatosan megjelentek a templomban. A kenyértörést házankint végezték, és örvendezve, tiszta szívvel fogyasztották el eledelüket. Magasztalták Istent, és az egész nép szeretetében álltak. Az Úr pedig napról napra növelte az üdvösségre rendeltek számát.

(Csel 2,42-47)

Péter és János a béna koldus meggyógyítása kapcsán tanúságot tesz Jézusról. A Főtanács előtt is hirdetik, hogy nincs más név Jézusén kívül, amelyben az emberek üdvözülhetnének. — Péter templomi beszéde ismét jó példa az őskeresztény igehirdetésre.

A béna koldus csodás gyógyulása. Péter és János egyszer a kilencórai imádság idején a templom felé tartott. Éppen akkor egy bénán született embert vittek arra. Ezt mindennap odatették a templomnak úgynevezett Ékes-kapujához, hogy a templomba menőktől alamizsnát kérjen. Amikor meglátta Pétert és Jánost, amint éppen bemenőben voltak a templomba, alamizsnát kért tőlük. Péter, Jánossal együtt, rátekintett és így szólt: « Nézz ránk! » Erre az feléjük fordult, remélve, hogy kap tőlük valamit. Péter azonban ezt mondta neki: « Aranyom, ezüstöm nincs, de amim van, neked adom: a názáreti Jézus Krisztus nevében (kelj föl és) járj! » Ezzel jobb kezével megragadta és fölsegítette, mire annak tüstént erő szállt a lábába és izületeibe, úgyhogy fölugrott és járni kezdett. Velük együtt bement a templomba, s ide-oda járkálva és ugrándozva dicsérte az Istent. Az egész nép látta, hogy jár és Istent magasztalja. Mikor pedig ráismertek, hogy ő az, aki alamizsnáért koldulva üldögélt a templom Ékes-kapujánál, nem tudták, hová legyenek a csodálkozástól amiatt, ami vele történt.

Szent Péter templomi beszéde. Mivel nem tágított Péter és János mellől, az egész nép mintegy lenyügözve köréjük gyűlt az úgynevezett Salamon-tornácba. Péter ennek láttára így kezdett beszélni a néphez:

« Izraelita férfiak! Ugyan miért csodálkoztok ezen, vagy miért bámultok ógy ránk, mintha saját hatalmunkkal vagy szentségünkkel értük volna el, hogy ez az ember járni tudjon? Ábrahám, Izsák, Jákob Istene, atyáink Istene megdicsőítette szolgáját Jézust, akit ti kiszolgáltattatok és megtagadtatok Pilátus előtt, noha ez szabadon akarta bocsátani. Megtagadtátok a Szentet és Igazat. Egy gyilkos szabadonbocsátását kértétek, az élet szerzőjét pedig megöltétek. Isten azonban föltámasztotta őt halottaiból: ennek mi tanúi vagyunk. S mivel mi hiszünk benne, azért adott az ő segítségül hívása erőt

ennek az embernek, akit láttok és ismertek; a tőle származó hit adta meg neki ezt az ép egészséget mindnyájatok szeme láttára.

De tudom, testvérek, hogy tudatlanságból cselekedtetek, amint elöljáróitok is. Isten azonban ily módon vitte végbe azt, amit az összes próféták által már előre hirdetett, tudniillik, hogy Fölkentje szenvedni fog. Tartsatok hát bűnbánatot és térjetek meg, hogy Isten eltörölje bűneiteket, elérkezzék az Úrtól a megenyhülés ideje, és elküldje Jézust, a számotokra előrerendelt Messiást. Őt a mennynek kell befogadnia egészen a nagy megújulás koráig, melyről Isten már réges-rég beszélt szent prófétái által. Mózes megmondta ugyanis: Urunk Istenünk hozzám hasonló prófétát támaszt majd nektek testvéreitek közül. Hallgassatok rá mindabban, amit majd mond nektek. Mindazokat pedig, akik nem hallgatnak erre a prófétára, közösítsék ki a népből. Az összes próféta Sámueltől kezdve, és aki csak ő utána szólt, szintén ezeket a napokat hirdette. Ti vagytok a prófétáknak és annak a szövetségnek fiai, amelyet Isten atyáinkkal kötött, mikor így szólt Ábrahámhoz: A te utódaid által részesül áldásban a föld minden nemzetsége. Isten szolgájának föltámasztása után először hozzátok küldte el őt, hogy áldástokra váljék, ha mindegyiktek megtér gonoszságából. »

(Csel 3,1-26)

Péter és János a főtanács előtt. Még beszéltek a néphez, mikor a papok, a templomőrség parancsnoka és a szadduceusok odamentek hozzájuk. Rossz néven vették ugyanis, hogy tanítják a népet, és Jézus példájával a halálból való föltámadást hirdetik. Letartóztatták tehát, s mivel már esteledett, másnapig őrizetbe helyezték őket. A beszéd hallgatóságából pedig sokan hivők lettek, úgyhogy a férfi hívek száma elérte az ötezret.

Másnap összegyűltek Jeruzsálem elöljárói, vénei és írástudói, meg Annás főpap is, valamint Kaifás, János és Sándor, s mindenki, aki a főpapi osztályhoz tartozott. Előállították és faggatni kezdték őket: « Micsoda hatalommal, vagy kinek a nevében tettétek ezt? » Ekkor Péter Szentlélekkel telve így válaszolt: « Népünk elöljárói és ti vének (halljátok)! Ha ma egy nyomorékon gyakorolt jótett miatt azért hallgattok ki minket, hogy vajon mitől is gyógyult meg, hát tudjátok meg ti mindnyájan és Izrael egész népe, hogy annak a názáreti Jézus Krisztusnak segítségével áll ez itt előttetek egészségesen, akit ti keresztre feszítettetek, de akit Isten föltámasztott halottaiból. Ő az a kő, amelyet ti, az építők elvetettetek, de mégis szegletkővé lett. Nincsen üdvösség senki másban, mert nincs más senki az emberek közt az ég alatt, akiben üdvözülnünk lehetne. »

Amikor látták Péter és János bátor szókimondását, s megtudták, hogy írástudatlan és tanulatlan emberek, meglepődtek. Fölismerték, hogy Jézus kíséretébe tartoztak. Mivel azonban a meggyógyított embert is mellettük látták, semmi ellenvetést sem tehettek. Kiküldték tehát őket a gyűlésteremből, s aztán így tanakodtak: « Mitévők legyünk ezekkel az emberekkel? Hiszen Jeruzsálem minden lakója tudja, s nem is tagadhatjuk, hogy nyilvánvaló csoda történt általuk. De hogy még inkább el ne terjedjen híre a nép között, fenyegessük meg őket, hogy ne beszéljenek többé senkinek se erről

az emberről. » Ezután behivatták őket s megparancsolták, hogy egyáltalán ne beszéljenek és ne tanítsanak Jézus nevében. Erre Péter és János így válaszolt: « Magatok ítéljétek meg, Isten előtt helyes volna-e inkább rátok hallgatni, mint az Istenre? Mi nem hallgathatunk arról, amit láttunk és hallottunk! » Erre újabb fenyegetések közt a népre való tekintettel szabadon bocsátották őket, mert semmi jogcímet sem találtak megbüntetésükre. Mindenki dicsőítette ugyanis Istent a megtörtént esemény miatt, hiszen több mint negyven éves volt az ember, akivel ez a csodás gyógyulás történt.

A hívek hálaadása és áldozatos élete. Kiszabadulásuk után övéikhez mentek és hírül vitték, hogy mi mindent mondtak nekik a főpapok és a vének. Ennek hallatára azok egy szívvel-lélekkel fölfohászkodtak Istenhez ezekkel a szavakkal: « Urunk, Te alkottad az eget és a földet, meg a tengert s mindazt ami bennük van. Te így szóltál a Szentlélek által Dávid szolgád ajkával:

Miért, hogy a nemzetek háborognak?
Hívságokon a népek miért agyarognak?
Fölkelnek a földnek királyai,
Ar Úr ellen s az ő Fölkentje ellen
A fejedelmek összetanakodnak.

Valóban e városban egybegyűltek fölkent szent szolgád, Jézus ellen, Heródes és Poncius Pilátus a pogány nemzetekkel és Izrael népével, hogy végrehajtsák, aminek megtörténtét hathatós akaratod elhatározta. Most tehát Urunk, tekints fenyegetőzésükre, és add meg szolgáidnak, hogy teljes bizalommal hirdessék igédet. Nyújtsd ki kezedet, hogy gyógyulások, jelek és csodák történjenek szent szolgád, Jézus által. »

Amint így imádkoztak, megrendült a hely, ahol egybegyűltek. Mindnyájan elteltek Szentlélekkel és bátor bizalommal hirdették Isten igéjét.

(Csel 4,1-31)

Az ősegyház az üldöztetés közepette növekszik

Az apostolok örömmel vállalják az üldöztetést is Jézusért. « Nem nagyobb a szolga Uránál... » — visszaemlékeztek Jézus szavaira. Különös részletességgel mondja el a Csel István első diakónus vértanúságát. Később (12,1-5) hírt ad Jakab (János testvére) kivégzéséről is.

Az Egyház növekedése. Az apostolok által sok csodajel történt a nép között.

Mindnyájan teljes egyetértésben tartózkodtak Salamon tornácában. Mások közül senki sem mert közéjük elegyedni, a nép azonban nagyra becsülte őket. Az Úrban hivő férfiak és nők sokasága pedig egyre növekedett.

Végül még a betegeket is kivitték az utcákra, s ott ágyakra és hordszékekre fektették őket, hogy ha Péter arra megy, legalább az árnyéka érje valamelyiküket (s megszabaduljanak betegségükből). Sőt a Jeruzsálemhez közel eső

helységek népe is odatódult, magukkal hozva a betegeket és a tisztátalan lelkektől gyötörteket, s ezek mind meggyógyultak.

Az apostolokat újabb üldözés éri. De a főpapot és környezetét — vagyis a szadduceusok pártját — féltékenység fogta el. Lefogatták tehát az apostolokat és nyilvános börtönbe vetették őket. Az Úr angyala azonban éjjel kinyitotta a börtön ajtaját, kivezette őket és így szólt hozzájuk: « Menjetek, álljatok ki és hirdessétek a népnek a templomban az erről az életről szóló tanítást! » Hallgattak rá, s virradatkor bementek a templomba és prédikálni kezdtek.

Mikor a főpap és kísérete megérkezett, összehívták a főtanácsot — vagyis a zsidó nép összes véneit — és üzentek a börtönbe, hogy vezessék elő őket. De mikor a szolgák odaértek (és kinyitották) a börtönt, nem lelték őket. Visszatértek tehát és jelentették: « A börtönt ugyan egész gondosan zárva találtuk, az őrök is ott álltak az ajtó előtt, de mikor benyitottunk, odabenn senkit sem találtunk. » A templomőrség parancsnoka és a főpapok a hír hallatára nem tudták elképzelni, mi történhetett. Egyszer csak beállított valaki s hírül hozta nekik: « Azok a férfiak, akiket ti börtönbe vetettetek, a templomban vannak és tanítják a népet. » Erre a parancsnok szolgáival együtt elment és elhozta őket. Erőszakot nem alkalmaztak, mert féltek, hogy a nép kövekkel támad ellenük. Elővezették tehát őket és a főtanács elé állították. Majd a főpap kérdőre vonta őket: « Szigorúan megparancsoltuk nektek, hogy ne tanítsatok róla, és mégis egész Jeruzsálemet elárasztottátok tanításokkal, s ránk akarjátok hárítani annak az embernek a vérét. » De Péter és a többi apostol így válaszolt: « Inkább kell engedelmeskedni Istennek, mint az embereknek! Atyáink Istene föltámasztotta Jézust, akit ti a keresztfára feszítve meggyilkoltatok. Isten jobbja Fejedelemmé és Üdvözítővé emelte őt, hogy megtérítse Izraelt és megbocsássa bűneit. Ezeknek a dolgoknak tanúi vagyunk mi és a Szentlélek, akit Isten megadott mindazoknak, akik engedelmeskednek neki. » A hallgatóság erre olyan haragra gyulladt, hogy arra gondoltak, kivégzik őket.

Gamáliel tanácsa. Fölállt azonban a főtanács egyik tagja, egy Gamáliel nevű farizeus, az egész nép előtt tiszteletben álló törvénytudó. Rövid időre kiküldette a vádlottakat, majd ezt a beszédet intézte a többiekhez: « Izraelita férfiak! Fontoljátok meg, mit akartok tenni ezekkel az emberekkel. Nemrégiben föllépett ugyanis Teodás, aki nagyra tartotta magát. Szám szerint mintegy négyszáz férfi csatlakozott hozzá, de őt magát megölték, azokat pedig, akik hittek benne, szétverték és megsemmisítették. Utána meg a galileai Júdás lépett föl a népszámlálás idején és maga köré csábította a népet. Elpusztult azonban ő is, és minden követője szétszóródott. Ezért én most is azt mondom nektek: ne zaklassátok ezeket az embereket, hanem engedjétek őket szabadon. Ha ugyanis ez a törekvés vagy ez a mozgalom emberektől származik, fölbomlik, de ha az Istentől van, nem tudjátok szétoszlatni őket, különben úgy tűnnék föl, mintha Isten ellen tusakodnátok. »

Azok igazat adtak neki. Behivatták az apostolokat, megbotoztatták őket, aztán meghagyták nekik, hogy ne beszéljenek Jézusról, s végül is szabadon engedték őket. Ők pedig örvendezve távoztak a főtanács elől, mivel méltók-

nak bizonyultak, hogy Jézusért gyalázatot szenvedjenek. Továbbra is mindennap tanítottak és hirdették a templomban és magánházakban Jézust, a Messiást.

A hét diakónus megválasztása. Ezidőtájt a tanítványok szaporodtával zúgolódás támadt a görögök között a zsidók ellen, mert özvegyeiket elhanyagolták a mindennapi alamizsnaosztogatásnál. Ezért a tizenkettő összehívta a tanítványok gyülekezetét. « Nem volna rendjén, mondták, hogy az asztalnál szolgáljunk, s közben elhanyagoljuk az Isten igéjét. Azért, testvérek, válasszatok ki magatok közül hét jóhírben álló, bölcs és Szentlélekkel eltelt férfit, akiket megbízhatunk ezzel a föladattal. Mi pedig majd az imádságnak és az ige szolgálatának szenteljük magunkat. »

Ez a beszéd az egész gyülekezet tetszését megnyerte. Kiválasztották tehát Istvánt, akit hit és a Szentlélek töltött el, továbbá Fülöpöt, Prokhoroszt, Nikánort, Tímont, Parmenászt és Miklóst, az antióchiai prozelitát. Ezeket az apostolokhoz kísérték, azok pedig imádság közben rájuk tették kezüket. Isten igéje meg tovább terjedt, úgyhogy a tanítványok száma igen megszaporodott Jeruzsálemben, sőt a papok közül is tömegesen hódoltak meg a hitnek.

István ellen vádat emelnek. Istvánt kegyelem és erő töltötte el, és nagy csodajeleket művelt a nép között. Néhányan fölléptek ugyan a libertinusok, a cireneiek, az alexandriaiak meg a Ciliciából és Ázsiából valók zsinagógájából, és vitatkozni kezdtek Istvánnal, de olyan bölcsen beszélt a Lélek által, hogy nem tudtak ellenállni neki. Erre fölbújtattak néhány embert, akik ezt állították: « Hallottuk, amint káromló szavakat mondott Mózes és Isten ellen. »

Így aztán annyira fölizgatták a népet, a véneket és az írástudókat, hogy végül is rárontottak, megragadták és elhurcolták a főtanács elé. Ott hamis tanúkat szólaltattak meg: « Ez az ember minduntalan a szent hely és a törvény ellen beszél. Hallottuk ugyanis, mikor azt hangoztatta, hogy a názáreti Jézus romba dönti ezt a helyet, és megváltoztatja a Mózestől ránk hagyott szokásokat. » Erre a főtanács valamennyi tagja mind őt figyelte, s olyannak látták arcát, mint egy angyalét. « Valóban így áll a dolog? » — kérdezte a főpap.

(Csel 5,12-7,1)

István diakónus hosszú beszédében (Csel 7,2-53) felvázolja a zsidó nép történetét Ábrahámtól az ígéret földjének elfoglalásáig, majd utalva Dávidra és a templomépítő Salamonra, beszéde végén bűnnel vádolja nemzedékét: miként a múltban is, most is megölik a prófétákat; árulói és gyilkosai lettek az igaz Messiásnak, Jézusnak is. Ez a vádbeszéd felbőszíti a zsidó vezetőket.

« Ti keménynyakúak, ti körülmetéletlen szívűek és fülűek! Mindig ellenálltatok a Szentléleknek, ti is, akárcsak atyáitok! Melyik prófétát nem üldözték atyáitok? Leöldösték azokat, akik az Igaz eljöveteléről jövendöltek. Ti pedig árulói és gyilkosai lettetek Neki, ti, akik az angyalok közvetítésével átvettétek ugyan a törvényt, de meg nem tartottátok. »

Amikor ezt meghallották, szívüket elöntötte a méreg, és fogukat vicsorították feléje. Ő azonban Szentlélekkel eltelve föltekintett az égre és meg-

pillantva Isten dicsőségét és Jézust, amint az Isten jobbján áll, fölkiáltott: « Bizony látom a megnyílt eget, s az Emberfiát, amint az Isten jobbján áll! » Erre azok nagy hangon fölkiáltottak és befogták fülüket. Azután egy emberként rárontottak, s a városon kívül vonszolva megkövezték. A tanúk pedig ruhájukat egy Saul nevű ifjú lábához rakták le. Amikor megkezdték István megkövezését, az így imádkozott: « Uram Jézus, vedd magadhoz lelkemet! » Mikor pedig térdrerogyott, fönnhangon kiáltotta: « Uram, ne ródd föl nekik ezt a bűnt! » Alighogy ezt mondta, kilehelte lelkét. Saul pedig helyeselte meggyilkolását.

Azon a napon nagy üldözés tört ki a jeruzsálemi egyház ellen. Az apostolok kivételével valamennyien szétszéledtek Judea és Szamaria tájékára. Istvánnak pedig istenfélő emberek megadták a végtisztességet és igen megsiratták. Saul meg sanyargatta az egyházat: sorra járta a házakat, elhurcolta a férfiakat és asszonyokat és fogságba vetette őket.

(Csel 7,51-8,3)

3. Szent Pál és az első keresztény közösségek

István első vértanú meggyilkolásának tanúja egy Saul nevű fiatalember is, aki « buzgó farizeus » lévén hevesen üldözi az « új szektát », Krisztus követőit. De Isten kegyelmének villámfénye leteríti a Damaszkuszi úton, és megtér. Szent Pál a népek (pogányok) apostola lesz, és majd maga is sok-sok üldöztetést visel el, mígnem Rómában életét adja Krisztusért.

A Ciliciai Tarzusban született (Csel 9,11; 21,39; 22,3) *Kr.u.* 10 *körül, Benjamin törzséből (Róm* 11,1). *Zsidó származású, de római állampolgár (Csel* 16,37*k*). *Ifjúkorában Gamáliel avatta be a vallásba, a farizeusi tanítás szerint (Csel* 22,3; 26,4*k*). *Előbb üldözte a kereszténveket (Csel* 22,4*k*; *Gal* 1,13). *Amint láttuk, István vértanúságánál is jelen volt. Damaszkusz felé tartva találkozott látomásban Jézussal, a Feltámadottal, aki kiválasztotta őt, hogy a pogányok apostola legyen (Csel* 9,3-19; *Gal* 1,12 *stb.*). *Mindez Kr.u.* 36 *körül történt. Rövid arábiai tartózkodás után visszatér Damaszkuszba (Gal* 1,17), *és már hirdeti Krisztust (Csel* 9,20); *majd fölmegy Jeruzsálembe* (39 *körül*), *aztán visszatér Szíria-Ciliciába (Gal* 1,18-21; *Csel* 9,26-30). *Itt Barnabással együtt Antiochiába megy, és hirdetik az evangéliumot. Innen indul majd Pál missziós körútjaira.*

Saul megtérése. Saul pedig még mindig dühtől lihegve halállal fenyegette az Úr tanítványait. A főpap elé járulva kérte, adjon neki ajánlólevelet a damaszkuszi zsinagógához, hogy megkötözve Jeruzsálembe hozhassa azokat a férfiakat és asszonyokat, akikről ki tudja deríteni, hogy ezt a tanítást követik.

Útközben már Damaszkusz közelébe érkezett, amikor hirtelen mennyei fény ragyogta körül. A földre zuhanva hallotta, hogy egy hang így szól hozzá: « Saul, Saul, miért üldözöl engem? » Erre megkérdezte: « Ki vagy te, Uram? » « Én vagyok Jézus, felelte, akit te üldözöl. (Nehéz neked az ösztöke ellen rugdalóznod. » Erre remegve és álmélkodva így szólt: « Uram mit akarsz tőlem, mit tegyek? » Az Úr ezt válaszolta:) « Kelj föl, menj be a

városba, ott majd megmondják, mit kell tenned. » Utitársai lenyügözve álltak mellette, mert bár a hangot hallották, senkit sem láttak. Saul meg, mikor föltápászkodott a földről, hiába nyitotta a szemét, semmit sem látott. Úgy vezették be kezénél fogva Damaszkuszba. Három napig nem látott s étlen-szomjan maradt.

Élt akkor Damaszkuszban egy Ananiás nevű tanítvány. Ezt az Úr látomásban megszólította: « Ananiás! » « Itt vagyok Uram », felelte. Az Úr ekkor ezt az utasítást adta neki: « Azonnal menj el az úgynevezett Egyenes-utcába. Júdás házában keress föl egy Saul nevű tarzusi férfit, most éppen imádkozik. » — Az látomásban megpillantott akkor egy Ananiás nevű férfit, belép és ráteszi kezét, hogy visszanyerje látását. — « Uram, felelte Ananiás, több felől hallottam erről az emberről, hogy milyen sokat ártott Jeruzsálemben szentjeidnek. Itt meg fölhatalmazása van a főpapoktól, hogy bilincsbe verje mindazokat, akik a te nevedet hívják segítségül. » Az Úr azonban így szólt hozzá: « Menj csak, mert őt választottam eszközül, hogy nevemet hirdesse a pogányok, királyok és Izrael előtt. Megmutatom majd neki, mennyit kell értem szenvednie. »

Ananiás elindult, belépett a házba és e szavak kíséretében tette rá a kezét: « Saul testvérem, engem az Úr Jézus küldött, aki megjelent előtted az idevezető úton, hogy visszanyerd látásodat és eltelj Szentlélekkel. » Tüstént valami hályog féle vált le a szeméről és visszanyerte szemevilágát. Erre azonnal megkeresztelkedett, majd ételt vett magához és erőre kapott.

Saul első föllépése. Ezután bizonyos ideig a damaszkuszi tanítványok között tartózkodott. Hamarosan hirdetni kezdte a zsinagógákban Jézusról, hogy ő az Isten Fia. Azok pedig, akik hallgatták, csodálkozva megjegyezték: « Hát nem ő az, aki Jeruzsálemben vesztére tört azoknak, akik ennek az embernek hívei, s ide is azért jött, hogy bilincsbe verve hurcolja őket a főpapok elé? » Saul pedig mind nagyobb erővel lépett föl és zavarba hozta a damaszkuszi zsidókat, mivel bizonyította, hogy Jézus a Messiás.Hosszabb idő elmúltával a zsidók azon kezdtek tanakodni, hogy megölik őt. Saulnak azonban tudomására jutott a tervük. Azok viszont még a kapukat is éjjel-nappal szemmel tartották, hogy meg tudják gyilkolni. Végül a tanítványok éjnek idején a falon keresztül szöktették ki, úgy hogy egy kosárban bocsátották le.

Jeruzsálembe érve a tanítványokhoz akart csatlakozni, de mindenki tartott tőle, mert nem akarták elhinni, hogy ő is tanítvánnyá lett. Végül Barnabás maga mellé vette és elkísérte az apostolokhoz. Elbeszélte nekik, hogyan látta meg útközben az Urat, hogy az mit mondott neki, s hogy milyen nyíltan kiállott Damaszkuszban Jézus ügye mellett. Ettől kezdve velük együtt járt-kelt Jeruzsálemben, s nyíltan megvallotta az Urat. A görög nyelvű zsidókhoz is beszélt és vitába szállt velük. Ezek azonban az élete ellen törtek. Amikor ez a testvérek tudomására jutott, lekísérték Cezáreába és Tarzusba küldték.

(Csel 9,1-30)

21. Perge: Diana-templom

Pergét, a Kisázsiában levő Pamfilia tartomány városát a Kr.e. első évezred elején alapították a mükénéi menekültek. Híres volt Diana-szentélyéről. Diana, a « királynő » a természet istennője volt Anatóliában. Az istennő templomát egy domb tetejére építették; később a domb alján egy keresztény bazilikát emeltek.

« Pál és útitársai Páfuszból tengerre szállva a pamfiliai Pergébe jutottak. János azonban elvált tőlük és visszatért Jeruzsálembe. Ők viszont Pergéből továbbutazva a piszidiai Antiochiába érkeztek » (Csel 13,13-14).

Bevezetőnkben láttuk, hogy a szíriai Antióchia fontos kulturális és kereskedelmi központ volt. A jeruzsálemi üldözés elől sokan ide menekültek; így hamarosan eleven és vállalkozó szellemű keresztény közösség alakult ki. Antióchiában nevezték először « kereszténynek » Krisztus tanítványait. (Antióchia ma Törökországban, a szíriai határ közelében fekszik, török neve: Antakya.)

Az antióchiai egyház alapítása. Azok, akik az István miatt kitört üldözés elől szétszéledtek, eljutottak egész Föniciáig, Ciprusig és Antióchiáig, de nem hirdették az igét senki másnak, csak zsidóknak. Akadt azonban köztük néhány ciprusi és cirenei férfi. Ezek Antióchiába érve a görögökkel is szóbaálltak és hirdetni kezdték nekik az Úr Jézus evangéliumát. Velük is volt az Úr segítsége, úgyhogy nagyszámú hivő tért az Úrhoz.

Ennek híre eljutott a jeruzsálemi egyházba, s ezért elküldték Barnabást Antióchiába. Mikor odaérkezett, örvendezve látta az Úr kegyelmét és mindnyájukat buzdította, hogy őszinte szívvel ragaszkodjanak az Úrhoz. Derék ember volt ugyanis, telve Szentlélekkel és hittel. Így aztán meglehetősen nagy tömeg csatlakozott az Úrhoz. Barnabás erre elutazott Tarzusba, hogy fölkeresse Sault, s mikor megtalálta, elvitte Antióchiába. Egy álló esztendőn keresztül részt vettek az összejöveteleken, és nagy sereg embert oktattak, úgyhogy a tanítványokat először Antióchiában nevezték kereszténynek.

(Csel 11,19-26)

Szent Pál első missziós útja

45-49 között Pál, Barnabással együtt hirdeti az evangéliumot Ciprus szigetén, Pamfíliában, Piszidiában és Likaóniában (Csel 13-14. fej.). Szent Lukács szerint ekkortól kezdi viselni a görög Pál nevet a zsidó Saul helyett (Csel 13,9). 14 évvel megtérése után, 49-ben felmegy Jeruzsálembe, hogy részt vegyen az apostoli zsinaton (Gal 2,1). Jórészt az ő befolyására úgy döntenek az apostolok, hogy a pogányokat nem kötelezik a zsidó törvények (Csel 15; Gal 2,3-6); egyben elismerik a pogányok között teljesített misszióját (Gal 2,7-9).

Lukács a 13. fejezetben összefoglalja Pál első nagy beszédét: ennek alapján fogalmat alkothatunk arról, miként prédikált az apostol a zsidóknak. A beszéd két főrészre oszlik: 1) a 16-25. versek összefoglalják a szent történetet (vö. István diakónus beszédével, a 7. fejezetben), hozzácsatolva Keresztelő Szent János tanúságát; 2) a 26-39. versek azt hirdetik, hogy a meghalt és feltámadt Jézus a várt Messiás (vö. Péter beszédeit). Végül (40-41) befejezésül a próféta (Hab 1,5) figyelmeztetését idézi (vö. 28,26-27).

Barnabást és Sault útra küldik. Az antióchiai egyházban több próféta és tanító volt, például Barnabás, a Nigernek nevezett Simeon, a cirenei Lúciusz, továbbá Manaén, aki Heródes negyedesfejedelemmel együtt nevelkedett, és Saul. Mikor egy alkalommal istentiszteletet végeztek és böjtöt tartottak, a Szentlélek így intézkedett: « Rendeljétek Barnabást és Sault arra a munkára, amelyre szántam őket. » Erre böjtöt tartottak és imádkoztak, majd rájuk tették kezüket s útra bocsátották őket.

Pál és Barnabás Ciprus szigetén. Ők tehát a Szentlélektől küldve lementek Szeleukiába és onnan áthajóztak Ciprusba. Szalamiszbe érve a zsidó zsi-

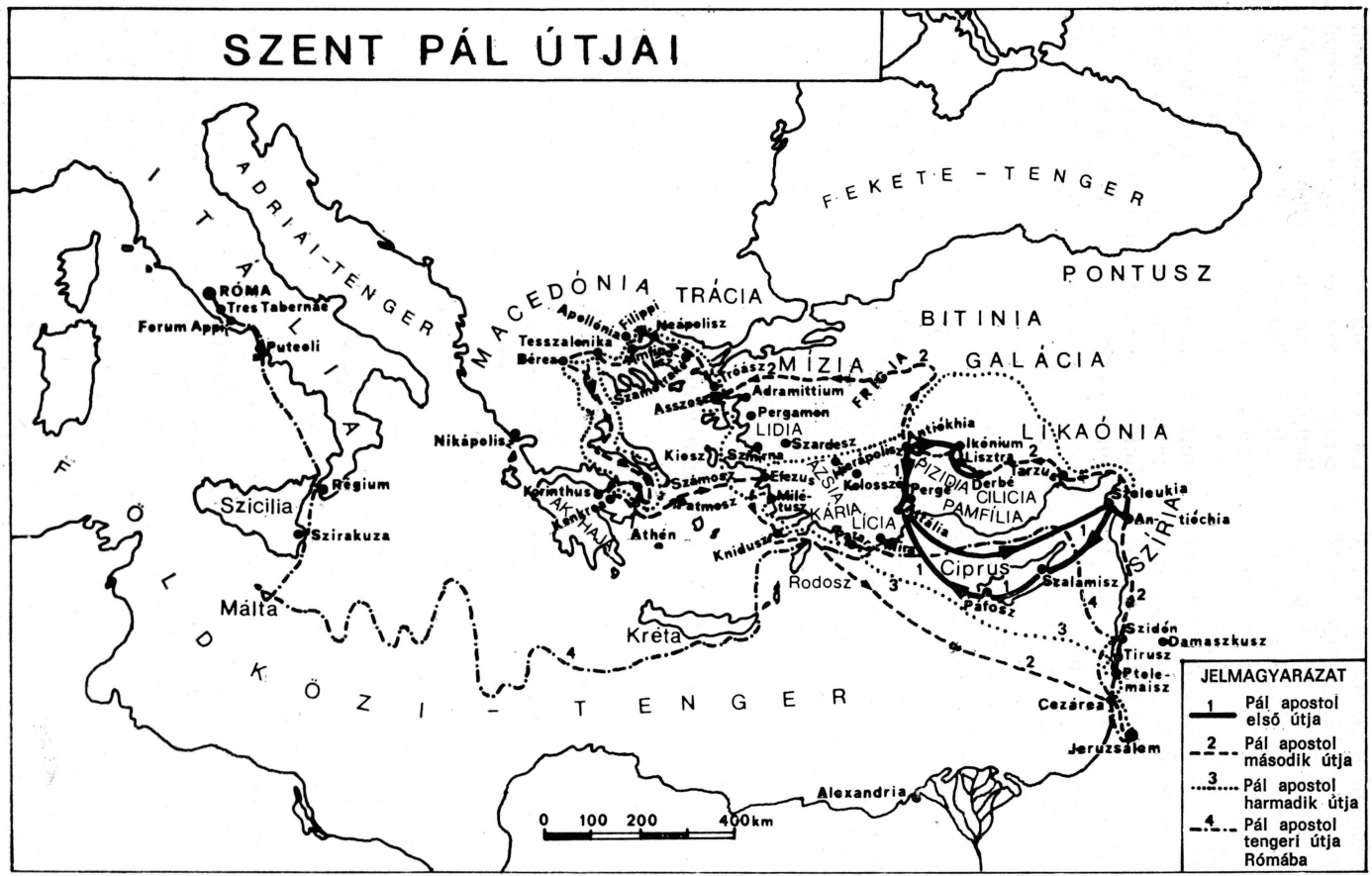
SZENT PÁL ÚTJAI
FEKETE-TENGER
PONTUSZ
BITINIA
GALÁCIA
MÍZIA
TRÁCIA
MACEDÓNIA
ADRIAI-TENGER
ITÁLIA
RÓMA
Tres Tabernae
Forum Appii
Puteoli
Régium
Szicilia
Szirakuza
Málta
Nikápolisz
Filippi
Neápolisz
Apollónia
Tesszalonika
Bérea
Amfipolisz
Trászász
Szamothrake
Asszosz
Adramittium
Pergamon
LIDIA
Szardesz
Szmirna
Kiosz
Szamosz
Efezus
Milétusz
Patmosz
Kolossze
Perge
Attália
Pisidia Antiókhia
Ikónium
Lisztra
Derbé
Tarzus
LIKAÓNIA
CILICIA
PAMFÍLIA
Szeleukia
Antiókhia
SZÍRIA
KÁRIA
LÍCIA
Rodosz
Kréta
Ciprus
Szalamisz
Páfosz
Szidón
Damaszkusz
Tirusz
Ptolemaisz
Cezárea
Jeruzsálem
Alexandria
Korinthus
Athén
Knidusz
FRÍGIA
ÖSZI-TENGER
0 100 200 400km
JELMAGYARÁZAT
1 Pál apostol első útja
2 Pál apostol második útja
3 Pál apostol harmadik útja
4 Pál apostol tengeri útja Rómába

nagógában hirdették Isten igéjét. János is segítségükre volt. Mikor bejárták Páfuszig az egész szigetet, találkoztak egy Barjézu nevű zsidó varázslóval és hamis prófétával. Ez a jószándékú Szergiusz Paulusz helytartó kíséretéhez tartozott, aki magához kérette Barnabást és Pált, mert hallani kívánta az Isten igéjét. De Elimász, vagyis a varázsló — a neve ugyanis ezt jelenti — akadékoskodott és igyekezett eltéríteni a helytartót a hittől. Saul, más néven Pál azonban Szentlélekkel eltelve rászegezte tekintetét és így kiáltott: « Te minden csalárdsággal és álnoksággal terhes ördögfia, te minden igazság ellensége, hát nem hagyod abba az áskálódást az Úr egyenes útja ellen? Ezért most az Úr keze rád nehezedik: megvakulsz és egy ideig nem látod a napvilágot. » Tüstént vak sötétség szakadt rá, és botorkálva keresgélte, hogy valaki kezét nyújtsa neki. A történtek láttára a helytartó hivő lett, mert egészen lenyűgözte az Úr tanítása.

Az apostolok a piszidiai Antiochiában. Pál és utitársai Páfuszból tengerre szállva a pamfiliai Pergébe jutottak. János azonban elvált tőlük és visszatért Jeruzsálembe. Ők viszont Pergéből tovább utazva a piszidiai Antiochiába érkeztek. Egy szombati napon aztán betértek a zsinagógába és helyet foglaltak. A törvény és a próféták olvasása után a zsinagóga elöljárói hozzájuk küldtek ezzel a kéréssel: « Testvérek, ha volna néhány buzdító szavatok a néphez, csak beszéljetek! » Ekkor Pál fölemelkedett és kezével csöndet parancsolva beszélni kezdett:

« Izraelita férfiak, s ti istenfélők, figyeljetek! Izrael népének Istene kiválasztotta atyáinkat és az egyiptomi tartózkodás idején nagy néppé tette őket. Majd hatalmas karjának oltalma alatt kivezette őket onnan, és negyven esztendőn keresztül gondjukat viselte a pusztában. Hét nemzetet pusztított el Kánaán földjén, és földjüket birtokukká tette. Mindez körülbelül négyszázötven évig tartott. Ezután egészen Sámuel prófétáig bírákat adott nekik. Ettől fogva királyt kívántak, s ezért Isten negyven esztendőre Sault, Kisz fiát adta nekik Benjamin törzséből. Később ennek eltávolítása után Dávidot emelte királyukká. Róla így nyilatkozott: Jessze fiában, Dávidban szívem szerint való férfire találtam, aki minden akaratomat teljesíti.

Igéretéhez híven az ő utódaiból támasztotta Isten Izrael üdvözítőjét, Jézust, akinek eljövetele előtt János a bűnbánat keresztségét hirdette Izrael egész népének. János pályafutásának bevégzésekor kijelentette: Nem az vagyok, akinek engem tartotok. De jön már utánam az, akivel szemben még arra sem vagyok méltó, hogy saruját leoldjam a lábáról.

Testvéreim! Ábrahám nemzetségének fiai és köztetek lévő istenfélők! Ez az üdvösséget hozó hír nekünk szól. Igaz, Jeruzsálem lakói és elöljárói nem ismerték el őt, ítéletükkel azonban csak beteljesítették a próféták szavát, amelyet minden szombaton olvasnak; mert bár semmi halálbüntetésre méltót nem találtak benne, Pilátustól mégis kivégeztetését követelték. Mikor pedig mindent elvégeztek, ami meg volt írva róla, levették a keresztfáról és sírba fektették. Isten azonban harmadnapon föltámasztotta halottaiból, és ő jónéhány napon keresztül megjelent azoknak, akik vele együtt mentek föl Galileából Jeruzsálembe. Ezek most tanúságot tesznek róla a nép előtt.

Mi is ezt az örvendetes hírt hirdetjük nektek: Isten atyáinknak tett ígéretét nekünk, az ő gyermekeiknek teljesítette azáltal, hogy föltámasztotta Jézust. Ez van megírva a második zsoltárban:

Az én Fiam vagy,
Én ma szültelek.

Azt pedig, hogy föltámasztotta halottaiból, úgyhogy többé már nem tér vissza az enyészetbe, így mondta meg: Nektek váltom be a Dávidnak szóló szent ígéretet. Másutt meg így szól: Nem hagyod, hogy rothadás érje szentedet. Dávid ugyanis, bár a maga idejében Isten akaratának szolgált, meghalt, eltemették atyái mellé és bizony elrothadt. De azt, akik Isten (halottaiból) föltámasztott, nem érte rothadás.

Vegyétek tudomásul, testvéreim, hogy ő általa a bűnök bocsánatát hirdetjük nektek. Mindattól, amitől Mózes törvénye által nem nyerhettétek el a megigazulást, ő általa megigazul mindenki, aki hisz. Ügyeljetek ezért, hogy be ne teljesedjék rajtatok a próféták mondása:

Ide nézzetek, ti önteltek,
Csodálkozzatok és semmisüljetek meg!
Olyan művet hajtok végre napjaitokban,
Hogy el sem hiszitek, ha valaki elbeszéli nektek. »

Kifelé menet megkérték őket, hogy a következő szombaton is beszéljenek ezekről a dolgokról. Sőt mikor a zsinagóga szétoszlott, a zsidók és az istenfélő prozeliták közül sokan követték Pált és Barnabást. Azok pedig hozzájuk szólva buzdították őket, hogy tartsanak ki Isten kegyelmében.

A következő szombaton aztán majdnem az egész város egybegyűlt, hogy hallja az Isten igéjét. Mikor azonban a zsidók meglátták a nagy tömeget, féltékenység fogta el őket, és rágalmakat szórva akarták meghazudtolni Pál szavait. Pál és Barnabás azonban nyílt bátorsággal kijelentették: « Először nektek kellett hirdetnünk Isten igéjét. De mivel visszautasítjátok azt és nem tartjátok magatokat méltóknak az örök életre, most a pogányokhoz fordulunk. Az Úr ugyanis ezt a parancsot adta nekünk: A pogányok világosságává tettelek, üdvösségük légy egészen a föld végső határáig. » A pogányok ennek hallatára örvendezve magasztalták az Úr igéjét. Hittek is mindazok, akik az örök életre voltak rendelve. Az Úr igéje így az egész vidéken elterjedt. A zsidók azonban fölbujtatták az előkelő istenfélő asszonyokat és a város elöljáróit, s üldözést szítva Pál és Barnabás ellen, kiutasították őket arról a vidékről. Azok erre lerázták feléjük lábuk porát és Ikóniumba mentek. A tanítványokat pedig a Szentlélek öröme töltötte el.

Ikónium, Lisztra és Derbé. Ikóniumban szintén a zsidók zsinagógájába tértek be, s olyan eredménnyel prédikáltak, hogy zsidók és pogányok tömegesen fogadták be a hitet. A hitetlen zsidók azonban fölkeltették a pogányok rosszindulatát testvéreikkel szemben. Mégis hosszabb ideig ott maradtak bátran szólva az Úrról, aki maga tett bizonyságot kegyelmet hirdető tanítása mellett azzal, hogy általuk csodajeleket művelt. A város lakossága két pártra

22. Attália: a tengerről nézve

A várost a Kr.e. II. században II. Attalosz pergamoni király építtette, akire a rómaiak rábízták Pamfília kormányzását (a magnéziai csata, Kr.e. 190 után). Hadriánusz császár alatt Pamfília szenátori tartomány lett, és a várost nagy falakkal vették körül. Ma Attália jellegzetesen keleti város, hegyek és termékeny völgyek veszik körül.

« (Pál és Barnabás) visszafordultak Lisztrába, Ikóniumba és Antiochiába (...) Piszidián keresztülhaladva Pamfíliába jutottak, majd pergei igehirdetésük után lementek Attáliába. Innét aztán Antiochiába hajóztak... » (Csel 14,21. 24-26).

23. Athén: a Parthenon (lásd 24. kép)

A görög kultúra híres fővárosa, Athén a kereszténység első korszakában a rómaiak Achája provinciájához tartozott. Az athéni Akropoliszon emelt dór stílusú templom (Athéné Parthenosz istennő tiszteletére) a görög művészet legharmonikusabb alkotása volt. Kr.e. 447-432 között épült; Iktinosz és Kallikrátész építészek műve. Az építkezések vezetője Pheidiász. A Parthenont a középkorban keresztény templommá alakították át, majd 1456-1822 között a török hódítók mecsetként használták. 1687-ben a velenceiek az Akropolisz ostrománál a törökök által lőporraktárnak használt Parthenont felrobbantották. A megmaradt reliefek és szoborrészek nagyrészét az angolok a XIX. század elején elszállították, és ma a British Museumban őrzik. A Görögországban maradt részeket a XX. század elején restaurálták.

Szent Pál második útja során Béreából Athénbe jutott: « elszorult a szíve a bálvánnyal teli város láttára » (Csel 17,16). Miután az Akropolisz mellett fekvő Areopáguszon vitatkozott a zsidókkal és pogányokkal, az epikureus és sztoikus filozófusokkal, híres beszédet mondott (Csel 17,22-31). Aztán Athénből Korintusba ment át (Csel 18,1).

« Pál az Areopágusz közepén szólásra emelkedett: 'Athéni férfiak! Látom, hogy minden szempontból vallásos emberek vagytok. Amint ugyanis körbejárva megtekintettem szentélyeiteket, olyan oltárra akadtam, amelyen ez a fölírás állott: Az ismeretlen istennek. Nos hát én ezt hirdetem nektek, akit ti ismeretlenül is tiszteltek'. » (Csel 17,22-23).

szakadt, mivel némelyek a zsidókkal, mások pedig az apostolokkal tartottak. Végül a pogányok, valamint a zsidók vezetőikkel együtt támadásra készültek, hogy bántalmakkal illessék és megkövezzék őket. Ők azonban megtudták ezt és elmenekültek Likaónia városaiba: Lisztrába és Derbébe, s ezek környékére. Ott hirdették az evangéliumot.

Lisztrában élt akkor egy ember, aki nem tudott a lábára állni. Béna volt ugyanis születésétől fogva, és még soha egy tapodtat sem tett. Ez hallgatta Pál beszédét, ő pedig rátekintett és látta, hogy elegendő hite van arra, hogy meggyógyuljon. Hangosan rákiáltott tehát: « Állj egyenesen lábadra! » Az talpra ugrott és járni kezdett. Mikor a tömeg látta, hogy Pál mit művelt, likaóniai nyelven fölkiáltott: « Istenek szálltak le hozzánk emberi formát öltve! » Barnabást Jupiternek nevezték el, Pált pedig, minthogy ő vitte a szót, Merkúrnak. Sőt a város előtt álló Jupiter-templom papja bikákat és koszorúkat hozatott a kapuk elé, és a tömeggel együtt áldozatot akart bemutatni. Amint Barnabás és Pál apostol meglátta ezt, ruhájukat megszaggatva a tömeg közé rohantak. « Emberek, mit csináltok? — kiáltották. Mi is hozzátok hasonló halandó emberek vagyunk, s éppen az hirdetjük nektek, hogy ezektől a bálványoktól térjetek meg az élő Istenhez, aki az eget, a földet és a tengert alkotta, s mindazt, ami csak bennük van. Ő az előző korszakban megengedte, hogy a pogányok mind a maguk útját kövessék. Bár akkor sem maradt bizonyíték nélkül, mert jót cselekedett: az égből esőt és termékeny időt küldött számotokra, s bőven adott eledelt és szívderítő italt. » Még ezekkel a szavakkal is alig bírták lecsillapítani a tömeget, hogy áldozatot ne mutasson be nekik.

Néhány zsidó azonban utánuk jött Antióchiából és Ikóniumól. Ezek a nép megnyerése után megkövezték Pált, majd abban a hitben, hogy meghalt, a városon kívülre vonszolták. De mikor a tanítványok köréje gyűltek, fölkelt és bement a városba. Másnap aztán Barnabással együtt útrakelt Derbébe. Ebben a városban is hirdették az evangéliumot és sok tanítványt toboroztak.

Az első missziós körút befejezése. Ezután visszafordultak Lisztrába, Ikóniumba és Antióchiába. Erőt öntöttek a tanítványok lelkébe, buzdították őket, hogy tartsanak ki a hitben, mert « sok viszontagságon át kell bemennünk az Isten országába. » Minden egyház élére preszbitereket rendeltek és végül imádság és böjt között az Úr oltalmába ajánlották őket, akinek hívei lettek.

Piszidián keresztülhaladva Pamfíliába jutottak, majd pergei igehirdetésük után lementek Áttáliába. Innét aztán Antióchiába hajóztak, ahonnan Isten kegyelmének ajánlva a most elvégzett munka teljesítésére rendelték őket. Megérkezésük után összehívták az egyházat és elbeszélték, mi mindent tett velük Isten, s hogyan tárta föl a pogányok előtt a hit kapuját. Ezután jó ideig a tanítványok körében tartózkodtak.

(Csel 13,1-14,28)

A jeruzsálemi apostoli zsinat döntése a mózesi törvény kötelező erejéről

Az első keresztény közösségek gyors fejlődésnek indultak: az Örömhír futótűzként terjed Palesztinán kívül is, hogy meghódítsa a Földközi-tenger tájait. A római birodalom szervezettsége, útjai megkönnyítették az apostolok vállalkozását. A jeruzsálemi üldözés is közrejátszott abban, hogy az apostolok szétszéledtek a nem zsidók között. De ezzel új problémák merültek fel, amelyeknek megoldásában Pál összekülönbözött Péterrel. Arról volt szó, hogy az « új érában » mennyiben kell megtartani a zsidó törvény előírásait. Egyesek (kezdetben Péter is) megkövetelték, hogy a pogányok is fogadják el a zsidó előírásokat és szokásokat (pl. a körülmetélést és a tiltott ételekre vonatkozó szabályokat), ha meg akarnak keresztelkedni. Mások, Pál apostollal az élükön, azt hangoztatták, hogy Jézus Krisztus halálával és föltámadásával megszabadított bennünket a Törvénytől is — annak betűjétől. E vita eldöntésétől függött az egyház jövője, egyetemessége.

Az apostoli zsinat. Néhányan, akik Júdeából érkeztek oda, így tanították a testvéreket: « Ha nem metélkedtek körül Mózes törvénye szerint, nem üdvözülhettek. » Mivel pedig Pál és Barnabás élénken ellenkeztek és vitába szálltak velük, elhatározták, hogy Pál és Barnabás, s még néhányan a többiek közül menjenek föl Jeruzsálembe az apostolokhoz és a preszbiterekhez e vitás kérdés ügyében. Így tehát az egyház utasítására útnak indultak. Fönicián és Szamarián való átutazásuk alkalmával elbeszélték a pogányok megtérését, és ezzel nagy örömet szereztek az összes testvéreknek.

Mikor megérkeztek Jeruzsálembe, az egyház, az apostolok és a preszbiterek szívesen fogadták őket. Ők pedig elbeszélték, mi mindent művelt általuk az Isten. Erre azonban fölállt néhány a farizeusi szektából megtért hivő és kijelentette: « Körül kell metélni őket és rájuk kell parancsolni, hogy tartsák meg Mózes törvényét. » Erre az apostolok és preszbiterek összegyűltek a kérdés megvizsgálására. A heves vitatkozás során Péter szólásra emelkedett: « Testvéreim! Tudjátok, hogy Isten már hosszabb ideje kiválasztott közületek, hogy a pogányok az én számból hallják az evangélium szavát és a hitre térjenek. A szíveket vizsgáló Isten kinyilvánította akaratát, mikor nekik éppen úgy megadta a Szentlelket, mint nekünk, és nem tett különbséget köztünk s köztük, mikor a hit által szívüket megtisztította. Most tehát mit kísértitek az Istent azzal, hogy azt az igát akarjátok a tanítványok nyakára tenni, amelyet sem atyáink, sem mi nem bírtunk elviselni? Ellenkezőleg, a mi hitünk az, hogy Urunk Jézus (Krisztus) kegyelme által üdvözülünk, és éppen így ők is. »

Erre az egész gyülekezet lecsillapodott, s meghallgatta Barnabást és Pált, amint elbeszélték, milyen sok csodás jelet művelt általuk Isten a pogányok között. Mikor elhallgattak, Jakab szólalt föl: « Testvéreim, hallgassatok meg engem. Simon elbeszélte, hogyan mutatta meg ezelőtt Isten, hogy a pogányok közül akar magának népet választani. Ezzel megegyeznek a próféták szavai. Azt mondja ugyanis az Írás:

Ezek után újjáépítem Dávid leomlott sátrát,
Omladékait újjáépítem és helyreállítom,
Hogy a többi ember is keresse az Urat,
Valamint minden nép, melyet rólam neveznek el.

Az Úr mondja ezt és meg is teszi. Ez az ő örök határozata. Ezért véleményem szerint nem kell háborgatni azokat, akik a pogányok közül tértek meg Istenhez. Azt azonban írjuk meg nekik, hogy tartózkodjanak a bálványoktól eredő megfertőződéstől, a törvénytelen házasságtól, a fojtott állattól és a vértől. Mózesnek ugyanis minden városban régtől fogva van hirdetője, hiszen minden szombaton olvassák a zsinagógában. »

A jeruzsálemi határozat. Ekkor az apostolok és a preszbiterek az egész egyházzal együtt elhatározták, hogy néhányat kiválasztanak maguk közül, és Pállal meg Barnabással Antiochiába küldik őket: mégpedig Júdást, más néven Barzabást, és Szilást, akik vezető szerepet töltöttek be a testvérek közt. Ezt az írást küldték velük.

« Az apostolok és preszbiterek testvéri üdvözletüket küldik az Antiochiában, Szíriában és Ciliciában élő, pogányok közül származó testvéreknek.

Hallottuk, hogy néhány közülünk való, megbízatásunk nélkül tanítva, megzavart titeket és földúlta lelketeket. Ezért megállapodásra jutva jónak láttuk, hogy kiválasszunk és hozzátok küldjünk egy-két férfit a számunkra igen kedves Pállal és Barnabással, akik egészen a mi Urunk Jézus Krisztusnak szentelték magukat. Elküldtük tehát Júdást és Szilást, akik ugyanezeket személyesen élőszóval is tudtotokra adják. A Szentlélek és mi magunk azt tartottuk helyesnek, hogy a következő szükséges dolgokon kívül semmi más terhet ne rakjunk rátok. Tehát tartózkodjatok a bálványoknak áldozott dolgoktól, a vértől, a fojtott állattól és a törvénytelen házasságtól. Ha ezektől őrizkedtek, helyesen cselekedtek. Üdvözlünk titeket! »

A határozat kihirdetése. Azok tehát útrabocsátásuk után lementek Antiochiába. Itt egybegyűjtötték a közösséget és átadták a levelet. Azok örömmel olvasták a vigasztaló sorokat. Júdás és Szilás, akik maguk is próféták voltak, sok beszédben buzdították és erősítgették a testvéreket. Hosszabb ott-tartózkodás után békében elváltak a testvérektől és visszatértek megbízóikhoz. (Szilás mégis úgy gondolta, hogy jobb lesz ha ott marad. Így aztán Júdás egyedül ment el Jeruzsálembe.) Pál és Barnabás viszont Antiochiában maradt, s a többiekkel együtt tanították és hirdették az Úr igéjét.

(Csel 15,1-35)

Pál második útja (49-52)

Pál apostol utazásai során először a zsinagógákban hirdette az örömhírt. Ezek voltak ugyanis a zsidó közösségek gyülekező helyei, így a legalkalmasabbak Isten szavának hirdetésére. Továbbá Pál — jóllehet az egyetemesség első szószólója volt — kötelességének érezte, hogy mindenekelőtt a kiválasztott népnek ajánlja fel az Evangéliumot. Kis engedményekre is hajlandó volt. Pl. Timóteust, jóllehet apja pogány volt, körülmetéltette, mert tudta, hogy a zsidók félpogánytól nem fogadták volna el a hitoktatást. — Úgy tűnik (többesszám 1. személy), Lukács Troászban csatlakozott Pálhoz.

Antiochiától Troászig. Bizonyos idő múltán Pál így szólt Barnabáshoz: « Menjünk vissza és nézzünk utána, hogy megy a soruk a testvéreknek azokban a városokban, ahol hirdettük az Úr igéjét. » Barnabás magával akarta vinni a Márknak nevezett Jánost is. Pál azonban azon a véleményen volt,

hogy ne vigyék megint magukkal, mert Pamfiliában elhagyta őket, és nem ment velük a munkába. Így nézeteltérés támadt köztük s elváltak egymástól. Barnabás Márk kíséretében Ciprusba hajózott, Pál viszont Szilást választotta, s azután a testvérektől az Úr kegyelmébe ajánlva útnak indult. Bejárta Szíriát és Ciliciát, s megszilárdította az egyházakat. (Meghagyta nekik, hogy tartsák meg az apostolok és preszbiterek rendelkezéseit.)

Eljutott Derbébe és Lisztrába is. Itt találkozott egy Timóteus nevű tanítvánnyal, egy hivő zsidó anyának, de pogány apának fiával. A lisztrai és ikóniumi testvérek dicsérőleg nyilatkoztak róla. Pál azt akarta, hogy szegődjék hozzá utitársul. Ezért az illető helységekben élő zsidókra való tekintettel körülmetéltette. Mindenki tudta ugyanis, hogy az apja pogány volt. Mikor pedig sorra járták a városokat, lelkükre kötötték, hogy tartsák meg az apostolok és a jeruzsálemi preszbiterek által hozott végzéseket. Így az egyházak megerősödtek a hitben, és híveik száma napról-napra gyarapodott.

Mivel a Szentlélek megtiltotta, hogy Ázsiában prédikáljanak, Frigián és a galaták földjén utaztak keresztül. Mízia határához érve megkísérelték ugyan, hogy Bitiniába menjenek, de Jézus Lelke nem engedte meg nekik. Ezért keresztülvágtak Mízián és lementek Troászba. Itt egy éjszaka Pálnak látomása volt: egy macedón férfi állt eléje ezzel a kéréssel: « Jöjj át Macedóniába és segíts rajtunk! » E jelenés után mindjárt azon voltunk, hogy elinduljunk Macedónia felé, abban a biztos tudatban, hogy Isten rendelt minket oda az evangélium hirdetésére.

A filippi események. Troászban tengerre szállva egyenesen Szamotrákiába értünk, másnap Neápoliszba, innen meg Filippibe, amely Macedónia azon részének legjelentősebb városa és kolónia. Ebben a városban néhány napot töltöttünk.

Szombaton kimentünk a kapun kívül a folyóhoz, mert sejtettük, hogy ott van az imádság helye. Letelepedtünk és beszélni kezdtünk a körénk gyűlt asszonyokhoz. A hallgatóság között volt egy Lídia nevű istenfélő bíborárus asszony Tiatíra városából. Ennek az Úr megnyitotta szívét, hogy figyelemmel hallgassa Pál szavait. Házanépével együtt megkeresztelkedett, s utána így rimánkodott: « Ha véleményetek szerint az Úr híve vagyok, térjetek be házamba és ott vegyetek szállást. » S erővel rá is vett minket erre.

Egy alkalommal, mikor az imaház felé tartottunk, egy jósszellemtől megszállott leány jött velünk szembe. Ez a leány jövendöléseivel nagy hasznot hajtott gazdáinak. Pált és minket követve így kiáltozott: « Ezek az emberek a fölséges Isten szolgái, akik az üdvösség útját hirdetik nektek. » Ezt több napon át megismételte. Pált bántotta a dolog, ezért hátrafordult és rászólt a lélekre: « Jézus Krisztus nevében parancsolom, menj ki belőle. » Ki is szállott belőle azonnal.

Amikor gazdái észrevették, hogy odavan a kereseti lehetőségük, megragadták Pált és Szilást, és a fórumra hurcolták őket az elöljárókhoz. A bírák elé állítva így vádolták őket: « Ezek az emberek zavart keltenek városunkban. Zsidók, és olyan szokásokat hirdetnek, amelyeket mi római létünkre nem fogadhatunk el és nem követhetünk. » A nép is ellenük fordult, a bírák pedig letépték róluk ruháikat, és megvesszőztették őket. Sok ütést mértek

24. Athén: Propylaia (vö. 23. kép)

Az athéni Akropolisz kapuépülete. Az öt átjárójú kaput elől-hátul hat dór oszlop által tartott csarnok fogta közre; az első csarnok belsejében ión oszlopok álltak. Periklész építette Kr.e. 437-432 között.

Szent Pál areopáguszi beszédének nem nagy visszhangja volt:

« A halottak föltámadásának hallatára némelyek gúnyolódni kezdtek, mások meg azt mondták: 'Erről majd még máskor is meghallgatunk téged'. Pál erre eltávozott közülük. Néhányan mégis csatlakoztak hozzá, és hivők lettek. Ezek közt van Dénes, az Areopágusz tagja, egy Damarisz nevű asszony és még egypáran » (Csel 17,32-34).

25. Korintus: Apolló-templom

Achája fővárosa, a Ión- és Égei-tenger közötti félsziget északi részén. A képen egy Apolló-templom oszlopai. (Apolló Zeusz és Letho fia, a múzsák karvezetője, a költészet istene.) Pál második útja során jutott el ide (Csel 18,1); mintegy 18 hónapig hirdette a feltámadt Krisztust (vö. 1Kor 15, 1kk). Harmadik útja során Makedóniából érkezett Görögországba, ahol három hónapig tartózkodott (Csel 20,2-3). Minden bizonnyal Korintusban maradt; innen írta levelét a rómaiaknak. Az Apostolnak Korintusban nagyobb sikere volt, mint Athénben (vö. Csel 17,32-34; 18,8-11).

« Elhatároztam, hogy nem akarok másról tudni köztetek, csak Jézus Krisztusról, a Megfeszítettről. Gyöngeségem tudatában elfogódva és nagy izgalommal mentem hozzátok. Tanításom és igehirdetésem bizony nem az emberi bölcsesség meggyőző szavaiból állt, hanem a lélek és az erő bizonyításából, hogy hitetek ne emberi bölcsességen, hanem Isten erején alapuljon » (1Kor 2,2-5).

rájuk, majd börtönbe vetették őket. A börtönőrnek meghagyták, hogy gondosan ügyeljen rájuk. Az a kapott parancs értelmében a belső börtönbe vetette őket és lábukat kalodába zárta.

Éjféltájban Pál és Szilás zsoltárokat énekelve dicsérték az Istent, a foglyok meg hallgatták őket. Ekkor hirtelen olyan erős földrengés támadt, hogy még a börtön alapfalai is beleremegtek. Az ajtók mind fölcsapódtak és mindenkiről leoldódtak a bilincsek. Mikor a börtönőr álmából fölriadva látta, hogy a börtön ajtói tárva-nyitva állnak, kihúzta kardját és öngyilkosságot akart elkövetni, mert azt hitte, hogy a foglyok megszöktek. Pál azonban harsány hangon rákiáltott: « Ne tégy kárt magadban, hiszen mindnyájan itt vagyunk! » Az őr világot kért, berohant és remegve borult Pál és Szilás lábához, majd pedig kivezette őket s ezt kérdezte: « Uraim, mit kell tennem, hogy üdvözüljek? » « Higgy az Úr Jézusban, felelték azok, így házadnépével együtt üdvözülsz. » Ezután hirdették neki és egész házanépének Isten igéjét. Ő pedig azonnal éjnek idején megmosta sebüket s rögtön meg is keresztelkedett minden hozzátartozójával együtt. Bevezette őket otthonába és asztalt terített nekik. Az Istenbe vetett hit örömmel töltötte el őt és egész családját.

Reggel azután a bírák törvényszéki szolgákat küldtek ezzel az üzenettel: « Bocsásd el azokat az embereket. » A börtönőr rögtön elmondta a hírt Pálnak: « A bírák üzenték, hogy bocsássalak el titeket. Menjetek tehát, távozzatok békében. » Pál azonban így válaszolt: « Római polgár létünkre ítélet nélkül nyilvánosan megvesszőztek, majd pedig börtönbe vetettek minket; most meg titokban akarnak minket kiutasítani? Ezt már nem! Jöjjenek és ők maguk kísérjenek ki minket. » A törvényszéki szolgák ezeket a szavakat hírül vitték a bíráknak. Ezek ijedten hallották, hogy rómaiakról van szó. Odasiettek tehát s bocsánatkérések között kikísérték őket s egyben kérték, hogy hagyják el a várost.

A börtönből való szabadulásuk után betértek Lídiához. A viszontlátás alkalmával lelket öntöttek a testvérekbe, majd útra keltek.

Tesszalonikában. Amfipoliszon és Apollónián át Tesszalonikába érkeztek, ahol a zsidóknak zsinagógájuk volt. Pál szokása szerint bement hozzájuk és három szombaton keresztül vitatkozott velük. Az Írásból kiindulva kifejtette és megmagyarázta: « A Messiásnak szenvednie kellett és föl kellett támadnia halottaiból », továbbá: « Ez a Jézus a Messiás, akit én hirdetek nektek. »

Néhányan hittek közülük és Pálhoz meg Sziláshoz csatlakoztak, az istenfélő görögök közül pedig egész seregestül, s az előkelő asszonyok közül is jónéhányan. A zsidók ekkor féltékenységükben maguk mellé vettek a csőcselékből néhány bűnözőt, és csődületet támasztva izgalomba hozták a várost. Majd Jázon háza előtt csoportosulva megkísérelték, hogy kihozzák őket a nép közé. De nem találták meg őket, s ezért Jázont és néhány testvért vonszoltak az elöljárók elé. « Ezek az emberek az egész világon zavart keltenek, kiáltották, most itt is megjelentek, s Jázon befogadta őket. Pedig mindannyian a császár rendelete ellen foglalnak állást, mert azt mondják, hogy más a király, mégpedig Jézus. » Meg is tévesztették a népet és az elöljárókat, akik hallgattak rájuk. Ezért Jázontól biztosítékot kaptak, s aztán szabadon bocsátották őket.

Béreában. A testvérek Pált és Szilást azonnal, még az éjjel Béreába küldték. Itt megérkezésük után bementek a zsidók zsinagógájába. Ezek már tisztességesebbek voltak, mint a tesszalonikaiak. Nagy készséggel fogadták az igét, és nap nap után kutatták az Írást, vajon a dolgok valóban úgy állnak-e Sokan megtértek közülük, s az előkelő pogány asszonyok és férfiak közül is számosan. De mikor a tesszalonikai zsidók megtudták, hogy Pál Béreában is hirdeti az Isten igéjét, odamentek és ott is fölizgatták és föllázították a tömeget. A testvérek azonban Pált azonnal útra bocsátották és egészen a tengerig kísérték, Szilás és Timóteus viszont ott maradt. Pált kísérői Athénig vezették el, majd onnan visszafordultak. Azt az utasítást hozták tőle Szilás és Timóteus számára, hogy mentől hamarább menjenek utána.

(Csel 15,36-17,15)

Pál az athéni Areopáguszon

Pál apostol areopáguszi beszédében kifejti az Isten-megismerés témáját. A hellenista zsidóság gyakran hangoztatta, hogy a pogányok nem ismerik az igaz Istent; ennek bizonyítéka az, hogy bálványokat imádnak. Ez a nem ismerés vétkes, hiszen Isten, a teremtő megismerhető műveiből (vö. Róm 1,19-25). Szent Pál görög hallgatóihoz alkalmazkodva hivatkozik az ő bölcseikre és költőikre (a 28. versben a Kr.e. VI. századi Knosszoszi Epimenidészt, majd a Kr.e. III. századi Arátuszt idézi).

Amíg Pál Athénben várakozott rájuk, elszorult a szíve a bálvánnyal teli város láttára. A zsinagógában vitába szállt a zsidókkal és az istenfélőkkel, a fórumon pedig mindennap az éppen ott levőkkel. Egy-két epikureus és sztoikus bölcselő vitatkozni kezdett vele. Volt, aki így nyilatkozott: « Ugyan mit akar ez a szószátyár mondani? » Mások pedig: « Új istenek hirdetőjének látszik. » Jézust és a föltámadást hirdette ugyanis nekik. Erre aztán az Areopáguszra vezették és megkérdezték tőle: « Megtudhatnánk, mi az az új tanítás, amelyet hirdetsz? Valami különös dolgot hallunk ugyanis tőled. Ezért hát tudni akarjuk, miről van szó. » Az összes athéniek tudniillik, meg az ott időző idegenek nem töltötték mással idejüket, mint újdonságok elbeszélésével vagy meghallgatásával.

Így aztán Pál az Areopágusz közepén szólásra emelkedett: « Athéni férfiak! Látom, hogy minden szempontból nagyon vallásos emberek vagytok. Amint ugyanis körbejárva megtekintettem szentélyeiteket, olyan oltárra akadtam, amelyen ez a fölírás állott: Az ismeretlen istennek. Nos hát én ezt hirdetem nektek, akit ti ismeretlenül is tiszteltek.

A világot és minden benne lévő dolgot teremtő Isten nem lakik kézzel épített templomokban, hiszen ő a mennynek és földnek Ura. Semmiben sem szorul emberi kéz szolgálatára, hiszen ő ad mindenkinek életet, leheletet, mindent. Ő telepítette le az egy őstől származó emberi nemet az egész föld színén, s megszabta ittlakásuk pontos idejét és határát. S mindezt azért, hogy keressék Istent, hátha rátalálnak, míg utána tapogatóznak, hiszen nincs messze egyikünktől sem. Benne élünk, mozgunk és vagyunk, amint ezt már egyikmásik költőtök is megmondta: Az ő fiai vagyunk. Ha tehát Isten fiai vagyunk, nem szabad azt gondolnunk, hogy az istenség emberi művészettel és tervek

szerint formált aranyhoz, ezüsthöz vagy kőhöz hasonló. Isten eddig szemet hunyt a tudatlanság ideje fölött, most azonban tudomására hozza az embereknek, hogy mindenhol mindenkinek meg kell térnie. Kiszemelt ugyanis egy napot, amelyen igazságos ítéletet ül majd a világ fölött egy arra rendelt férfi által. Erről mindenkinek bizonyítékot nyújtott azzal, hogy föltámasztotta őt halottaiból. »

A halottak föltámadásának hallatára némelyek gúnyolódni kezdtek, mások meg azt mondták: « Erről majd még máskor is meghallgatunk téged. » Pál erre eltávozott közülük. Néhányan mégis csatlakoztak hozzá és hivők lettek. Ezek közt van Dénes, az Areopágusz tagja, egy Damarisz nevű asszony és még egypáran.

Szent Pál korintusi tartózkodása. Ezek után Pál Athénből Korintusba távozott. Itt találkozott egy Aquila nevű pontuszi származású zsidóval és feleségével, Priszcillával. Ezek nemrég érkeztek Itáliából, mert Klaudiusz elrendelte, hogy az összes zsidóknak el kell hagyniuk Rómát. Pál hozzájuk költözött s mivel ugyanazt a mesterséget űzte — sátorkészítők voltak ugyanis — náluk maradt és velük dolgozott.

Minden szombaton fölszólalt a zsingógában, és (az Úr Jézusra hivatkozva) igyekezett meggyőzni a zsidókat és pogányokat. Mikor pedig Szilás és Timóteus megérkezett Macedóniából, Pál egészen az igehirdetésnek szentelte magát. Bizonyítékokat tárt a zsidók elé, hogy Jézus a Messiás. Gyalázkodó ellenmondásukra ruháját rázva így kiáltott föl: « A saját fejetekre szálljon véretek! Én ártatlan vagyok. Mostantól fogva a pogányokhoz fordulok. » Ezzel elköltözött onnan, és egy Ticiusz Jusztusz nevű istenfélő ember házában szállt meg, akinek lakása a zsinagóga mellé épült. Kriszpusz, a zsinagóga elöljárója egész családjával együtt hitt az Úrban, és sok korintusi is megtért és megkeresztelkedett azok közül, akik hallgatták őt. Az Úr egy éjjel látomásban így szólt Pálhoz: « Ne félj, hanem beszélj és ne hallgass! Én veled vagyok: senki sem fog hozzád nyúlni vagy ártani neked. Nagyszámú népem lakik ugyanis ebben a városban. » Ott maradt tehát másfél évig, s ezalatt az Úr igéjét tanította.

Gallió achájai prokonzulsága idején azonban a zsidók egy akarattal Pálra rontottak és a törvényszék elé hurcolták. « Ez az ember, vádolták, törvényellenes istentiszteletre beszéli rá az embereket. » Pál már éppen szólásra nyitotta ajkát, amikor Gallió így szólt a zsidókhoz: « Ti zsidók, ha csakugyan valami törvénytelenségről vagy gonosztettről volna szó, türelemmel lennék hozzátok annak rendje szerint. De ha valami tanításról, személyekről vagy saját törvényetekről vetődik föl vitás kérdés, magatok lássátok. Ilyesmiben én nem akarok bíró lenni. » Ezzel elkergette őket az ítélőszék elől. Erre a hellenista zsidók valamennyien megragadták Szosztenészt, a zsinagóga fejét, és ott az ítélőszék előtt elpáholták. Gallió pedig mindezzel mit sem törődött.

Hazatérés Antiochiába. Pál még jóideig ott maradt, aztán búcsút vett a testvérektől. Priszcilla és Aquila társaságában elhajózott Szíria felé. Kenkreában lenyíratta a haját, mert fogadalmat tett. Efezusba érve elvált tőlük. Ő maga pedig bement a zsinagógába és beszédet mondott a zsidók előtt. Kérték ugyan, hogy huzamosabb ideig maradjon, de nem állt rá, búcsúzkodás

közben azonban megígérte: « Ha Isten is úgy akarja, még visszatérek hozzátok. » Efezusban tengerre szállva lement Cezáreába. Innen fölutazott az egyház üdvözlésére s aztán lement Antiochiába. Bizonyos ideig itt tartózkodott, majd útnak eredt. Sorjában bejárta a galaták földjét és Frigiát, lelket öntve valamennyi tanítványba.

(Csel 17,16-18,23)

Pál harmadik missziós útja (53-58)

Miközben szent Pál bejárja a Földközi-tenger vidékét és Jézust hirdetve megalapítja az első keresztény közösségeket, *levelei* révén is kapcsolatban marad híveivel. Az Apostol levelei a keresztény teológia mindmáig kimeríthetetlen forrásai. Szent Lukács az Apostolok Cselekedeteiben érzékelteti Pál igehirdetését, amely lényegében « kerigma », vagyis annak hirdetése, hogy Jézust keresztrefeszítették és feltámadt az Írások szerint (vö. 1Kor 15,1-5).

Pál első levelét a tesszalonikaiaknak írta, akiket 2. útja során 50-ben evangélizált. Valószínűleg Korintusból küldte 50/51 telén. Néhány hónappal később egy második levelet is ír, Tesszalonikába, bizonyára Korintusból. (Korintusban 18 hónapig hirdette az evangéliumot.) Korintusba szintén két levelet írt, valószínűleg Efezusból harmadik útja során. Ugyancsak ekkoriban írhatta a galatáknak és a rómaiaknak szóló levelet is. Az előbbit talán Efezusból (57?), az utóbbit valamivel később Korintusból (57/58 telén?), mielőtt indult volna Jeruzsálembe. Innen szándékozott Rómába, majd Spanyolországba menni. Rómában tehát még nem járt, amikor gazdag teológiai tartalmú levelét megírta.

(Itt nem célunk Pál valamennyi levelének datálása és bemutatása; felsorolásuk és időrendi elhelyezésük fentebb megtalálható az evangéliumok kialakulását illusztráló táblázaton.)

Apolló Efezusban. E közben egy Apolló nevű, alexandrai származású zsidó érkezett Efezusba. Ékesszóló és az Írásban igen jártas ember volt. Már kapott valami oktatást az Úr tanításáról. Buzgó lélekkel és helyesen hirdette és tanította a Jézusra vonatkozó dolgokat, de még csak János keresztségéről tudott. Bátor bizalommal kezdett beszélni a zsinagógában. Amikor Priszcilla és Aquila meghallották, magukhoz hívták és behatóbban elmagyarázták neki az Isten tanítását. Mikor pedig Achájába akart menni, a testvérek biztatták és írtak a tanítványoknak, hogy fogadják őt szívesen. Odaérkezve azután tehetségével sokban hasznukra volt a híveknek. A nyilvánosság előtt eredményesen megcáfolta a zsidókat azzal, hogy bebizonyította az Írás alapján, hogy Jézus a Messiás.

Szent Pál Efezusba érkezik. Apolló korintusi tartózkodása idején Pál a fölső tartományokon áthaladva Efezusba érkezett. Itt néhány tanítványra talált. « Megkaptátok a Szentlelket megtéréstek után? » — kérdezte tőlük. « Még csak azt sem hallottuk, felelték azok, hogy van-e Szentlélek. » Erre megkérdezte: « Mivel keresztelkedtetek meg akkor? » « János keresztségével », válaszolták. « János a bűnbánat keresztségével keresztelt, magyarázta ekkor Pál, a népet meg arra biztatta, hogy higgyenek abban, aki ő utána jön, vagyis Jézusban. » Ennek hallatára megkeresztelkedtek az Úr Jézus nevében. Mikor pedig Pál rájuk tette kezét, leszállt rájuk a Szentlélek, nyelveken kezdtek beszélni és prófétáltak. Ezek az emberek együttvéve mintegy tizenketten voltak.

26. Efezus: a nagy színházhoz vezető út

Efezus Kisázsia (Törökország) nyugati partján fekszik. Az ión gyarmatokhoz tartozott; Kr.e. a VII. században nagy kereskedelmi központtá vált. Nagy Sándor alatt teljesen felszabadult a perzsa iga alól, bár bekebelezték a nagy makedón birodalomba. Nagy Sándor halála után új kikötőt épített a város. A római korban újabb virágzásnak indult, hosszú ideig békét élvezett: Kisázsia legfőbb kereskedelmi központja lett. Ebben az időben érkezett ide Szent Pál, és több, mint két évig tartózkodott a városban. Artemisznek (Diana), a termékenység, a vadászat stb. istennőjének híres templomot emeltek Efezusban. A pogány világból sokan zarándokoltak ide, és magukkal vitték Artemisz kis ezüstszobrocskáit. Demeter ezüstműves fellázította a népet Pál ellen, mivel igehirdetésével az ezüstművesek jólétét fenyegette. Pál innen Makedóniába menekült (Csel 19,1—20,1).

« Az egész városban nagy fölfordulás keletkezett. Közös megegyezéssel a színházba rohantak, magukkal hurcolva a makedóniai Gájuszt és Arisztartuszt, Pál társait (...) A fölfordulás megszűntével Pál magához hívatta a tanítványokat. Buzdította őket, majd elbúcsúzott és Makedóniába utazott » (Csel 19,20; 20,1).

27. Milétosz: a színház

Milétosz Kisázsia nyugati partján, Efezus alatt fekszik (ma Törökországban Balat); a iónok a Kr.e. IX. században érkeztek ide, rákényszerítve hatalmukat a helyi lakosságra és egy mükénéi kolóniára. Tekintve kedvező földrajzi fekvését, a Kr.e. VII. században nagy kereskedelmi központ lett. (Egy kis félsziget védett öblében fekszik.) Híres kultúrközponttá fejlődött; itt született és működött a híres filozófus és matematikus, Thálész (kb. Kr.e. 624-566).

Amikor Cirusz (Kürosz) perzsa uralkodó Kr.e. 546-ban megszállta Kisázsiát, Milétosz volt az egyetlen város a ión gyarmatok között, amely békét kötött a nagy uralkodóval, de az első is volt, amely fellázadt a perzsák ellen. Nagy Sándor újra visszaadta a városnak szabadságát, de csak Augusztusz és Tibériusz római császárok alatt szerezte vissza régi dicsőségét.

A fényképen látható színház mintegy 25000 nézőt tudott befogadni.

« Másnap Mitiléné̊ből elhajózva Kiosz elé jutottunk, a következő nap Számoszon kötöttünk ki, az erre következőn pedig megérkeztünk Milétoszba. Pál ugyanis elhatározta, hogy elhajózik Efezus mellett, hogy Ázsiában időt ne veszítsen. Sietett, hogy hacsak lehetséges, pünkösd napjára Jeruzsálemben legyen. Milétoszból aztán beüzent Efezusba, és magához kérette az egyház presbitereit (...) »

Miután Milétoszban elmondta búcsúbeszédét az efezusiaknak, Pál « térdrehullott és mindnyájukkal közösen imádkozott. Valamennyien hangos sírásra fakadtak, és Pál nyakába borulva csókolgatták őt. Az a mondása fájt nekik leginkább, hogy többé nem fogják viszontlátni. Végül elkísérték őt a hajóhoz » (Csel 20,15-17.36-38).

28. Róma: Via Appia Antica

A római birodalomban kitűnő országutakat építettek: ezeken közlekedtek a katonák, hivatalnokok, kereskedők és a gazdag urak. Szent Pál is kihasználhatta ezeket a szárazföldi utakat. Az Apostol, miután Szirakúzából hajón megérkezett a Nápoly közelében fekvő Pozzuoliba, Róma felé vette útját, és a Via Appián találkozott az eléje siető keresztény testvérekkel.

« Egy nappal később déli szél támadt, és így másnap Puteoliba (Pozzuoli) érkezhettünk. Itt testvérekre találtunk, kérésükre egy hétig ott maradtunk, és azután indultunk tovább Róma felé. A testvérek, amint hírt kaptak rólunk, elénk siettek egészen a Forum Appii és a Tres Tabernae tájékáig. Pál láttukra hálát adott Istennek és bizalommal telt el » (Csel 28,13-15).

29. Róma: Kolosszeum

Róma legnagyobb amfiteátruma (színháza) volt. Nevét Néró császár nagyméretű (colossus = « kolosszális ») bronszobráról kapta, amely egykor szomszédságában állt. Építését Veszpasziánusz császár kezdte, Titusz folytatta, és Domiciánusz fejezte be. Fogoly zsidók dolgoztak az építkezésen. Kr.u. 80-ban avatták fel. Nézőtere kb. 50000 ember befogadására volt alkalmas. Az aréna szintje alatt csatornarendszer volt, ezen keresztül az arénát vízzel lehetett elárasztani. Népünnepélyeket, gladiátori játékokat és sportversenyeket rendeztek itt. XIV. Benedek keresztutat állított fel a Kolosszeumban (1740) a vértanúk emlékezetére. Újabb kutatások szerint a vadállatok elé vetett (damnatio ad bestias) őskeresztény vértanúk kivégzési helye nem annyira a Kolosszeum, hanem inkább Flaminiusz és Hadriánusz cirkuszai, Domiciánusz stadionja és Néró kertjei voltak.

« Írok minden egyháznak és mindenkinek hírül adom, hogy Isten ügyéért nyugodt lélekkel nézek szembe a halállal, feltéve, hogy ti nem akadályoztok meg (...) Hagyjátok, hogy a vadállatok étke legyek, hogy ezáltal Istenhez juthassak. Isten gabonája vagyok: őröljenek meg a vadállatok fogai, hogy Krisztus szeplőtelen kenyerévé váljak (...) Nem hozok nektek rendelkezéseket, miként Péter és Pál tette: ők apostolok voltak, én csak egy elítélt; ők szabadok voltak, én mindeddig rabszolga. De miután majd vértanúságot szenvedek, Jézus Krisztus felszabadítottja leszek, és szabadon föltámadok Őbenne (...) Őt keresem, aki a mi javunkra szembenézett a halállal; Ő utána sóvárgok, aki a mi javunkért föltámadt ». (Szent Ignác, antiochiai püspök levele a rómaiaknak; 107-ben szenvedett vértanúságot Rómában).

A efezusi apostolkodás. Azután a zsinagógába bejárogatva három hónapon át bátor tevékenységet fejtett ki és meggyőző beszédeket mondott az Isten országáról. Némelyek azonban megátalkodtak és nem fogadták be a hitet, sőt gyalázták a tanítást a nyilvánosság előtt. Ezért eltávozott közülük, a tanítványokat is különválasztotta tőlük és egy bizonyos Tirannusz iskolájában mindennap beszélt hozzájuk. Ez így tartott két esztendeig, úgyhogy Ázsia minden lakója, a zsidók és pogányok egyaránt hallották az Úr igéjét.

Isten rendkívül csodákat is művelt Pál útján. Még kendőit és kötényét is levették róla, és mikor betegekre terítették, a betegség elhagyta azokat, s a gonosz lelkek is kiszálltak belőlük. Némely csatangoló zsidó ördögűző szintén megkísérelte, hogy az Úr nevét olvassa rá a gonosz lelkektől megszállottakra. Ezt mondták: « Rád olvasom Jézust, akit Pál hirdet. » Egy zsidó főpapnak, Szkévának hét fia is próbálkozott ezzel. A gonosz lélek azonban így vágott vissza nekik: « Jézust ismerem, Pálról is tudok, de ti kik vagytok? » S ezzel az ember, akiben a gonosz lélek lakott, rájuk vetette magát. Kettőjüket leteperte és úgy elbánt velük, hogy ruhátlanul és sebektől borítva menekültek ki abból a házból. Erről azután Efezus valamennyi lakója, zsidó és pogány egyaránt tudomást szerzett. Mindnyájukat nagy félelem fogta el, és nagy lett a becsülete az Úr Jézus nevének. Sok hivő előállott és nyíltan föltárta tetteit. Azok közül pedig, akik varázslással foglalkoztak, jó sokan összehordták könyveiket és mindenki szemeláttára elégették. Ezek értéke ötvenezer ezüstre volt becsülhető. Így az Úr erejének segítségével az ige tovább terjedt és gyarapodott.

Az események után Pál lelkében az a terv érlelődött meg, hogy átmegy Macedóniába és Achájába, azután pedig Jeruzsálembe utazik. « Ottlétem után, mondota, még Rómát is látnom kell. » Segítőtársai közül kettőt, Timóteust és Erasztuszt Macedóniába küldte, maga egy ideig még Ázsiában maradt.

Az ezüstművesek zavargása. Ebben az időben nem kis zavargás támadt az (Úr) tanításával kapcsolatban. Egy Demeter nevű ezüstműves ezüst Artemisztemplomocskák készítésével nem csekély keresethez juttatta az iparosokat. Egybegyűjtötte tehát őket és a többi hasonló foglalkozásúakat, és így szólt hozzájuk: « Emberek! Tudjátok, hogy ez a mesterség biztosítja jólétünket. Látjátok és halljátok azt is, hogy ez a Pál nemcsak Efezusban, hanem majdnem egész Ázsiában nagy tömeget meggyőzött és más fölfogásra bírt. Azt mondja ugyanis, hogy nem istenek azok, amiket kézzel csinálunk. Ezzel azonban nemcsak az a veszély fenyeget, hogy megvetik mesterségünket, hanem az is, hogy semmibe veszik a nagy istennő, Artemisz templomát, és káros következménnyel lesz fölségére, pedig egész Ázsia, sőt az egész világ tiszteli. » Mikor ezt hallották, elöntötte őket a düh és fölkiáltottak: « Nagy az efezusiak Artemisze! »

Az egész városban nagy fölfordulás keletkezett. Közös megegyezéssel a színházba rohantak, magukkal hurcolva a macedónai Gájuszt és Arisztarhuszt, Pál társait. Erre Pál a nép közé akart menni, de a tanítványok nem engedték. Néhányan az ázsiai főtisztviselők közül is, akik barátai voltak, üzenetet küldtek neki azzal a kéréssel, hogy ne menjen a színházba. Ott meg összevissza kiabáltak, mert a zűrzavar olyan nagy volt a népgyűlésben, hogy többnyire még azt sem tudták, miért gyűltek össze. Végül kihúzták a tömeg

közül Sándort, mivel a zsidók előtuszkolták. Sándor kezével hallgatásra intett és védekezni akart. De mikor észrevették, hogy zsidó, lármában törtek ki, és mindnyájan vagy két órán keresztül harsogták: « Nagy az efezusiak Artemisze! »

Végre a jegyző lecsöndesítette a tömeget. « Efezusi férfiak, szólította meg őket, van-e ember, aki ne tudná, hogy Efezus városa a nagy Artemisznek és égből alászállott szobrának imádója? Minthogy efelől senki sem kételkedik, le kell higgadnotok, és nem szabad semmit sem meggondolatlanul tennetek. Idehoztátok ezeket az embereket, pedig nem szentségtörők s nem is káromolták a mi istennőnket. Ha tehát Demeternek és iparostársainak panaszuk van valaki ellen, a törvénynapok és helytartók rendelkezésükre állnak, ott tegyenek panaszt. Ha meg más valami vitás kérdés merül föl, azt a törvényszerű népgyűlésen lehet elintézni. Még abba a veszélybe kerülhetünk ugyanis, hogy följelentenek minket a mai zavargás miatt, és semmi okot sem tudunk fölhozni, amivel számot tudnánk adni erről a csődületről. » Beszéde végeztével pedig föloszlatta a gyűlést.

(Csel 18,24-19,40)

Búcsúzás Ázsiától

Szent Pál harmadik nagy beszéde a Csel-ben (20,18-35) mintegy végrendeletének tekinhető (az első a 13. fej.-ben a zsidóknak, a második a 17. fej.-ben a pogányoknak szólt). Az apostol az általa alapított legfőbb egyházi közösség vezetőihez beszél. Leveleiben több itt érintett téma visszatér; főleg a lelkipásztori levelek szelleme érezhető. Miután emlékeztetett Ázsiában végzett küldetésére (18-21), és sejteni engedi a végső elszakadást (22-27), az efezusi egyház vezetőinek gyakorlati tanácsokat ad: éber őrködés (28-32), érdektelenség és szeretet (33-35). E beszéde tükrében megpillanthatjuk apostoli lelkületét: egyik legjobb « önarcképe ».

Pál útnak indul. A fölfordulás megszűntével Pál magához hivatta a tanítványokat. Buzdította őket, majd elbúcsúzott és Macedóniába utazott. Végigjárta ennek a kerületeit és sok beszédet intézett az ottaniakhoz. Majd Görögországba ment, és tartózkodott három hónapon keresztül. Mikor ezután Szíriába készült hajózni, a zsidók cselt szőttek ellene. Ezért úgy döntött, hogy Macedónián keresztül tér vissza. Ázsiáig vele együtt tartott a béreai Szópáter, Pirrusz fia, a tesszalonikaiak közül pedig Arisztarhusz és Szekundusz, továbbá a derbei Gájusz és Timóteus, végül Ázsiából Tihikusz és Trofimusz. Ezek előrementek és Troászban vártak ránk. Mi pedig a kovásztalan kenyér napjai után hajóztunk el Filippiből, és öt nap múlva utolértük őket Troászban, ahol egy hetet töltöttünk.

A hét első napján egybegyűltünk a kenyértörésre. Pál beszédet intézett hozzájuk, s mivel másnap el akart utazni, egészen éjfélig nyújtotta beszédét. A teremben, ahol összegyűltünk, volt lámpa bővében. Egy Eutihusz nevű ifjú, aki ablaknál ült, Pál hosszú prédikációja közben mély álomba merült. Úgy elnyomta az álom, hogy lezuhant a harmadik emeletről. Holtan szedték föl. Pál lement hozzá, aztán ráborult és átkarolva őt így szólt: « Ne nyugtalankodjatok, mert a lelke még benne van. » Aztán fölment, elvégezte a

kenyértörést és evett. Még jó sokáig, egész virradatig beszélt, s végül útra kelt. Az ifjút pedig élve vezették oda, és az nem kis vigasztalásukra volt.

Pál Milétuszban búcsút vesz az efezusiaktól. Mi pedig hajóra szállva Asszoszba mentünk, hogy ott vegyük föl Pált. Ő rendelkezett így, mert maga szárazon akarta megtenni az utat. Mikor Asszoszban találkoztunk, fölvettük őt és úgy értünk Mitilénébe. Másnap innen elhajózva Kiosz elé jutottunk, a következő nap Számoszon kötöttünk ki, az erre következőn pedig megérkeztünk Milétuszba. Pál ugyanis elhatározta, hogy elhajózik Efezus mellett, hogy Ázsiában időt ne veszítsen. Sietett, hogy hacsak lehetséges, pünkösd napjára Jeruzsálemben legyen.

Milétuszból aztán beüzent Efezusba és magához kérette az egyház presbitereit. Mikor ezek megérkeztek, így szólt hozzájuk: « Ti tudjátok, hogy Ázsiába jövetelem első napjától fogva hogyan éltem köztetek. Az Úrnak mély alázatossággal, könnyek és zaklatások közt szolgáltam, melyek a zsidók ármánykodása következtében értek engem.Semmit sem vontam meg tőletek, ami hasznotokra szolgálhatott, hanem nyilvánosan és magánházakban tanítottalak titeket. Zsidóknak és pogányoknak lelkükre beszéltem, hogy térjenek meg Istenhez és higgyenek Jézusban, a mi Urunkban.

Most pedig belső kényszerűség hajt, hogy Jeruzsálembe menjek. Nem tudom, mi történik majd ott velem, legfeljebb annyit, hogy a Szentlélek minden városban értésemre adta, hogy bilincs és megpróbáltatás vár rám. De én nem becsülöm sokra az életemet, csak véghez tudjam vinni pályafutásomat és az Úr Jézustól rám ruházott föladatomat: az Isten kegyelméről szóló evangélium hirdetését. És bizony tudom azt is, hogy közületek, akik közt az Isten országát hirdetve jártam, egy sem lát meg többé. Ezért hát szentül állítom nektek a mai napon: senkinek a vére nem szárad rajtam. Nem rejtettem el semmit sem, hanem Isten teljes akaratát föltártam előttetek. Vigyázzatok magatokra és az egész nyájra. Azért rendelt élére titeket elöljárókul a Szentlélek, hogy igazgassátok az Isten egyházát, amelyet tulajdon vérével szerzett meg. Tudom, hogy távozásom után ragadozó farkasok törnek rátok és nem kegyelmeznek a nyájnak. Sőt még köztetek is támadnak olyanok, akik csalárd beszéddel magukhoz akarják csábítani a tanítványokat. Őrködjetek tehát és vessétek emlékezetetekbe, hogy három éven át éjjel-nappal szüntelenül könnyek közt intettem mindegyikteket.

Most pedig Istennek és az ő kegyelmébe ajánllak titeket. Neki hatalma van arra, hogy fölépítse művét és megadja nektek az összes többi szentekkel közös örökséget. Nem kívántam senki ezüstjét, aranyát vagy ruháját. Ti tudjátok, hogy ezek a kezek keresték meg azt, amire nekem és környezetemnek szüksége volt. Minden alkalommal megmutattam nektek, hogy hogyan kell dolgozni és ezzel a gyöngéket segíteni, Jézus szavaira emlékezve, aki azt mondta: Nagyobb boldogság adni, mint kapni. »

Ezeket mondta, aztán térdre hullott, és mindnyájukkal közösen imádkozott. Valamennyien hangos sírásra fakadtak és Pál nyakába borulva csókolgatták őt. Az a mondása fájt nekik leginkább, hogy többé nem fogják viszontlátni. Végül elkísérték őt a hajóhoz.

Úton Jeruzsálem felé. Miután elváltunk tőlük, elhajóztunk, s egyenes irányban haladva Kószba értünk, másnap meg Roduszba és onnét Patarába. Itt

egy Föniciába induló hajóra találtunk. Fölszálltunk tehát és kifutottunk a nyílt tengerre. Föltűnt előttünk Ciprus, ezt balkéz felől elhagytuk, és Szíriába hajóztunk. Tíruszban kötöttünk ki, mert a hajónak ott kellett leadnia rakományát. Megkerestük a tanítványokat és hét napig náluk maradtunk. Ezek a Lélek sugallatára azt tanácsolták Pálnak, hogy ne menjen föl Jeruzsálembe. Mikor e napok elteltével tovább folytattuk utunkat, valamennyien, feleségestül, gyermekestül kikísértek minket a városon kívül. A tengerparton térdre borulva imádkoztunk, majd kölcsönös búcsúzkodás után mi hajóra szálltunk, ők meg hazatértek.

Hajóutunk befejezéséül Tíruszból Ptolemaiszba érkeztünk. Üdvözöltük a testvéreket s egy napig náluk maradtunk. Másnap aztán tovább haladva Cezáreába jutottunk. Itt betértünk Fülöp evangélista, a hét (diakónus) egyikének házába, s nála szálltunk meg. Fülöpnek négy prófétai tehetséggel megáldott hajdon leánya volt. Néhány napi ott-tartózkodásunk tartama alatt egy Agábusz nevű próféta érkezett oda Judeából. Ez hozzánk lépett, elvette Pál övét, és összekötözte vele saját lábát és kezét e szavak kíséretében: « Ezt mondja a Szentlélek: azt a férfit, akié ez az öv, a zsidók így kötözik meg majd Jeruzsálemben és kiszolgáltatják a pogányoknak. » Mikor ezt meghallottuk, mi is meg az odavalók is kértük őt, hogy ne menjen föl Jeruzsálembe. Pál azonban így felelt: « Miért sírtok és miért szomorítjátok meg szívemet? Hiszen én kész vagyok arra, hogy az Úr Jézusért Jeruzsálemben nemcsak a megkötözést, hanem a halált is elviseljem. » S mivel nem tudtuk őt meggyőzni, megnyugodtunk és azt mondtuk: « Legyen meg az Úr akarata. » E napok elmúltával tehát nekikészülődtünk és fölmentünk Jeruzsálembe. Néhány cezáreai tanítvány szintén velünk tartott és elvezetett minket a ciprusi Mnázonhoz, egy régi tanítványhoz, hogy nála vegyünk szállást.

Szent Pál fogsága

Szent Jakab apostol tanácsa. Mikor megérkeztünk Jeruzsálembe, a testvérek szívesen fogadtak minket. Másnap Pál velünk együtt meglátogatta Jakabot. Ez alkalommal a preszbiterek is mind megjelentek. Köszöntötte őket, aztán apróra elbeszélte, mi mindent művelt Isten a pogányok közt az ő szolgálata által. Azok meghallgatták, aztán Istent magasztalták, hozzá pedig így szóltak: « Látod, testvér, hány ezren vannak a zsidók közt, akik megtértek, de azért mind féltékenyen megtartják a törvényt. Felőled viszont azt hallották, hogy a Mózestől való elpártolásra tanítod a pogányok közt élő zsidókat, s azt mondtad volna nekik, hogy ne végezzék el fiaikon a körülmetélést, és ne éljenek a szokások szerint. Mi a teendő ezek szerint? (Elkerülhetetlen, hogy a tömeg össze ne csődüljön, mert) mindenképen megtudják, hogy ideérkeztél. Fogadd meg tehát tanácsunkat: van nálunk négy férfi, akik fogadalmat vállaltak magukra. Vedd őket magad mellé, végezd el velük együtt a tisztulási szertartást és fizess értük, hogy megnyiratkozzanak. Ebből mindenki megérti, hogy semmi sem igaz abból, amit felőled híreszteltek, hanem te is megtartod a törvényt és szerinte élsz. Ami pedig a pogányok közül megtérteket illeti, már megírtuk végzésünket, hogy tartózkodjanak a

30. Róma: A Szent Péter-bazilika kupolája

« Péter itt van ». — Michelangelo gigantikus kupolája Szent Péter, Róma első püspöke, az első pápa sírja fölött emelkedik, mintegy jelképezve Krisztus szavait: « Te Péter vagy, és én erre a kősziklára építem egyházamat » (Mt 16,18).

Az utóbbi évtizedekben végzett ásatások, archeológiai és történeti kutatások megerősítették a hagyományt: valóban ide temették az Apostolfejedelmet. Az ásatások kimutatták, hogy már az I. században voltak sírok ezen a környéken; idők folyamán aztán egész temető alakult itt ki. A temető a földbe ásott, egyszerű sírokon kívül 22 mauzóleumot, sírkamrát foglalt magában. E II.-III. századi mauzóleumokat a régi (konstantini) Szent Péter-bazilika építésekor betömték földdel és kövekkel, mert a bazilika padozata alá kerültek. Az egyik mauzóleum bejáratával szemben van egy Krisztust és Szent Pétert ábrázoló, falra, ill. vakolatra karcolt rajz. A főapostol legrégibb ábrázolása (feje) mellett egy latin felírás olvasható: « Péter könyörögj Krisztushoz (e szó helyett az ismert Krisztus-monogram: ☧ áll) a testednél eltemetett szent kereszténye kért ». Mivel az említett mauzóleumokat a Konstantin-féle bazilika építésekor a padozat alá temették, ebből következik, hogy a Pétert említő felirat Konstantin kora előtti. Nagy Konstantin tehát már régebbi hagyományt tartott szem előtt (ti. hogy ide temették Pétert), amikor kiválasztotta a bazilika helyét. További ásatások és a sírfeliratok tanulmányozása, a talált csontok, textilmaradványok stb. datálása arra az eredményre vezettek (lásd Margherita Guarducci könyveit, hogy azonosítani tudták Szent Péter sírját.

bálványoknak áldozott hústól, a vértől, a fojtott állattól és a törvénytelen együttéléstől. »

Erre Pál másnap az illető férfiak kíséretében elvégezte a tisztulási szertartást, velük együtt bement a templomba és bejelentette, hogy a tisztulás ideje akkor végződik, amikor mindegyikükért bemutatják az áldozatot.

Az Apostolt elfogják. A hét nap már letelőben volt, mikor az Ázsiából való zsidók észrevették őt a templomban. Fölizgatták az egész népet, megragadták és kiabálni kezdtek: « Izraelita férfiak, segítsetek! Ez az az ember, aki mindenfelé és mindenki előtt a nép, a törvény és e szent hely ellen irányuló tanításokat terjeszt. Sőt még pogányokat is behozott a templomba és megfertőzte ezt a helyet. » Látták ugyanis vele a városban az efezusi Trofimuszt, és azt hitték, hogy a templomba is bevezette. Az egész város forrongani kezdett, s a nép összecsődült. Pált megragadták és kivonszolták, a kapukat pedig azonnal bezárták.

Már-már azon voltak, hogy megölik, amikor a helyőrség ezredeséhez eljutott a hír, hogy egész Jeruzsálemben zavargás tört ki. Az tüstént katonákat és tiszteket vett maga mellé és lesietett hozzájuk. Azok az ezredes és a katonák láttára abbahagyták Pál ütlegelését. Ekkor az ezredes odalépett, letartóztatta és kettős bilincsbe verette.

Csel 20,1-21,33)

Epilógus

Az Apostolok Cselekedetei a továbbiakban elmondja Szent Pál vitáit a zsidókkal, Rómába vezető viszontagságos hajóútját és megérkezését a római birodalom fővárosába. 58-ban letartóztatják a palesztinai Cezáreában; itt marad fogságban 60-ig (Csel 21.27—23, 22). 60 őszén Fesztusz helytartó kíséretével Rómába küldi, mivel római polgárként a császárhoz fellebbezett (Csel 27,1-28,16). Pál Rómában marad két évig (Csel 28,30). 63-ban szabadon bocsátják. Talán ekkor ellátogat Spanyolországba. Lelkipásztori levelei viszont feltételezik, hogy újra Keleten járt. Újra fogságba kerül Rómában: a hagyomány szerint lefejezik Péter apostol vértanúhalálával egyidőben, talán 67-ben.

A szeretet himnusza

Szóljak bár emberek vagy angyalok nyelvén,
Ha szeretet nincs bennem,
Csak zengő érc vagyok vagy pengő cimbalom.
Legyen bár prófétáló tehetségem,
Ismerjem bár az összes titkokat és minden
tudományt,
Legyen akkora hitem, hogy hegyeket mozgassak,
Ha szeretet nincs bennem,
Mit sem érek.
Osszam el bár egész vagyonomat a szegényeknek
S vessem oda testemet, hogy elégessenek,
Ha szeretet nincs bennem,
Mit sem használ nekem.

A szeretet türelmes, a szeretet jóságos,
A szeretet nem féltékeny,
Nem kérkedik, nem gőgösködik,
Nem tapintatlan, nem keresi a magáét,
Haragra nem gerjed, a rosszat föl nem rója,
Nem örül a gonoszságnak,
De együtt örül az igazsággal.
Mindent eltűr, mindent elhisz,
Mindent remél, mindent elvisel.

A szeretet soha el nem múlik.
A prófétálas megszűnik,
A nyelvek elhallgatnak,
A tudomány elenyészik.
Tudásunk csak töredékes,
Töredékes a prófétálásunk is.
Mikor azonban eljön a beteljesedés,
Ami töredékes; véget ér.

Amikor még gyermek voltam, úgy beszéltem,
mint a gyermek,
Úgy gondolkodtam, mint a gyermek, úgy
ítéltem, mint a gyermek.
De mikor férfivá nőttem, elhagytam a gyermek
szokásait.
Ma még csak tükörben homályosan látunk,
Akkor majd színről színre.
Most csak töredékes a tudásom,
Akkor majd úgy ismerek,
Ahogy én is ismert vagyok.
Most megmarad a hit, remény, szeretet,
Ez a három,
De köztük a legnagyobb a szeretet.
Törekedjetek a szeretetre!

(1Kor 13)

III. RÉSZ

A KATOLIKUS HIT RÖVID ÁTTEKINTÉSE

- **Az apostol hitvallás**
- **A szentségek**
- **A keresztény erkölcs**

Ez a rész rövid, rendszerezett *összefoglalása hitünknek. Az első rész segítségünkre volt abban, hogy — olvasmányok és elmélkedések révén — mélyebben behatoljuk a keresztény hitéletbe. A második rész (szemelvények az evangéliumokból és az Apostolok Cselekedeteiből) azokhoz a forrásokhoz hajolt vissza, amelyekből Krisztus Lelke közösségei a századok során és ma is táplálkoznak. A mostani három fejezet nem annyira a hitéletet, tehát a gyakorlatot tekinti, mint inkább* a hit igazságtartalmát. *Természetesen, ezt a viszonylag önálló részt is kiegészíti az első és a második rész.*

1. AZ APOSTOLI HITVALLÁS RÖVID MAGYARÁZATA

Az egyházban már ősidők óta léteztek formulák (rövid összefoglalások), amelyekben a keresztény közösség kifejezte hitét. Ilyen összefoglalás volt az Apostoli Hitvallás is. Azért nevezzük « apostolinak », mert megtaláljuk benne mindannak lényegét, amit az apostolok hirdettek Istenről, az emberről, a Jézus Krisztusban adott üdvösségről és örök hivatásunkról.

Az egyház ezt a hitvallást ajánlja hitünk rövid összefoglalásaképp azoknak, akik felnőtt korban döntenek a hit mellett, vagy a már « megkapott » hitet személyesebben, érettebben meg akarják vallani.

Jézus hívei ismerik, imádkozzák ezt a hitvallást; igyekeznek annak követelményei szerint élni. Így az egész világon ez ismertetőjelük, és ez fejezi ki egységüket. « Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség » (Ef 4,5).

A következőkben megvilágítjuk e hitvallás egyes kijelentéseit (« ágazatait »).

Hiszek

egy Istenben, mindenható Atyában,
mennynek és földnek teremtőjében.
És a Jézus Krisztusban,
ő egy Fiában, a mi Urunkban, aki
fogantaték Szentlélektől,
születék Szűz Máriától,
kínzaték Poncius Pilátus alatt,
megfeszítteték, meghala és eltemetteték,
szálla alá poklokra,
harmadnapon halottaiból föltámada,
fölméne a mennyekbe,
ül a mindenható Atya Istennek jobbja felől,
onnan lészen eljövendő
ítélni eleveneket és holtakat.
Hiszek Szentlélekben,
egy katolikus keresztény anyaszentegyházat,
szenteknek egyességét,
bűnöknek bocsánatát,
testnek föltámadását,
és az örök életet.
Amen.

A hit

A hitvallás első szavával valami nagyon fontosat mondunk el önmagunkról. Kijelentem: « Személyesen meg vagyok győződve, hogy Isten létezik, hogy szeretetét Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta, és teljes bizalommal az üdvözítő Istenre hagyatkozom ». *Mi tehát a hit?* Meggyőződés és önátadás. A meggyőződésben benne van az értelem ismerete is; de a hivés tette sokkal több, mint (kinyilatkoztatott) igazságok elfogadása, igaznak tartása. A szabadság tette is, a szív « igen »-je és odaadása is Istennek. Más szóval: a hitben benne van a bizalom (remény) és a szeretet is. Így is mondhatjuk: *hinni annyi, mint találkozni egy Személlyel (Istennel Jézus Krisztusban), bizalommal reá hagyatkozni, és egész életünket elkötelezni, hogy Lelke szerint éljünk és gyümölcsöt hozzunk a szeretetben.*

Velem együtt minden keresztény ezt mondja: « Hiszek... » Tehát hitünket végeredményben közösen valljuk meg. Így mutatjuk meg, hogy *egy* közösség, « *egy-ház* » vagyunk. Ezért mondhatjuk, hogy az egyház hitből fakad, születik. A hit által teremtjük meg a legbensőbb kapcsolatot Istennel, Atyánkkal, és az őszinte testvériséget az emberek között. A hit által « szövetségre » lépünk Istennel, és szövetségese leszünk az embereknek.

Az igazi hit nem elidegenedés önmagunktól és másoktól, nem « ópium » (kábítószer) amellyel elaltatjuk a világért vállalt felelősségtudatot, nem menekülés a földi feladatok elől. A hit nem szorít gettóba; nem ment fel attól, hogy vállaljuk emberi felelősségünket, hanem inkább jobban kötelez, hogy minden emberrel vállvetve dolgozzunk az emberibb, testvéribb világ építéséért, tehát, hogy az igazság, az igazságosság, a szabadság és a szeretet uralkodjék. Jézus legfőbb parancsa az Isten- és emberszeretet, és az utóbbi elválaszthatatlan az előbbitől.

Amikor azt mondom: « Hiszek », ki akarom fejezni ezt is: « Törekedni fogok arra, hogy életemben megvalósítsam azt, amiben hiszek ». Nem elég a hitről tudni, hanem az élni is kell; csak ez utóbbi esetben hiteles a hit. « Nem mindaz, aki mondja nekem: Uram, Uram! — jut be a mennyek országába, hanem csak az, aki mennyei Atyám akaratát teljesíti » (Mt 7,21). Pál apostol is hangsúlyozza, hogy *az igazi hit a szeretet tetteiben nyilatkozik meg* (vö. Gal 5,6).

Valamiféle « hite » minden embernek van. Ezt a tágabb értelemben vett hitet « világnézetnek » nevezhetjük. Mi keresztények a hitvallásban fejezzük ki világnézetünket, és készségünket arra, hogy hitünk szerint akarunk élni. Kifejezzük, hogy kik vagyunk és mit szeretnénk elérni.

Hitünk legmélyebb alapja *Isten válasza az emberek örök kérdéseire*: Honnan a világ? Mi az emberi lét és történelem értelme? Honnan és miért a rossz, a szenvedés? A halállal befejeződik-e számunkra minden? Hogyan lehet legyőzni a rosszat a világban és önmagunkban? Az ember értelmi megfontolásokkal is eljuthat arra a meggyőződésre, hogy Isten létezik és hogy földi életünk nem megsemmisüléssel fejeződik be. De tapogatódzó értelmünk és tévedéseink miatt szükségünk van felsőbb fényre. Mi keresztények

tudjuk, hogy maga Isten adott nekünk végleges választ az alapvető kérdésekre, amikor Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta magát, és így fényt vetett az ember mivoltára és hivatására is. A történelem során Isten többféleképpen szólt az emberekhez, de *végleges Szava Jézus Krisztus*, a megtestesült Ige (vö. Zsid 1,1-2; Jn 1,17-18). Az isteni kinyilatkoztatást a Biblia tartalmazza, amelyet Ó- és Újszövetségre osztunk (lásd fentebb).

Ahhoz, hogy hinni tudjunk, szükségünk van Isten megvilágosító és erősítő segítségére (kegyelemre). Amikor ezt mindjuk: *a hithez szükségünk van kegyelemre*, azt akarjuk kifejezni, hogy az Istennel való legbensőbb kapcsolatot nem lehet « kierőszakolni », tehát a hit nem lehet mindenekelőtt az ember értelmi vagy más törekvéseinek gyümölcse, hanem ingyenes adomány, *Isten ajándéka.* Mint ahogy az igazi barátság vagy az egymás közti bizalom is ingyenes, ugyanúgy a hit is ajándék, amelyet Isten érdemeinkre való tekintet nélkül felajánl, és amelyet szabadon elfogadunk.

Az ingyenes adomány (ajándék) elfogadására azonban *meg kell nyílnunk.* Csak úgy tudjuk befogadni Isten ajándékát, ha nyíltak (nyitottak) maradunk szívünkkel, értelmünkkel, életmódunkkal, egész lényünkkel. Valójában ez a nyíltság és készség is kegyelem. Egész létünk, életünk adomány: Istentől kaptuk a létet és mindazt, amik vagyunk. Elismerni azt, hogy létem nem puszta adottság, hanem a Teremtő ajándéka, ez már hit. Az ember hálával válaszol a kapott ajándékra.

A hit biztonságot ad, de egyben állandó keresés és feladat is. Sohasem mondhatjuk, hogy eléggé ismerjük Istent, és nem gondolhatjuk, hogy belé vetett bizalmunkra nem leselkedik semmiféle veszély. Ezért állandóan arra kell törekednünk, hogy elmélyítsük hitünket. Tanulmányoznunk kell a hitet egyénileg és közösen is. Olvasnunk kell Szentírást és a vallással foglalkozó jó könyveket. Gondolkodnunk és beszélgetnünk kell arról, mit, miért, kinek hiszünk. De főleg az imádságban kell találkoznunk Istennel. Az imában nem *Róla*, hanem *Hozzá* beszélünk. Továbbá meg kell élnünk a hitet, meg kell tennünk az igazságot, mert csak így jutunk el a fényre (vö. Jn 3,21).

« HISZEK EGY ISTENBEN... »

Isten

Isten nagy, kimondhatatlan Misztérium (Titok). Csak dadogva beszélhetünk Róla. De Isten Jézus Krisztusban feltárta titkát; ezért azok a szavak, amelyeket Jézustól tudunk, segítenek, hogy valamit mondjunk a « kimondhatatlanról », aki « megközelíthetetlen fényben lakozik » (vö. 1Tim 6,16).

Istenről minden jót — és csakis jót — mondhatunk: egy, élő, örök, jó, bölcs, hűséges, mindenható, szeretet. Isten a mennynek és földnek (vagyis mindennek) Teremtője, minden, ami van, általa létezik. Isten különbözik minden teremtménytől, mindennél és mindenkinél nagyobb; és mégis mindenben benne van, mindenkihez közel van, mert létet, életet, értelmet és szabadságot ad. « Benne élünk, mozgunk és vagyunk » (Csel 17,28).

Isten láthatatlan, de mégis megsejthetjük és megismerhetjük különböző módokon: szemlélve a természet szépségeit, kutatva a világmindenség törvényeit, elmélkedve az ember titkáról (az ember értelmes, szabad, szeretetre és alkotásra képes — « Isten képmása »). « Egek hirdetik Isten dicsőségét », ahogy a zsoltáros énekli. A világban mindenütt fellelhetjük Isten kezenyomát (értelem, szépség, bölcsesség, jóság); önlelkünkbe, lelkiismeretünkbe tekintve pedig « arcmását » pillanthatjuk meg, és halljuk « hangját », amikor jóra ösztönöz és óv a rossztól. Kant, az agnosztikus német filozófus mondotta: « Két dolog tölt el egyre növekvő csodálkozással: a csillagos ég fölöttem és az erkölcsi törvény bennem. »

A mai korban is voltak és vannak nagy tudósok, akik a természet, a kis- és nagyvilág titkait kutatva felismerték és elismerték az értelmes és bölcs alkotót. De ugyanakkor vannak olyan tudósok is, akik a világot a « véletlen » eredményének tekintik. Ugyanígy az egyszerű emberek közül is egyesek észreveszik Isten « jeleit » a világban, mások pedig egyszerűen az örök és önmagát kibontakoztató Anyag « művének » fogják fel a mindenséget. Ez részben érthető abból, amit a hitről mondtunk. A hit nem puszta értelmi következtetés eredménye, hanem olyan isteni ajándék, amelyet a nyitott, készséges ember elfogad, és így Isten szavára ráteszi egész életét.

A keresztény kinyilatkoztatásból ismerjük meg a legjobban Isten titkát. Hisszük, hogy Isten a történelemben a próféták által szólt népéhez, majd végül Jézus Krisztusban teljesen kimondta és közölte önmagát (vö. Zsid 1,1-2). Jézus kinyilatkoztatta Isten üdvösségtervét és legmélyebb mivoltát: azt, hogy *Szeretet* (1Jn 4,16). *Isten örök szeretettel szeretett engem, ezért teremtett, és mivel mindig szeret, örök életre szánt, a Vele való életközösségre.*

Jézus kinyilatkoztatásából tudjuk, hogy *Isten nem magányos személy, hanem az Atya, a Fiú és a Szentlélek kimondhatatlan szeretetközössége.* Istenben hárman vannak, ezért mondjuk: három Személy. A háromszemélyű egy Isten titkát Szentháromságnak nevezzük. Ezt a titkot az egyház szent doktorai és teológusai a századok során igyekeztek jobban elmélyíteni, bár kimeríteni sohasem tudjuk, mert Isten mindig nagyobb annál, amit Róla gondolunk vagy mondunk, amit Belőle megérthetünk.

Isten nagyobb szívünknél (vö. 1Jn 3,20) és értelmünknél. Hitünkben Jézus Krisztus szavára támaszkodunk, aki feltárta Isten legmélyebb titkát. « Senki sem ismeri az Atyát, csak a Fiú, és az, akinek a Fiú ki akarja nyilatkoztatni » (Mt 11,27).

Amikor keresztet vetünk, kifejezzük a Szentháromságba vetett hitünket: « Az Atya, a Fiú és a Szentlélek nevében. » Ezzel megvalljuk és szinte megújítjuk *keresztségi hitünket,* hiszen a három isteni Személy nevében lettünk Krisztus tanítványai és az egyház tagjai, a feltámadt Jézus meghagyása szerint: « Menjetek, tegyetek tanítványommá minden népet, keresztteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Íme, én veletek vagyok mindennap a világ végéig » (Mt 28,19-20).

« ... A MINDENHATÓ ATYÁBAN »

Isten az Atya

Jézus Krisztus, Isten egyszülött Fia kinyilatkoztatta nekünk az Atyát. Ő anyanyelvén *Abbá*-nak, apukának szólította. Kifejezte az Atya iránti bensőséges viszonyát, bizalmát. Nekünk pedig megtanította a legszebb imádságot, a Miatyánkot. « Az Úr imádsága » kifejezi azokat az alapvető « kéréseket », amelyekkel gyermeki bizalommal hozzá kell fordulnunk. Amikor Istent Atyánknak szólítjuk, nemcsak azt akarjuk kifejezni, hogy Isten jó, szeret bennünket és gondoskodik rólunk. Az « Atya » az első Személy tulajdonneve. Isten atyasága felülmúl, túlszárnyal minden földi atyaságot. *Tam Pater nemo,* senki sem olyannyira atya, mint Isten, mondotta Tertulliánusz (III. század).

Mivel Isten Atya, mi gyermekei vagyunk, — Isten fiai. Az istenfiúságban áll keresztény méltóságunk. Mivel a Fiúban — a Szentlélek által — Isten gyermekei lettünk, úgy is kell viselkednünk, mint « idősebb testvérünknek », Jézusnak. Úgy kell Őt viszontszeretnünk, tisztelnünk, engedelmesen szolgálnunk, bizalommal reá hagyatkoznunk, ahogy ezt a « szeretett Fiú », Jézus tette. A méltóság tehát kötelességet, feladatot is jelent. Kötelességet nemcsak Atyánkkal, hanem embertestvéreinkkel szemben is. *Mivel egy Atyánk van, valamennyien testvérek vagyunk*: alapkötelességünk a testvéri szeretet. Nemcsak jóbarátainkat, a minket szeretőket, hanem ellenségeinket is szeretnünk kell Jézus példájára. Senkinek sincs nagyobb szeretete annál, mint aki életét adja barátaiért, sőt ellenségeiért (vö. Jn 15,13-14). És nem szerethetjük Istent, az Atyát, ha nem szeretjük testvéreinket (1Jn 4,19-21).

A mindenható Atya

A hitvallás *mindenhatónak* mondja az Atyát. E kifejezést tekinthetjük Isten melléknevének is, de egyben önálló névnek is: a Mindenható. Sokaknak talán visszatetsző ez a név, mert valami hatalmaskodó és elnyomó lényre emlékezteti őket. De ne feledjük, hogy mivel Ő Szeretet, *a szeretet mindenhatóságáról van szó.* Ha tehát összekapcsoljuk a jóságot és a mindenhatóságot — amint ez a kettő Istenben egy —, akkor vigasztaló igazsággal állunk szemben: Isten, aki szerető és mindenható Atyám, nemcsak teremt, létet ad, hanem állandóan jelen van, óv, gondomat viseli, a rosszat is javamra fordítja. « Akik Istent szeretik, azoknak minden a javukra válik » (Róm 8,28). Isten Szeretet (1Jn 4,8.16): ez a legszebb, legalapvetőbb neve. Istenem szeretete az első (« előbb szeretett », 1Jn 4,10), ingyenes, magyarázat nélküli, feltétlen, örök.

« ... MENNYNEK ÉS FÖLDNEK TEREMTŐJÉBEN »

Isten a teremtő

A mindenhatóságnak egyik meghatározása az, hogy Isten teremtő. « Ég és föld », vagyis *minden* az ő mindenható jóságának műve. Mindent a « semmiből » teremtett: vagyis nem volt szüksége semmi előfeltételre és « esz-

közre », hogy teremtsen, létrehozzon. De nemcsak teremtett, hanem teremt állandóan. Minden tőle függ létében és működésében. Isten a teremtő ereje folytán kibontakozó, fejlődő világegyetem csúcsára helyezte az embert, akit saját képére és hasonlatosságára teremtett, ahogy a Biblia elején olvassuk. *Az ember Isten képmása*: ez azt jelenti, hogy szellemi lény (« halhatatlan lelke » van), értelemmel és szabadsággal rendelkezik, képes gondolkodni és szeretni; képes arra, hogy Isten « beszélőpartnere » legyen, képes arra, hogy Isten ingyenes ajándékát (az istengyermekség kegyelmét) befogadva részesedjék az ő életéből. Isten mindent az emberért teremtett, akit részesít teremtő erejében; és végső soron az embereket Önmagához rendelte. Szent Ágoston szépen fejezi ki ezt a *Vallomások* elején: « Magadnak (magadhoz: *ad Te*) teremtettél minket, és nyugtalan a szívünk, míg meg nem nyugszik Tebenned ». Az ember feladata tehát az, hogy uralma alá vonja a teremtést, hogy humanizálja, emberiessé tegye azt, és — irányítva a most már öntudatra ébredt fejlődést — mindent visszavigyen az Atyához Krisztusban, Krisztus Lelke által. A « minden »-ben benne vannak a láthatatlan teremtmények (angyalok, gonosz szellemek) is: ők is az ember világához tartoznak, ők is az üdvösség drámájának « környezetét » alkotják.

A Szentírás első oldalain képszerű leírást olvashatunk *a hatnapos teremtéstörténetről*. A szent író itt *üdvösségünkre* vonatkozó alapvető igazságokat akart közölni az akkori világkép, sőt a környező mitológiák elemeit is felhasználva. A költői nyelvezet jelentését kell kibogoznunk, és nem megrekedni a másodlagos elemeknél, illetve nem természettudományos felvilágosításokat keresni az elbeszélésben. A Biblia a következő fontosabb alapigazságokat közli:

— Isten teremtett minden létezőt, vagyis ő hívott létre és életre mindent;

— « Szólt és lettek »: vagyis szavával hívott létre mindent, nem volt szüksége demiurgoszok (félistenek) segítségére, nem küszködött, harcolt stb., ahogy egyes mitológiákban olvassuk;

— Mindaz, amit Isten teremtett, « nagyon jó », nincsen tehát Isten mellett valami rossz istenség;

— A rossz az első emberek engedetlenségével, — még korábban a tiszta szellemek lázadásával — lépett a világba. (Minderről bővebben szóltunk *Ábrahámtól Jézusig* c. összeállításunkban.)

A teremtés hite megszabadít bennünket mindenfajta régi és új *mitosztól* és *panteizmustól*. Szellemtörténészek (pl. Pierre Duhem) rámutattak arra, hogy éppen ez a hit tette lehetővé a természettudományok megszületését, mivel elismeri a saját törvényekkel rendelkező természet önállóságát. A keresztény hit szerint a világ nincs tele istenekkel, ahogy ezt még a hellenista kozmogóniák vallották; az égitestek elveszítik « isteni » rangjukat, amikor a hit rámutat arra, hogy egyetlen Isten van, aki teremtett és teremt, de úgy, hogy az égitesteknek és minden teremtménynek önálló törvényeket ad. A régi és mai panteizmus, amely a Természetet, Mindenséget, Anyagot stb. tekinti abszolút létezőnek (tehát isteníti a nem-istent, viszont tagadja a személyes, transzcendens Isten létét), végeredményben tudománytalan, mitikus világszemlélet.

A helyesen felfogott teremtés eszméje egyáltalán nem ellenkezik a *fejlődés* (*evolúció*) gondolatával, sőt jobban összeegyeztethető vele, mint a régi fixista (merev) világszemlélettel. Ma már az evolúció gondolatát kiterjesztik nemcsak az élők világára, hanem a

kozmoszra is (kozmogenezis). Bármint legyen is az evolúció tudományos igazolása — ez az egyes tudományokra (fizika, paleontológia, biológia, antropológia stb.), ill. a természetbölcseletre tartozik —, a keresztény ezt mondhatja: « A fejlődés nem teremtő, de a teremtés transzcendens tettének kifejezése a térben és az időben » (Teilhard de Chardin). A *Teremtő transzendens tette* a következőt jelenti: nem a kezdeti « lökést » adja a világfolyamatnak, vagy « kívülről avatkozik be » a folyamatba, hanem megadja minden létezőnek « a kezdetben » és állandóan a létezés alapját. Vagyis *minden létében Istentől függ,* aki örök akaratával « létre hozza » és egyre magasabb létfokra emeli a lényeket. Mivel pedig Isten a dolgoknak önálló természetet és — a létfokok szerint — önmeghatározó képességet ad, a felfelé ívelő fejlődést úgy is elgondolhatjuk, hogy a lények *az isteni Létforrástól függően állandóan « felülmúlják önmagukat »* (K. Rahner): így alakul ki — bizonyos « kritikus pontokat » vagy küszöböket átlépve — az anyagból az *élet,* majd az élők között így jelenik meg (a komplexitás bizonyos fokán, az agy kellő bonyolultsági fokán) a *szellem,* amely képes gondolkodni és szeretni.

Az embernek szellemi lelke van, vagyis bizonyos szempontból független az anyagtól. Ez nem jelenti azt, hogy pl. nincs szükségünk agyra, hogy gondolkodjunk, hanem azt, hogy az anyag nem határozza meg a szellemet. Az ember anyagba ágyazott szellem; pontosabban: anyag és szellem *lényegi egysége.* Isten mindent az emberért akar a mindenségben, a személyt pedig önmagáért akarja, vagyis az ember: *finis sui,* önmaga célja. Ez jelzi az ember különleges teremtését. Igaz, a világfejlődés során — egy bizonyos kritikus ponton — a kozmogenezist folytató biogenezis gyümölcseként jelent meg az ember. A gondolkodó ember a fejlődés « nyílvesszője ». Továbbá ma is a szülők biológiai tevékenysége folytán jelenik meg mint az emberi fajnak egy egyede. De mivel szellem (értelem és akarat), több, mint egy egyed a fajban. Egyszeri, megismételhetetlen; Isten végeredményben Magának teremti. *Mivel minden létnövekedés végső soron Istentől jön és egyedül Tőle,* ezért állíthatjuk, hogy Isten *különleges* módon teremti az embert (a « lelket »). A teremtés « koronáját » örök szeretettel szereti, « nevén nevezi », és örök életre, a Vele való közösségre szánja.

A láthatatlan világ

A Szentírás beszél láthatatlan lényekről: szellemekről, angyalokról és gonosz lelkekről is. Bármennyire gyerekes is a bibliai ember elképzelése (sokszor a miénk is!) ezekről a láthatatlan lényekről, létezésüket nem zárhatjuk ki; márcsak azért sem, mert Jézus Krisztus is beszélt róluk, az ő művében is szerepet játszottak. Pontosan nem tudjuk, *hogyan* léteznek, de azt tudjuk, hogy Isten ezeket a lényeket is az üdvösség művének szolgálatára rendelte. A jó angyalok gyakran úgy jelennek meg, mint *Isten küldöttei* (ez a görög szó jelentése), hírnökei, mint közvetítők Isten és az emberek között. Az angyalok is Isten, Atyánk szerető gondoskodásának jelei. Az őrzőangyalok hite is azt fejezi ki, hogy Isten személyesen ismer, szeret mindannyiunkat, gondoskodik rólunk.

Természetesen az angyalokról szóló tan nem tartozik hitünk központi igazságaihoz. Újabban sokat vitatkoznak a gonosz szellemek (sátán) létéről. Mindenesetre az egyházi hagyomány a Szentírás alapján mindig vallotta, hogy amint a jó angyalok az üdvösségre segítenek bennünket, úgy a gonosz szellemek (ördögök, démonok) az ember ellenségei, üdvösségének akadályozói, rosszra kísértenek. A Sátán Jézust is megkísértette. Az emberi tapasztalat is azt jelzi, hogy a világban levő sok gonoszság, az emberek « démoni » bűnei valami ellenséges hatalom eredői. *Corruptio optimi — pessima,* a

tiszta szellem és szabadság romlása és gonoszsága vészesebb, mint az anyagi korlátoknak alávetett és szabadságában határolt ember rosszasága.

Az ember a teremtett világ csúcspontja

Mondottuk, hogy a Biblia első lapjain azt olvassuk, hogy Isten az embert saját képére és hasonlatosságára teremtette (Ter 1,26-27). *Az ember tehát « istenarcú » lény.* Istenhez hasonlóan tud megismerni, teremteni, szeretni. « Isten képmása » szellemi mivoltával emelkedik ki a többi teremtmény közül. Gondolkodási képességet kapott, képes a munka és művészet által « teremteni », képes a társulásra. Isten férfinak és nőnek teremtette (Ter 1,27). Tehát *alapvetően társas lény*: csak a másikhoz való viszonyban teljesedik ki; közösségben él, alkot, szeret. Mint Isten gyermekeinek, szeretetközösséget kell alkotnunk. A nemiség alapvető jelentése is ez — az utódok nemzésén túl: kitárulni a másik felé, vele párbeszédet kezdeni, egymást kiegészíteni, segíteni. A nemiség emberi szinten a szeretet kifejezése. A férfi és a nő szeretetszövetségéből megszületik az emberek alapvető közössége: a házasság és a család. Ezek alkotják a társadalom (és az egyház) alapsejtjét. Az emberi személyért van minden, tehát ezt a személyt nem lehet alávetni (eszközként) semmiféle dolognak, érdeknek, hatalomnak.

A lázadó szabadság, a bűn és következményei

A tiszta szellemek föllázadtak Isten ellen. A gonosz szellem aztán az embert is rosszra, bűnre csábította. A Biblia a bűnbeesést megint költői, szimbolikus nyelven írja le (Ter 3). (Ádám és Éva naív « története » is mély igazságot rejt.) De nem az elképzelés, a « színrevitel » a lényeges, hanem maga a kezdeti dráma. A lázadó, engedetlen szabadság vétke miatt a jó teremtésbe, a történelembe belépett a bűn. Jézus a sátánt « kezdettől fogva gyilkosnak » nevezi (Jn 8,44). Valóban halált hozó tett a bűn: *a lélek halálát okozza, mert elszakít az élő Istentől.* A Sátán olyan akart lenni, mint az Isten. Hasonlóképpen az embert is erre kísértette.

Az ősbűn tehát az ember önteltsége, gőgje, engedetlensége. Sok mai hitetlen is attól tart, hogy ha Istenben hisz, le kell mondania szabadságáról. Pedig az Istennek való engedelmesség felszabadít. Isten annyira tiszteletben tartja teremtményei szabadságát, hogy a lázadók ellen maga sem tehet semmit. Csak jóváhagyja a lázadó szabadság tettét, és ez kárhozat. De Isten továbbra is szereti teremtményét. A bűnbe esett embernek kilátásba helyezi a Szabadítót. Mielőtt erről szólnánk, még ki kell térnünk az áteredő bűn mibenlétére,

Az *ősbűn* eltorzította az ember « istenarcúságát » önmagában és másokkal való viszonyában. Eltorzult az a bensőséges barátság, amelyet Isten felajánlott az embereknek. (Ezt nevezzük istengyermekségnek, amely a megszentelő kegyelem ajándéka.) Az emberek kifosztottak, « sebzettek » képességeikben és társadalmi kapcsolataikban is. Az Isten elleni lázadás széthúzást, megoszlást, testvérgyilkosságot okozott. Az értelem elhomályosult, az akarat rosszra hajló lett. Az így megsebzett emberek számtalan bűnükkel olyan *helyzetet* teremtenek (« világ vétke »), amelyben igen nehéz Isten akarata szerint élni, egymást szeretni.

Az *áteredő « bűn »* csak átvitt értelemben bűn. Hiszen bűnről (felelősségről) csak ott beszélhetünk, ahol tudatosság és szabadság van. Márpedig az egynapos csecsemő, aki « eredeti bűnnel » jön a világra, nem lehet felelős az első emberek vétkéért és az előző nemzedékek bűneiért. Az « áteredő bűn vagy vétek » *állapotot* jelöl: az első emberek és az őket követő nemzedékek vétkei olyan helyzetet teremtettek a világban, hogy az a felébredő emberi tudatot kísérti a rosszra, Isten tervének keresztezésére. Magában az emberben is ott van a bűn « cinkosa », a rosszra hajló természet.

Az ősbűn tehát valamiképpen (hogy *hogyan*, ezt nem tudjuk kellőképp megmagyarázni) *az emberi természetre*, sőt az emberen keresztül a *teremtésre* is kihatott. Ha az ember nem ura önmagának, nem tud uralkodni a természeten sem, illetve azt is rosszra fordítja, eltéríti eredeti rendeltetésétől. A történelem drámai harc a jó és rossz között. És a legnagyobb katasztrófákat az emberek idézik elő. Elég, ha a közelmúlt háborús retteneteire gondolunk. Sőt ma is: gyűlölet, terrorizmus, erőszak, háborúskodás dúl a világban. Valamiképpen mindannyian felelősek vagyunk ezért, amennyiben a személyes bűnnek társadalmi kihatásai is vannak.

Szent Pál a Római levél 5. fejezetében ír Ádám vétkéről, de úgy, hogy szembeállítja a bűn által okozott nyomorúságot (a halál is ezért lett tragikus) a Krisztus által hozott megváltás (kegyelem) nagyszerűségével. Az isteni irgalom és kegyelem túláradó bőségét magasztalja. « De a kegyelemmel nem úgy áll a dolog, mint a bűnbeeséssel. Ha ugyanis egynek bűnbeesése miatt oly sokan meghaltak, Isten kegyelme s az egy embernek Jézus Krisztusnak kegyelmi ajándéka még bővebben kiárad sokokra » (Róm 5,15).

Isten különös kegyelme folytán egyedül a Boldogságos Szűz, a Megváltó édesanyja volt mentes az áteredő bűntől. A « kegyelemmel teljes », a « szeplőtelen » Jézus érdemeire való tekintettel élvezte ezt a kiváltságot az emberek fiai között.

A megígért Megváltó

A rossz és a bűn elleni küzdelemben Isten nem hagyta magára az embert. Az áteredő bűn és az emberek bűneinek « hordaléka » miatt az Atya még nem szűnt meg szeretni gyermekeit. Már ősidőktől kezdve szövetséget kötött az emberiséggel (Noé), és kilátásba helyezte az Üdvözítőt, Szabadítót. Izraelben századokon át élt a Szabadító, a Messiás utáni vágy, amelyet főleg a nagy próféták tápláltak. Isten Jézus Krisztusban csodálatosan megújította a teremtést (lásd a liturgia szavait!). Örök terve az volt, hogy Krisztusban állítson helyre mindent (Ef 1). *Tulajdonképpen mindent Krisztusért teremtett*, aki az Ő tökéletes Képmása, és aki halálig menő engedelmességével « megtérítette » az engedetlen Ádámban Tőle elforduló emberiséget.

«HISZEK... JÉZUS KRISZTUSBAN, Ő EGY FIÁBAN, A MI URUNKBAN»

Jézus Krisztus

Az Apostoli Hitvallás központi és leghosszabb része Jézus Krisztussal és üdvözítő művével foglalkozik. Valóban Jézus Krisztus összefoglalja hitünket. A kereszténység lényege az ő személye; sajátossága az az újság, amelyet Jézus Krisztus hozott.

Jézus héber eredetű szó, *Üdvözítőt* jelent. Annak a konkrét történeti személynek neve, aki Palesztinában született, élt, tanított és halt meg a római megszállás idején, Augusztusz és Tibériusz császárok alatt. *Krisztus* görög eredetű szó: funkciót, szerepet jelöl; jelentése « *fölkent* ». (Héber megfelelője a *Messiás*.) Az ószövetségben olajjal kenték fel a királyokat, papokat, prófétákat, akik « isteni » küldetést kaptak. Jézus egyedülálló módon « felkent »; az Atya egyszülött Fiát a Szentlélek kente föl üdvözítő küldetésére (Vö. Lk 4,18; Iz 61,1-2).

A keresztények neve is « Krisztus »-ból ered: Krisztus hívei (*krisztianoi*). Antiochiában nevezték így először Krisztus tanítványait. Keresztény tehát az, aki hisz Jézus Krisztusban, vagyis hiszi, hogy Jézus a Krisztus (Messiás), Isten Fia, és elkötelezi magát az ő követésére. A keresztség és a bérmálás szentsége tesz bennünket Krisztus híveivé, avat be titkába és kapcsol az őt követők közösségéhez, az egyházhoz. Az eukarisztia pedig még mélyebben részesít bennünket Krisztus életében. Általa, Vele és Benne dicsőítjük az Atyát; Krisztust, a világ világosságát követve jutunk el az igaz életre. Ennek az életnek a forrása ismét csak Jézus Krisztus. « Én vagyok az Út, az Igazság és az Élet. »

Jézus - Isten Fia, ÚR

Jézus Krisztus legmagasztosabb neve: « Isten Fia ». Öröktől fogva Isten egyszülött Fia. A második isteni Személy. Az Atyával és a Szentlélekkel együtt igaz Isten. Jézus maga mondotta: « Én és az Atya egy vagyunk » (Jn 14,30). Amikor a tanítványok egységéért imádkozott, így fejezte ki egységét az Atyával: « Atyám, azt akarom, hogy legyenek mindnyájan egyek. Amint te, Atyám, bennem vagy és én tebenned, úgy legyenek ők is egyek mibennünk... » (Jn 17,21-22).

A szinoptikusok és az apostoli levelek után a későbbi Szent Jánosnál « az istenfiúság teológiája uralkodó témává válik. Az evangéliumban szereplő néhány személy hitvallása talán még szűkebb értelmet hordozhat (Jn 1,34; 1,51; különösen 11,27). De Jézus világos kifejezésekkel szól a Fiú és az Atya kapcsolatáról: egységben cselekszenek és egy a dicsőségük (Jn 5,19.23; vö. 1Jn 2,22k); az Atya mindent közöl a Fiúval, mert szereti őt (Jn 5,20); megadja neki az életre keltés (5,21.25k) és a bíráskodás (5,22.27) hatalmát; amikor Jézus visszatér Istenhez, az Atya megdicsőíti a Fiút, hogy a Fiú is megdicsőítse Őt (Jn 17,1; vö. 14,13). Így alakul ki a megtestesülés tana: Isten azért küldte a világba egyszülött Fiát, hogy üdvözítse a világot (1Jn 4,9k); ez az egyszülött Fiú Isten kinyilatkoztatója (Jn 1,18), közli az emberekkel az örök életet, amely Istentől való (1Jn 5,11k) ». (BTSz, 378)

A « püspökök krédója », a niceai-konstantinápolyi hitvallás, amelyet az ünnepi miséken imádkozunk vagy éneklünk, ezt tanítja az első századokban felmerült tévtanokkal szemben: « Hiszek az egy Úrban, Jézus Krisztusban, Isten egyszülött Fiában: aki az Atyától született az idők kezdete előtt. Isten az Istentől, Világosság a Világosságtól, valóságos Isten a valóságos Istentől. Született, de nem teremtmény: az Atyával egylényegű és minden általa lett. » Az első századokban — főleg az ariánusokkal szemben — az egyház állandóan hangoztatja, hogy a Fiú, az Ige Isten, *egylényegű az Atyával*, hiszen minden általa lett, részt vett a teremtésben az Atya mellett, vele együtt.

Erre utal egyébként az *Úr* kifejezés is, amelyet a zsidók Jahvéra alkalmaztak. Jézus az Úr (görögül: *Kűriosz*), ez azt jelenti, hogy minden hatalmat megkapott (Mt 28,18), Ő, aki — mint a teremtés közvetítője, mintaoka és célja (Kol 1,16-17) — minden teremtmény fölött áll, feltámadása után megdicsőült emberségében is a mindenség Ura lett (Fil 2,11; vö. 1Kor 15,24-28).

« A hitnek ez a megfogalmazása: « *Jézus az Úr* », tartalmaz egy bizonyos tiltakozást is a császárok istenítésének törekvésével szemben; vannak *kyrioi* az 'állítólagos istenek' között, de Jézus az egyedüli, az abszolút *Kyrios* (1Kor 8,5k), akinek a többiek alá vannak vetve. A Jelenések Könyve azt is megérteti, hogy az « urak Ura » cím, amely Keleten már régóta előfordul (Kr.e. 1100 körül), nem illeti meg az istenített császárt, hanem egyedül Krisztust és az Atyát (Jel 17,14; 19,16; vö. MTörv 10,17; 1Tim 6,16) ». (BTSz, 1381).

« FOGANTATOTT A SZENTLÉLEKTŐL, SZÜLETETT SZŰZ MÁRIÁTÓL... »

Megtestesülés

« Amikor elérkezett az idők teljessége, Isten elküldte Fiát, aki asszonytól született » (Gal 4,4). Isten örök üdvözítő tervét valósította meg (Ef 1), amikor a mi üdvösségünkért elküldte Fiát. « Úgy szerette Isten a világot, hogy egyszülött Fiát adta oda, hogy mindaz, aki benne hisz, el ne vesszen, hanem örökké éljen » (Jn 3,16). Isten Fia emberré lett; « az Ige testté lett, és közöttünk lakozott » (Jn 1,14). Ezt a titkot ünnepeljük márc. 25-én, Gyümölcsoltó Boldogasszonykor; kilenc hónappal később pedig, karácsonykor Jézus születését.

A *Gaudium et Spes* kezdetű zsinati konstitúció 22. pontja, amelyre II. János Pál pápa *Redemptor hominis* kezdetű körlevele többször hivatkozik, így világítja meg a Megtestesülés titkának jelentőségét: « Ő, 'a láthatatlan Isten képmása' (Kol 1,15), ő a tökéletes ember, aki visszaadta Ádám leszármazottainak, az első bűn óta eltorzult Isten-képmásoknak Istenhez való hasonlóságukat. Az emberi természet bennünk is roppant méltóságra emelkedett azzal, hogy Krisztus azt magára öltötte, anélkül, hogy megsemmisítette volna. Igen, ő, az Isten Fia, valamiképpen minden emberrel egyesült, amikor testté lett. Emberi kézzel dolgozott, emberi értelemmel gondolkozott, emberi akarattal cselekedett, és emberi szívvel szeretett. Szűz Máriától szü-

letett, így valóban egy lett közülünk: mindenben hasonló lett hozzánk, a bűnt kivéve (vö. Zsid 4,15). »

Jézus Krisztus megjelenése a történelemben annyira fontos esemény, hogy az éveket történetírásunk tőle számítja: Krisztus előtt, Krisztus után.

Jézus Krisztus igaz Isten és igaz ember: Isten Fia és Mária Fia. Jézus fogantatása egyedülálló és csodálatos, amint ezt Máté és Lukács evangéliumának elején olvashatjuk. Mint ahogy Isten a kezdetben mindenható szavával teremtette a mennyet és a földet, úgy a Szentlélek is életet adott Jézusnak a boldogságos Szűz Mária méhében. Mária férfi közreműködése nélkül fogánta fiát, Jézust, aki öröktől Isten Fia volt, és az is maradt a megtestesülés után is. Nem veszítette el isteni mivoltát, de felvette azt, ami nem volt, az emberséget. Az Egyház hite a Szentírás alapján mindig-Szűznek nevezi Máriát; az efezusi egyetemes zsinat pedig 431-ben az « Istenanya » címet adja Máriának. Innen van az, hogy a boldogságos Szűz Máriát minden szentnél jobban tiszteljük. Máriával együtt Szent Józsefet, Mária férjét és Jézus nevelő atyját is különlegesen tiszteljük: Mária után őt avatta be Isten mindeki előtt a Megtestesülés titkába.

A Megtestesülésről ezeket írja Rátzinger bíboros: « Jézus fogantatása Isten teremtő tevékenysége, nem pedig nemzés. Isten nem lesz biológiailag Atyjává Jézusnak. Az Újszövetség, miként az egyház teológiája, sohasem tekintette a Jézus fogantatásáról szóló evangéliumi szakaszt, ill. a leírt eseményt úgy, mint Jézus isteni mivoltának, istenfiúságának megokolását. Ez ugyanis éppen nem azt akarja kifejezni, hogy Jézus félig isten, félig ember (mint egyes mitológiákban látjuk), hanem a hit szemében mindig is az volt az alapvető jelentőségű, hogy egészen Isten és egészen ember. Isten-léte nem vesz el semmit emberi létéből; ezt a téves utat követték az ókereszténység nagy tévtanítói: Áriusz és Apollinárisz. Velük szemben erősen hangsúlyozták Jézus emberi létének sértetlen teljességét, hogy elkerüljék a Biblia szakaszának az istenektől nemzett félistenekről szóló mesékkel való összekeverését. Jézus istenfiúsága az egyház hite szerint nem arra alapul, hogy nem volt emberi atyja; az isteni voltára vonatkozó tanítást egyáltalán nem érintené, ha Jézus szokásos emberi házasságból született volna. Hiszen az istenfiúság, amelyről a hit beszél, nem a biológia területére tartozó, hanem ontológiai tény; nem az időben végbemenő folyamat, hanem az isteni örökkévalóságban áll fenn: Isten mindenkor Atya, Fiú és Szentlélek. Jézus fogantatása nem azt mondja, hogy új Isten-Fia jön létre, hanem, hogy a Fiú Jézusban, az emberben magához emeli az emberi teremtményt, úgyhogy ő maga is mint ember « létezik » (*A keresztény hit,* Bécs, 1976, 164-165. old.).

Jézus a tanító

Az Apostoli Hitvallás nem részletezi Jézus életét, csak a húsvéti misztériumot emeli ki. Mielőtt ennek magyarázatára rátérnénk, valamit mondjunk a tanító Mesterről.

Jézus a Jeruzsálemtől nem messze eső Betlehemben született Agusztusz császár népszámlálása idején. (Valószínűleg Kr.e. 8-6-ban, egy későbbi számítás tévedése miatt.) Názáretben nevelkedett. Lukács gyermekségevangéliuma közöl néhány adatot Jézus gyermekkoráról, názáreti életéről is; Márk azonban csak nyilvános fellépésével kezdi elmondani élettörténetét. « Jézus mintegy harminc esztendős volt, amikor föllépett » (Lk 3,23). Hirdetni kezdte Galileában, majd Júdeában az Isten országát. A köréje gyűlt apostoloknak és tanítványoknak külön is megmagyarázta Isten országa titkait.

Máté — mint fentebb láttuk — a « Hegyi Beszéd »-ben foglalta össze Jézus különböző helyeken és időkben elhangzott tanításait. Jézus tekintéllyel tanított. Úgy lépett fel, mint Isten, az Atya küldöttje. Kinyilatkoztatta, kicsoda Isten és mik a tervei az emberekkel. Feltárta előttünk az Atya jóságát, emberszeretetét. Meghirdette méltóságunkat, amikor azt tanította, hogy Isten gyermekei vagyunk. Ezzel egyben kihirdette az emberi testvériséget is. *A Törvény összfoglalatát az Isten- és emberszeretetben jelölte meg.* Szerette a gyermekeket: őket, az ő tisztaságukat és nyitottságukat állította eszményképül tanítványai, követői elé. Ünnepélyesen kihirdette, hogy a férfi és nő életszövetsége kizárólagos és örök (felbonthatatlan); ezzel megszentelte a házasságot és a családot. Különösen felkarolta a kisemmizetteket, szegényeket, betegeket. A testi-lelki bajban szenvedőket meggyógyította, halottakat támasztott fel: ezekkel a csodajelekkel is megerősítette tanítását, isteni küldetését. Csodái, miként minden műve, Isten közelségének és jóságának jelei voltak, és már előre jelezték a legnagyobb csodát, feltámadását. Jézus tehát kinyilatkoztatta Isten és az ember titkát. A Miatyánkban összefoglalta azt a lelki magatartást, amelyet az Atya gyermekei tanúsítanak, ha igazán hisznek, remélnek és szeretnek.

Jézus tanítását és egész nyilvános működését szenvedése, halála és feltámadása pecsételte meg. E húsvéti titokról szól a Hitvallás további része.

« PONCIUS PILÁTUS IDEJÉN MEGKÍNOZTÁK, KERESZTRE FESZÍTETTÉK, MEGHALT ÉS ELTEMETTÉK »

Jézus szenvedése

Láttuk fentebb (II/3A.2), hogy az evangéliumok a legrészletesebben Jézus szenvedését mondják el. A szenvedéstörténet az utolsó vacsorával kezdődik; e pászkavacsora keretében alapította Jézus az Eukarisztiát, amely megváltó halálának emlékezete lett. Amikor a kenyér és bor « színei » alatt testét és vérét adta övéinek, kifejezte azt, mennyire — « mindhalálig » — szereti őket (Jn 13,1). Új szövetséget szerzett Isten és az emberek között: kiengesztelt bennünket az Atyával és egymással. Jézus szavai és tettei az utolsó vacsorán kifejezik szenvedése és kereszthalála jelentését. A szentmisében az önmagát szeretetből, szabadon, engedelmesen átadó Jézus Krisztus halála és feltámadása lesz hathatósan jelenvalóvá az egyház közvetítése által — a bűnök bocsánatára, a világ üdvösségéért, az Atya dicsőségére.

Jézust már a zsidó főtanács halálra ítélte « istenkáromlásért », de hivatalosan a római hatalom képviselője, Poncius Pilátus helytartó mondta ki az ítéletet (Tibériusz császár uralkodása idején). A nép előtt « megjátszott » bírósági per után — amelyben Jézus ellenségei kijátszották a népet, és nyomást gyakoroltak a római hatalom képviselőjére — Pilátus kereszthalálra ítélte Jézust, annak ellenére, hogy korábban kijelentette: « Én semmi vétket sem találok benne » (Jn 19,6).

A kereszthalál jelentése

A kereszthalál jelentését csakis a feltámadással összekapcsolva érthetjük meg. Jézus « húsvétja » *átmenet* ebből a világból az Atyához, akihez egész élete során a legbensőségesebb szeretetviszony fűzte. Mindig az ő akaratát teljesítette; engedelmességével, fiúi odaadásával fejezte ki személyisége legbensőbb mivoltát. Amikor szerető engedelmességgel odaadta magát (Fil 2,8), jóvátette az első ember engedetlenségét (vö. Róm 5,19). *Jézus a teljes IGEN volt az Atyának* (vö. 2Kor 1,19-20), *hogy általa, vele, benne mi is az Atya engedelmes gyermekei lehessünk.*Erre az a Lélek képesít bennünket, akit Jézus megígért, majd feltámadása után az Atyától elküldött.

Jézus a kereszten magára vette bűneinket, « bűnné lett érettünk », Szent Pál szavaival. Így szabadított meg bennünket a szenvedés és a halál rettenetétől; így mutatta meg, hogy a szenvedésnek, a « keresztnek » megváltó értéke van, ha az ő lelkületével vállaljuk. Jézus nem « magyarázta » meg a szenvedést, hanem magára vette, így mutatta meg, hogy az életbe vezető út az önkéntes halálon keresztül vezet. « Ha a búzaszem nem esik földbe és el nem hal, egyedül marad; de ha elhal, sok termést hoz... Aki szolgálni akar nekem, kövessen: ahol én vagyok, ott lesz az én szolgám is. Aki nekem szolgál, azt megtiszteli az Atya » (Jn 12,24-26).

Jézus szenvedésével és kereszthalálával teljesítette be a Szenvedő Szolga alakjának sorsát, akiről a Deutero-Izajás beszél, és aki a Messiás legtökéletesebb előképe volt. Ezt meg is magyarázza Jézus feltámadása után az emmauszi tanítványoknak: « Ti oktalanok, milyen nehezen hiszitek mindazt, amit a próféták jövendöltek! Hát nem ezeket kellett elszenvednie a Messiásnak, hogy bemehessen dicsőségébe? » (Lk 24,25-26)

E « kellett » kulcsa Jézus Isten- és emberszeretete. *A szeretet adja a kereszthalál végső jelentését*: « Jézus tudta, hogy eljött az óra, amikor a világból vissza kell térnie az Atyához. Ekkor adta övéinek, akiket szeretett és a világban hagyott, szeretetének legnagyobb jelét » (Jn 13,1). Ez a szenvedéstörténet nyitánya: nemcsak a lábmosásra és az Eukarisztiára vonatkozik, hanem az egész húsvéti misztériumra. A szeretet motívuma állandóan visszatér Jézus hosszú búcsúbeszédében. Szent Pállal együtt minden ember elmondhatja: « Szeretett engem, és önmagát adta értem » (Gal 2,20).

Jézus halálig menő szeretete lett feltámadása alapja és a mi üdvösségünk forrása. A Megváltó átszúrt Szívéből született az egyház és a kegyelemközvetítő szentségek.

« ALÁSZÁLLOTT A POKLOKRA »

Ez a homályos kijelentés világosabb lesz, ha tudjuk, hogy a « pokol » *alvilágot* jelent. (Latinul *infernus*, görögül *hádész*, héberül *seól*.) Nem a kárhozat helyét jelöli, hanem egyszerűen a halottak birodalmát. Régen *limbusról*, pokol tornácáról beszélt a katekizmus, hogy kifejezze: nem a kárhozottak pokláról van szó. A Hitvallásnak ez a kitétele kétségtelenül régi hiedelmet tükröz. De a lényegre kell figyelnünk. Két alapállításról van szó.

mába is elvitte a feltámadás reményét.
Továbba kifejezi azt is, hogy Krisztus *mindeki Megváltója*: a holtak birodalszolidáris volt velünk, hogy vállalta a « sötét halál » minden borzalmát. Mindenekelőtt azt akarja kifejezni, hogy Jézus *valóban meghalt*: annyira

« HARMADNAPON HALOTTAIBÓL FÖLTÁMADT, FÖLMENT A MENNYBE... »

Jézus feltámadása

Jézust feltámasztotta az Atya, ahogy az őskeresztény igehirdetés hangoztatja; ezzel igazolta őt és mindenek Urává tette megdicsőült emberségében is. Jézus most már minden ember üdvözítője (Fil 2,9-11). Az Úr feltámadása valamiképpen beíródik a történelembe: eltemették, majd üresen találták a sírt; megjelent a tanítványoknak és választott tanúknak. De maga a feltámadás misztérium, titok, amely túlmutat az evilági tapasztalatokon. Mert Jézus feltámasztása — megdicsőülése — nem egy hulla megelevenedése volt (mint pl. Lázáré, aki utána meghalt), hanem új teremtés, ill. más létrendbe való átlépés.

Krisztus feltámadása (megdicsőülése) hitünk alapja. Ezt hirdette Szent Pál a korintusiaknak jóval az evangéliumok megírása előtt 57 körül (1Kor 15). Ez alkotta az őskeresztény igehirdetés magvát, amint az ApCsel szemelvényeiből láthattuk.

A föltámadás a legfőbb bizonysága annak, hogy Jézus valóban Isten Fia, a megígért Messiás (Fölkent), Megváltó; hogy az ő szava igazság; hogy mindaz szilárd alapon áll, amit hirdetett és megalapított: egyház, szentségek, örök élet; hogy érdemes Benne hinni és akár életünket is feláldozni Érte.

Ezért mi keresztények nemcsak tiszteletre méltó tanítót, prófétát látunk Krisztusban; nemcsak csodálatra méltó élete és halála ragad meg bennünket; nemcsak csodálkozó emlékezetünkben marad meg; hanem Ő a Föltámadott, *az Élő* (Jel 1,17) *és az életet adó*. Ezért valljuk a hitetlenből hivővé vált Tamás apostollal: « Én Uram, én Istenem! » (Jn 20,28). Jézus Krisztust imádjuk, és úgy fohászkodunk hozzá, mint az élet és halál Urához (Jel 1,18).

A Föltámadottal való találkozás átalakította a tanítványok életét. Ugyanígy átalakít minket is. Mert *a hit életforrás*. Krisztusba kapcsol bennünket, a szőlőtőbe, és így bőséges termést hozunk a szeretetben (Jn 15,1-8). Ez a gyümölcsöző hit reménységünk forrása is. *A Lélek által új, isteni életet kezdünk*, amely majd akkor teljesedik be, amikor testünkben is feltámadunk, és az egész mindenség átalakulva követi az üdvözülteket a dicsőségben. A Feltámadt Krisztusban újjászületett ember boldogságáról, az istenfiúság kegyelméről, a megváltás *már* tapasztalt hatásairól és a *még be nem* teljesedett dicsőségről a legszebb szavakat Szent Pál Rómaiakhoz írt levelének 8. fejezetében olvashatjuk. Ugyancsak Pál apostol írt a végső feltámadásról az első Korintusi levél 15. fejezetében.

A húsvéti misztériumban részesedik a keresztény a keresztség, Eukarisztia, bűnbocsánat szentségei révén (lásd fentebb). *Akik Krisztussal meghaltak és*

új életre támadtak, azon fáradoznak, hogy az emberiséget, az egész világot bevonják a húsvéti misztérium sugárzó erőterébe, hogy így siettessék az új ég és új föld eljövetelét. Erről szépen tanít a II. vatikáni zsinat:

A föltámadt Krisztus « biztosítja azokat, akik hisznek az isteni szeretetben, hogy a szeretet útja minden ember előtt nyitva áll, és hogy nem hiábavaló törekedni az egyetemes testvériségre (...) Krisztus mindannyiunkért, bűnösökért, vállalta a halált, és példájával arra tanít, hogy nekünk is hordoznunk kell azt a keresztet, amelyet a test és a világ rak azok vállára, akik a békét és az igazságosságot keresik. Krisztus, aki feltámadásával átvette uralmát — ő kapott meg minden hatalmat égen és földön —, Lelkének erejével mindjárt működni is kezdett az emberek szívében: nem csupán a túlvilág vágyát ébreszti fel, hanem éppen ezáltal élteti, megtisztítja és erősíti a nemes kezdeményezéseket, amelyekkel az emberiség nagy családja emberségesebbé teszi a maga életét, és a célja szolgálatába állítja az egész földet (...)

Az Úr a reménység zálogának és úti eledelnek hagyta övéire a hitnek azt a szentségét, amelyben a természet és az emberi munka gyümölcsei dicsőséges testté és vérré változnak át; ez a testvéri közösség vacsorája és a mennyei lakoma előíze. »

(GS 38)

Mennybemenetel

A megalázott Krisztus a feltámadással mint ember is megkapja a hatalmat és a dicsőséget, amelyet mint Isten Fia öröktől fogva birtokolt. A feltámadt Krisztus dicsősége valójában a menybemenetellel fejeződik be.

Jézus megdicsőülése, amelyet a mennybemenetel képszerűen ír le, kétségkívül a feltámadás pillanatában történt. Igaz, az evangéliumok megjelenésekről beszélnek, és ezt valóságnak kell vennünk. A megdicsőült Úr *leereszkedik* övéihez, megjelenik kiváltságos tanúknak *csodálatos módon*, hogy megerősítse őket hitükben. De Jézus a feltámadással végleg átlépett az új életbe, tehát megdicsőült, felmagasztaltatott és mindenek ura lett megdicsőült emberségében is. A mennybemenetellel Jézus végleg megvonta látható jelenlétét az emberektől. Elsőnek lépett be a feltámadott életbe, hogy helyet készítsen választottainak. Onnan, az Atyától küldi el a Szentlelket, hogy folytassa megváltó és megszentelő művét.

« ... OTT ÜL A MINDENHATÓ ATYAISTENNEK JOBBJÁN, ONNAN JÖN MAJD ÍTÉLNI ÉLŐKET ÉS HOLTAKAT »

Jézus a dicsőségben

Az apostolok tanúságtétele alapján, meg a szívünkben tanúskodó Lélek indítására hisszük, hogy Jézus valóban feltámadt, megdicsőült és az Atyánál mindenkor közbenjár értünk. « Ott ül a mindenható Atyaistennek jobbán »: ez a kijelentés a 110. zsoltárra utal: « Azt mondta az Úr az én Uramnak:

'Ülj jobbomra, és minden ellenségedet lábad alá teszem zsámolyul' ». Az Újszövetség (vö. Csel 2,33-36; Zsid 1,13) ezt a verset a következőképpen értelmezi: Dávid király prófétai látomásban látja sarját, Jézust, akit Isten megdicsőített. Jézus mint ember is részt vesz az isteni hatalomban és méltóságban. Feltámadása után az Atyával együtt Pantokrátor (mindenek Ura), az élők és a holtak Bírája.

Jézus már halála előtt kijelentette: « Atyám házában sok hely van; ha nem úgy volna, megmondtam volna, hiszen azért megyek, hogy helyet készítsek nektek (...), hogy ti is ott legyetek, ahol én vagyok » (Jn 14,2-3).

Szent Pál az Efezusi levélben így ír e titokról: « (Az Atya) nagyszerű erejének hatását Krisztuson mutatta meg, amikor halottaiból föltámasztotta, s a mennyben jobbjára ültette (...) Mindent lába alá vetett, és az egész egyház fejévé tette őt: ez az ő teste és teljessége, aki mindent mindenben betölt » (Ef 1,19-23). Pál valamiképpen már elővételezi a véget, amikor valamivel később ezeket írja: « Kegyelemből üdvözültetek. Krisztus Jézusban ugyanis föltámasztott minket és vele együtt maga mellé ültetett a mennyben, hogy az eljövendő korokban megmutassa Jézus Krisztusban irántunk megnyilvánuló jóságából kegyelmének túláradó bőségét » (Ef 2, 5-7). Ez a « *megvalósult eszkatológia* » (amely a fogságban írt levelek jellemzője) azt jelzi, hogy Szent Pál biztosra veszi — Krisztusban — a mi végleges megdicsőülésünket is. A Római levélben viszont mint *eljövendő* eseményről beszél a végső megdicsőülésről. Róm 6,3-11: « Ha Krisztussal meghaltunk — a keresztségben —, hisszük, hogy (majd) vele együtt élünk is ». Róm 8,11: « Ha pedig bennetek lakik annak Lelke, aki feltámasztotta Jézust a halálból, ő, aki Krisztust feltámasztotta a halottak közül, halandó testeteket is életre kelti (majd) bennetek lakó Lelke által » (Vö. Róm 8,17).

Jézus, az ítélő Bíró

Már az őskeresztény közösség hitt és remélt abban, hogy Jézus újra eljön, hogy mindenkit megítéljen a világ végén. Ezt *a második eljövetelt nevezték « Parúziának »*. Jézus tanítványai Korintusban a « *Maran atha* » (Az Úr jön), vagy a « *Marana tha* » (Uram, jöjj!) köszöntéssel üdvözölték egymást. Mi is kifejezzük ezt a hitet és reményt a szentmisében az Úrfelmutatás után: « Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz. »

Az emberiség története Krisztus után az ő első és utolsó eljövetele között játszódik le. Az Úrjövetig a kereszténveknek Jézus tanítása alapján felelősséget kell vállalniok azért, hogy teljesedjék a Miatyánk kívánsága: « Jöjjön el a te országod! » Jézus elküldte övéit, hogy tanúságot tegyenek róla a világban. Követőinek fáradozniok kell azért — együttműködve minden jóakaratú emberrel —, hogy a világ jobb, igazságosabb, testvéribb, egyszóval: emberibb legyen. Sőt, elsőknek kell lenniök ebben a nagy vállalkozásban. Az Úr várása nem jelent tétlenséget: Szent Pál már figyelmeztette erre a tesszalonikai híveket (vö. 2Tessz 3,10-12). És tudjuk magának Jézusnak a szavaiból, hogy a végső ítéleten a Bíró (az Emberfia) aszerint állítja jobbjára vagy baljára az embereket, miként teljesítették az irgalmasság testi és lelki cselekedeteit (Mt 25, 31-46).

Minden ember felelni fog egyszer tetteiért. Mindjárt halálunk után következik a *különítélet*, amikor szembe kerülünk Istennel (Krisztussal), és megadjuk a végső választ a szeretet hívására. Az idők végén pedig bekövetkezik az *általános (egyetemes) ítélet,* amikor majd Krisztus az egész megváltott mindenséget, elsősorban az üdvözülteket — akik testükben is megdicsőülnek — visszaviszi az Atyához, hogy Isten legyen minden mindenekben (1Kor 15,28). Az Atya átadta Fiának a világ fölötti ítélkezést (Jn 5,22). Tehát *Jézus, testvérünk lesz a Bíránk, és a szeretet tettei alapján ítél meg bennünket.* Aki nem szeret, már most a halálban marad; végül pedig — ha megátalkodik a gonoszságban — örökre kizárja magát az üdvözültek szeretetközösségéből. Így végső soron az ember önmagát taszítja kárhozatra. « Nem azért küldte Isten Fiát a világba, hogy elítélje a világot, hanem hogy üdvözüljön általa a világ. Aki hisz benne, azt nem ítéli el, de aki nem hisz, azt már elítélte, mert nem hitt Isten egyszülött Fiában » (Jn 3, 17-18). És tudjuk, hogy az élő hit feltételezi, megköveteli a szeretetet (vö. 1Jn 3,23-24).

Összefoglalva: a Hitvallásnak ez a szakasza három dolgot köt a lelkünkre:

— a keresztény felelős — lelkiismeretben — cselekedeteiért;

— a hivők Isten előtt felelősek azért, hogy emberibb, igazságosabb, testvéribb legyen ez a világ, ahol üdvösségünket munkáljuk;

— a keresztények várják Krisztus Urunk végső eljövetelét: ez a reménység élteti őket, ezért törekszenek gyakorlati szeretetükkel megmutatni, hogy Hozzá tartoznak, — Őt szolgálják legkisebb embertestvérükben is, hogy így Krisztussal lehessenek mindörökké, amikor Ő eljön ítélni élőket és holtakat.

A Szentírás utolsó könyve e szavakkal fejeződik be: « Hamarosan eljövök és magammal hozom a jutalmat, hogy megfizessek kinek-kinek cselekedete szerint (...) Aki mindenről tanúskodik, kijelenti: 'Igen, hamarosan eljövök'. Úgy legyen. Jöjj el, Uram Jézus! » (Jel 22, 12. 20).

« HISZEK A SZENTLÉLEKBEN »

A Szentlélek

Jézus úgy jelent meg, mint Tanító és Megváltó, akit Szentlélek töltött el. Így mutatkozott be Názáretben: « Az Úr Lelke rajtam... » (Lk 4,14). A Szentlélek által beszélte az Atya szavait és teljesítette akaratát. Ugyanakkor halála előtt kijelentette apostolainak, hogy majd elküldi a Szentlelket az Atyától, hogy megvilágosítsa őket, megértesse szavait és erőt adjon nekik a tanúságtételre; e Lélek mindig velük marad (Jn 14,16-17). Feltámadása után mintegy elővételezi a Lélek átadását, amikor megadja nekik a bűnbocsátó hatalmat (Jn 20,22-23).

Jézus Vigasztalónak, az Igazság Lelkének nevezi a Szentlelket, aki az Atyától származik (Jn 15,26). Ez a Lélek vezeti el övéit a teljes igazságra (Jn 16,13). Az ApCsel beszámol arról, hogy a tanítványok Jézus mennybemenetele után összejöttek Jeruzsálembe, hogy a Feltámadt utasításai szerint várják

a Szentlélek adományát. « Leszáll rátok a Szentlélek, erőben részesültök, úgyhogy tanúságot tesztek majd rólam Jeruzsálemben, meg egész Júdeában és Szamariában, sőt egészen a föld szélső határáig » (Csel 1,8).

És valóban, Pünkösd napján, azaz ötven nappal húsvét után, a tanítványok részesültek a Szentlélek csodálatos ajándékában (Csel 2, 1-41; lásd a szöveget fentebb).

Az ApCsel 2. fejezete beszámol arról is, hogyan magyarázta meg Szent Péter a csodálatos esemény jelentését. Nagy tömeg hitt Jézus Krisztusban, a Messiásban. Mindnyájan megkeresztelkedtek és megkapták a Szentlelket. Így született meg az ősegyház. Szent Lukács ennek az ősegyháznak a történetét mondja el, különösen is kiemelve az apostolfejedelmek, Péter és Pál szerepét. (Lásd az II. rész szemelvényeit.)

A Szentlélek az Atya és a Fiú Lelke; kettőjük kölcsönös szeretete. Az Atyával és a Fiúval együtt igaz Isten. A harmadik isteni Személy az a Szeretet, amely a Fiú által kiáradt a világba; e Lélek arra képesít bennünket, hogy Isten gyermekeihez méltó életet éljünk, tehát hogy szeressük Istent és embertestvéreinket.

A Szentlélek az egyházban

A Szentlélek az Egyháznak — a hivők közösségének, Krisztus titokzatos Testének — Lelke, éltetője, megszentelője, Krisztus művének befejezője. *Hisszük, hogy a Szentlélek úgy vezeti és őrzi az Egyházat, hogy az lényegében nem tér el az igazságtól.* A Szentlélek sugalmazta az írásokat, Ő irányítja az Egyházat, hogy a Hagyományhoz híven helyesen értelmezze a kinyilatkoztatást. A Szentlélek működik az egyházi Tanítóhivatalban. Jézus a tanítás szolgálatát Péterre és az apostolokra, illetve Péter utódára (a mindenkori római püspökre, Pápára) és a vele közösségben tanító püspökökre bízta. Amikor a Pápa ünnepélyesen, vagy a püspökökkel együtt (egyetemes zsinaton) kijelenti, hogy a Szentírás és a Szenthagyomány alapján mit kell hinnünk és életünkben megvalósítanuk (alapvető erkölcsi kijelentések), akkor a Szentlélek megóvja őket a tévedéstől. Az így ünnepélyesen előterjesztett igazságokat (dogmákat) a katolikus hivőknek mint Isten kinyilatkoztatott igazságait kell elfogadniok. Ezt világosan tanítja az. I. vatikáni Zsinat, amelyet a II. Vatikánum megerősített (LG 25).

Az őskeresztények idejétől a megkereszteltek megkapják a Szentlélek adományát. De a keresztség szentségén kívül van egy másik szentség is, *a bérmálás*, amely különleges módon közvetíti a Szentlélek ajándékait, hogy « nagykorú » keresztények legyünk. (Lásd fentebb.) A Lélek adományai által a hivő Krisztus tanújává válik, és öntudatosabban megéli az istengyermekséget (vö. Gal 4,4-7); arra törekszik, hogy élete összhangban legyen hitével. A Szentlélek az egyházban betöltött sajátos hivatásunk, szerepünk szerint külön karizmákat (rendkívül adományokat) is ad, hogy építsük Krisztus Testét, az egyházat. A Lélek legfőbb adománya: képesít bennünket arra, hogy higgyünk Jézus Krisztusban és szeressük Őt, illetve általa az Atyát és testvéreinket. A Szentlélek segítségét kegyelemnek nevezzük.

« HISZEM... AZ EGY, KATOLIKUS, KERESZTÉNY ANYASZENTEGYHÁZAT »

Az egyház

Legrövidebben ezt mondhatnánk: az egyház Krisztus híveinek közössége. Ez helyes, de ezzel még mindent nem mondtunk meg az egyházról. Ezért jobban meg kell világítánunk az egyház titkának különböző szempontjait.

Az « *ekklészia* » (görögül) *gyülekezetet* jelent. (Összehívás, illetve összehívottak közössége.) A latin és germán nyelvekben az egyház és a templom ugyanazt jelenti (*ecclesia, Kirche, church*). A Szentírás alapján több képet alkalmaz a Zsinat is az egyházra, hogy misztériumát minél teljesebben megvilágítsa: akol, termőföld, építmény-templom, család, anya, Isten népe, Krisztus Teste (LG I. és II. fejezet). Újabban legszívesebben az « Isten népe » kifejezést használjuk (Isten *újszövetségi* népe), mert ez egyrészt kifejezi az ószövetségi választott néppel való folytonosságot, másrészt jelzi, hogy az egyház « úton » van, a mennyei haza felé törekszik. A Zsinat a megtestesült Ige misztériumához hasonlítja az egyházat, hogy kifejezze isteni és emberi, láthatatlan és látható arcát (LG 8).

« Ez Krisztusnak egyetlen Egyháza. Egynek, szentnek, katolikusnak és apostolinak valljuk a Hiszekegyben. Üdvözítőnk feltámadása után Péternek adta át, hogy pásztora legyen (vö. Jn 21,17), és őrá meg a többi apostolra bízta, hogy terjesszék és kormányozzák azt (vö. Mt 28,18kk). És mindörökre 'az igazság oszlopának és székhelyének' rendelte (1Tim 3,15). Ez az Egyház ebben a világban mint alkotmányos és rendezett társaság, a katolikus egyházban áll fenn, vagyis a Péter utóda meg a vele közösségben élő püspökök által kormányzott egyházban, bár szervezetén kívül is megtalálható a megszentelődés sok eszköze és sok igazság; ezek, mint Krisztus Egyházának tulajdonát képező adományok, a katolikus egység ösztönzői » (LG 8).

« Az egyház 'vándorolva járja útjait, a világ üldözi, az Isten vigasztalja', az Úr keresztjét és halálát hirdeti, amíg ő el nem jön (vö. 1Kor 11,26). Megerősíti a feltámadott Úr ereje, hogy külső-belső bajait és nehézségeit türelemmel és szeretettel legyőzze, és a valóságnak homályos képével ugyan, mégis hűségesen kinyilvánítsa a világban Ura misztériumát, amíg végül is az meg nem mutatkozik teljes világosságában » (LG 8).

A Zsinat fent idézett tanítása egyrészt kifejezi azt, hogy a római katolikus egyházban találhatók meg legteljesebben a Krisztus által akart Egyház ismertetőjegyei (egy, apostoli, szent, katolikus); másrészt elismeri, hogy más keresztény egyházakban vagy egyházi közösségekben is vannak olyan elemek (különböző « mértékben »), amelyek az igaz Egyház teljessége felé « mutatnak ». Mindebből következik, hogy a keresztény egységtörekvésben (lásd fentebb: ökumenizmus) minden egyháznak arra kell törekednie, hogy megvalósítsa a Krisztus által akart eszményt (vö. LG 15). A katolikus egyháznak is állandó reformra van szüksége a Zsinat tanítása szerint. Mert ez az egyház Krisztus megszentelő Lelke által ugyan szent, de bűnösöket is foglal magában; ezért « folytonos megtisztulásra is szorul, a bűnbánatnak és a megújulásnak útját járja szüntelen » (LG 8).

Szolgálatok az egyházban

Az egyházat Krisztus alapította, hogy üdvözítő művének folytatója legyen. Az emberek a hit és a keresztség révén lesznek tagjai ennek az újszövetségi népnek. Mintegy « beletestesülnek » Krisztus Testébe, hogy a Lélek éltesse őket. Szent Pál szívesen alkalmazta az egyházra a « test » hasonlatot (vö. Róm 12,4; 1Kor 12,12). Miként a testben megvannak a különböző szervek (kéz, szem, szív), hogy különböző szerepet töltsenek be az egész test javára, növekedésére, ugyanúgy Krisztus titokzatos testében is a hívek különböző szolgálatokat teljesítenek. Minden hivő egyenlő méltóságban és egyformán az örök életre van hivatva, de a szerepek — és ennek megfelelően a karizmák (kegyelmi ajándékok) — különbözők. A « hierarchia » tagjai (pápa, püspökök) a tanítással és lelkipásztori kormányzással vannak megbízva; velük együtt a felszentelt papok Krisztus nevében (« személyében »: *in persona Christi*) cselekszenek, amikor részt vesznek a tanítói és kormányzói szolgálatban, vagy amikor bizonyos szentségeket kiszolgáltatnak (Eukarisztia, bűnbocsánat szentsége). Az egyházi lelki hatalmat és megbízatást (a szolgálatra) a püspökök és a papok a kézrátétellel kapják az egyházi rend szentségében. E szentség teljességet a püspök birtokolja. A katolikus hit szerint a legfőbb lelki hatalommal a római pápa rendelkezik mint Szent Péter utóda a római püspöki székben. Az ő tanítói, kormányzói és papi hatalma az egyetemes egyházra kiterjed. Ő a püspöki testület feje. Az egyházmegyék élén a püspökök állnak, akik a Pápával egyetértésben tanítanak, kormányoznak és teljesítik a megszentelés megbizatását. A püspökök segítőtársai a presbiterek (a papok) és a diakónusok (szerpapok). (Lásd még alább: *Szentségek.*)

Krisztus tanítói (prófétai), kormányzói (királyi) és megszentelő (papi) hivatalában nemcsak az apostolutódok, a hierarchia tagjai részesülnek, hanem a hívek is a keresztség és a bérmálás szentsége révén. Mondottuk, hogy méltóság és természetfeletti hivatás szempontjából nincs különbség az egyház tagjai között. Továbbá azt is hangsúlyoznunk kell, hogy az egyházban minden hierarchikus joghatóság az egész test szolgálatára van. A világi hívek (« laikusok »: a görög « *laosz* », nép szóból) nem végeznek ugyan hivatalos hierarchikus szolgálatot, de nekik is sajátos hivatásuk szerint az egyház növekedését és megszentelését kell szolgálniok. Ezek a szolgálatok: tanítás (az Örömhír terjesztése a családban, gyermekek nevelése, tanúságtétel a világban); megszentelés (az istentisztelet és istenszeretet révén); testvéri szolgálat (jótékonykodás, « karitász », küzdelem az igazságosságért, békéért stb.)

« A világiaknak főképpen az a feladat jut, hogy jelenlevővé és hatóerővé tegyék az egyházat azokon a helyeken, és olyan körülmények között, ahol csak általuk lehet az egyház a föld sója. Így minden világi keresztény — éppen sajátos adományainak erejéből — tanúságtevő is, és az egyház küldetésének eleven eszköze is 'Krisztus ajándékozásának mértéke szerint' (Ef 4,7) ». (LG 33)

Az egyházban « sajátos állapotot » képvisel a szerzetesség az evangéliumi tanácsok követésével. « Ez nem közbülső állapot a klerikusok és a laikusok között. Az Isten ugyanis mindkét részről hív keresztény hivőket, hogy az egyház életén belül különleges adományban legyen részük, és ki-ki közreműködjék a maga módján az egyház üdvösséghozó küldetésében » (LG 43). A

férfi és női szerzetesek alkotmányuknak megfelelően leteszik az egyház előtt a szegénység, tisztaság és engedelmesség fogadalmait, hogy így teljesebben Istennek szenteljék magukat, és az Ő országának eljövetelét keressék. Az evangéliumi tanácsok vállalásával így jel lesznek a világban. Szabályaik szerint imádságnak és munkának szentelve életüket, szabadabban az istentiszteletnek és az emberek szolgálatának élhetnek; tanúskodnak az « egyetlen szükségesről », ti. arról, hogy Isten országa, az ő szeretete és szolgálata mindennél előbbre való (Vö. LG 44).

« HISZEM... A SZENTEK EGYESSÉGÉT »

A szentek közössége

A Hitvallás e kijelentésének magyarázata tulajdonképpen az egyházról mondottak folytatása: az egyház ugyanis a szentek « egyessége », közössége.

Az egyház magában foglalja mindazokat, akik Jézushoz tartoznak a földön és a mennyben (és a tisztítótűzben); továbbá a szentségek — a kegyelemközvetítő jelek — közössége, mert minden tagja részesül az üdvösség javaiban.

Az egyházi közösség egyik jellemzője az, hogy *általános, egyetemes*; vagyis mindenhol jelen van, mindenki számára nyitva áll. Hiszen Isten azt akarja, hogy az egyház által minden ember eljusson az igazság ismeretére és az üdvösségre. Az « általános » azt is jelenti, hogy « közös ». (Latinul « *communis* ». Ezért a hitvallásban latinul ez áll: « *communio sanctorum* ».) Innen a régi magyar kifejezés: « *egyesség* » (közösség, egység). Az egyház mindenki számára « közös » akar lenni, minden embert össze akar gyűjteni egy nagy közösségbe, mégpedig a « szentek » közösségébe. Az apostoli levelekben (pl. Szent Pálnál) a keresztények: « szentek ». A keresztségben ugyanis közösségbe kerültek Krisztussal és általa az Atyával; a Szentlélek adományai (istenfiúság) révén megszentelődtek, Isten gyermekei szentek, mert a Szentlélek élteti őket. Hivatásuk az, hogy életükben is megmutatkozzék a szentség, az új élet, amely a szeretetben hoz gyümölcsöt.

Az egyháztörténelem során *mindig voltak olyan kiváló férfiak és nők, akiket szenteknek nevezünk, mert rendkívüli módon tanúságot tettek az Isten- és emberszeretetről.* Sokakat közülük hivatalosan is szentnek nyilvánított az egyház, hogy példaképül állítsa őket elénk. Az egyházhoz tartoznak azok, akik még a földön vándorolnak (« zarándok-, küzdő egyház »); azok, akik elhúnytak már, de még meg kell tisztulniok, hogy élvezzék Isten színelátását (tisztítótűz: « szenvedő egyház »); végül azok, akik a földi küzdelem után már elérték a mennyei boldogságot, és Isten dicsőségét élvezik (« győzedelmes » vagy « megdicsőült » egyház). *A három csoport egyetlen nagy közösséget (egyességet) alkot*; összeköti őket az ima és a szeretet. A szentmisében kifejezésre jut a három csoport összetartozása. A dicsérő éneket az összes szenttel együtt énekeljük: « Szent, szent, szent a mindenség Ura, Istene ». Megemlékezünk elhúnyt testvéreinkről: « Bocsásd őket szent színed látására ». Könyörgünk a Boldogságos Szűz és a többi szent (apostolok, hitvallók, vértanúk) közbenjárásáért, hogy velük együtt részesei lehessünk az örök életnek. De az Eukarisztiában főleg a földön élő Krisztus-hivők közös-

sége, « egyessége » fejeződik ki: « valamennyien egy test vagyunk, akik az egy kenyérből részesedünk » (1Kor 10,17).

De az egyház a *szent « dolgok »* közössége is. A görög eredeti ezt a jelentést is hordozza. Vagyis minden hivő ugyanazokban a « szent dolgokban », a szentségekben részesedik. A szentségek látható jelek, amelyek kegyelmet közvetítenek. Jézus figyelembe véve az emberi természetet, külső jelekhez akarta kapcsolni lelki ajándékait. (Ezt fentebb láttuk, amikor a beavatás szentségeiről szóltunk.) Az egyházban hét szentség létezik: keresztség, bérmálás, bűnbocsánat, Eukarisztia, betegek kenete, egyházirend, házasság. (Ezekről alább még beszélünk.)

A szentek közössége és a « szent dolgok » (szentségek) közössége tehát azt jelenti, hogy valamennyi Krisztus-hivő egyetlen közösséget alkot, közösen részesedik Isten szeretetének jeleiben, amelyek az isteni életet, a szeretetet közvetítik.

— Az egyház egyetemes és mindenütt jelen van.

— Az egyház nyilvános, « közös »: mindenki előtt nyitva áll.

— Az egyház meg akarja valósítani a közösséget az emberek között. (« Az emberi nem egységének jele », ahogy a Zsinat tanítja.) Az « életszentség » az emberiesség, testvériség, béke megélésében és terjesztésében nyilvánul meg.

— E « szentség » elérésére Isten nagy segítséget nyújt az egyház szentségei (« szent dolgok ») által.

— Jézus hívei a földön összeköttetésben vannak egymással és azokkal, akik « a hit jelében » húnytak el és már a szentek közösségében élnek, vagy erre vágyakoznak « szenvedve » a tisztítótűzben.

« HISZEM... A BŰNÖK BOCSÁNATÁT »

A bűnbocsánat — a Lélek ajándéka

Jézus egyik legszebb példabeszéde a tékozló fiú atyjáról szóló példázat (Lk 15). Ezzel a Mester azt akarta érzékeltetni, milyen jó az Isten: örömmel megbocsát hűtlen és « tékozló » gyermekeinek is. A bűnét megbánó embert szeretettel visszafogadja házába, hiszen ő mindig szerető Atya marad, akkor is, ha szeretetét visszautasítják. *Az Örömhír leginkább az Atya örömének hangoztatásában csendül fel*: nagy öröm van az égben egy megtérő miatt; Isten öröme túlcsordul, ha megkerül az elveszett fiú, bárány, drachma...

Az Örömhír csúcspontját az a vigasztaló tény jelzi, hogy az ember mindig számíthat Isten megbocsátó szeretetére. Igaz, Jézus beszél a Szentlélek elleni bűnről, amely megbocsáthatatlan (Mt 12,32; Lk 12,10). De ez nem azért van, mintha Isten nem akarna megbocsátani, hanem mivel a megátalkodott bűnös ember mindhalálig visszautasítja Isten irgalmas szeretetét.

A bűnbocsánat Jézus húsvéti ajándéka az egyháznak. A halottaiból feltámadt Jézus így szól tanítványaihoz: « Békesség nektek! Amint engem küldött az Atya, úgy küldelek én is titeket ». E szavak után rájuk lehelt, és folytatta: « Vegyétek a Szentlelket. Akinek megbocsátjátok bűneit, bocsánatot nyert,

akinek pedig megtartjátok, az bűnben marad » (Jn 20,21-23). E szavakból az is kitűnik, hogy a bűnök megbocsátásában rendkívüli szerepe van a Szentléleknek. Ezért mondja a liturgia: « *Ő maga (ti. a Szentlélek) a bűnök bocsánata* ». A bűnbocsátás új teremtés, feltámasztás az új életre. A Szentírás gyakran beszél új szívről, amelyet Isten teremt az emberben a megbocsátás által.

A szentségek — Isten szeretetének és megbocsátásának jelei

Jézus még földi életében Péterre és az apostolokra ruházta az « *oldás-kötés* » lelki hatalmát, vagyis azt, hogy az Ő nevében « feloldozzák » (megbocsássák), vagy « megkössék » (megtartsák, elítéljék) a bűnöket. A « kulcsok » e hatalom jelképei. (Régen a város kulcsainak átadása a hatalom átadását jelentette.) Ez Péter ünnepélyes hitvallása után történt Fülöp Cezáreájában (Mt 16,13-20). Miután pedig megváltó kereszthalálával kiengesztelt bennünket Istennel, a feltámadt Jézus Galileában (mennybemenetele előtt) végleg átadta a lelki hatalmat. (A Lélek pünkösdi kiáradása, jóllehet egy másik « mozzanatban » történik, a húsvéti misztérium betetőződése.) « Én kaptam minden hatalmat mennyben és a földön. Menjetek tehát, tegyetek tanítványommá minden népet, kereszteljétek meg őket az Atya és Fiú és Szentlélek nevében, és tanítsátok őket mindannak megtartására, amit parancsoltam nektek. Íme, én veletek vagyok mindennap a világ végéig » (Mt 28, 18-20).

Isten — mondottuk — hathatós jeleken keresztül közli szeretetét és kegyelmét; ezek a *szentségek*. Az alapszentség, amely minden bűnt eltöröl — az áteredő bűnt és minden esetleges személyes bűnt — a keresztség. Az Eukarisztia is a bűnbocsánat forrása egészen sajátos módon. Maga Krisztus, a Megbocsátó van jelen; Ő, aki keresztáldozata által a mi békességünk és kiengesztelődésünk lett. A szentmisében az egyház szolgálata által hathatósan megjeleníti keresztáldozatát: felajánlja magát az Atyának mint engesztelő áldozatot. A kenyér és bor színe alatt jelen van feltámadott teste, amelyet értünk adott, illetve értünk kiontott vére. Jelen van Ő, az « Isten báránya, aki elveszi a világ bűnét ».

Az új életre született, feltámasztott embernek már nem lenne szabad vétkeznie. Sajnos, a hivők is visszaeshetnek a súlyos bűnbe. A keresztség után elkövetett « halálos » (az élő Istentől elszakító) bűnök megbocsátására Krisztus Urunk a bűnbocsánat szentségét alapította. A húsvéti ajándékként kapott Szentlélek erejében az egyháznak hatalma van, hogy feloldozzon minden bűnünktől, hogy így visszakerüljünk Isten barátságába. Nem mintha Isten « haragvó » lenne, hiszen Ő mindig szeret; de az ember elfordulva, elszakadva Tőle, megszakítja a barátságot. « Elhagyja első szerelmét » (Jel 2,4). A bűnbánat vagy bűnbocsánat szentségét a kiengesztelődés szentségének is nevezzük. Amint ezt fentebb már megmagyaráztuk, a zsinat utáni reform három fajta feloldozási formát tesz lehetővé. A leggyakoribb a személyes gyónás (bűnbevallás) egyéni feloldozással.

Végül említsük meg, hogy a betegek kenete (betegségben vagy az élet végén) szintén megszabadít bűneinktől, bár a kenet által közölt bűntől való szabadulás nem párhuzamos a keresztséggel vagy a bűnbánat szentségével. Ez abból is kitűnik, hogy az új szertartás ajánlja, hogy a pap gyóntassa meg

a beteget, ha szükséges. A kenet által közölt kegyelem az eredeti és személyes bűnök okozta gyengeséget orvosolja; a meglevő istengyermeki életet a betegség okozta új helyzetben erősíti. (Lásd még alább: « *Szentségek* ».)

A bűnök bocsánatába vetett hit bátor keresztény harciasságra nevel bennünket. Nem alkuszunk meg a rosszal, a bűnnel. Isten segítségével győzelmet arathatunk a kísértőn és a rosszon, mert Krisztus kereszthalálával és feltámadásával megadta ehhez a hatalmat. Az üdvösség útja mindig nyitva áll előttünk, csak ki kell tárulnunk hittel és alázattal Isten irgalmas szeretetének. « Ha Isten velünk, ki ellenünk? Ő tulajdon Fiát sem kímélte, hanem odaadta mindnyájunkért: Hogyan ne ajándékozna nekünk vele együtt mindent. » « Mindenen diadalmaskodunk ő általa, aki szeret minket ». « Semmi sem szakíthat el minket Isten szeretetétől, mely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van » (Róm 8,32.37-39).

« HISZEM... A TEST FELTÁMADÁSÁT ÉS AZ ÖRÖK ÉLETET »

Feltámadunk

Az emberi élet esendőségét, « hiábavalóságát » a halál előtt (szeretteink sírjánál) érezzük. A halál előtt az ember tehetetlen. Egyesek « szórakozásba » menekülnek, hogy ne kelljen a halálra gondolni. Mások szofizmákhoz folyamodnak: « Míg élünk, nincs jelen, ha jelen van, már mi nem vagyunk; tehát sohasem találkozunk a halállal ». Persze, ez csak önáltatás. A vég jelen van mindig: bizonytalanul biztos volta szorongást okoz. Aki értelmet ad a végnek (megsemmisülés, vagy új élet kezdete?), értelmet ad az életnek. A szorongást a keresztény is megéli (miként Jézus is átment rajt a Getszemáni kertben). De hitéből biztos reményt meríthet.

Mi keresztények hisszük, hogy Isten boldog, örök életre teremtett bennünket. A személy, akiért minden lett, aki Isten képmása, nem veszhet el, nem semmisülhet meg. *Ez ellene mondana Isten szeretetének és bölcsességének.* Jézus Örömhíre ez volt: örök élet vár ránk. Halálával és feltámadásával megnyitotta nekünk az isteni élet útját. Miként Krisztus feltámadott, úgy mi is majd testünkben feltámadunk, hogy mindörökre vele legyünk a dicsőségben. Sőt, Szent Pál azt is tanítja (Róm 8,19-24), hogy az egész teremtés (az anyagi világ is) valamiképpen általakul, és követi a választottakat a dicsőségben.

Pál apostol szerint Krisztus feltámadása a biztosítéka a mi feltámadásunknak is. A korintusiaknak írva mint biztos tényt állítja Krisztus feltámadását; ebből bizonyítja azt, hogy mi is feltámadunk. « Ha tehát hirdetjük, hogy Krisztus föltámadt halottaiból, hogyan állíthatják néhányan közületek, hogy nincs föltámadás... Ha csak ebben az életben reménykedünk Krisztusban, szánalomra méltóbbak vagyunk minden embernél. Ám Krisztus föltámadt halottaiból, mint a holtak zsengéje. Egy ember által jött a halál, egy ember által jön a holtak föltámadása is. Amint ugyanis Ádámban mindnyájan meghalnak, úgy Krisztusban mindnyájan életre kelnek. Mindenki, amikor sorra kerül: az első Krisztus, majd azok, akik Krisztushoz tartoznak, amikor eljön.

Azután következik a vég, amikor átadja az uralmat Istennek, az Atyának... » (1Kor 15,12-25). Szent Pál ezután leírja a föltámadt test tulajdonságait is. Az elvetett maghoz hasonlítja a testi feltámadást. Isten teremtő ereje folytán az ember is (testében-lelkében) halhatatlan életre születik újjá. Persze, pontosan nem tudhatjuk, hogy *hogyan* történik mindez. De a lényeg az, hogy Krisztussal leszünk a dicsőségben mindörökre.

Szent Pál másutt ezt írja: « A mi hazánk a mennyben van. Onnan várjuk az Üdvözítőt is: az Úr Jézus Krisztust. Ő azzal az erővel, amellyel mindent hatalma alá vethet, átalakítja gyarló testünket és hasonlóvá teszi megdicsőült testéhez » (Fil 3,20-21). A test feltámadásába vetett hit magában foglalja azt is, hogy testünk « szent »: « Nem tudjátok, hogy testetek a bennetek lakó Szentlélek temploma, akit Istentől kaptatok?... Dicsőítsétek meg tehát Istent testetekben! » (1Kor 6,19-20).

A testi feltámadásba vetett hit alapján a keresztények különös tisztelettel veszik körül *elhúnyt szeretteik holttestét és sírját*. November 2-án, halottak napján (Mindenszentek ünnepe után) különösen megéljük a « szentek közösségét ». Imádkozunk szeretteinkért, a szentek közbenjárását kérjük. A szentmisében minden nap megemlékezünk az elhunytakról. A gyászmisében pedig így valljuk meg hitünket: Krisztusban « fölragyogott nékünk a boldog föltámadás reménye, és így, ha meg is szomorít a halál kényszere, az ígért örök élet megvigasztal minket. Mert híveid élete, Urunk, megváltozik, de meg nem szűnik, és amikor halandó testünk enyészetnek indul, lelkünket a mennyben örök otthon várja ».

Örök élet

Hitvallásunk az örök élet himnuszával fejeződik be. Nagy zeneszerzők miséinek krédója végén diadalmasan tör fel az ujjongás: a halált elnyeli az élet, örök létre születtünk. Ez Jézus üzeneténck végső kicsengése: « Tudjuk, hogy Isten Fia eljött, és érzéket adott nekünk, hogy megismerjük az igaz Istent. Ezzel az ő igaz Fiában, Jézus Krisztusban vagyunk: ő az igaz Isten és az örök élet » (1Jn 5,20).

Magáról az örök életről keveset tudhatunk. « Szem nem látta, fül nem hallotta, emberi szív föl nem fogta, amit Isten azoknak készített, akik őt szeretik » (1Kor 2,9).

Nem szabad azt sem felednünk, hogy fennáll annak a szörnyű veszélye, hogy mindörökre ki leszünk zárva az örök életből, ha elszakadunk Istentől. Mert az üdvösség ugyan mindannyiunk számára nyitva áll, de az ember szabad döntésétől függ — egész életétől —, hogy valóban Istennel éljen. Akik jót tettek, az örök életre támadnak föl, akik pedig gonoszat, a kárhozotra jutnak (Jn 5,28-29). Isten nem semmisíti meg a kárhozottat sem — továbbra is szereti —, de a lázadó ember kizárja magát a szeretetközösségből, vagyis az örök *életből. Aki nem szeret, nem él, csak létezik*; önmaga poklában gyötrődik. A « második halál »-ra az ember önmagát ítéli, ha elszakad az élő Istentől.

A kárhozat lehetőségét hinnem kell, bár azt senki nem tudhatja, mennyi az üdvözültek és a kárhozottak száma. Azért kell imádkoznom, hogy soha, semmi el ne szakítson se engem, se testvéreimet Isten szeretetétől. És főleg

a szeretet tetteivel kell felkészülnöm arra, hogy az örök Bíró bebocsásson az életre (Mt 25). Az utolsó ítéletről szóló nagy beszédben Jézus világosan kihirdeti, hogy *az örök életbe való bejutás feltétele a szolgáló szeretet.* « Amit egynek a legkisebbek közül tettetek, nekem tettétek ».

A keresztény gyakran kerülhet olyan helyzetekbe, amikor választania kell a mostani könnyű élet (élvezet, jólét, önzés kettesben, meggazdagodás mások kárára stb.) és az örök élet között. Ilyenkor emlékezik Krisztus szavára: « Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri is, de lelkének kárát vallja, vagyis az üdvösséget elveszíti?! » (Lk 9,25). Gyakran kell lemondanunk földi előnyökről, javakról, káros élvezetekről, esetleg földi életünkről is, hogy elnyerjük az örök életet. « Aki énmiattam és az Evangélium miatt elveszti életét, megmenti azt » (Mk 8,35).

Mindez nem jelenti azt, hogy a keresztény a « másvilágért » leértékeli, « megveti » a földi életet, vagy elhanyagolja evilági kötelességét. *Éppen az örökkévalóság távlatában lesz igen nagy érték ez az élet (még ha relatív is)*; éppen mivel evilági életünktől, szeretetszolgálatunktól függ örök sorsunk, mindenkinél jobban helytállunk; siettetjük a végső átalakulást azzal, hogy emberibb, igazságosabb, szabadabb világot teremtünk, ahol mindenki szabadon szolgálhat Istennek, hogy « megmentse lelkét ».

« Szent Pál tanítványai azért várták lélegzetfojtva a nagy napot, mert az Emberfiától várták az élet problémáinak és igazságtalanságainak személyes és kézzelfogható megoldását. Az Ég várása csak akkor élhet, ha ez a várakozás megtestesül. Ma milyen testet adunk mi várakozásunknak? *Egyetemes emberi* és óriási nagy reménységbe testesítsük! (...) Minél nagyobb lesz az ember, minél egységesebb, tudatosabb és saját erejének ura lesz az emberiség, annál szebb lesz a teremtés is, tökéletesebb az imádás, és Krisztus — a misztikus kitárulások számára — annál méltóbb Testet fog találni a föltámadásra. (...) Mindent megpróbálni Krisztusért! Mindent remélni Krisztusért! » (Teilhard de Chardin, *Az isteni miliő* végén).

« ... ÁMEN »

Az Ámennel igent mondunk az egész Hitvallásra. A héber eredetű szó ezt jelenti: « úgy van », « úgy legyen », röviden: IGEN.

Az Ámennel elfogadjuk Istent, mint életünk forrását és végcélját, boldogságát. Elfogadjuk Jézus Krisztust mint Tanítónkat és Üdvözítőnket, akitől megkaptuk a Szentlélek ajándékát. Nemcsak azt mondjuk, « úgy *van* », hanem ezt is: « úgy *legyen*! » Vagyis kifejezzük készségünket, hogy a Lélek vezetésével az egyházban dolgozunk azért, hogy szenteltessék meg az Atya neve, minden akarata szerint történjék, és eljöjjön az Ő Országa. Teljes szívünkkel és lelkünkkel azon fáradozunk, hogy mint Krisztus hívei építsük a jobb világot minden jóakaratú emberrel együtt.

HISZEK...ÁMEN. A Hitvallás utolsó szava megerősíti az elsőt: « Hiszek », Hiszünk, és hitünk szerint akarunk élni. « Megismertük a szeretetet, amellyel Isten szeret bennünket, és hittünk benne. Szeretet az Isten: Aki szeretetben él, Istenben él, és Isten őbenne (...) Szeressünk tehát, mert Isten előbb szeretett minket! » (1Jn 4,16.19)

2. A SZENTSÉGEK

A szentségek — jelei Isten jelenlétének és szeretetének, az Istennel való találkozásnak és Isten adományozásának

A szentség latin neve: *sacramentum*. Jelentése megfelel a görög *müsztérion*nak, illetve a magyar titoknak.

Az ember számára sok minden rejtély, « titok » ebben a világban. A tudományos kutatás, az állhatatos gondolkodás fényt derít bizonyos « titokzatos », eddig ismeretlen valóságokra. De vannak olyan « titokzatos » valóságok, amelyekről mindenki tud, megtapasztalja jelenlétüket, ugyanakkor az ember sohasem lesz képes teljesen « kimondani » őket. Ilyenek pl. a szív jósága vagy romlottsága, a szeretet vagy a gyűlölet. A « kifejezhetetlent », « kimondhatatlant » a költészet képekkel, *szimbólumokkal* (jelképekkel) igyekszik « kimondani », sejtetni. Belső világunkról, érzéseinkről sokszor bizonyos gesztusok árulkodnak: a szerelmesek pillantása, csókja; a baráti kézfogás; egy virágcsokor, egy levél utalhat arra a szeretetre, amely kölcsönös ajándékozás. A jelek, szimbólumok a titokzatos valóságokra utalnak.

« Istent sohasem látta senki. Az egyszülött Isten, aki az Atya kebelén nyugszik, Ő nyilatkoztatta ki » (Jn 1,18). Isten misztériumának megnyilatkozása Jézus Krisztus: benne jelent meg és áradt ki a világba Isten emberszeretete (vö. Tit 3,4-5). A láthatatlan Isten, az élet Igéje a megtestesüléssel látható, « tapintható lett » (vö. 1Jn 1,1-4).

Isten (Jahve) már az ószövetségi üdvösségtörténet során jeleket adott, hogy biztosítsa a választott népet oltalmazó jelenlétéről, szeretetéről: megszabadítás az egyiptomi fogságból, próféták ténykedése, szövetség ládája, ill. a jeruzsálemi templom stb. De véglegesen Jézusban tárta fel titkát (Zsid 1,1-2); Ő az Emmanuel, a velünk-lakó-Isten (vö. Mt 1,23-24), akiről Izajás próféta jövendölt.

Jézus azt állította önmagáról, hogy Ő a Pásztor, a Forrás, a világ Világossága, az élet Kenyere, az Út, Igazság és Élet... Azok, akik Jézussal voltak — akik látták műveit, hallották szavait, megtapasztalták halálát, és a Lélekben megélték feltámadását —, felismerték benne az emberszerető Istent: Istent, aki emberré lett a mi üdvösségünkért, és aki « közöttünk lakozott » (Jn 1,14); majd megdicsőülve örökké él az Atyánál.

Jézus Krisztus és az egyház: élő jele (sacramentuma) az üdvözítő Isten jelenlétének

Az üdvözítő, emberszerető Istennel való találkozás « helye » mindörökre Jézus Krisztus lett, az Isten és az emberek közvetítője (vö 1Tim 2,5-6), aki Lelke által folytatja művét az egyházban. A meghalt és feltámadt Krisztusba vetett hit gyűjtötte össze az embereket abba a közösségbe, amelyet egyház-

nak nevezünk. Erről az egyházról írja a Zsinat: « Az egyház Krisztusban mintegy sacramentuma, vagyis jele és eszköze az Istennel való bensőséges egyesülésnek és az egész emberi nem egységének » (LG 1). « Az egyetlen közvetítő, Krisztus, látható szervezettségben alapította meg és tartja fenn szüntelenül szent egyházát, amely a hit, a remény és a szeretet közössége ezen a földön, általa árasztja mindenkire az igazságot és a kegyelmet » (LG 8). Az egyházról szóló konstitúció azután a megtestesült Ige misztériumához hasonlítja az egyházat, amely látható gyülekezet és kegyelmi közösség, emberi és isteni elemekből áll: egyszóval maga is látható jel, amely kegyelmet közvetít. Ezért a mai teológusok « ősszentségnek » nevezik az egyházat: a hét szentség ennek az egyetlen alapszentségnek a kivirágzása.

Az egyház szentségei:

— jelek, amelyek révén Isten Jézus Krisztus Lelke által folytatja az üdvösség csodálatos művét az emberek között, tehát az üdvözítő Istennel való találkozás jelei;

— az egyház, Isten népe közössége hitének megnyilvánulásai: e szentségek révén a közösség megvallja hitét az üdvözítő Istenben és az Üdvözítőben;

— szimbolikus (jelképes) események, amelyek által az emberek « megszentelődnek »: beépülnek a megváltottak közösségébe, Isten barátaivá válnak, hogy egymással és Istennel megéljék a szeretetközösséget;

— mintegy « előjelei » annak a tökéletes közösségnek, amelyet Jézus az « Isten országával » jelölt, és amely az egyházban megvalósulóban van, bár nem azonos vele.

Az egyház hét szentsége:

A mai egyház hét olyan jelet ismer, amely révén az üdvözítő Isten, Krisztus közeledik az emberhez, és személyesen odaajándékozza magát az emberi élet különböző helyzeteiben: keresztség — bérmálás — Eukarisztia — bűnbánat — betegek kenete — egyházirend — házasság. Az egyes jelek pontos jelentését *a szó*, a szentségi formula adja meg. *A szavak (imák) kifejezik a Szentlélek láthatatlan működését.*

Az ember a születéssel lép az életbe: Krisztus lehetővé teszi számára, hogy a keresztségben új életre szülessék. Az ember növekszik és kibontakoztatja személyiségét: az új élet, a lelki « érettség » teljességét a bérmálás szentségében kapja meg. A testi élethez szükséges a táplálék: az új élet tápláléka az Úr megdicsőült Teste és Vére, — a kenyér és a bor színe alatt Krisztus Testét és Vérét adja, hogy Általa éljünk. A test természetes életét fenyegetik a betegségek, sebek, amelyek halálos kimenetelűek is lehetnek. A meggyógyulás és az új élet erősítése hathatósan a bűnbocsánat szentsége és a betegek kenete által valósul meg: a bűnbocsánat szentségében a lélek meggyógyul a súlyos bűn sebeitől; a betegek kenetében Jézus a beteget — testben és lélekben — megerősíti, üdvözíti, és tökéletessé teszi a bűnbánatot. Mint ahogy a

család és a társadalom biztosítja tagjainak a természetes életet, úgy az egyházirend és a házasság is biztosítják az új élet közösségi dimenzióit. A püspök és a papok különleges lelki hatalmat kapnak a felszenteléssel, hogy bizonyos szentségeket kiszolgáltassanak, tanítsák és vezessék a rájuk bízottakat. Ennek a lelki hatalomnak köszönhetjük, hogy az új élet terjed, és Krisztus által folytatódik Isten népében. A keresztény házasságban a megkeresztelt férfi és nő örök életszövetségre lépnek, hogy egymást testileg-lelkileg kiegészítsék, támogassák, és új tagakat adjanak a gyermeknemzéssel és neveléssel az egyháznak és a társadalomnak.

« A szentségek (és szentelmények) liturgiája tehát azt teszi lehetővé, hogy a jól felkészült hivő számára az életnek szinte minden eseménye megszentelt legyen, mégpedig annak az isteni kegyelemnek a hatására, amely Krisztus szenvedésének, halálának és feltámadásának *húsvéti misztériumából árad,* hiszen ebből kapja minden szentség (és szentelmény) a maga erejét. Így alig lesz olyan evilági valóság, amelynek erkölcsileg helyes használata ne lenne alkalmas az ember megszentelésére és az Isten dicséretére » (SC 61).

Fentebb (I/6) már részletesebben beszéltünk a *kereszténységbe avatás szentségeiről*. Mielőtt azonban az egyes szentségek lényegére rávilágítanánk, idézzük az egyház hivatalos dokumentumát, amely a Szentírás és a zsinat szavaival így írja le a « beavatás » három szentségét:

« A kereszténységbe avatás szentségei által az emberek megszabadulnak a sötétség hatalmából, Krisztussal együtt meghalnak, eltemetkeznek és feltámadnak, megkapják a fogadott fiúság Lelkét, és Isten népének közösségével együtt ünneplik az Úr halálának és feltámadásának emlékét (AG 14).

Akik a *keresztség* által Krisztus testének tagjaivá lesznek, a víz és a Szentlélek által új teremtményekké válnak: Isten népévé alakulnak, minden bűnük bocsánatát elnyerve a sötétség hatalmából megszabadulnak, és a fogadott fiúság állapotába kerülnek (vö. Kol 1,13; Róm 8,15; Gal 4,5). Ezért Isten gyermekeinek nevezik őket, és valóban azok is (vö. 1Jn 3,1). Akiket pedig ugyanaz a Szentlélek megjelöl ajándékaival a *bérmálásban*, azok ekként tökéletesebben hasonulnak az Úrhoz, eltelnek Szentlélekkel, hogy a világ színe előtt tanúbizonyságot tegyenek róla, és így Krisztus teste minél előbb kiteljesüljön (AG 36). Végül az *Eukarisztia* lakomájában részesülve az Emberfiának testét és vérét veszik magukhoz, hogy elnyerjék az örök életet (vö. Jn 6,55), és kifejezzék Isten népének egységét: önmagukat pedig Krisztussal együtt felajánlva részesei legyenek az egyetemes áldozatnak, az egész megváltott emberiségének (LG 11; PO 2), amelyet a legfőbb Pap mutat be Isten előtt. Így működnek közre abban, hogy a Szentlélek tökéletesebb kiáradásával az egész emberi nem eljusson Isten családjának egységébe (LG 28).

A kereszténységbe avatás három szentsége tehát így kapcsolódik össze egymással, hogy teljes nagykorúságra vezesse a Krisztusban hivőket, akik az egész keresztény nép küldetését töltik be az Egyházban és a világban (LG 31) ». (OBP magyarul: 15. old.)

1. Keresztség

A keresztség az első, az « alap »-szentség; « ajtó » Krisztus közösségébe. Jézus Nikodémusnak megmagyarázta, hogy az embernek újjá kell születnie « felülről », « vízből és Szentlélekből », hogy beléphessen az Isten országába (Jn 3,3kk). A feltámadt Krisztus mennybemenetele előtt elküldte tanítványait, hogy tanítsanak és kereszteljenek (Mt 28,19-20). « Aki hisz és megkeresztelkedik, üdvözül; aki nem hisz, elkárhozik » (Mk 16,16).

A keresztség az életnek és az Isten országának kapuja.

« Ezért tehát a keresztség elsősorban annak a hitnek szentsége, amellyel az emberek — a Szentlélek kegyelmétől megvilágosítva — Krisztus evangéliumát elfogadják ». (OBP 16) « A keresztség továbbá az a szentség, amely által az emberek az Egyház tagjaivá válnak, a Szentlélekben Isten hajlékává épülnek egybe (vö. Ef 2,22), királyi és szent nemzetté lesznek (vö. 1Pét 2,9). Végül a keresztség az a szentségi egyesítő kötelék, amely fennáll mindazok között, akiket e szentséggel megjelöltek (UR 22). » (OBP 16)

« Az élet igéje által való megtisztulás fürdője (vö. Ef 5,26), vagyis a keresztség minden bűnnek — akár az áteredő, akár a személyes bűnnek — szennyétől tisztára mossa, az isteni természet részesévé (vö. 2Pét 1,4) és Isten fogadott fiává (vö. Róm 8,15; Gal 4,5) teszi az embert. A keresztség ugyanis, miként a víz megáldásakor mondott könyörgések kifejezik, a titokzatos újjászületés (vö. Tit 3,5) és megújulás fürdője Isten gyermekei számára. A Szentháromság nevében való keresztelés azt eredményezi, hogy akiket az ő nevében jelölnek meg, azok neki szenteltetnek, s az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel lépnek életközösségbe. Erre a méltóságra készítenek elő és vezetnek el a bibliai olvasmányok, az egyetemes könyörgések és a hármas hitvallás. » (OBP 16-17)

A megkereszteltek « egybenőnek Krisztus halálának hasonlóságába: vele együtt eltemetkeznek a halálba (vö. Róm 6,4-5), vele együtt győzedelmeskednek a halálon, és vele együtt feltámadnak (vö. Ef 2,5-6). A keresztségben ugyanis *maga a húsvéti misztérium ismétlődik és valósul meg, minthogy az emberek feltámadnak benne a bűn halálából az életre.* A keresztség kiszolgáltatásakor tehát — főként ha húsvét vigiliáján történik — a feltámadás örömének kell tündökölnie » (OBP 17).

A keresztség lényeges cselekménye maga a keresztelés, vagyis a háromszoros vízzel való leöntés (vagy alámerítés) a következő szavakkal : « *N. én téged megkeresztellek az Atya, és a Fiú, és a Szentlélek nevében* » A keresztség rendes kiszolgáltatói a püspökök, az áldozópapok és a szerpapok. Súlyos életveszélyben, de főleg a halál óráján — ha nincs jelen pap vagy szerpap — a keresztséget bármely hivő, sőt bármely más, helyes szándéktól vezérelt ember kiszolgáltathatja; néha köteles is kiszolgáltatni. (Helyes szándék: azt akarja tenni, amit az egyház tesz kereszteléskor.)

A keresztség kiszolgáltatásánál a szülők és a keresztszülők képviselik elsősorban Isten népét, de ajánlatos, hogy a rokonok, barátok, ismerősök, az egyházközség tagjai is minél nagyobb számban jelen legyenek és cselekvően részt vegyenek a szertartásban, hogy így megnyilvánuljon a közös hit és a közös öröm a gyermek vagy a felnőtt lelki újjászületése miatt. « Magából a

teremtés rendjéből következik, hogy a kisdedek keresztségében nagyobb szerepet kap a *szülők* tiszte és kötelessége a keresztszülők tiszténél », hangsúlyozza a gyermekkereszteléssel foglalkozó egyházi dokumentum (OBP 27), majd pedig leírja *kötelességeiket*:

1) Előkészület a szent cselekményben való tudatos részvételre: katekizmus és más megfelelő könyvek tanulmányozása, plébánossal való találkozás;

2) Fontos, hogy gyermekük keresztelésénél jelen legyenek;

3) Sajátos részvétel a szertartásban:
   — nyilvánosan kérik gyermekük megkeresztelését;
   — ellene mondanak a sátánnak, és hitvallást tesznek;
   — a gyermeket a keresztelő kúthoz viszik (elsősorban az arya);
   — tartják az égő gyertyát;
   — részesülnek abban az áldásban, amely különleges módon az anyákra és az apákra vonatkozik.

4) Ha egyikük nem katolikus (vagy más okból nem tehet hitvallást), nem kell a kérdésekre válaszolnia. Csak azt kívánja tőle az egyház — mivel a gyermek megkeresztelését kéri —: gondoskodjék arról, vagy legalábbis engedje, hogy a gyermek abban a hitben nevelkedjék, amelyben megkeresztelték.

5) A szülőknek a keresztség után úgy kell nevelniök gyermeküket, hogy az megismerje Istent, akinek fogadott fiává lett: tanítással és életpéldával kell bevezetniök gyermeküket a keresztény életbe. Elő kell készíteniök gyermekeiket a bérmálásra és az áldozásra is. A keresztszülők is felelősséget vállalnak keresztgyermekükért; főleg akkor hárul rájuk a keresztény hitbe való bevezetés, ha ezt a szülők elmulasztják.

Azok, akiknek nincs alkalmuk megismerni Jézus Krisztust és egyházát, de keresik az igazságot és lelkiismeretük szerint élnek, Isten népe közösségének « láthatatlan » tagjai. Aki kész megtenni a felismert igazságot és nem vétkezik a « belső fény » ellen, mintegy « vágykeresztség » révén tartozik az üdvözülendők közösségéhez. « Névtelen kereszténveknek » is nevezhetjük őket.

2. Bérmálás

A kereszténységbe való beavatás a keresztséggel kezdődik, majd a bérmálással folytatódik: a keresztségben újjászületett embert megerősíti a bérmálás szentsége. A hivők a szentség révén részesülnek a Szentlélek kiáradásában, miként az Apostolok, akikre Urunk pünkösd napján elküldte a Szentlélek ajándékait. Erről Csel 2 számol be (lásd fentebb: II/2). « A Szentlélek ajándékával a hívek tökéletesebben hasonulnak Krisztushoz. *Erőt kapnak, hogy tanúságot tegyenek róla, és az ő Testét hitben és szeretetben építsék.* Ez a szentség eltörölhetetlen jegyet vés a lélekbe: az Úr jelét; azért a bérmálkozás nem ismételhető meg » (OBP 276).

Az evangéliumokat olvasva láttuk, miként működött közre a Szentlélek Krisztus messiási feladatának betöltésében. (Tudjuk, hogy a héber *Messiás,* görög *Khrisztosz Fölkentet* jelent.) Jézus a Jánostól felvett keresztség után látta a reá leszálló Szentlelket (vö. Mk 1,10). A Lélek jelenlétével és segítségével megerősítette, ösztönözte Jézust, hogy elkezdje nyilvános működését,

teljesíthesse messiási küldetését. Amikor a názáreti zsinagógában bemutatkozott, önmagára vonatkoztatta Izajás jövendölését: '*Az Úr Lelke rajtam...*' (Lk 4,17-21; vö. Iz 61,1-2). Később megígérte tanítványainak a Szentlélek segítő erejét, hogy hitüket az üldözők előtt is megvallják (vö. Lk 12,12). Szenvedése előtt pedig biztosította az apostolokat arról, hogy elküldi az Atyától az igazság Lelkét (vö. Jn 15,26), aki *örökre* velük marad (Jn 14,16), és segítségükre lesz, hogy tanúságot tehessenek Mesterükről (vö. Jn 15,26). Végül feltámadása után megígérte a Szentlélek közeli eljövetelét: '*Leszáll rátok a Szentlélek, erőben részesültök, és tanúságot tesztek majd rólam*' (Csel 1,8; vö. Lk 24,29). Pünkösd napján aztán csodálatos módon leszállt a Szentlélek az apostolokra, akik Máriával, Jézus anyjával és a tanítványok közösségével együtt voltak Jeruzsálemben. Elteltek a Szentlélekkel (Csel 2,4), és Isten indítására magasztalni kezdték az Úr nagy tetteit. Péter apostol pünkösdi beszédében rámutatott az esemény jelentésére: a Lélek kiáradását a messiási kor ajándékának mutatta be (Csel 2,17-18). Akkor sokan megkeresztelkedtek azok közül, akik hittek az apostoli igehirdetésnek, és elnyerték a Szentlélek ajándékát (Csel 2,38).

Az ősegyházban az apostolok, Krisztus akaratának eleget téve, a Lélek ajándékát *kézrátétellel* kiosztották az újonnan megkereszteltelteknek (vö. Csel 8,15-17; 19,3kk). A kézrátétel jele mellett hamarosan megjelent az *olajjal való megkenés* is. (Jézust is a Szentlélek « kente fel » küldetésére.) Több keleti rítusban az ősidőkben a *krizmával* való megkenés volt elsődlegesen gyakorlatban a Szentlélek átadására; és ez még nem volt világosan elválasztva a keresztségtől. (Ilyen rítus van érvényben ma is a legtöbb keleti egyházban.) A nyugati egyházban csak lassan vált el a keresztény beavatás két mozzanata: a keresztség és a bérmálás.

A latin egyházban *a bérmálás szentségének kiszolgáltatása a homlokon krizmával való megkenéssel történik, kézrátétel és ezen szavak kíséretében*: « *Vedd a Szentlélek ajándékának jelét!* » (OBP 272)

A *krizma* illatszerrel (pl. balzsammal) kevert fa- (vagy más növényi) olaj, amelyet a püspök nagycsütörtökön szentel meg. A krizmával való megkenésben és a kísérő szavakban a *Szentlélek ajándékának hatása* van jelezve: « a megkeresztelt, akit a püspök illatos olajjal megken, eltörölhetetlen jegyet kap, az Úr szent jelét, és vele ajándékképpen a Szentlelket, aki tökéletesebben segíti őt Krisztussal egybenövekedni, és egyúttal kegyelmet ad neki, hogy embertársai között Krisztus « jó illata » legyen ». (OBP 279)

A felnőtt hitjelöltek, valamint az iskolás korban megkeresztelt gyermekek a lehetőség szerint keresztségük után mindjárt részesüljenek a bérmálásban, és vegyék magukhoz a harmadik « beavató » szentséget, az Eukarisztiát. A gyermekek megbérmálását a latin egyház általában a hétéves korig halasztja, de a püspökkari konferenciák rendelkezései szerint későbbre is halaszthatják, hogy a hivő érettebben, öntudatosabban részesedjék a szentségben.

A bérmálás *feltételei:*

— a bérmálkozó legyen megkeresztelve;
— ha értelme használatával bír, legyen a kegyelem állapotában;
— kapjon kellő oktatást;
— tudja megújítani a keresztségi ígéretet.

A kellő felkészítésben a hitoktatókkal közreműködnek a szülők, a keresztszülők és a bérmaszülők, valamint a helyi közösség tagjai. Az főleg akkor fontos, ha a hivők felnőtt korban járulnak a bérmálás szentségéhez (néha ez egybeesik a házasságkötéssel). A mai lelkipásztori viszonyok között üdvös, ha *a keresztszülő egyben bérmaszülő is* (OBP 277). Ezzel egyúttal világosabban kifejezésre jut a két beavató szentség, a keresztség és a bérmálás közötti kapcsolat, és a keresztszülők hatékonyabban teljesítik hivatásukat: segítségére lenni a megkereszteltnek ígérete megtartásában.

A *bérmaszülők* legyenek lelkileg alkalmasak hivatásuk betöltésére, ezért rendelkezzenek a következő adottságokkal:

— legyen meg a kellő érettségük;

— tartozzanak a katolikus egyházhoz (tehát már részesültek a beavató szentségekben);

— ne legyenek jogilag eltiltva a bérmaszülői tisztségtől (életállapotuk ne ellenkezzék az egyházi törvényekkel).

A bérmálás rendes kiszolgáltatója a püspök mint apostolutód. (Az apostolok kézrátétel által adták át a Szentlelket, miután őket már eltöltötte.) A püspökökön kívül az egyházjog által meghatározott esetekben kiszolgáltathatják a bérmálás szentségét áldozópapok is (akik nincsenek egyházi cenzúra, kánoni büntetés alatt).

Már a keresztség is egyesítette a hivőt Krisztussal, így részesedett a Szentlélek ajándékában is. De a bérmálásban megkapja a Szentlélek *teljességét,* hogy az egyház « kifelé » irányuló apostoli feladatában is részt vegyen, mint annak *felnőtt,* felelős tagja; — elsősorban azt a küldetést teljesítve, hogy életével tanúskodjék az Úrról. (Lásd fentebb: I/6,4)

3. Eukarisztia

A harmadik beavató szentség az Eukarisztia (Oltáriszentség), amely a hivő isteni életét táplálja és még fokozottabban egybeforrasztja az élő tagot a Fővel, Krisztussal. A szentmisében (eukarisztikus áldozatban) Isten népének közössége az Úr halálának és feltámadásának emlékét ünnepli (lásd fentebb: I/6,3).

Láttuk már, hogy Jézus egy pászkavacsora keretében alapította az Eukarisztiát, mielőtt feláldozta magát a világ életéért, a mi üdvösségünkért. E szentségben hagyta ránk szeretete legnagyobb jelét.

« Üdvözítőnk az utolsó vacsora alkalmával azon az éjszakán, amelyen elárultatott, megalapította testének és vérének eukarisztikus áldozatát, hogy így a keresztáldozat a századokon át az ő eljöveteléig jelenlevő valóság legyen. Ezért szeretett jegyesére, az egyházra bízta halálának és föltámadásának emlékezetét, az irgalom szentségét, az egység jelét, a szeretet kötelékét, mint húsvéti lakomát, 'amelyben Krisztus fogadjuk szívünkbe, lelkünk megtelik kegyelemmel és megkapjuk a jövendő dicsőség zálogát' » (SC 47)

Az Üdvözítő Testének és Vérének eukarisztikus áldozatát, halálának és feltámadásának emlékezeteként, szeretett jegyesére, az egyházra bízta. *A szentmise ünneplése Krisztusnak és a hierarchikusan rendezett Isten népének a cselekménye.* « A szentmise, vagyis az Úr vacsorája, Isten népének szent gyülekezete a pap vezetésével — aki Krisztus személyét képviseli —, hogy az Úr emlékezetét, vagyis az eukarisztikus áldozatot megünnepelje. Ezért az

Egyháznak erre a helyi összejövetelére nagyon is vonatkozik Krisztus ígérete: 'Ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük' (Mt 18,20). Amikor ugyanis bemutatjuk a szentmisét, amelyben a *keresztáldozat állandóan megújul, Krisztus valóban jelen van az ő nevében egybegyűlt közösségben, a pap személyében, szent igéiben, valamint lényegileg és valóságosan az eukarisztikus színek alatt.* »

« A szentmise tulajdonképpen két részből áll: az ige liturgiájából és az Eukarisztia liturgiájából. Ezek olyan szorosan kapcsolódnak egymáshoz, hogy egyetlen istentiszteleti cselekményt alkotnak. A szentmise ugyanis mind Isten igéjének, mind Krisztus testének terített asztala. Innen kapnak tanítást és lelki táplálékot a hívek. Bizonyos szertartások pedig a szentmise bemutatását bevezetik, illetve befejezik » (MM 23).

« *Ez az én testem, mely értetek adatik* ». « *Ez az én vérem kelyhe, az új és örök szövetségé, mely értetek és sokakért kiontatik a bűnök bocsánatára. Ezt cselekedjétek az én emlékezetemre*! » Ezekkel a szavakkal, — amelyeket a pap megismétel az átváltoztatáskor —, Jézus a kenyér és bor színe alatt teljesen odaadta magát az Atyának és az embereknek. Meghagyta övéinek, hogy ugyanezt tegyék « az ő emlékezetére ». Szent Pál erről így írt a Korintusiaknak: « Valahányszor e kenyeret eszitek s e kehelyből isztok, az Úr halálát hirdetitek, míg el nem jön » (1Kor 11,26). Ezekre a szavakra utal a szentmise központi cselekménye után az a válasz, amelyet a jelenlevő hívők adnak a pap szavaira: « Íme hitünk szent titka! » — « Halálodat hirdetjük, Urunk, és hittel valljuk föltámadásodat, amíg el nem jössz! »

Átváltoztatás után a kenyér és a bor lényege Krisztus testévé és vérévé válik. A külső «színek», amelyeket érzékszerveinkkel tapasztalunk, megmaradnak változatlanul: de olyan « jelek » lesznek, amelyek az Úr Jézus titokzatos valóságára utalnak, aki valóságosan — bár szentségileg — jelen van üdvösséghozó kereszthalála és feltámadása erejével, hogy lelkünk tápláléka legyen, hogy — az egyház « keze » által — állandóan felajánlja az Atyának a dicséret és az engesztelés áldozatát. A szentmise nemcsak puszta « emlékezés » Jézus húsvétjára, hanem hathatósan jelenvalóvá teszi az üdvösség központi eseményét.

Az Eukarisztia *kegyelmi hatásait* az előbb idézett zsinati okmány (SC 47) jelezte: Isten irgalmas szeretetének közvetítése, egység, szeretet. Mivel Krisztust fogadjuk be, lelkünk megtelik kegyelemmel, és a megkezdett isteni élet az örök dicsőség (föltámadás) záloga. De az Eukarisztia nemcsak az egyén lelki életét táplálja, hanem — miként az egyházatyák hangoztatják Szent Pál nyomán — megvalósítja, egységbe fogja, növeli az egyházi közösség testét is. « Sokan egy kenyér, egy test vagyunk, mivel mindnyájan egy kenyérben részesedünk » (1Kor 10,17).

A miséről szóló *gyakorlati tudnivalók* (egyes részei, azok jelentése, részvétel stb.) megtalálhatók minden újabb imakönyvben, ezért ezeket itt nem részletezzük. Csupán egy megjegyzés: Az egyházias érzékű katolikus teljes szívvel, örömmel elfogadja a *megújított, népnyelvű miseliturgiát*. Tudjuk, hogy a mise liturgiája a századok során sokat változott, fejlődött. A trentói zsinat után aztán egészen a legújabb időkig változatlan volt. A zsinati reform részben visszahajlás az ősibb liturgiákhoz, részben alkamazkodás az új idők követelményeihez. Természetesen a lényeg változatlan (az új liturgia is megtartotta pl. a régi római misekánont: ez a négy eukarisztikus imádság egyike; továbbá a latin nyelvű mise is érvényben van).

A miseliturgia megújításának fő célja *a hívek tudatos, tevékeny részvétele* volt:

« Az egyház körültekintő gondoskodással arra törekszik, hogy a hívek ne csak mint kívülállók vagy mint néma szemlélők legyenek jelen a hitnek ezen a misztériumán, hanem azt a szertartásokon és imádságokon keresztül jól megértve, a szent cselekményekben tudatosan, áhítattal és tevékenyen vegyenek részt; tanuljanak Isten igéjéből, merítsenek erőt az Úr testének terített asztaláról, adjanak hálát Istennek. Meg kell tanulniuk továbbá a szeplőtelen áldozati adományt nemcsak a pap keze által, hanem vele együttesen is fölajánlani, önmagukat is áldozatul hozni. Így kell Krisztus, a közvetítő által egyre tökéletesebb egységre eljutniuk Istennel és egymással, hogy végül Isten legyen minden mindenben » (SC 48).

A szentmise-áldozat az egész keresztény élet központja mind az egyetemes egyház, mind pedig annak helyi közösségei részére. Mert « a többi szentség, mint a többi más egyházi szolgálat és apostolkodás is összefügg az Oltáriszentséggel és reá irányul. Az Eukarisztiában ugyanis benne van az Egyház minden lelki kincse: maga Krisztus, a mi húsvéti Bárányunk és élő kenyerünk, szent Teste által, amelyet a Szentlélek éltet és életforrássá tesz. Így ad életet az embereknek, akiket magukba térésre hív, hogy munkájukat és minden teremtett dolgot Krisztussal együtt áldozatul ajánljanak föl » (SC 55)

A szentmise-áldozat a forrása és célja annak az imádó tiszteletnek, amellyel az Egyház az Oltáriszentséget *a szentmisén kívül* is körülveszi. A templomokban és kápolnákban őrzött Oltáriszentségben Krisztus valóban *Emmanuel,* vagyis velünk lakó Isten. Közöttünk lakozik telve kegyelemmel és igazsággal. Az Eukarisztiát azért rendelte Krisztus, hogy mint lelki táplálékot magunkhoz vegyük, ez a tény azonban nem csökkenti imádó tiszteletünket a szentmise után templomainkban őrzött Oltáriszentség iránt. Az Eukarisztia szentmisén kívüli őrzésének első és eredeti célja a szent Útravaló kiszolgáltatása a betegeknek, másodlagos céljai a misén kívüli áldoztatás (bizonyos esetekben) és az Úr Krisztus imádása. A szentségházban őrzött Oltáriszentség a szentmisében történt átváltoztatás gyümölcse, azért mindig az eukarisztikus áldozatra utal. Mivel hiszünk Urunk valóságos jelenlétében, a tabernákulumban őrzött szent színeket is imádjuk, és e szentségben való hitünket nyilvánosan is megvalljuk. Amikor szentséglátogatást végzünk, a templomban imádkozunk, a kitett Oltáriszentséget imádjuk, ne feledjük, hogy az önmagát értünk feláldozó és testét-vérét lelki táplálékul adó Úr Jézus van velünk.

4. Bűnbocsánat

Az Egyház szent, mert Krisztus önmagát adta érte és kiárasztotta rá a megszentelő Lelket, de tagjaiban állandó megtisztulásra, megújulásra szorul. Mert a keresztség ugyan eltörölte vétküket, kiengesztelte őket az Atyával és Isten « szent népe » tagjaivá tette, de míg a földön élnek, ki vannak téve a kísértésnek és gyakran bűnbe is esnek.

Isten népe állandóan « megtér », vagyis Istenhez fordul; a bűnbánati cselekményeknek sok formája van. *A bűnbocsánat szentségében a hívek « Istent sértő bűneikre Isten irgalmas bocsánatát kapják meg; egyszersmind*

kibékülnek (*kiengesztelődnek*) *az Egyházzal*, amelyet megsebeztek bűnükkel, és amely közreműködik megtérésükben szeretetével és imájával » (LG 11).

Ha Krisztus tanítványa vétkezett, de a Szentlélek indítására a bűnbocsánat szentségéhez járul, mindenekelőtt teljes szívvel Istenhez kell fordulnia. Ez a szívbéli *megtérés* magában foglalja az őszinte bánatot és az élet megújításának szilárd elhatározását. A hivő ezt kifejezi az egyház előtt, amikor bevallja bűneit, elvállalja az elégtételt, és elhatározza, hogy Isten kegyelmével megjavítja életét. Isten az egyház szolgái — a felszentelt papok — által *megadja a bűnbocsátást*, « *feloldoz* » ezekkel a szavakkal:

« Isten, a mi irgalmas Atyánk,
aki szent Fiának kereszthalála és feltámadása által
kiengesztelte önmagával a világot,
és kiárasztotta a Szentlelket a bűnök bocsánatára,
az Egyház szolgálata által
bocsásson meg neked és adja meg a békét!
És én feloldozlak téged bűneidtől
az Atya, és a Fiá + és a Szentlélek nevében ».

Mivel e könyvben másutt is beszélünk a bűnbocsánatról (I/7,3 és III/1: « Apostoli hitvallás »), itt nem ismételjük meg az említett helyeken kifejtetteket. Csupán a bűnbocsánat szentségének *hatásairól* szóló hivatalos szöveget idézzük az egyházi szertartáskönyv bevezetőjéből:

« Amint a bűn sok és különféle sebet üt az egyén és a közösség életén, úgy más és más lesz az orvoslás módja is, amelyet a megtérés nekünk felkínál. Akik súlyos bűn miatt kiszakadtak az Istennel való szeretetközösségből, a bűnbocsánat szentsége által visszakapják az elvesztett életet. Akik pedig bocsánatos bűnbe estek, napról napra tapasztalván gyarlóságukat, a bűnbánati cselekményekben való ismételt részvétel révén erőre kapnak, hogy eljussanak Isten fiainak teljes szabadságára.

a) Hogy a bűnbocsánat szentségének üdvösségszerző hatását a hivő elnyerhesse, az irgalmas Isten rendelkezése szerint, minden egyes súlyos bűnét, melyre lelkiismeretének megvizsgálása után emlékszik, köteles a papnak meggyónni.

b) Továbbá, ennek a szentségnek gyakori és buzgó felvétele a bocsánatos bűnök leküzdésére is felette hasznos (...) Az ilyen gyónásokban a megtérők, akik bocsánatos bűnökről vádolják magukat, főleg arra törekedjenek, hogy mind teljesebben hasonuljanak Krisztushoz, és mind gondosabban kövessék a Szentlélek szavát ». (BO 18)

5. A betegek kenete

« A betegek szent kenetével és a papok imádságával az egyház a szenvedő és megdicsőült *Krisztusnak ajánlja a betegeket, hogy nekik enyhületet és üdvösséget szerezzen* (vö. Jak 5,14-16); sőt buzdítja őket, hogy tudatosan csatlakozzanak Krisztus szenvedéséhez és halálához (vö. Róm 8,17; Kol 1,24; 2Tim 2,11-12; 1Pét 4,13), és így szolgálják az Isten népének lelki javát » (LG 11).

Az új liturgia szerint már nem beszélünk « utolsó kenetről », hanem a betegek kenetéről. Az egyház a szenvedésben (amely lehet a végső is) hívei mellett áll: ezzel a szentséggel segíti őket, hogy felfedezzék a szenvedés keresztény értelmét, tehát hogy a megfeszített és feltámadt Krisztussal vállalják azt saját üdvösségükre és az egyház javára.

A keresztény tudja, hogy a szenvedés és a halál azért lett oly gyötrelmes, mert az ember vétkezett. A « kisebbedés » és a halál lehet a szerető engedelmesség kifejezése: így « térítjük » meg a rosszat, vagyis adunk neki értelmet. Így lesz számunkra « kereszt », vagyis az üdvösség eszköze. A keresztény küzd a rossz ellen; igyekszik gyógyítani a betegséget; de miután mindent megtett, hogy azt kiküszöbölje, és mégsem szabadulhat tőle, *akkor* elfogadja « Isten kezéből ». Jézus megmutatta, hogy a vég, az « utolsó átmenet » lehet a szerető engedelmesség, az Atyának való odaadás kifejezése. A hivő Krisztussal együtt a szenvedésben és halálban egyesülhet az Atyával; *így a vég beteljesedés lesz*: « *Consummatum est*! »

« Urunk gondjaiba vette a betegeket, és a híveknek is megparancsolta testi-lelki gondozásukat. Erről épp eléggé tanúskodnak az evangéliumok, de főképpen a kenet szentsége, amelyet ő maga alapított, Szent Jakab apostol levele által pedig kihirdetett. Az Anyaszentegyház ezért szokta szenvedő tagjait a megkenés és a papok imádsága által a szenvedő és megdicsőült Úrnak ajánlani, hogy őket megkönnyítse és meggyógyítsa (vö. Jak 5,14-16). Sőt buzdítja a betegeket, hogy önként vállalják a közösséget Krisztus szenvedésével és halálával (vö. Róm 8,17), és így mozdítsák elő Isten népének javát.

A súlyosan beteg embernek ugyanis Isten különleges kegyelmére van szüksége, hogy szorongásoktól fojtogatva el ne csüggedjen, és kísértésektől gyötörve hitében meg ne rendüljön. Krisztus Urunk ezért beteg híveit a szentkenet szentségével mint legszilárdabb védőbástyával erősíti meg. *A szentség kiszolgáltatása abban áll, hogy az Egyház papjai kezüket a betegre teszik, hittel imádkoznak, és megszentelt olajjal megkenik őket.* Ez a szertartás jelzi és meg adja a szentség kegyelmét. » (BK 13)

Miközben a pap szent olajjal megkeni a beteg homlokát és mind a két kezét, ezt mondja: « *E szent kent által és nagy irgalmassága szerint segítsen meg téged az Úr a Szentlélek kegyelmével*; » (-Ámen) « *szabadítson meg bűneidtől, üdvözítsen téged, és erősítsen meg jóságosan*! » (-Ámen.)

« Ez a szentség a Szentlélek kegyelmét adja a betegnek. Ez a kegyelem az egész embert segíti az üdvösségre, felszítja Istenbe vetett bizalmát, megerősíti a gonosz lélek kísértéseivel és a halálfélelemmel szemben úgy, hogy bajait nemcsak elviselni képes erős lélekkel, hanem azokat le is küzdheti, és így egészségét is visszaszerzi — ha az lelkének üdvösségére válik. Ha szükséges, megadja a bűnök bocsánatát, és tökéletessé teszi a keresztény bűnbánatot » (BK 14).

Kik a betegek kenetének */elvevői?*

Mindazok a hívek, akik betegségük vagy öreg koruk miatt súlyosan gyengélkednek.

— Sebészeti beavatkozás (műtét) előtt a szent kenet feladható, ha veszélyes betegség miatt operálják a beteget.

— Felvehetik öregek, ha erejük fogytán van, még ha nincs is különösebben veszélyes betegségük.
— Gyermekeknek is feladhatják, ha már annyira értelmesek, hogy a szentség megerősíti őket.
— Eszméletlen betegnek is feladható, ha feltételezhető, hogy józan ésszel kérte volna.
— Halottnak nem adják fel a szent kenetet; de a pap imádkozik a betegért, hogy Isten bocsássa meg bűneit, és fogadja be országába. Ha kétség van afelől, hogy igazán meghalt-e a beteg, feltételesen feladhatja neki a szentséget.

« Az iskolai, templomi és családi hitoktatásban arra kell nevelni a híveket, hogy ők maguk kérjék a szentkenetet, mégpedig mihelyt alkalom kínálkozik; és azt teljes hittel és áhítattal fogadják. A szentség halogatásának rossz szokását ne tűrjék! Aki a betegek körül foglalatoskodik, azt ki kell oktatni a szentség természetéről. » (BK 15)

Az Egyház az életből távozó hivőt a szent Útravalóban, Krisztus testében és vérében részesíti a feltámadás zálogaként. Ha mód van rá, szentmise keretében szolgáltatják ki, hogy a beteg mindkét szín alatt áldozhassék. Így az « utolsó » áldozás különleges módon jelzi a szentmisében ünnepelt misztériumot, vagyis az Úr halálát és az Atyához való távozását (vö. BK 17).

Krisztus titokzatos Testében, az Egyházban mindegyik tag együttszenved a többivel (1Kor 12,16). *A betegekről való gondoskodás a testvéri szeretet egyik legszebb kifejezése.* « Minden megkeresztelt ember vegye ki tehát a részét a kölcsönös szeretetszolgálatból Krisztus titokzatos Testében; küzdjön a betegségek ellen, szeresse a betegeket, működjék közre a betegek szentségeinek kiszolgáltatásánál! Ezek a szentségek ugyanis — a többi szentséghez hasonlóan — közösségi jellegűek, és ennek a jellegnek a lehetőség szerint ki kell domborodnia éppen a szertartásban is » (BK 19).

6. Egyházirend

Krisztus Urunk az apostolokra bízta üdvözítő művének folytatását (Mt 28,20); elküldte rájuk a Szentlélek ajándékát (Csel 1,8), hogy hirdessék az Örömhírt, szolgáltassák ki a szentségeket, tanítsák az embereket megtartani mindazt, amit parancsolt. Az apostolok utódokat rendeltek, hogy ez a küldetés folytatódjék a világ végezetéig. Az egyházi élet hierarchikusan tagolt közösségében különböző szolgálatok voltak. A Szentlélek azért helyezett egyeseket a nyáj élére, hogy igazgassák Isten szent egyházát (vö. Csel 20,28). A különböző szolgálatok között kiemelkedő helyet foglalt el a püspökök tisztsége; segítették őket a presbiterek (áldozópapok) és a diakónusok (szerpapok). Hármas feladatuk volt: a *tanítás,* a *megszentelés* (az istenisztelet élet szolgálata) és a *kormányzás* (vö. LG 25-27). Az egyetlen és a legfőbb papot, Krisztust képviselték a hívek között.

A II. vatikáni zsinat világosan kimondta, hogy *az egyházirend teljességét a püspökszentelés közli,* hiszen a szenthagyomány ezt tekintette mindig a szent szolgálat legfelsőbb fokának. « A püspökszentelés a megszentelés feladatával együtt ráruházza a püspökre a tanítás és a kormányzás feladatát is; ezeket egyébként — a dolog természete miatt — csak a kollégium fejével

(= pápa) és tagjaival való hierarchikus közösségben lehet gyakorolni (...) A püspökökre tartozik, hogy az egyházirend feladásával új kiválasztottakat vegyenek fel a püspöki testületbe. » (LG 21)

Az egyházirend szentségében részesült férfiak tehát (püspökök, papok, diakónusok) különleges megbizatást kapnak, hogy tanítsák, megszenteljék és kormányozzák Isten népe többi tagját. *A « szolgálati » (miniszteriális) papság nemcsak fokozatilag, hanem minőségileg, lényegileg különbözik a hívek ún. általános (vagy egyetemes) papságától*, amelyet minden hivő a keresztség alapján gyakorol. A II. vatikáni zsinat ezt határozottan leszögezte; ugyanakkor azt is hangsúlyozta, hogy *a kettő egymáshoz van rendelve*:

« A hivők egyetemes papsága és a szolgálati, azaz hierarchikus papság egymáshoz van rendelve, jóllehet a lényegben — és nemcsak fokozatban — különböznek egymástól. Mert mindkettő a maga módján részesedik Krisztus egyetlen papságában. Az, akit a szolgálati papságra szenteltek fel, szent hatalmával kialakítja és kormányozza a papi népet, Krisztus képviseletében bemutatja az eukarisztikus áldozatot, az egész nép nevében ajánlva azt fel Istennek. A hívek viszont közreműködnek a szentmiseáldozat felajánlásában — mégpedig királyi papságuk erejében — és azt a szentségek felvételével, az imádsággal, a hálaadással, szent életük tanúságával, önmegtagadásukkal és tevékeny szeretetükkel gyakorolják » (LG 10).

Mondottuk, hogy a zsinat szerint a püspökök mint apostolutódok kapják meg az egyházirend teljességét. Az ő szolgálati tisztségük alacsonyabb fokon átszállt munkatársaikra, az *áldozópapokra*. « A papi tisztség, éppen a püspöki renddel való kapcsolata folytán részesedik abban a hatalomban, amellyel maga Krisztus építi, szenteli meg és kormányozza testét. Ezért a presbitereknél a papi felszenteltséget olyan külön szentség adja meg, amelyik feltételezi a keresztény beavatás szentségeit, amelyikben a Szentlélek a kenetével szentségi karaktert vés a lelkükbe; általa hasonlókká lesznek Krisztushoz, a Paphoz, úgyhogy már Krisztusnak, a Főnek képviseletében tevékenykedhetnek » (PO 2).

A *papi rendet a püspök adja fel* papszenteléskor *kézrátétellel és fölszentelő imával*. Ez utóbbiból idézünk: « ... *Kérünk, mindenható Atyánk, add meg szolgá(i)dnak az áldozópapi méltóságot, és újítsd meg szíve (szívük) mélyén a szentség Lelkét, hogy tőled, Istentől kapja (kapják) meg a papságnak ezt a rendjét, élete (életük) pedig legyen az erények példája...* »

A papszentelés szertartása többi mozzanatában is (a kéz megkenése krizmával, a paténa és a kehely átadása) arra figyelmezteti a püspök az áldozópapot, hogy tudatosítsa hivatását, legyen szent, hogy megszentelhesse a keresztény népet, alakítsa életét az Úr keresztjének titka szerint.

« A papokat az emberek közül választják ki és az emberek érdekében arra rendeli Isten, hogy az ő tiszteletében képviseljék őket, ajándékokat és áldozatot mutassanak be a bűnökért; ezért testvéries a kapcsolatuk minden emberrel. (...) Az újszövetség papjait hivatásuk és felszentelésük valamiképpen különválasztja Isten népén belül, de nem azért, hogy eltávolodjanak akár ettől a néptől, vagy bárki mástól, hanem azért, hogy teljesen annak a munkának éljenek, amelyet az Úr szánt nekik. Nem lehetnének Krisztus szolgái, ha nem lennének egy másik, egy nem földi élet tanúi és kincstárosai;

de az embereknek sem lennének szolgálatára, ha ezek élete és körülményei idegenek maradnának számukra » (PO 3).

A pap « elkülönülése » tehát azt jelenti, hogy teljesen Krisztus szolgálatának él; nem hasonul a « világhoz », bár a világban él és az embereket szolgálja. Egy felsőbb, nem e világi élet tanúja az emberek között. A pap szolgálja Isten igéjét; kiszolgáltatja a szentségeket, elsősorban is a szentmisében bemutatja Krisztus áldozatát; neveli és vezeti Isten népét. Mindezt püspökének való engedelmességben és paptestvéreivel együttműködve teszi.

A « másik életről » tanúskodik az önként vállalt *cölibátussal* is. Amikor a zsinat a cölibátust ajánlotta, nem akarta megváltoztatni a keleti egyházak eltérő törvényes fegyelmét (vö. PO 16), de a következőképp mutatott rá a papi élet és a nőtlenség közötti összefüggésekre: « A cölibátus sok szempontból nagyon megfelel a papi szolgálatnak. A papi küldetés ugyanis teljes egészében annak az új emberiségnek a szolgálatára van szentelve, amelyet a halálon győztes Krisztus létesít Lelke által ebben a világban, és amelynek tagjai 'nem vérnek vagy testnek vágyából, hanem Istenből születtek' (Jn 1,13). A mennyek országáért vállalt szüzesség illetve cölibátus által (vö. Mt 19,2) a papok új és még kiválóbb értelemben vannak Krisztusnak szentelve. A szívük osztatlan, ezért könnyebben is ragaszkodnak hozzá (vö. 1Kor 7,32-34), Krisztusban és Krisztus által szabadabban szentelik életüket Isten és az emberek szolgálatára, országáért és az Istenből való újjászületés művéért készségesebben dolgoznak, s így alkalmasabbak lesznek arra, hogy Krisztusban elnyert lelki atyaságuk szélesebb körre terjedjen ki. Az emberek előtt pedig így tesznek tanúságot arról, hogy osztatlanul akarják odaadni magukat a rájuk bízott munkára: arra, hogy a híveket eljegyezzék egy férfival, és őket tiszta szűzként vezessék el Krisztushoz (vö. 2Kor 11, 2). Cölibátusukkal arra a titokzatos és Istentől alapított házasságra utalnak, amely a jövőben fog teljesen megnyilvánulni, s amely által Krisztus az egyház egyetlen jegyese. Ezenfelül, előjeleivé lesznek az eljövendő világnak, amely a hit és szeretet által már jelen van, s ahol a feltámadás gyermekei nem mennek férjhez és nem is házasodnak (vö. Lk 20,35-36) » (PO 16).

7. Házasság

A kereszténység egyátalán nem értékeli le a testet és a nemi kapcsolatot. Ezt többek között az is tanúsítja, hogy *Krisztus a férfi és a nő testi-lelki kapcsolatát, szeretetszövetségét szentségi rangra emelte.* A házasság szentségében a keresztény házastársak a Krisztus és az Egyház között fennálló egység és termékeny szeretet titkát jelenítik meg, és egyúttal részesülnek is benne (vö. Ef 5,32).

« A házasság a házastársak szövetségkötésével jön létre, vagyis mindkét fél visszavonhatatlan beleegyezésével, amellyel önmagukat szabadon és kölcsönösen egymásnak átadják, illetve egymástól elfogadják. A házastársak teljes hűségét és a házassági kötelék felbonthatatlan egységét megköveteli egyrészt a férfi és a nő kizárólagos összetartozása, másrészt a gyermekek java. Krisztus Urunk — az Egyházzal való jegyesi kapcsolat mintájára — a házasságot szentségi méltóságra emelte, hogy még világosabban jelezze a hitvesi kötelék felbonthatatlanságát, és megőrzéséhez kegyelmi segítséget nyújtson (vö. GS 48) » (HSZ 11).

A menyasszony és a vőlegény egymásnak szolgáltatják ki a házasság szentségét az Egyház képviselője (püspök, pap vagy diakónus) előtt és két tanú

jelenlétében. *Kettőjük « igen »-je, beleegyezése az a jelképes cselekmény amellyel Krisztus kegyelmét közvetítik egymásnak.* De végeredményben a krisztusi kegyelmet az Egyház közvetíti, mint az egész szentségi rend alapja, mint « ősszentség ».

A *házasságkötés szertartásának* főmozzanatai (mise kesetében vagy azon kívül):

— Kellő távolabbi előkészület után közösen hallgatják Isten szavát és elmélkednek róla.

— A pap megkérdezi a jegyeseket elhatározásuk szabad voltáról, továbbá arról a készségükről, hogy a halálig hűségesek akarnak maradni esküjükhöz, és keresztény módon nevelik gyermekeiket.

— A jegyesek egymásnak nyújtják kezüket és *kifejezik beleegyezésüket: « N., — Isten színe előtt — feleségül veszlek (feleségül megyek hozzád) ».*

— A pap az Egyház nevében érvényesnek nyilvánítja és megáldja a megkötött házasságot.

— Utána szép magyar szokás szerint esküt tesznek a feszületre (innen az « esküvő »):

« Isten engem úgy segéljen,
Nagyasszonyunk, a Boldogságos Szűz Mária
és Istennek minden szentjei,
hogy téged, N., szeretlek,
szeretetből veszlek feleségül (megyek hozzád feleségül),
Isten rendelése szerint,
az anyaszentegyház törvénye szerint,
és téged el nem hagylak,
holtomiglan-holtodiglan,
semmiféle bajban.
Isten engem úgy segéljen! »

— A gyűrűk megáldása után a házasok egymás ujjára húzzák a gyűrűt e szavakkal: *« N., viseld ezt a gyűrűt szeretetem és hűségem jeléül: — az Atya, a Fiú és a Szent lélek nevében! »*

— Egyetemes könyörgések és a jegyesek megáldása.

— Ha a házasságkötés misén kívül történik, befejeződhet Miatyánkkal és áldással.

A Zsinat ezt írja a házasság krisztusi jelentéséről és a keresztény házasok feladatairól:

« A keresztény hitvestársak szentségi házasságukkal látható jelei és részesei is a titoknak: Krisztus és az egyház egységének és termékeny szeretetének (vö. Ef 5,32); a házasság szentségi erejével pedig kölcsönösen életszentségre segítik egymást a házaséletben, a gyermekek vállalásában és nevelésében, és ezért életük állapota és szerepük alapján saját ajándékkal rendelkeznek az Isten országában (vö. 1Kor 7,7). A házastársak egysége hozza létre a családot, és a családban születnek a társadalom új polgárai, akiket a keresztségben a Szentlélek kegyelme Isten gyermekeivé tesz, hogy a századok folyamán fennmaradjon Isten népe. A szülők legyenek ebben a család-egyházban gyermekeik első hithirdetői szavukkal és példájukkal, és ápolják mindegyikük sajátos hivatását, különös gonddal pedig a papi hivatást » (LG 11).

A házasság intézménye és a házastársi szerelem *természeténél fogva az életadásra és a gyermekek nevelésére irányul* (ebben különbözik pl. a férfi és a nő barátságától). A gyermekáldás a házasság legfőbb java, a szülők számára is nagy ajándék. Természetesen a férfi és a nő testi-lelki kapcsolata szerelme

a kölcsönös kiegészülést, személyi kiteljesedést is szolgálja. Szerves egységben kell felfogni és megvalósítani a különböző célokat. A házasfelek együttműködve a teremtő és megváltó Isten szeretetével, készek arra, hogy az Úr általuk napról napra növelje családját. Ezt a lelkipásztoroknak hangsúlyozniok kell mind a jegyesoktatásban, mind az esketési beszédben. Manapság különösen is szükség van a jegyesoktatásra, hogy a jegyesek — akik talán kiskoruktól fogva nem igen bővítették keresztény ismereteiket, — tisztában legyenek legalább a keresztény hit és házasság alapelemeivel.

A keresztény házasfelek *együtt*, közösen arra kötelezik el magukat, hogy szeretetközösségükkel, házaséletükkel tesznek tanúságot Isten szeretetéről; elfogadják a gyermekáldást; megígérik, hogy Krisztus és az Egyház törvényei szerint nevelik gyermekeiket. A házastársi szerelem nem « önzés kettesben », bár kizárólagos, halálig felbonthatatlan. A szeretet termékeny és áldozatos: ennek jele, hogy a házastársak szerelme nyitott marad új életek befogadására, és vállalják az örömök mellett a gyermeknevelléssel járó áldozatokat is. A házasság szentségi kegyelme ad erőt elkötelezettségük teljesítéséhez. De az Egyház a házasfelek mellett áll a bűnbocsánat szentségével és az Eukarisztiával is; továbbá a hivő közösség testi-lelki támogatására is számíthatnak.

« Istenünk!
Amikor az emberi nemet teremtetted,
azt akartad, hogy a férfi és a nő eggyé legyen.
E híveidet, akik most egymással életszövetségre kívánnak lépni,
kösd össze a szeretet egyesítő kötelékével;
hogy akiket a termékeny szeretet szolgálatára hívtál,
legyenek a te nagy szereteted tanúi a világban! »

(A nászmise egyik könyörgése)

3. KERESZTÉNY ERKÖLCS (ÉLET A LÉLEK SZERINT)

Isten, aki Szeretet, Jézus Krisztusban kinyilatkoztatta és közölte magát. Az Atya Jézus Krisztusban a világ teremtése előtt kiválasztott bennünket, « hogy szentek és feddhetetlenek legyünk előtte. Szeretetből eleve arra rendelt, hogy — akaratának tetszése szerint — Jézus Krisztus által fogadott fiaivá legyünk. (...) Benne van vére által szerzett megváltásunk, bűneink bocsánata, kegyelme bőségének arányában. (...) Benne vagyunk hivatva az örökségre. (...) Benne kaptátok ti is a megígért Szentlélek pecsétjét, miután hallottátok az igazság igéjét, az üdvösségteket hirdető evangéliumot, és hittetek is benne. Ő örökségünk foglalója, amíg Isten dicsőségének magasztalására teljesen meg nem váltja tulajdonát » (Ef 1,3-14).

A keresztény a hit és a keresztség (+ bérmálás) által bekapcsolódott a Krisztussal való életközösségbe: Krisztusban meghalt a bűnnek, hogy Istennek éljen (Róm 6). Keresztény létünk lényege a hozzáidomulás az ősképhez, Krisztushoz (vö. Kol 1,15; 3,10); *Krisztus követése és a vele való sorsközösség-vállalás* (vö. Fil 2,5kk; 3,11). A keresztény erkölcs gyökerei ide nyúlnak le: tulajdonképpen a hit fényében azt mutatja meg, miként kell életünket, cselekvésünket Krisztushoz igazítanunk; arra világít rá, hogy a keresztség, bérmálás, bűnbánat szentsége meg a többi szentség milyen életre kötelez bennünket. A keresztény ember egyetlen « törvénye » Krisztus személyes valósága. *Ha Krisztusban újjászületett, akkor az új életet kell élnie a Lélek szerint.* Az igazi erkölcstan nemcsak a normákat jelöli meg (tehát nem szorítkozik a megengedettség határainak megjelölésére), hanem inkább azt láttatja meg, « miként feszül a jóság íve a korlátoktól a beteljesedésig » (B. Häring).

A keresztény élet *adottság* és *feladat*. Adottság; helyesebben: « adomány », hiszen az ember « felülről » születik újjá, a Szentlélek ajándéka révén. De ugyanakkor feladat is, mert az üdvözítő Isten ajándékával (a kegyelemmel) közre kell működnie, hogy « befejezze » a megváltást, vagyis személyes életében gyümölcsöztesse a szeretetet. Isten Krisztusban már megvalósította a megváltást, kiengesztelődött a világgal, új teremtményekké alkotott bennünket (2Kor 5,17-19); mégis: « meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk » (Róm 8,24), még nem vagyunk « felnőttek » Krisztus teljességében (Ef 4,13). Isten Lelke lakik bennünk és sürget minket, de engednünk kell, hogy sürgessen bennünket. A Lélekben élünk, tehát Lélek szerinti legyen a magatartásunk is (Gal 5,25). Meghaltunk a keresztségben, és életünk el van rejtve Krisztussal Istenben, ezért « sanyargassuk » is tagjainkban azt, ami « földies » (Róm 6,1-12; Kol 3,3-5). Szent Pál leveleiből még több példát hozhatnánk fel arra, hogy a *kijelentések* és a *felszólítások* szinte párhuzamosak. Vagyis: a Krisztus Lelke által kapott kegyelem mély változást (új teremtést) idézett elő bennünk, de ugyanakkor méltóan kell élnünk keresztény hivatásunkhoz: valóban azokká kell lennünk, amik vagyunk. Képességileg (a keresztségben)

magunkra öltöttük Krisztust (Gal 3,27), de e belső képességet ki kell bontakoztatnunk együttműködve a kegyelemmel, hogy egyre inkább Krisztus « másává » alakuljunk. Aki átengedi magát Krisztus Lelke vezetésének, aki befogadja az isteni Szeretetet, az a mindennapi életben gyümölcsöt hoz a szeretet tetteiben.

Ezzel már meg is jelöltük a keresztény erkölcsi élet lényegét. A közvetkezőkben ezt az alapvető meglátást bontjuk ki, vázolva az « új élet » követelményeit. Előbb azonban egy szép szakaszt szeretnénk idézni Aranyszájú Szent Jánostól, aki Máté evangéliumát magyarázva így foglalja össze a keresztény életet szabályozó « új törvényt »:

« Életünknek olyan tisztának kellene lennie, hogy ne lenne szükség semmiféle írásos törvényre: a Szentlélek kegyelmének helyettesítenie kellene a könyveket, és amint a könyveket tintával írják, úgy a Szentlélekkel kellene teleírva lennie szívünknek is. Csak azért van szükség írásokra, mivel elveszítettük ezt a kegyelmet. Isten maga világosan megmutatta, mennyivel jobb mód az előbbi (...) Csakugyan, az Úr tanítványainak nem hagyott semmiféle írást, hanem megígérte a Szentlelket. Ő majd megtanít bennetek mindenre, mondotta Krisztus övéinek. Hasonlóképpen Jeremiás ajka által Isten ezeket mondotta: Ez lesz az az új szövetség, amelyet majd Izrael házával kötök: Bensejükbe adom törvényemet, és szívükbe írom. (...) És nem lesz szükség hogy az egyik ember a másikat tanítsa, mert mindnyájukat Isten tanítja (Jer 31, 31-34). Szent Pál is, amikor ugyanezt az igazságot hangsúlyozta, azt mondotta, hogy a törvényt nem kőtáblákra írva, hanem hústáblákra vésve, vagyis a szívébe írva kapta. Életünknek tehát olyan tisztának kellene lennie, hogy szívünk — írások nélkül — mindig nyitott lenne a Szentlélek vezetésének. (...) Csakugyan a Szentlélek leszállt az égből, amikor az új törvényt kihirdették, és azok a táblák, amelyeket ez alkalommal bevésett, sokkal magasabbrendűek, mint az elsők: mert az Apostolok a hegyről lemenve nem vittek magukkal kezükben kőtáblákat, mint Mózes, hanem szívükben hozták a Szentlelket; így a Lélek kegyelme révén szíveik élő törvénnyé és élő könyvvé váltak. » (Aranyszájú Szent János)

1. Az Újszövetség erkölcsi tanítása

Ezt az igazságot akarja hangsúlyozni Pailler rouen-i érsek is, amikor a következőket írja: « Jézus Krisztus nem erkölcstan-professzor. Az evangéliumi erkölcs objektív tartalmát tekintve semmi újat nem hoz; ami teljesen új, abszolút eredeti: az a Lélek, aki ezt az erkölcsöt áthatja. A gyermeki szeretet szabadsága helyettesíti a Törvényt, Isten Lelkének dinamizmusa fölöslegessé teszi a parancsolatokat. » De a francia főpásztor kissé sarkít, amikor a Lélek által hozott szabadságot akarja kidomborítani. Egyrészt a parancsolatokra szükségünk van, mivel nem hatott át teljesen bennünket a Lélek. Másrészt Jézus tartalmilag is hozott újat az Ószövetséghez viszonyítva.

Mibel áll ez az *újság*? Ezt világítjuk most meg Rudolf Schnackenburg német katolikus exegéta nyomán (*Az Újszövetség erkölcsi üzenete*).

Isten országa és a megtérés

« Az idő betelt: közel van Isten országa. Térjetek meg, és higgyetek az üdvösség jóhírében » (Mk 1,15). Szent Márk evangéliuma elején így foglalja össze a Mester igehirdetését. Valami hallatlan, isteni tény bejelentése ez, ugyanakkor felszólítás: « Emberek, higgyetek, térjetek meg! » Az egész Újszövetségen végigvonul ez a gondolat: Isten cselekszik, és hívja az embert. Tehát először Isten szól, hív — és a hívásra hittel válaszol az ember (vagy « süket » marad és « megátalkodik »). A hit az Isten országának kapuja; arra segíti az embert, hogy megváltoztassa életét. Az isteni Szó nem csupán a cselekvés szintjén éri el az embert, hanem sokkal mélyebben, *léte síkján*: a szívbe hatol, és azt változtatja meg. Igaz, az újszövetségi üzenet felkelti ezt a kérdést is a hivő lelkében: « Mit kell tennem? ». De előbb azt sürgeti, hogy ki-ki foglaljon állást Jézus Krisztus személyével szemben (mellette — vagy ellene), tehát hogy higgyen Őbenne, aki az Atya emberszeretetének végső kinyilatkoztatása, hogy aztán — Jézus Lelkétől éltetve — gyümölcsöt hozzon a szeretetben. Így is mondhatnánk: az Evangélium elsősorban nem erkölcsi törvények gyűjteménye, mint a Tóra, hanem a közölt új élet örömhíre.

Jézus a názáreti zsinagógában egyik szombaton Izajás könyvéből olvas fel: « Az Úr lelke rajtam: Ő kent föl engem, hogy örömhírt vigyek a szegényeknek stb. » A zsinagógában minden szem reá szegeződik. Majd miután összetekerte az Írást, hozzáfűzi: « Ma beteljesedett az Írás, amit az imént hallottatok » (Lk 4,16-21). Jézus egyszerűen kijelenti, hogy Ő a Lélek felkentje, Ő a Messiás, a szabadító-király, akinek el kellett érkeznie a végső időkben. Benne beteljesedik Izajás jövendölése: vele eljött a « végső » (eszkatologikus) idő, amely az üdvösséget hozza; « elközelgett az Isten országa ». Ez az Ország csak a jövőben teljesedik be, de már elkezdődött Jézus szavai, tettei, üdvhozó működése által.

Az Isten országának első követelménye: « Térjetek meg! » A görög « *metánoia* »-nak a héberben és az arámban olyan szó felel meg, amely szó szerint « megfordulást » jelent: a *hivő* ember szakít téves útjával, a bűnnel, és Istenhez fordul: kitárul az üdvösség kegyelme előtt, és rálép Isten akaratának útjára. Jézus példabeszédeiből világosan kivehető, hogy Isten előtt minden ember bűnös. A legveszedelmesebb az, ha valaki nem ismeri el bűnös voltát, azt hiszi, hogy nem szorul rá a megváltásra. Ezért ostorozza Jézus az elbizakodott farizeusokat, akik igazaknak hiszik magukat, és megvetik a « bűnösöket »: « A vámosok és utcalányok megelőznek benneteket az Isten országában! »

Amikor Jézus megtérést követel (pl. a házasságtörő asszony, Jn 8,7-11), mindjárt *közvetlen* döntésre szólítja fel a bűnöst. Aki felszólítását itt és most meghallja, az befogadja Isten irgalmas, megbocsátó szeretetét. Általában ezt mondhatjuk: Jézus prédikációjában a megtérésnek kettős követelménye van: 1) Jézus mindenkinek hirdeti az örömhírt, az Atya irgalmas szeretetét; aki hisz, befogadja e szeretetet; de azokat, akik nem ismerik el, hogy rászorulnak Isten irgalmára, Isten ítéletével fenyegeti. 2) Jézus felhívása közvetlen és gyökeres megtérést követel; azt akarja, hogy a bűnös teljesen Istenhez forduljon, és csak neki szolgáljon (Mt 6,24). *A hit és az Istenhez való « térés » (fordulás) elválaszthatatlan egymástól*: amikor kitárulunk Isten üdvhozó

kegyelmének, odafordulunk Istenhez, aki Jézus Krisztusban kinyilatkoztatja és közli önmagát; szavának meghallgatása követeli az akaratának való engedelmességet (negatív oldalról: elfordulást a bűntől, bűnbánatot). Az élő, teljes ráhagyatkozás a szerető Istenre magában foglalja a bizalmat és a viszontszeretetet.

Gyakorlatilag a megtérés « *Jézus követésében* » nyilatkozik meg: a tanítvány sorsközösséget vállal Jézussal, akár életét is elveszíti érte vagy az Isten országáért (a kettő ugyanaz).

Jézus követése szóról szóra azt jelenti, hogy a meghívottak a Mester nyomába szegődnek, elhagyva mindenüket és minden hozzátartozójukat (Mk 1,16-20). Jézus kortársai számára ez részben természetes volt: hiszen a rabbikat, a törvénytudókat és farizeusokat is tanítványok vették körül. De Jézus követése nemcsak azt jelenti, hogy a tanítvány meghallgatja a Mestert, aztán továbbadja tanítását (a törvénymagyarázatot). Nemcsak oktatásról van szó, hanem *életközösségről,* sorsközösségről. Jézus szigorú feltételeket szab azoknak, akiket közelebbi követésére hív. A tanítványoknak mindenüket, minden hozzátartozójukat el kell hagyniok; vállalniok kell a létbizonytalanságot, az üldöztetést, sőt a halált is. Jézus követelménye annyira radikális (gyökeres), hogy sokan nem mernek vállalkozni rá, megütköznek szavain (Lk 9,57-62). *Jézus « követése » végső soron nem az Ő « utánzását » jelenti (imitatio Christi), hanem* a húsvéti misztériumban: *a Jézus halálában és feltámadásában való részesedést.*

Jézus és a zsidó törvény

Jézus erkölcsi üzenetét Máté a Hegyi Beszédben foglalja össze (Mt 5-7. fej., lásd fentebb). Mennyiben teszi magáévá Jézus a korabeli zsidóság erkölcsi tanítását? *Miben hoz újat Evangéliuma?*

Jézus tekintéllyel tanított, isteni hatalommal: « Mondatott a régieknek..., én pedig mondom nektek... » Ez a fordulat tér vissza állandóan a Hegyi Beszédben. Úgy tűnik: Jézus megváltoztatja a mózesi törvényt, a Jahve által adott Tórát nem tekinti abszolútnak. A törvénytudók szemére is vetették: Milyen jogon teszi ezt? Nos, Jézus valóban új törvényhozóként jelent meg? Valóban, az említett antitéziseket lehet úgy is értelmezni, hogy Jézus új törvényt hirdet. Ugyanakkor ezt is kijelentette: « Ne gondoljátok, hogy azért jöttem, hogy megszüntessem a törvényt vagy a prófétákat. Nem azért jöttem, hogy megszüntessem, hanem hogy tökéletessé tegyem (« beteljesítsem ») » (Mt 5,17kk). A görög *plérószai* jelenthet befejezést, tökéletesítést, beteljesítést, teljesitést (= a gyakorlatba való átvitelt). Ha az eltörölni-beteljesíteni antitézist a teljes összefüggésben nézzük, körülbelül így értelmezhetjük: az Írásokban — a mózesi Törvényben és a próféták tanításában — benne foglalt követelményeknek érvényre juttatása, teljesítése (« beteljesítése »), éspedig azért, *mert Isten akaratát fejezik ki.* Jézus gyakorlati magatartása is azt tanúsítja, hogy alávetette magát a mózesi törvénynek, amennyiben az az Atya akaratát fejezte ki számára. Beteljesítette a törvény szellemét, nem annak betűjét. Jézus túlteszi magát a legalista szőrszálhasogatáson, bizonyos külső előírásokon (tisztálko-

dás, szombati pihenő...). A képmutató farizeusokat azért ostorozza, mivel a külsőséges szabálytartás közben elfeledkeznek a lényegről, arról, hogy Isten akaratát megtegyék; csak a külső tisztaságra ügyelnek, pedig a szívből fakad minden gonoszság (Mk 7,1-23). Jézus tehát minden különösebb önigazolás nélkül új erkölcsiség alapjait veti meg, amikor a *szív készségétől* teszi függővé a cselekedetek erkölcsi értékét.

A törvény tartalmát és külső formáját illetően különböző értékmérőt alkalmazott, míg a zsidók nem tettek különbséget a kettő között, csak a törvény « betűjéhez » ragaszkodtak. A lényegtelen dolgokban, pl. a külső tisztálkodás kérdésében elvetette az ősök hagyományait, viszont olyan lényeges kérdésben, mint a házasság felbonthatatlansága, a Tórának egy régebbi szövegére hivatkozik az újabb értelmezéssel szemben (Mk 10,1-9). Jézus az új erkölcsiség alapját a *szeretetben* jelölte meg. Az Isten- és emberszeretet törvénye összefoglalja a Tórát és a prófétákat (Mk 12,32-34; vö. MTörv 6,4-5; Lev 19,18).

Jézus mindenekelőtt nem elméleti vitát akart folytatni a zsidó törvény értékéről és értelmezéséről, hanem *Isten akaratának teljesítését kereste.* A jámbor zsidó számára ez volt a döntő kérdés: hogyan nyerheti el az igazságosságot, vagyis hogyan lehet igaz Isten előtt? A rabbik erre azt válaszolták: meg kell tartani a parancsolatokat, és minél több « jócselekedetet » kell véghezvinni: alamizsna, böjt, a törvény tanulmányozása stb. Így érdemeket szerzünk, és Isten előtt lerójuk adósságunkat. A farizeusok csoportja a törvény aprólékos teljesítését követelte, éspedig az ősök hagyományait is figyelembe vették. Az írástudók között voltak szadduceusok is, akik a Nagytanács egyik csoportját alkották. Ők csak a Tórát ismerték el, elvetették az emberi tekintélyre támaszkodó hagyományokat.

Jézus azt követeli övéitől, hogy igazságosságuk múlja fölül az írástudókét és farizeusokét, ha be akarnak menni Isten országába. Ezzel bírálta az említett két csoport mentalitását és cselekvésmódját. Főleg azt, hogy nem a Törvény *szellemét,* tehát Isten akaratát igyekeztek megvalósítani, hanem elvesztek a külsőséges legalizmusban. Ennek veszélye az volt, hogy a törvény aprólékos teljesítésével akartak minél több *érdemet szerezni* Isten előtt. Érdemeikkel dicsekedtek, és megvetették azokat, akik nem ismerték a törvényt. Nem éhezték és szomjúhozták az igazságosságot, mert már « el voltak telve » vele: önteltségükben nem Istentől várták az üdvösséget. Jól példázza ezt a farizeus és vámos parabolája. Jézus tehát a szív belső felkészültségét, a *szándékot* hangsúlyozza: ettől függ az erkölcsi tett értéke. « Hallottátok a parancsot: Házasságot ne törj! Én pedig azt mondom nektek: Mindaz, aki bűnös kívánsággal asszonyra néz, szívében már paráználkodott vele » (Mt 5,27-28). Természetesen, amikor Jézus így kiemeli a szándékot, magát a külső tettet sem értékeli le: inkább azt akarja mondani, hogy *a tett a szándék gyümölcse* (vö. Lk 7,43kk). « Az írástudók és a farizeusok Mózes tanítószékében ülnek. Tartsátok és tegyétek meg tehát mindazt amit mondanak, de tetteiket ne kövessétek, mert mondják ugyan, de nem teszik » (Mt 23,2-3). Utána következnek a kemény figyelmeztetések: « Jaj nektek, írástudók és farizeusok, ti képmutatók!... » (Mt 23,13-36).

Amikor tehát Jézus az írástudók és farizeusok legalizmusát megbélyegzi, a lényegre akarja ráirányítani tanítványai figyelmét. *Egy a fontos: Isten és*

az emberek szeretete (Mk 12,28-31), Isten szolgálata tiszta szeretetből, tiszta szándékkal, tiszta szívvel. A kereszténveket majd a Szentlélek segíti arra, hogy megtarthassák a szeretet belső törvényét.

A Törvény összfoglalata: a szeretet

Az Ősegyház és vele minden kor keresztényei azt vallják, hogy Jézus erkölcsi tanításának legfőbb újdonsága az Isten és a felebarát szeretetének hirdetése. Szent János első levelében kimondta Isten legszebb nevét: Szeretet, *Agapé*. Ezt Jézus nyilatkoztatta ki nekünk. Ebből folyik a következtetés: aki szeretetben él, Istenben él (1Jn 4,7-21). Ez olyan *újdonságot* képvisel, amelyet sehol nem találunk a keresztény kinyilatkoztatáson kívül. Szent János és az ősegyház tanítása Jézusra megy vissza: láttuk, hogy Ő maga az Isten- és emberszeretetben foglalta össze a Tóra és a próféták tanítása lényegét.

De valóban olyan hallatlan újság ez az Ószövetséghez képest? Maga Jézus is a Másodtörvénykönyvre hivatkozik (6,4-5). *Mi tehát az Evangélium eredetisége?*

A régi zsidók is igyekeztek visszavezetni a törvényeket és előírásokat néhány alapvető elvre, parancsra, amint ez a törvénytudó kérdéséből is kitűnik. Kr. u. a II. században már 613 parancsolatot tartottak számon (ebből 242 pozitív előírás, 365 tiltás). Krisztus előtt 20 körül Hillel rabbi a legfőbb elvet az ún. aranyszabály negatív alakjában foglalta össze; ennek pozitív alakját Máté 7, 12-ben találjuk: « Mindazt, amit akartok, hogy veletek tegyenek az emberek, ti is tegyétek velük. Ez a törvény és a próféták ». Az Isten- és emberszeretet parancsát is megtaláljuk az Ószövetségben: MTörv 6,4-5: ezt a hitvallást a jámbor zsidók Jézus idejében reggel és este elimádkozták; Lev 19,18: felebaráti szeretet. Kr. u. az I. században Akiba a felebaráti szeretetben foglalta össze az egész Tórát. Miben áll tehát Jézus eredetisége?

R. Schnackenburg három pontban látja az újságot:

1) Jézus feltétel nélkül és *szervesen összekapcsolja* az Isten- és emberszeretett.

2) A zsidóknál elhomályosította a szeretet abszolút követelményét az a vissza az egész Törvényt.

3) Pontosabb és *egyetemesebb* jelentést ad a felebaráti szeretetnek.

Lássuk e három szempontot kissé részletesebben!

1) Jézus azt akarja, hogy az Isten iránti szeretet megnyilatkozzék a gyakorlati életben, pontosabban a felebarát szeretetében; másrészt viszont a felebarát szeretete az Isten iránti szeretetben kapja meg abszolút alapját. (Vö. 1Jn 2,3-6; 4,7-21). Egyetlen zsidó, egyetlen törvénytudó sem jutott el erre a világos felismerésre.

2) A zsidóknál elhomályosította a szeretet abszolút követelményét az a tény, hogy túlságosan nagy jelentőséget tulajdonítottak az istentiszteleti, rituális előírásoknak: szinte egyenrangúnak tekintették ezeket a tulajdonképpeni erkölcsi követelményekkel. Márk 12,34-ben Jézus éppen azért dicséri meg a törvénytudót, mert a Mester tanításából azt a következtetést vonja le, hogy

a szeretet fontosabb, mint bármiféle áldozat. (Vö. 1Kor 13: a szeretet himnusza). A zsidóság egy része tehát nyitott volt Jézus tanításának elfogadására, de magától nem jutott volna el a főparancs egyértelmű, tiszta megfogalmazásához. Kétségtelen: a zsidóság olyan erkölcsi monoteizmust vallott, amely kiemelte minden más vallás közül. De a törvény által létrejövő megigazulás gondolata, amelyet Szent Pál oly élesen bírált, azzal a kockázattal járt, hogy megfosztották belső indítékaitól (megelégedtek az üres legalizmussal). Jézus megtisztította és világossá tette a zsidók törvénytiszteletét, helyreigazította a legalizmust, és rámutatott arra, hogy a legfontosabb: Isten akaratának felismerése és teljesítése — « teljes szívből ». Amikor összekapcsolta a két parancsot (Isten- és emberszeretet), összhangba hozta a vallásosságot és az erkölcsiséget. Új szellemet adott az erkölcsi magatartásnak.

3) Jézus főleg azzal hozott újat, hogy *egyetemes* jelentést adott a felebaráti szeretetnek. Mózesnél (Lev 19) a felebarát szeretetének parancsa csak az izraelitákra vonatkozik. Kivétel az izraeliták körében élő idegen: őt úgy kell tisztelni, mint honfitársat. A későbbi zsidóság ezt a parancsot a prozelitákra is alkalmazta, vagyis azokra a pogányokra is, akik elfogadták a körülmetélést. De nem terjesztették ki minden emberre. Csak a Kr.u. II. század elején találkozunk először Ben Azzainál azzal a gondolattal, hogy a felebarátot azért kell szeretni, mert Isten képmása. A hellenista befolyás alá került zsidóság (a sztoicizmus hatására) könnyebben elfogadta az egyetemes szeretetet. Mindezek ellenére azt kell állítanunk, hogy Jézus követelménye egyetemességben mindent felülmúl: nincsenek korlátjai. Az ellenséget is szeretni kell éppúgy, mint jóakarónkat; az idegent ugyanúgy, mint honfitársunkat vagy hitsorsosunkat. A jézusi egyetemesség alapja nem a hellenista « filantrópia » (emberiesség), nem is csak kivételes esetekben terjed ki a választott nép tagjain kívülre, hanem Isten egyetemes és irgalmas emberszeretetében van forrása: Istenben, aki Szeretet.

Isten akaratának teljesítése az új törvény szerint

Az I. részben röviden már magyaráztuk a Tízparancsolatot Jézus szellemében. Itt most még a *Hegyi Beszéd* tanításának néhány szempontját világítjuk meg. Láttuk, hogy Jézus, aki « beteljesíti » a Törvényt és a prófétákat, többet követel, mint a mózesi törvény (vö. pl. Mt 6,29-30). A Hegyi Beszéd antitézisei mind ilyen értelműek. Két csoportot különböztethetünk meg ezekben. Az *első* csoportban Jézus a Törvény követelményeit pozitív értelemben magáévá teszi és *radikalizálja* azokat: a gyilkosságra, a haragra és a házasságtörésre vonatkozó kijelentések. A *második* csoportnál Jézus elveti a mózesi törvényt engedményei miatt, és *Isten akaratának tökéletes teljesítését* követeli: eskü, válás, bosszú, ellenségszeretet.

Jézus egészen a bűnök gyökeréig hatol, teljes megtérést, Isten akaratának tökéletes teljesítését követeli. El kell távolítani a bűnre vezető alkalmakat is (botránkoztatás); a testvéri szeretetet nemcsak külsőleg kell gyakorolni, hanem szívből meg kell bocsátani azoknak, akik megbántottak bennünket, jóval viszonozni a rosszat; egyszóval: az Atya irgalmas jóságát kell utánoznunk. *A szándéknak és a külső tettnek teljesen jónak kell lennie, hogy magatartásunk igazán krisztusi legyen.*

Jézus törekvése tehát egyre összpontosul: feltárni Isten akaratát, amely túlmegy a Törvény betűjén, a külső végrehajtáson és az ember « természetes » hajlamán. De ha Jézus könnyíteni akar a törvény « igáján », miért követel követőitől olyan *tökéletességet,* amely valamiképpen a mennyei Atyáét közelíti meg (Mt 4,58)?

Mindenekelőtt azért, mert Isten eredeti *akaratának kinyilatkoztatója,* értelmezője. Világos ez pl. a házasság felbonthatatlanságával kapcsolatban (Mt 5,31-32; 19,1-12). Továbbá Isten akaratát azért kell most minden alkudozás nélkül tökéletesen teljesíteni, mert *Isten országa közel van.* Az, aki már valamiképpen megtapasztalta Isten szeretetét a Messiás tevékenységén keresztül, és aki biztos ígéreteiben (« Boldogságok »), az egyre inkább kitárul Isten szeretetének, és így kivetkőzik önzéséből. Végül, mivel Jézussal megkezdődtek a végső idők, most már azért követel övéitől oly sokat, mert *végeredményben Ő műveli bennük — Lelke által — az akarást és a véghezvitelt is.* Ő teszi meg azt, amire a hivő önerejéből teljesen képtelen, — kegyelmi ajándéka által. Ez persze nem jelenti azt, hogy Ő teszi meg *helyettük,* köreműködésük nélkül. *A kegyelem nem helyettünk cselekszik, hanem cselekvőkké tesz bennünket. Így minden teljesen Isten műve, de ugyanakkor minden a miénk is, más-más szinten.* Mi a kegyelemtől függve szabad szeretettel adjuk át magunkat a bennünk működő Léleknek.

Kétségtelen: a jézusi eszményt itt a földön mi csak többé-kevésbé megközelítjük. Egyedül Jézus teljesítette maradéktalanul az Atya akaratát: szerető engedelmességében — halálában — fejezte ki teljesen fiúi mivoltát, mintegy összefoglalva életét és küldetését. De mivel a Fiúban mi is fiak lettünk a gyermekkéfogadás Lelke által, Általa, Vele és Benne képesek vagyunk szeretni. « Isten szeretete kiáradt szívünkbe a ránk árasztott Szentlélek által » (Róm 5,5). A jézusi radikalizmus arra kötelez bennünket, hogy *mindig az eszmény felé feszüljünk,* hogy a « korlátoktól a beteljesedés » felé lendüljünk, hogy azt keressük, ami Isten előtt kedves. Ez nem valamiféle öntelt voluntarizmus vagy pogány tökéletességvágy, amely esetleg — a bukás megtapasztalásával — a másik végletbe, a kishitűségbe vagy reménytelenségbe csap át; mivel a maximumot nem tudja teljesíteni, lemond minden eszményről. A hivő tudja, hogy bűnös ember; nem a saját iparkodására számít, hanem Isten irgalmas, magához hódító szeretetére. *Istenre hagyatkozik, de el nem hagyja magát*; kitárul az újjáteremtő Léleknek, és biztos abban, hogy « a remény nem csal meg » (Róm 5,5; 8,23-25).

A legfontosabb az, hogy az imában kitáruljunk a kegyelemnek. Kérjük a Miatyánk szavaival: « Szenteltessék meg a te neved, jöjjön el a te országod, legyen meg a te akaratod... » Az Isten országába való bejutás útja Isten akaratának teljesítése. Ezt az Országot nem lehet erővel meghódítani. Nem is lehet cselekvésünk legfőbb indítéka az a jutalom, amelyet Isten az őt szeretőknek ígért. Az Atya, amikor elküldi Fiát, a világ üdvözítőjét, maga teszi az első lépést: kinyilatkoztatja emberszeretetét és üdvözítő szándékát. Erre az ember hittel, alázattal és hálával válaszol. Aztán Isten országának végleges eljövetele is Isten műve: ezt az országot nem lehet kiérdemelni, meghódítani. *Minden Isten szeretetének ingyenes ajándéka.* Az ember feladata az, hogy a hit és az engedelmesség által megnyíljék ennek az ajándéknak, és

a szeretet parancsát teljesítve tanúságot tegyen arról, hogy az Isten országa már megkezdődött. Az örök Bíró ugyan tetteink alapján ítél meg bennünket (Mt 25), de ne gondoljuk azt, hogy jócselekedeteinkkel kiérdemeltük a mennyet, az örök boldogságot: Isten saját művét « koronázza meg », amikor maga mellé ültet bennünket. *A legszentebb az, aki legtöbbet kapott, befogadott: aki hagyta magát szeretni, mint a gyermek.*

* * *

Fenti vázlatunkban csak az Újszövetség erkölcsi üzenetének legfőbb vonásait jelöltük meg, elsősorban az evangéliumok alapján. Magukban az evangéliumokban is még sok részletesebb utalás van bizonyos erkölcsi kérdésekre; a többi újszövetségi írás pedig — az őskeresztény tapasztalat alapján — még alaposabb eligazítást ad a keresztény hivatással, bűnnel, a Lélek szerinti élettel kapcsolatban. Ezeket itt nem részletezzük. (Lásd: I/7: « Élet a Lélekben ».)

Mégegyszer hangsúlyozni szeretnénk: a kereszténység nem erkölcsi normák összessége, hanem egy élő személynek, Jézus Krisztusnak való önátadás: új élet. Krisztus tanítványa elsősorban nem az Írások *szövegében* találja meg a fogódzópontokat a cselekvéshez, mert a keresztény élet nem abban áll, hogy engedelmeskedünk a betűnek, hanem *élünk Krisztus Lelke szerint.* Mivel azonban nem vagyunk « tiszták », mivel nem jutottunk el a krisztusi szabadság teljességére, szükség van külső normákra is: ezek « jelzőlámpák » vagy védő « korlátok », hogy a helyes úton haladhassunk. A konkrét helyzetben, emberi és keresztény hivatásunk szerint figyelnünk kell a Lélek indításaira (a törvény által helyesen megvilágított lelkiismeret szavára), hogy itt és most megtegyük, amit Isten személyesen tőlünk kíván.

2. Támpontok az erkölcsös cselekvéshez

A keresztény élet *adottság* és *feladat.* Az Isten képmására teremtett és Krisztus Lelkében újjáteremtett ember az Evangélium fényében igyekszik megvalósítani hivatását. Tudja, hogy Isten akaratát kell teljesítenie, és erre a « minta » Krisztus, az Istenember. Az életre vezető út Jézus Krisztus, — Általa jutunk az Atyához. Krisztus Lelke az egyházban a vezetőnk, sőt « életelvünk ». De *hogyan ismerem fel Isten akaratát,* vagy — ha úgy tetszik —: miből tudom meg azt, hogy mit kíván tőlem Krisztus Lelke? Vannak-e támpontok a helyes cselekvéshez?

Ezekre a kérdésekre *részben már megadtuk a választ,* amikor Jézus történetéről és az ősegyház életéről elmélkedtünk; továbbá amikor a beavató szentségekről tárgyaltunk; majd ismét amikor az Élet a Lélekben c. fejezetben a Tízparancsolatot magyaráztuk. E III., rendszerező részben az Apostoli Hitvallás magyarázatakor, majd a szentségek bemutatásakor megvilágítottuk a keresztény hivatást, illetve azt az « isteni miliőt », amelyben a kegyelem révén élünk. A keresztény erkölcs alapvonásait pedig az előző fejezetben vázoltuk, amikor bemutattuk az Újszövetség erkölcsi üzenetét.

Feladatunk most már az, hogy a keresztény ember személyes felelősségének *szubjektív* oldalát is megvilágítsuk; és itt *elsőrban a lelkiismeretről és annak felelős döntéséről lesz szó.* Benne állok ugyanis egy konkrét helyzetben (adott helyen, adott körülmények között, sajátos « történetemmel », öröklött vérmérsékletemmel, neveltetésemmel stb.); továbbá kapcsolatban vagyok az élő Krisztussal, aki Lelke által hív, hogy mindezt építsem bele az « isteni miliőbe », az egyházban betöltött szerepem és feladataim szerint. Ismerem az Evangélium *normáit*: a legfontosabb a *szeretet* kettős-egy « parancsa »! Mit kíván hát tőlem itt és most Krisztus? *Mit kell tennem, hogy « Lélek szerint éljek »?* Nekem kell döntenem; az én lelkiismeretem alkotja meg a szintézist a szituáció és a hit követelménye között. A döntést az én kegyelemmel telített lelkiismeretem (a kegyelem által megvilágosított és megerősített lelkiismeret) hozza meg. Senki más helyettem nem dönthet és cselekedhet, és nekem kell vállalnom a felelősséget Isten és életem előtt.

Milyen támpontokat nyújt hitem a cselekvéshez?

Maga a kinyilatkoztatás, az Írás *nem ad « recepteket »* a konkrét cselekvéshez. Nincs olyan morális (erkölcstan), amely — bármiként szaporítja a « kázusokat », típuseseteket — az én esetemben teljes eligazítást adna. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy az Evangéliumban és az egyház tanításában nincsenek « támpontok », normák. Vannak parancsok (pozitív parancsolatok); de ezeket nem lehet minden további nélkül alkalmazni *minden* helyzetre. Jézus a parancsolatokat összefoglalta, irányt adott nekik — megadva jelentésüket — amikor a *szeretet* parancsában jelölte meg a lényeget. Eszményi helyzetben ez az egyetlen parancs elég is lenne: «Szeress, és tégy, amit akarsz!» (Szent Ágoston). Csakhogy az élet és a történelem bonyolult valóság: a testlélek be van ágyazva ebbe a valóságba; az ember sebzett az ősbűntől; vágyai, szenvedélyei, a külső és belső « kísértések » eltávolítják a helyes úttól; könnyen a véges teremtményeket bálványozza, teszi meg Isten helyett végső céljának. Jézus nem ragadja ki a hivőt a világból, a társadalomból, ahol a jó és a rossz ütközik. Szívünkben is állandóan ott nő a konkoly a búza között.

Meg kell vizsgálnunk az eseményeket, a külső hatásokat és szívünk szándékait; pontosabban: *a «szellemek» megkülönböztetésére van szükségünk, hogy Krisztus Lelke szerint élhessünk.* Minden döntés megköveteli, hogy a lelkiismeret megvilágosodjék. A *hittől megvilágosított lelkiismeret* látja az eszményt (Evangélium, egyház tanítása); ezt az eszményt « megcélozva » gyakorlatilag arra kell tövekednie, hogy *megtegye, ami tőle telik.* A minden vagy semmi « politikája » végzetes lehet az erkölcsi életben. A jó és a rossz határvonalai gyakran elmosódnak. A történelemben élő embernek az új helyzetek és hívások közepette gyakran új utakat kell törnie, a tévedés és a bukás kockázatával. Egyébként csak ritka esetekben fogja át egy döntés az egész életet, kötelezi el teljesen, « végzetesen » az embert, tehát, úgy, hogy magával hordja a végső ítéletet, vagy a végtelen dicsőséget. Természetesen az ember, amikor kellőképp « felnőtt », tesz olyan alapvető döntéseket, amelyek egész életét, Istenhez való viszonyát gyökeresen meghatározzák. Ilyen « alapvető döntés » pl.: valaki tudatosan hivő lesz, vagy végleg elutasítja Isten szeretetét.

A lelkiismeret: az erkölcsiség szubjektív normája

Korábban már szóltunk az erkölcsi cselekvés objektív normájáról, a törvényről (Tizparancs, az evangélium erkölcsi üzenete). Jóllehet a törvény az ember természetébe gyökerezik (Róm 1,18kk), és mint kegyelmi törvény a lelkébe van oltva (Zsid 8,8kk), azért mégis olyan felszólítás, amely túlmutat az emberen. E felszólításra válaszol az ember: van benne egy olyan belső érzék, amely « rezonál » a hívásra, és konkrét erkölcsi cselekvésre indítja. Ezt *szubjektív*, vagyis az emberi cselekvő alanyhoz tartozó *normának*, másképpen *lelkiismeretnek* nevezzük. Az objektív norma (törvény, parancs) általános (minden emberre vonatkozó) felvilágosítással szolgál a cselekedet erkölcsi jellegére vonatkozóan, a lelkiismeret pedig *az egyéni, személyes cselekedet erkölcsiségét határozza meg a konkrét emberben.*

A katolikus hit azt vallja, hogy az emberi szellem természetszerű, veleszületett magatartása, alapbeállítottsága az igazra és a jóra, végső soron Istenre irányul. Ezt az alapbeállítottságot *őslelkiismeretnek* nevezhetjük. A jót tenni, a rosszat kerülni kell: ezt mondja a jó iránti természetes szeretet és az értelem parancsa; itt találkozik az őslelkiismeret a természetünkbe oltott erkölcsi törvénnyel. Az őslelkiismeret mint erkölcsi alap minden emberben megvan; de bizonyos erkölcsi normák csak a tapasztalattal és a neveléssel fejlődnek ki: így alakul ki az *erkölcsi tudat,* a személyesen elfogadott értékrend és az erkölcsi alapbeállítottság. « Kiérik » az a lelkiismereti magatartás, amely lényeges előfeltétele a gyakorlati erkölcsi (lelkiismereti) ítéletnek. F. Böckle német morálteológus írja: « Az igazi erkölcsi megismerés az értéktudat és a jó elhatározás állandó kölcsönhatásában valósul meg. Az erkölcsi tudat nem csupán a törvény tudásának elsajátítása, a jó és a rossz elméleti megtanulása, hanem a jó hajlam is egyúttal. Csak a jóra irányuló *döntéssel* növekszik ugyanis a jó *ismerete.* Szent János kifejezetten hangsúlyozza: 'Aki nem szeret, nem ismeri Istent, mert Isten maga a szeretet' (1Jn 4,8). Minél nagyobb bennünk a szeretet, annál inkább feltárul számunkra Isten, és annál jobban fogjuk akkor az erkölcsi jót is megismerni. 'Aki szeret engem, azt Atyám is szereti, én is szeretem őt, és kinyilvánítom magamat neki' (Jn 14,21) ».

Mindennapi cselekvéseinkben ritkán hozunk reflektáltan tudatos lelkiismereti ítéletet; *az ember ráhagyatkozik őszinte erkölcsi érzékére*: lelkiismerete mintegy önműködően hozza meg ítéletét. De vannak nehéz helyzetek, pl. amikor különböző értékek hívása keresztezi egymást, vagy a törvény a konkrét helyzetben nem látszik megvalósíthatónak; vagy amikor erős szenvedélyek keresztezik az értékek hívását. Ilyenkor a lelkiismeretnek tudatos módon kell döntést hoznia.

A *döntési aktusnál* három mozzanatot különböztethetünk meg:

1) *Megelőző lelkiismeret*: az ember a konkrét helyzetet felméri és az értékskálához viszonyítja. A normákat (parancsolatokat) az én helyzetemre alkalmazom; kiküszöbölöm, amennyire lehet, a kételyeket, bizonytalanságokat. Az erkölcsi felszólítás a jóhoz való hűséget sürgeti. Itt van szükség főként a keresztény *okosságra*: ez segít a konkrét helyzet felmérésében, a hívások (« idők jelei » stb.) felismerésében; az okosság segít abban, hogy kellőképp mérlegeljem döntésem következményeit.

2) *A tulajdonképpeni lelkiismereti döntés*: Az ember Isten előtt áll, akihez rendelve van (az Ő akaratát képviseli a lelkiismeretet kötelező törvény). Isten akaratát *választja,* vagy pedig elfordul Tőle: teremtett dolgokat bálványoz (önmaga, egy személy vagy tárgy, élvezet, pénz stb.), vállalva tette következményeiért a felelősséget.

3) *Utólagos lelkiismeret*: Helyesli, jóváhagyja a döntést, vagy vádolja, rosszalja azt. A kellemetlen utóérzés a *lelkiismeretfurdalás* és a *bűntadat* formájában jelentkezik.

A lelkiismereti ítélet akkor *helyes* (igaz), ha megfelel a tárgyilagos erkölcsi normáknak; téves, ha indokolatlanul megengedettnek vagy meg nem engedettnek ítél bizonyos cselekedetet. Ha az ember értékítéletében annyira szubjektív — annyira tévedés áldozata —, hogy a tévedéstől saját hibáján kívül szabadulni nem tud, akkor lelkiismerete 'legyőzhetetlenül téves'. Más esetben utánajárással, felvilágosítás megszerzésével kiküszöbölhető a tévedés. A lelkiismereti ítélet másik tulajdonsága a *bizonyosság*: biztos a lelkiismeret, ha a tény vagy értékítéletben határozott. Ezzel szemben lehet kétes, bizonytalan (elméleti vagy gyakorlati kétely, tény- vagy jogbizonytalanság).

Alapelvek a lelkiismereti ítéletre vonatkozóan:

1) *A helyes és biztos lelkiismeret az egyedüli megbízható cselekvési norma.*

2) *Sohasem szabad a kétségtelenül biztos lelkiismeret ellen cselekedni,* még akkor sem, ha az legyőzhetetlenül téves (ti. ha a személy bűntelen a téves ítéletben, s erről nem tehet). Az alapvető (természettörvényből folyó) követelmény: A jót tenni kell! — ez mindenkire vonatkozik; tehát megtenni azt, amit legjobb tudása szerint jónak tart. A másik embernek azonban kötelessége *lehet,* hogy felvilágosítsa vagy tettében megakadályozza azt, aki tévesen cselekszik.

3) *Gyakorlati kétellyel vagy legyőzhetően téves lelkiismerettel sohasem szabad cselekedni.* Tehát, ha gyakorlatilag, pozitívan kételkedünk abban, hogy a tett megengedett-e, nem szabad a cselekedetet végrahajtanunk. Szükség van a gyakorlatilag biztos ítéletre. A cselekvés fontosságától függően elegendő a *morális* (*erkölcsi*) *bizonyosság.* Aki a lelkiismeret komoly tilalma ellenére cselekszik, belsőleg kész a bűnt elkövetni. Helyzetét legalább annyira tisztáznia kell, hogy morális bizonyosságot érhessen el. Ehhez mindenekelőtt eloszlatja az elvi kételyeket: megfontolással, olvasással, tanácskéréssel. Továbbá az *okosság általános szabályaihoz folyamodik* (a jogi kételyekre vannak általánosan elfogadott elvek, pl. « első a közjó, aztán következik a magánjó »). Végül *az általános döntési elveket figyelembe veszi.* Bizonyos « erkölcsi rendszerek » (probabilizmus) a gyakorlati kétségben a legjobb tudása és lelkiismeret szerinti biztos cselekvéshez segítik az embert (aránylag ritkán alkalmazzuk őket). A felelősségtudattal rendelkező ember a probabilizmusra hagyatkozhat, amely szerint nyugodtan mellőzheti egy parancsoló törvény megtartását, ha megalapozott valószínűsége van annak, hogy a törvény nem kötelezi.

A bűn és a bűnfajták

Az erkölcsi rossz, vagyis a bűn az emberi történelem ősjelensége; ma is naponta megtapasztaljuk magunkban és körülöttünk. Láttuk már, hogy a Szentírás szerint *lázadás Isten ellen,* elfordulás Tőle, *akaratának* (*törvényének*) *megszegése*; végeredményben *szeretetének visszautasítása.* Alapvetően a lélek « halála », mert elszakadás az élő Istentől. Szóltunk az *áteredő bűnről,* amely az egész emberi nem *állapotát* megjelölte: az üdvösség hiánya, visszautasítása. A hitetlenség kifejezheti az abszolút bűnt. Aki vétkezik, mintegy jóváhagyja az első ember bűnét: elfordul Istentől, halálban és sötétségben marad. Mintegy önmagát ítéli kárhozatra, hacsak meg nem nyílik Krisztusnak, az Isten Bárányának, aki elveszi a világ bűnét, isteni életre vezeti a bűnöst, ha az megtér és befogadja a Szentlelket. Szükségünk van a megváltásra; csak Jézusban van az üdvösségünk, aki halálával és feltámadásával megszerezte a szabadulást, megnyitotta az Isten országát.

A egyházi hagyomány megkülönböztet *halálos* és *bocsánatos bűnöket.* Már a legősibb bűnbánati gyakorlat is igazolja ezt a megkülönböztetést. *A kettő közötti különbség nem fokozati, hanem lényegbeli.* A halálos bűn elszakít bennünket az élő Istentől, megszünteti a kegyelmi életet (lelki « halál »), a bocsánatos viszont nem. Így is mondhatjuk: a halálos bűn *gyökeres* elfordulás a Szeretettől, állásfoglalás a szeretet ellen (Isten- és emberszeretet). A bocsánatos bűnt elkövető ember nem fordul el Istentől, a végső céltól, nem irányul gyökeresen a szeretet ellen; legfeljebb a teremtmények felé is fordul, mellékútra téved. A bocsánatos bűn csak viszonylagos értelemben bűn. *Súlyos lehet az alapmagatartás,* amelynek « gyümölcsei » esetleg csak bocsánatos bűnök, de amely következtében az ember — bizonyos fásultság, rendszeres elkanyarodás és a jó iránti érzék elhalása folytán — véglegesen elfordulhat Istentől. Az ember általában valamilyen személyes alapmagatartásból (« alapvető döntés ») él és cselekszik. Ezért *a bocsánatos bűnöket is komolyan kell vennünk mint belső alapbeállítottságunk jeleit.*

A gyakorlatban sokszor nehéz megkülönböztetnünk a halálos és bocsánatos bűnöket. Az erkölcsi cselekedet minősítése függ attól, mennyiben cselekszünk tudatosan és szabad elhatározással (külső és belső « kényszer » csökkenti vagy elveszi a felelősséget), függ a cselekvés tárgyától, a szándéktól, a következményektől...

Az ember testbe és világba ágyazottsága, valamint a különböző értékek hívásának összeütközései miatt a tettek végső, konkrét megítélését Istenre kell hagynunk, aki a szívek és a vesék egyedüli vizsgálója. Ez felel meg az egyház tanításának: sohasem lehet teljes bizonyosságunk a saját üdvösségünk felől. Ezért « félelemmel és rettegéssel » kell munkálnunk üdvösségünket. Ha azonban szeretünk, a félelem reménységgé változik (vö. 1Jn 4,18).

REMÉNYBŐL ÉLÜNK

« Meg vagyunk ugyan váltva, de még reménységben élünk. A remény azonban, amit beteljesedni látunk, nem remény. Hiszen ki remélné azt, amit lát? Ha tehát reméljük, amit nem látunk, akkor várjuk csak türelemmel. Gyöngeségünkben segítségünkre van a Lélek is, mert nem tudjuk, hogyan imádkozzunk helyesen. A Lélek azonban maga könyörög helyettünk szavakba nem foglalható sóhajtásokkal. Aki vizsgálja a szíveket, tudja, hogy mit kíván a Lélek, mert Isten tetszése szerint jár közben a szentekért.

Tudjuk, hogy az Istent szeretőknek minden a javukra szolgál, azoknak, akiket rendelése értelmében (szentségre) hívott. Akiket ugyanis eleve ismert, azokat előre arra rendelte, hogy hasonlóvá váljanak Fia képmásához. Így lesz elsőszülött sok testvér között. Akiket pedig előre elrendelt, azokat meg is hívta, akiket meghívott, azokat megigazultakká is tette, akiket pedig megigazultakká tett, azokat meg is dicsőítette. (...)

Mindenen diadalmaskodunk ő általa, aki szeret minket. Biztos vagyok abban, hogy sem halál, sem élet, sem angyalok, sem fejedelemségek, sem jelenvalók, sem jövendők, sem hatalmasságok, sem magasság, sem mélység, sem egyéb teremtmény el nem szakíthat minket Isten szeretetétől, mely Krisztus Jézusban, a mi Urunkban van ».

(Róm 8, 24-30; 37-39)

Ima a reménységért

Adj nekünk, Uram,
látó szemet,
szerető szívet
és mély lélegzetet.

Amikor látó szemet kérünk tőled,
ezért könyörgünk:
add nekünk a Te szemedet,
hogy mint Te, úgy lássuk
a világot, az embereket és történelmüket,
és a magunk élete történetét.

Add, hogy napról napra, óráról órára
olyanok legyünk, amilyennek elgondoltál.
Tégy bennünket lassan-lassan
azzá, amire teremtettél.

Add, hogy a Te tekinteteddel lássunk,
a Te szemszögedből.
Tégy készségessé szavad iránt,
mely megvilágosít
és átformál minden életet.

Adj nekünk szerető szívet,
húsból valót, nem kőszívet,
hogy szeressünk Istent és embert.

Add nekünk a saját Szívedet,
hogy igazán szeressünk,
megfeledkezve önmagunkról.

Kell, hogy a Te szívedet ültesd belénk
a mienk helyébe,
melynek verése olyan kihagyó,
amikor másokról van szó.
Uram, Te szeress általunk!

Add nekünk szívedet, hogy szeressük Atyánkat,
add nekünk szívedet, hogy szeressük Anyánkat, Máriát,
add nekünk szívedet, hogy szeressük testvéreidet,
akik nekünk is testvéreink,

hogy szeressük már idelenn
azokat, akik megelőztek az égben
— őket bizony könnyebb szeretni —;

azokat is szeressük,
akik itt vannak mellettünk a földön,
és meg is löknek néha,
tudva vagy öntudatlanul.

És adj lélegzetet,
hogy ne fulladjunk ki az úton,
hogy tüdőnk állandóan tele legyen
oxigénnel, tiszta levegővel.

Hogy segítsük egymást előre a holnap felé,
hátra nem tekintve,
nem méricskélve, mibe kerül.

Lélegzetet, mindazzal szembenézni,
amit az emberek — tehát Te —
várnak, vársz tőlünk.
Lélegzetet mindig újra remélni,
mintha ma reggel kezdődnék az élet,
remélni a viharos tengeren is,
mert Te jelen vagy és Te megígérted,
magunkban hordva az emberek minden reményét
és minden szenvedését.

Adj lélegzetet, vagy inkább a te Leheletedet:
Őt, akit elküldöttél az Atyától,
Lelkedet, aki ott fú, ahol akar.
Viharban, forgószélben,
vagy lágy szellőben,
amikor hívsz, hogy kövessük sugallataidat.

Add nekünk a te Leheletedet,
hogy lehelje belénk a mélységek imáját,
amely Belőled száll fel bennünk,
dicsőséges visszatérted hivogatja,
s Isten teljessége után kívánkozik.

Uram, szükségem van a Te szemedre,
adj nekem eleven hitet.
Szükségem van a Te szívedre,
adj mindent elbíró szeretetet.
Szükségem van a Te leheletedre,
add meg nekem a Te reményedet,
magamnak és Egyházadnak.

Hogy az Egyház legyen ma
bizonyságtétel a világnak,
és hogy ez a világ
fölismerje a kereszténveket
ragyogó, derűs tekintetükről,
szívük melegéről,
és törhetetlen optimizmusukról,
amely örvendező reményük
rejtett, változhatatlan forrásából fakad.

(Suenens bíboros imája)

A SZÍNES KÉPEK JEGYZÉKE

1. Ebla: ékírásos tábla
2. Biblosz: föníciai fellegvár
3. Biblosz: az « Obeliszkek temploma » romjai
4. Baalbek: a Juppiter-templom oszlopsora
5. Baalbek: Bacchusz temploma
6. Palmira: diadalív
7. Palmira: a Bél-templom
8. Palmira: romok
9. Palesztina Jézus korában (térkép)
10. Betlehem: látkép
11. Betlehem: barlang
12. A megkísértés hegye
13. Kafarnaum: zsinagóga
14. Galilea: két hegycsúcs
15. Szebasté: oszlopok
16. Jeruzsálem: látkép keletről
17. Jeruzsálem: a Bethániából jövő út
18. A turini lepel
19. Jeruzsálem: az Olajfák hegye
20. Damaszkusz: a Keleti Kapu
21. Perge: Diana-templom
22. Attália: a tengerről nézve
23. Athén: a Parthenon
24. Athén: Propylaia
25. Korintus: Apolló-templom
26. Efezus: a nagy színházhoz vezető út
27. Milétosz: a színház
28. Róma: Via Appia Antica
29. Róma: Kolosszeum
30. Róma: a Szent Péter-bazilika kupolája

KISLEXIKON

Ez a kislexikon meghatároz vagy megmagyaráz néhány olyan fogalmat, amelyekkel az olvasó a könyvben találkozik. Különösen is a magyarra nehezen átültethető idegen szakkifejezéseket írjuk körül. Bővebb felvilágosítással szolgálnak az itt szereplő bibliai címszavakkal kapcsolatban: Stuttgarti Bibliai Kislexikon *és* Biblikus Teológiai Szótár.

Ábrahám: Az izraeliták (zsidók) ősatyja (pátriárka). Isten különös hívására elhagyta őshazáját, Háránt, és — talán Palmírán (Tadmoron) keresztül — az « ígéret földje » felé vándorolt. Történetét a *Biblia* első könyve mondja el (Ter 11,27—25,10). Kr.e. 1850 körül érhetett Palesztinába. Isten ígérete folytán született fia, Izsák. Izsáknak két fia volt: Ézsau és Jákob. Jákobtól (Izraeltől) eredeztetik *Izrael* 12 törzsét (Jákob 12 fiára vezetik vissza őket). Mivel Ábrahám minden emberi remény ellenére hit Isten szavában, az Újszövetség (Róm 4) eszményi hivőnek, a « hivők ősatyjának » tekinti.

Ádám (héb. *adam*): eredetileg az ember vagy emberiség faji neve. Ter 4,25—5,5 nemzetséglistájában az első embernek, az emberiség ősatyjának tulajdonneve lett. Ádámot és feleségét, Évát Isten saját képmására teremtette és az Édenbe helyezte. Az ősszülők engedetlensége miatt, az ősbűn következményeképp lépett a világba a szenvedés és a halál (Ter 1—3). Ádám « előképe » az új embernek, Krisztusnak, a « második Ádámnak », aki engedelmességével megváltást szerzett az emberiségnek (vö. Róm 5; 1Kor,20-22).

Áldozat: Az emberek a legkülönbözőbb vallásokban valamilyen adománnyal fejezik ki Isten iránti hálájukat és hódolatukat. A föld legszebb termékeit, állatokat ajánlanak fel vagy elégetik az oltáron. A Ter 4 beszél Ádám és Éva gyermekei, Kain és Ábel áldozatáról. Az ószövetségi próféták figyelmeztettek arra, hogy a külső áldozat önmagában nem érték, hanem csak a « lelki » áldozat, Isten tisztelete, a neki való odaadás és szeretet ad neki értéket. Jézus Krisztus egyszer s mindenkorra keresztáldozatával helyettesített minden áldozatot, amikor engedelmes szeretetből odaadta önmagát az Atyának. A szentmiseáldozat Krisztus húsvéti áldozatának, halálának és feltámadásának hathatós megjelenítése. Az egyház, Isten népe a pap keze által mutatja be Istennek ezt tökéletes áldozatot: dicséretül, hálaadásul (*Eukarisztia*) és engesztelésül a világ bűneiért. A hivő keresztény Krisztus által és Krisztussal önmagát mutatja be áldozatul Istennek (Róm 12,1).

Angyal: gör. eredetű szó (*angelosz*); jelentése *hírnök, küldött*. A szó tehát szerepet jelöl. Az angyalok olyan szellemi (láthatatlan) lények, akiket Isten az üdvösség szolgálatára rendelt (vö. Zsid 1,14). Főleg az Ószöv.

későbbi könyveiben, valamint a gyermekségtörténetben (Mt és Lk első fejezeteiben) szerepelnek. A Biblia rájuk vonatkozó tanításában fejlődés van. Perzsa befolyás is érezhető ábrázolásukban. Szent Pál különböző csoportokról beszél (Kol 1,16k), és óv túlzott kultuszuktól (Kol 2,18). Hagyományos hét arkangyal megjelölése (vö. Tób 12,15; Jel 8,2); neveik legendás eredetűek. Az Úr Krisztusnak vannak alárendelve az angyalok (szellemek) különböző csoportjai (Zsid 1,5). Lásd még: *démonok, Sátán.*

Arám: szemita népcsoport Szíria és az Eufrátész között. Arám földön volt Hárán, *Ábrahám* hazája is.

Arianizmus: Áriusz (Areiosz) alexandriai papról (315 körül) elnevezett eretnekség. E szerint a második isteni Személy (a Fiú, *Logosz*-Ige) nem örök, mint az Atya, hanem csak az Atya legkiválóbb teremtménye (« Volt idő, amikor nem létezett... »). Áriusszal szemben a niceai zsinat (325) leszögezte, hogy az Ige (Krisztus, istensége szerint) egylényegű (*homousziosz*) az Atyával, tehát nem « másodrangú » istenség, hanem maga is Isten.

Ateizmus: görög eredetű szó (*a-theos*: nem-isten) annak a tannak vagy magatartásnak jelölésére, amely tagadja, ill. visszautasítja a személyes, világon túlmutató (*transzcendens*) Isten létét. *Ateista* az, aki tagadja Istent, vagy általában a vallást alaptalan hiedelemnek, elidegenítőnek, a « nép ópiumának » tartja. Gyakorlati ateista (hitetlen), aki úgy él, « mintha Isten nem létezne ». A *marxizmus* lényegéhez tartozik az ateista világnézet. (Lásd könyvünkben a « Párbeszéd azokkal, aki nem hisznek » c. pontot: I/8.3.)

Babilon: görög szó (héberül: Babél). Babilónia fővárosa az Eufrátész folyó mentén. A bibliai őstörténet (Ter 11,9) beszél a « bábeli » toronyról és nyelvzavarról. A Kr.e. VI. században (586) Nabukodonozor, Babilónia királya elfoglalja Jeruzsálemet, és a zsidók nagy részét elhurcolja (« babiloni fogság »). Az Újszövetségben (Jel 14,8; 17,5; 1Pét 5,13) az istenellenes és egyházüldöző Róma jelképe.

Bálványimádás: Jahve, a szövetség Istene az egyedüli igaz Isten Izrael számára; ezért minden más isten (istenített tárgyak, személyek, szellemek stb.) imádása bálványimádás. Bálványimádó ma is mindaz, aki a véges dolgokban, személyekben valami abszolútot, létteljeséget lát, vagy isteni tulajdonságokkal ruházza fel őket. Az igazi hivő egyedül a személyes Istent imádja.

Biblia: görög eredetű szó (tekercs, könyv). Azoknak a könyveknek a gyűjteménye, amelyeket a zsidó (Ószövetség), ill. a keresztény vallás (Ó- és Újszövetség) szentnek, « kinyilatkoztatottnak » ismer el, és mint ilyeneket a hit és az erkölcs zsinármértékének tart. Más néven: *Írás, Szentírás.* (Lásd könyvünkben « A Biblia könyvei. »)

Buddhizmus: Sziddhárta Gautama *Buddha* (kb. Kr.e. 560-480) által alapított világvallás. Indiában jött létre, részben a *brahmanizmus* (India védikus vallása) kasztrendszere elleni tiltakozásként. A b. többek között sürgeti

a vágyaktól való szabadulást és a teljes feloldódást a *nirvánában*. (Lásd fentebb: « A párbeszéd egyháza », buddhizmus.)

Credo: a keresztény hitvallás latin szövegének első szova: « *Credo* in unum Deum... », « *Hiszek* egy Istenben... ». Innen: « hiszekegy », krédó, hitvallás, a hit rövid összefoglalása.

Csoda: a leggyakoribb meghatározás szerint olyan esemény, amely az emberi tapasztalat körébe esik, de lényegében nem magyarázható meg tapasztalati világunk törvényeivel, ezért a tapasztalaton túlra, Istenre utal: isteni « jel ». Még pontosabban: olyan hitre szólító jel, amelynek teljes értelme csak az üdvösségtörténet távlatában tárul fel. A Szentírásban általában az alapvető hit szükséges a csoda « megragadásához », ugyanakkor a « jel » (Jézus csodatette) elvezet a hitre: egyesek felismerik és elismerik Jézusban Isten küldöttjét, elfogadják üzenetét, így belépnek Isten országába, amelynek kezdetét éppen a csodajelek jelzik.

A csoda *bibliai* értelmét kutatva tudnunk kell, hogy a régi Kelet hivő embereinek szinte természetesek voltak a « csodák »: mindenütt felismerték Isten hatalmának és szeretetének jeleit. Nem azt nézték, amit a modern ember: hogyan lehetséges a természet törvényeinek « felfüggesztése », hanem a « jel » vallási jelentésére figyeltek. Ez persze nem jelenti azt, hogy a bibliai ember minden nehézség nélkül *hitt is* — nemcsak a « csodálatos » tettekben, eseményekben, hanem — magában Jézusban, illetve Istenben, aki őt küldte. A csoda tehát *az üdvösség hathatós jele*; azt jelzi a hivőnek, hogy Jézusban valóban az emberszerető Isten cselekszik, részt vesz az emberek « szenvedéstörténetében ». Jézus körüljárt *jót cselekedve*, telve Szentlélekkel és csodaerővel: « meggyógyította az ördögtől megszálltakat, mert vele volt az Isten » (Csel 10, 38). « Mindent *jól* tesz: a süketeknek visszaadja hallását, a némáknak beszédét » (Mk 7, 37). Ahogy kezdetben is minden *jó* volt, amit a Teremtő alkotott, és szeretete dicsőségét hirdették, a teremtmények, úgy most Krisztus teremtő tettei is az Isten jóságáról beszéltek. Jézus csodatetteinek alapvető jelentése tehát ez: mivel a Szentlélek eltöltötte, az *üdvösséget* hozza az embereknek; saját személyében kinyilvánítja a kezdődő Isten-országot, amelybe hittel léphetnek be. A legnagyobb « jel » saját feltámadása lesz: az Atya tanúságot tesz mellette véglegesen, amikor halottaiból feltámasztja és megdicsőíti. Jézus minden csodatette előre jelzése annak a végső állapotnak, amelyet feltámadása elővételez.

A csodákat *eleve* kizáró modern embernek (a pozitivista-természettudományos felfogásról van szó!) a keresztény gondolkodás kimutatja: — hogy a tapasztalatunk alá eső (és verifikálható) « világ » létében függ a szabadon teremtő Istentől; — Isten, éppen mivel transzcendens ok, benne működik a másodlagos okokban; — az emberi szellem nyitott a transzcendens Valóság felé; — Isten a világtörténelemben üdvösségtervét valósítja meg; — éspedig Jézus Krisztusban, aki által az örök életre hívott meg bennünket; — Krisztus által szól az emberekhez, — és külső « csodajelekkel » igazolja Küldöttjét. Mindez az alapvető teológia feladata.

Démonok: gör. eredetű szó; rossz, gonosz, ártó szellemek, ördögök. A régi Kelet hiedelmei személyes arculatot adtak a sötét erőknek, amelyek az embert veszélyeztetik, bajt okoznak. A babiloni vallásnak bonyolult démontana volt; sokféle ördögűzést gyakoroltak, hogy megszabadítsák a megbabonázott személyeket, tárgyakat, helyeket. Mivel a betegségek egy részét valamilyen gonosz szellemnek tulajdonították, az orvosok is mágikus szertartásokhoz folyamodtak. Az Ószövetségben is tükröződik a népies démonhit. A száműzetés után jobban elkülönül az angyal- és ördöghit. A pogányok istenítették a gonosz szellemeket; Izraelt is kísérti a babona és a bálványimádás. A kései zsidóság gondolkodásában a démonokat bukott angyaloknak tekintik (vö. Iz 14,12). A démonok a Bibliában tisztátalan szellemek, akiket a gőg és az érzékiség jellemez; kínozzák és rosszra viszik az embereket. Az ellenük való küzdelemben ördögűzéshez folyamodnak (vö. Mt 12,27; Tób 6,8; 8,2k). Az apokaliptikus irodalomban (és a néphitben) a jó és a gonosz szellemek párvidalát látjuk. Jézus élete és cselekvése is a két világ párviadalának látókörében helyezkedik el. A tét az ember üdvössége. Az evangéliumokban szereplő ördöngősök (megszállottak: akiken a gonosz, « tisztátalan » szellemek uralkodnak) Jézusban szabadítóra találnak. Legtöbbször, mivel az ördögi megszállottság és a (pszichológiai) betegség összefonódnak, Jézus egyszerre kiűzi az ördögöket és meggyógyítja a megszállottakat (vö. Mk 1,23-27p; 34-39; 5,1-20p; 9,14-29p; Mt 12,22kk; 17,15.18; Lk 6,18; 7,21 stb.). Jézus személyesen szembeszáll a *Sátánnal* (Mt 4,11 Jn 12,31), és győzelmet arat rajta. Amikor meggyógyítja a betegeket, a Sátánt győzi le, minthogy a betegség (a bűn következménye) a Sátán emberek fölötti hatalmának a jele (vö. Lk 13,11). Jézus Isten Lelke erejével űzi ki az ördögöket és gyógyít: ez azt bizonyítja, hogy elérkezett az Isten országa (Mt 12,25-28p). Utána már az ördögűzések Jézus nevében történnek. Jézus ugyanis átadja hatalmát tanítványainak is. A Sátán még kísérti az embereket, de az idők végén végleges vereséget szenved (Jel 20,1kk. 7-10). — Lásd még: *Sátán, angyal.*

Diakónus: Görög eredetű szó; szolga, felszolgáló (*diakonia*: szolgált). Az ősegyházban a kézrátétel által kaptak megbízatást arra, hogy gondozzák a szegényeket, hogy segítségére legyenek a püspöknek és a presbitereknek (papoknak) a templomi szolgálatoknál. Ma a püspökök és az áldozópapok mellett részesei az egyházirend szentségének. A püspökök és a presbiterek segítségére vannak az igeszolgálatban, az oltárszolgálatban és a szeretetszolgálatban. A zsinat visszaállította a régi hagyományt: az állandó diakonátust (tehát egyes férfiak diakónusok maradnak, nem veszik fel a papi rendet). Nős férfiakat is felszentelnek állandó diakónussá. (Lásd fentebb, amit az *egyházirend* szentségéről mondtunk.)

Dogma: görög szó; vélemény, határozat, tantétel. Olyan kinyilatkoztatott igazság, amelyet a katolikus egyház kötelező hittételként ad elő. Minden katolikus köteles elfogadni ezeket a hittételeket (hittani és erkölcsi igazságok). De, amint a Zsinat megjegyezte, bizonyos fontossági sorrend, « hierarchia » van az egyes hitigazságok között. Az örök valóságokra vonatkozó igazságok (Isten, Szentháromság, Krisztus stb.) fontosabbak,

mint a földi dolgokra vonatkozók (pápai primátus, szentségek...), amelyek egyszer megszűnnek. E kijelentésnek az *ökumenizmus* szempontjából van jelentősége. Az egyetemes zsinatok vagy a pápa által megfogalmazott dogmákat történelmi helyzetük, összefüggésük szerint kell értelmezni (gyakran egy bizonyos tévtannal szemben szögezte le az egyház álláspontját, tehát az igazságnak csak egy-egy szempontját világította meg). Joggal beszélünk « dogmafejlődésről » olyan értelemben, hogy a *misztériumokat* idők folyamán mélyebben és több szenpontból kifejti az egyházi tanítóhivatal.

Egyház: a Krisztusban hivő emberek közössége. A görög *ekklészia* az Újszövetségben az egybehívottak, meghívottak közösségét, gyülekezetét jelenti. Isten, aki minden embert üdvözíteni akar, ebbe a látható és titokzatos közösségbe hívja meg az embereket, amely hierarchikus szervezettel rendelkezik, és amelyet a feltámadott Krisztus Lelke éltet. (Lásd fentebb az ősegyházról szóló szemelvényeket, továbbá az Apostoli hitvallás egyházra vonatkozó szakaszát.)

Egyházirend: lásd *szentségek*, III/2.

Eljövetel: az Újszövetségben *parúszia* (gör.); Krisztus második eljövetele a világ végén. Az őskeresztények közelinek vélték az Úr eljövetelét. (Lásd a Hitvallás magyarázatát: « ... és újra eljön ítélni élőket és holtakat ».)

Emberfia: Az Ósz.-ben gyakran (pl. Iz 51,12), az Úsz.-ben ritkábban (pl. Zsid 2,6) egyszerűen « embert » jelent. Jézus gyakran ezzel a titokzatos címmel jelöli magát az evangéliumokban. Dán 7,13 szerint az Emberfia majd az ég felhőin dicsőségben eljön, és átveszi a hatalmat a népek fölött. Ezekielnél (2,1; 3,1 stb.) a mindennapi gyönge embert jelöli. Amikor Jézus Emberfiának nevezi magát, három tényezőt emel ki: 1) kifejezi isteni hatalmát, erejét (Mt 2,28); 2) gyengeségét, szenvedését és halálát (Mk 9,31; Mt 8,20); 3) jelzi azt, hogy majd eljön dicsőségben ítélni élőket és holtakat (Mk 13,26; Mt 24,30). — Lásd még: *eljövetel.*

Eukarisztia: gör. eredetű szó (« jó hálaadás »); Úrvacsora, mise, Oltáriszentség. — Lásd könyvünkben az Eukarisztiáról szóló szakaszt: I/6.3, és a szentségeket: III/2.3).

Evangélium: gör. eredetű szó, jelentése: « jóhír », « örömhír ». Az evangélium sajátos bibliai műfaj: a Jézus Krisztus által hozott üdvösséget hirdeti és hitre szólít. Középpontjában Jézus halála és feltámadása áll. Az újszövetségi írásokból négy evangélium: Máté, Márk, Lukács, János. — Lásd II/1.

Evolúció: latin eredetű szó=fejlődés, fokozatos kibontakozás. Mint természettudományos elmélet az anyagi és az élővilág fokozatos kialakulását, a fajok eredetét és az állatvilágnak az emberig ívelő « felfejlődését » bizonyos törvényszerűségekkel magyarázza. Kezdetben a *darwinizmus* (Charles Darwin, 1809-1882) csak az élőlények fejlődéséről beszélt (természetes kiválasztódás, létért való küzdelem). Majd az *általános evo-*

lucionizmus a fejlődés eszméjét kiterjesztette az egész világfolyamatra, az egész kozmoszra is. A helyesen értelmezett fejlődéstan nem ellenkezik a teremtés eszméjével. Isten, a Teremtő létre hozott és hoz olyan lényeket, amelyek — az Ő erejében — képesek a « felfejlődésre ». De az evolúció során megjelenő többlét a *transzcendens* (tehát a világon túlmutató, mégis a másodlagos okokon keresztül ható) okozótól, Létforrástól függ. Nem a fejlődés « teremtő », hanem a teremtés fejeződik ki — térben és időben — a felfelé ívelő fejlődésben. Isten az embert — a fejlődés « nyílvesszőjét » (Teilhard de Chardin jezsuita gondolkodó kifejezése) — saját magáért akarja (az ember: *finis sui*), szeretettel (Krisztusban örök életre szánja, ezért a szellem (személy) halhatatlan. Az ember Isten képmása (gondolkodásra és szeretetre képes), ezért képes — a Szentlélek erejében, a kegyelem természetfeletti adománya révén — Isten életében részesedni. A teremtés leírása a *Biblia* elején nem természettudományos « riport », hanem vallási igazságokat akar közölni az akkori kor világképét és felfogását követve: Istenről, üdvözítő szándékáról, az ember hivatásáról, az ősbűnről stb. mondja el a hit tanítását. A természettudomány és a hittudomány között nem lehet ellentmondás, mert 1) a kettő ismeretforrása és módszere más-más síkon helyezkedik el; 2) mivel Isten, aki teremt és kinyilatkoztat, ugyanaz: Ő minden törvény és igazság forrása. A Szentírás különböző műfajú könyveit helyesen kell « olvasnunk », értelmeznünk: erre tanít az *exegézis*. (Lásd még fentebb: « *Apostoli hitvallás* » — teremtés, III/1.)

Exegézis: gör. szó; magyarázat, a *Biblia* tudományos értelmezése, a szentírás-értelmezes tudománya. (Lásd fentebb: II/1A).

Farizeusok: a zsidók egy vallási csoportja, « elkülönültek » (minden « tisztátalantól » elkülönítették magukat). Nem voltak papok, mint a *szadduceusok*; ezekkel ellentétben hittek a halottak feltámadásában és az angyalokban. Ószövetségi törvénymagyarázatukban a betű szerinti teljesítés volt az eszményük, a szájhagyomány által továbbadott előírásoknak (pl. tisztálkodás) ugyanolyan érvényt tulajdonítottak, mint az írott törvényeknek. Az evangéliumok gyakran együtt emlegetik őket az *írástudókkal*; csakugyan egyes farizeusok írástudók voltak. — Vö. *Főtanács*.

Főtanács: szinedrium, szanhedrin = gyülekezet (« nagytanács »). A legmagasabb zsidó kormányzó szerv Jézus idejében. 71 tagja volt a *főpap* elnöklete alatt, éspedig: « *vének* » (= a legtekintélyesebb nem papi családok képviselői), *papok* (Lévi vagy Áron leszármazottai, « leviták ») és *írástudók* (a törvényben jártas tanítók, « törvénytudók », akiket rabbinak szólítottak). A Főtanács a római hatalom idején függött a helytartóktól, de joga volt vallási döntéseket hozni, sőt polgári rendőri hatalma is volt. Vitatott, hogy volt-e felhatalmazása halálos ítélet hozatalára és végrehajtására a római hatóságok megerősítése nélkül. Bizonytalan, hogy gyülekezési helyük a templom külső udvarában levő « négyszögű kövek háza » volt-e.

Hellenizmus: görög-latin szó. Görögség, ógörög kultúra, görögös kifejezés.

Hinduizmus: indiai vallási rendszer, amelyet 800 körül Sankara dolgozott ki a *buddhizmus* és *iszlám* (mohamedán vallás) hatása alatt a régi *brahmanizmus*ból, India védikus vallásából. (Lásd fentebb: I/8.2.)

Homousziosz: (gör.) egylényegű. Lásd: *arianizmus*.

Humanizmus: (lat.) 1) az antik (ősi) görög-latin kultúrához visszanyúló irányzat az újkor kezdetén, amely az embert állítja középpontba. Humanizmus ma is minden olyan irányzat, amely az emberre (*homo*) irányítja a figyelmet, annak érdekét keresi, azt akarja előmozdítani. Az ateista (lásd: *ateizmus*) humanizmus úgy véli, hogy Isten tagadásával szolgálja igazán az embert. A keresztény humanizmus a *teljes embert* tekinti: isteni eredetével (a teremtő Isten képmása) és isteni rendeltetésével (Krisztusban isteni életre hivatott). A kegyelem nem rombolja le az embert (természetét, szabadságát), hanem megnemesíti, « felemeli »: Krisztushoz, az Istenemberhez teszi hasonlóvá.

Inspiráció, lásd: *sugalmazás*.

Írástudók: törvényben jártas tanítók, rabbik. Teológusok és jogászok; magyarázataik előírások gyűjteményévé váltak a törvény mellett. — Vö. *Tóra, Főtanács, farizeusok*.

Iszlám: arab szó, « megnyugvás », « beletörődés ». A mohamedán vallás; Kr.u. 600 körül keletkezett az Arab félszigeten. Megalapítója *Mohamed* (570?-632). Szent könyve a Korán. (Lásd fentebb: I/8.2.)

Izrael: héber jelentése vitatott. Jákob kapja ezt a nevet, miután egész éjszaka küzdött egy ismeretlen lénnyel (Ter 32,28). Isten választott népének, a zsidó népnek a neve. (Jákob-Izrael leszármazottai az *izraeliták*.)

Jahve: Isten leggyakoribb neve a héber Bibliában. A név eredete nagyon vitatott. Kiv 3,14k (az égő csipkebokor jelenete) szerint jelentése: « Én vagyok ». Legvalószínűbb, hogy ezt akarja jelenteni: « Veletek vagyok, jelen vagyok, oltalmazlak benneteket ». (A héber bibliakéziratokban legtöbbször ez áll: « Jehova », de nem ez a helyes kiejtés, hanem « Jáve ». Jehova a héber mássalhangzók pontozásával alakult ki.) A zsidók általában nem ejtették ki (tiszteletből) Jahve nevét, hanem helyette Urat mondtak. A « Ja », « Jo », « je » gyök számos héber (bibliai) névben szerepel, nagyon sokszor megfelelő etimológiával. Pl. « Je(ho)súa » = « Jahve segít(ség), üdvözít »; vö. Sir 50,27. Ennek felel meg a görög változatból átvett magyar: *Jézus* (a názáreti Jézus, az Üdvözítő neve, vö. Lk 1,32).

Kánaán: Ugarit és Egyiptom határa közötti kultúrkör. A betűírás hazája. Izrael 12 törzsének letelepedési területe (« ígéret földje »). A Biblia a nem izraelita, Izraelen kívül élő régi népességet gyűjtőnévvel sokszor « kánaániak »-nak hívja.

Kánon: (gör.) szabály, mérték. A bibliatudományban azoknak a könyveknek a jegyzéke, amelyek isteni sugalmazásra íródtak és mint ilyenek a hit és az erkölcs zsinórmértékei. Különböznek minden más *profán* és *apokrif*

(gör.: « elrejtett », a szentírási könyvekhez hasonló, de nem sugalmazott) könyvtől. A katolikus egyház (trentói zsinat, 1546) 45 szentírási könyvet ismer el « kanonikusnak ». (Lásd fentebb: a Biblia könyvei, II/1A.)

Karizma: (gör.) « ajándék », isteni ajándék, sajátos kegyelmi adomány. *Karizmatikus*: az a mód, ahogy a Szentlélek az egyes emberekben a közösség javára működik. Valamennyi « karizma » alá van rendelve a szeretetnek (1Kor 13). *Karizmatikus mozgalom*: az az újabb keletű protestáns és katolikus megújulási irány (« pünkösdista » vagy « pentekosztalista » jelzővel is illetik), amelynek tagjai a Szentlélek ajándékainak kiáradását közös imatalálkozókon igyekszenek megélni.

Kerigma: (gör. *kérügma*); üzenet, annak hirdetése, hogy Jézus a Krisztus (*Messiás*), és Isten az ő halála és feltámadása által adja az üdvösséget minden embertnek.

Kultusz: (lat.) tisztelet, istentisztelet; vallási gyakorlatok és szertartások összessége.

Körülmetélés: a hímvessző fitymájának eltávolítása. Kelet régi népeinél nagyon elterjedt szokás volt. Az izraeliták az egyiptomiaktól vették át. Míg a többi népeknél főként mint férfivá avatást a serdülőkorban hajtották végre, a zsidóknál a szövetségnek és az Isten választott népéhez való tartozásnak a jele volt. E rituális cselekményt minden fiúgyermeken végrehajtották 8 napos korában (vö. Lev 12,3). Jézus idejében ezzel egybe volt kötve a névadás (Lk 1,59). Az apostoli zsinat elutasította azt a követelést, hogy a kereszténnyé lett pogányokat is körülmetéljék (Csel 15). Krisztussal vallási érvényét veszítette a körülmetélés (Szent Pál átvitt értelemben beszél « a szív körülmetéléséről »: a hivő, Isten előtt kedves, ill. Isten felé nyitott embert jelképezi). Az egyházhoz való tartozás jele a hit és a keresztség.

Logosz: (gör.) szó, ige, értelem; az isteni Ige, a Szentháromság második Személye, aki Jézus Krisztusban testet öltött, « testté, hússá lett » (Jn. 1,14).

Mágia: (gör.) varázslás, varázslat. Primitív népeknél azoknak a gyarkorlatoknak és jeleknek összessége, amelyek révén az ember hatást akar gyakorolni távoli dolgokra vagy eseményekre megfelelő eszközök hiányában; hatalmába akarja keríteni a « természetfeletti » erőket is.

Mammon: birtok, vagyon, pénz. A zsidóság kései irodalmában fordul elő és az Úr négy szavában (Mt 6,24/Lk 16,13). Csaknem személy, istenellenes hatalom. Lehetetlen a megalkuvás Isten és a Mammon, bálványozott vagyon között.

Marxizmus: Karl Marx (1818-1883) német közgazdász és filozófus tana, ill. az őt követő gazdasági-társadalmi-politikai-filozófiai irány, világnézet. Főforrásai: a német idealizmus (Hegel dialektikája, Feuerbach valláskritikája), az angol politikai gazdaságtan és a francia utópista szocializmus. A kommunizmus világnézete és forradalmi módszere az emberek és a

társadalmi rendszer átalakítására. V. I. Lenin (1870-1924) továbbfejlesztette. A marxista-leninista világnézet a *materializmust* és *ateizmust* vallja.

Materializmus: a lat. *materia* = anyag származéka: anyagelvűség. Az a tan, amely szerint az egész valóság visszavezethető az anyagra és annak mozgására, megnyilvánulásaira. Tagadja a szellem (az emberi lélek) anyagi függetlenségét és halhatatlanságát, kifejezetten kizár minden isteni valóságot, tehát a legfőbb Szellemet, a személyes Istent is. A marxizmus a dialektikus és történelmi materializmus világnézete.

Messiás: (héber) « Fölkent », Isten Fölkentje. *Krisztus* ennek görög megfelelőjéből (*Khrisztosz*) származik, latin közvetítéssel.

Misztérium: (gör.-lat.) « titok ». A keresztény hitben olyan természetfeletti igazság, valóság, amelyet az emberi értelem önmagától képtelen felismerni, vagy ha kinyilatkoztatás alapján tud is róla, értelemmel nem éri fel, vagy tartalmát nem tudja kimeríteni, szóban megfogalmazni.

Mítosz: (gör.) « beszéd », hitrege. Mitológia: azoknak az elbeszéléseknek összessége, amelyek képekben, dramatizálva fejezik ki egy embercsoport vallási hiedelmeit, érzéseit. A mítosz nem okvetlenül kitalált mese, hanem egy élmény, tudattartalom *szimbolikus* kifejezése; olyan jelképes, költői « beszéd », amelyet értelmezni kell. Az újabb *exegézis* beszél a *Biblia* mítosztalanításáról (*Entmythologisierung*, főleg a protestás teológus, R. Bultmann nyomán). Helyesen nem mítosztalanításról vagy mítoszfosztásról kell beszélnünk, hanem a mitikus nyelvezet *újraértelmezéséről*. A Biblia is felhasznál bizonyos mitikus vagy mitológikus elemeket, főleg az őstörténetben (Ter 1-11), de azoknak egy egységes *monoteista* szemléletben új jelentést ad. A pogány népek többistenhitét nem fogadja el; a hitregéikből vagy kozmogóniáikból (a világ eredetének mitikus leírása) átvett elemekkel is az üdvösségre vonatkozó kijelentéseket fogalmaz meg.

Montoteizmus: (gör. *monosz* + *theosz* = egy isten) egyistenhit. Kizárólag egy igaz Istent ismer el (zsidóság, kereszténység, Iszlám), kizárja a többistenhitet, a *politeizmust*.

Ördög, ördögűzés: lásd *démonok, Sátán,*

Pap: az *Ósz-ben* az istentiszteleti cselekményre kiválasztott személy. Az izraelita papság Áronnal kezdődik. Általában a papok Lévitől (« leviták ») vagy Árontól származtatták nemzetségtáblájukat. Miután Jeruzsálem a kultusz (istentisztelet) központja lett, a levitákat másodrangú szolgálatokra alkalmazták a templomban. A számkivetés utáni korban kialakult a papi hierarchia. A tulajdonképpeni papok Áron utódai voltak. A papi nemzetségekben öröklődött a papság. — *Főpap*: a legfelsőbb pap. A számkivetés után szerepét erősen kiemelték a hagyomány értelmezésében; a főpapok az ároniták közül kerültek ki. A főpap naponta bemutatja az áldozatot, beléphet a jeruzsálemi templomban a szentek szentjébe (közvetítő Jahve és a nép között); ugyanakkor nagy politikai befolyása

van, mint a *Főtanács* elnökének. — Pap, presbiter (gör. *preszbüterosz* = vén, idősebb) az *Újszövetségben*: lásd *egyházirend* (III/2: szentségek).

Parúzia: gör. — lásd « *eljövetel* ».

Parúzia: a héber *pesah*-ból, « átmenet ». A zsidóknál a pászkaünnep (az első, Nisan hó 14. napján) emlékezés az Egyiptomból való « kivonulásra », szabadulásra (Kiv 12,12-14.24-27kk). A keresztények számára ez a *húsvéti* ünnep lett Krisztus halálának és feltámadásának (Krisztus « átmenetének » és a bűnből való szabadulásunknak) ünnepe. A mi Bárányunk Krisztus (1Kor 5,7); az Úrvacsora vagy *Eukarisztia* (mise) Krisztus húsvéti áldozatának hathatós megjelenítése. Vö. I/6.3.

Politeizmus: (gör.) többistenhit. Vö. *monoteizmus*.

Protestantizmus: (lat. *protestatio*) a XVI. századi hitújítás (*reformáció*) keresztény közösségei, amelyek « tiltakoztak » a katolikus egyház ellen (vö. az 1529-i speyeri diétát!); a hitújítás tanrendszere, teológiája. (Lásd fentebb: I/8.1, a keresztények párbeszéde).

Pünkösd: a magyar szó a gör. *pentékoszté*-ból ered; 50 nap a *pászkaünnep,* húsvét után. A zsidóknál eredetileg aratási ünnep volt: hálából a jó termésért bemutatták a zsengéket a templomban. Később a hagyomány a sinai szövetség megkötésének emlékünnepévé tette. A keresztények pünkösdkor (50 nappal húsvét után) a Szentlélek eljövetelének ünnepét ülik (Csel 2,1-21). Az újszövetségi nép pünkösdkor, a Lélek kiáradásával születik meg.

Reformáció: (lat.) hitújítás, a *protestáns* mozgalom, amely az egyház reformját sürgette a XV—XVI. században. A katolikus egyház a trentói zsinattal (1545-1563) válaszolt a hitújításra: összefoglalta a tévtanokkal szemben az egyház igazi tanítását (Szentírás, szenthagyomány, hit és jócselekedetek, megigazulás, kegyelemtan, szentségek stb.), és elindította az egyházi élet reformját, a belső megújulást. Helytelenül nevezik ezt « ellenreformációnak ». Vö. *protestantizmus*.

Sacramentum: (lat.) « titok », szentség. Lásd « szentségek »: III/2.

Sátán: héb. *šâtân*, ellenség; ill. gör. *diabolosz*, rágalmazó, ördög. A két név egyforma gyakorisággal fordul elő az Újszöv.-ben. A Biblia személyes létezőt jelöl a szavakkal, akinek tevékenysége és hatása megnyilvánul egyrészt más lények tetteiben (démonok vagy tisztátalan szellemek), másrészt a kísértésben (vö. Ter 3). A Biblia a későbbi judaizmustól és Kelet irodalmától eltérően rendkívüli mértéktartással beszél a Sátán tevékenységéről. Általában úgy mutatja be, mint Isten és Krisztus ellenfelét: az üdvösségterv megvalósulását akadályozza; hasonlóképpen a hivők ellenfele, mert a rosszra kísérti őket. De Krisztus halálával és feltámadásával megtörte a Sátán hatalmát, aki gyilkos gyűlölet, a gőg és az érzékiség szításával keresi az emberek vesztét. A végső időkben Sátán véglegesen vereséget szenved (Jel 20,10-14). — Lásd még: *démonok, angyal*.

Sugalmazás: (lat. *inspiráció*). Az egyház hite szerint a Szentlélek rendkívüli módon vezette és a tévedéstől megóvta a szent írókat, amikor a Szentírás könyveit lejegyezték. Ez nem jelenti azt, hogy az író mechanikus eszköz volt, mint akinek « tollbamondanak », diktálnak egy szöveget. A szent író teljesen megőrizte önállóságát, saját és kora tudása szerint *emberi szóban* fejezte ki Isten Szavát (kinyilatkoztatását), éspedig úgy, hogy írása teljesen Isten műve és teljesen a sajátja. Isten Szava emberi szóba testesült. A Szentlélek akkor is vezet bennünket, amikor a Szentírást olvassuk, hogy helyesen értsük. Természetesen a helyes « olvasáshoz » bizonyos bibliai ismeretek is szükségesek (vö. *exegézis*).

Szadduceusok: zsidó csoport Jézus idejében. Tagjai főleg magas állású *papok* és jómódú családok tagjai. Politikai irányú, szélsőségesen konzervatív, illetve megalkuvó réteg. Ellentétben a farizeusokkal csak az írott törvényt tartották érvényesnek (mózesi könyvek), tagadták a test feltámadását és az angyalok létezését. Ők uralkodtak a *Főtanácsban,* és ők erőszakolták ki (a farizeusokkal) Jézus halálos ítéletét. (Kaifás szadduceus volt.)

Szimbólum: (gör.) « ismertető jel », jelkép, amely valami másra utal, mást jelez, ábrázol hasonlóság alapján. A szimbólumok (jelképek) utalnak a láthatatlan valóságra, ki akarják « mondani » a kimondhatatlant, a *misztériumot*. A jelképek — amelyeket a *Biblia* gyakran alkalmaz, főleg a költői művekben — sokszor mélyebben rávilágítanak a rejtett valóságokra, titkokra, mint a szavak. Veszélyük a pontatlanság és az *antropomorfizmus* (emberszabású elképzelések Istenről és az isteni valóságokról). Az egyházi liturgia (mise, szentségek) számtalan szimbólumot alkalmaz. Vö. szentségek: III/2.

Szinopszis: (gör.) « együtt-látás ». *Szinoptikus* evangéliumoknak nevezzük az első hármat (Máté, Márk, Lukács), mert párhuzamos szakaszaikat egymás mellé állíthatjuk, és így « együtt-láthatjuk ». Lásd fentebb: A Biblia könyvei és evangéliumok (II/1).

Talmud: « tan », tanulmány. A Biblia a hivő zsidók számára a mindennapi élet alapja. Kr. u. 200-ig összegyűjtik a törvényeket (*Misna*: « tanítás », a hagyományos szabályok) és a különböző kommentárokat (Gemára). A Misna és a Gemára együtt: Talmud. A palesztinai Talmud Kr. u. 400 körül lezárult, és inkább történelmi érdekességű; a terjedelmesebb babiloni Talmud Kr. u. 500 körül fejeződik be, és a Bibliával (Ószöv.-el) együtt a jelenkorig a zsidóság hitbeli alapja. A T. a Szentírás megértésének fontos forrása.

Teológia: (gör.) istentan, Istennel foglalkozó tudomány, hittudomány.

Teremtés: Isten tette, aki « semmiből » létrehozza a nem létezőket. A teremtmények létükben, fennmaradásukban, kibontakozásukban teljesen Istentől függnek, de ugyanakkor — éppen ezért! — működésükben függetlenek is természetük, illetve létfokuk szerint. Mindent Isten teremtett, és minden jó, amit Isten teremtett, hangsúlyozza a teremtéselbeszélés a *Biblia* elején. A bűn (rossz) a lázadó teremtményi szabadsággal lépett

a világba. Lásd fentebb az Apostoli Hitvallás magyarázatát (« Mennynek és földnek Teremtőjében... »). Vö. *evolúció.*

Titok, vö. *misztérium.*

Tóra: a héberben törvény, a Pentateuchoszban (Mózesi könyvekben) feljegyzett törvények (MTörv 4,44). Az Ószövetségben jelenti az egész Pentateuchoszt, az Újszövetségben az egész Ószövetséget.

Transzcendens: lat. « túlhaladó », valamit meghaladó. A véges valóságokon túlmutató végtelen valóság, létteljesség: Isten. A létet adó, teremtő Isten nincs távol világunktól: « benne élünk, mozgunk és vagyunk » (Csel 17,28), de nem is eleme világunknak. Az Első Ok nem az evilági oksági láncolat első « szeme », hanem mindennek Létalapja, minden megjelenő léttöbletnek Forrása. Vö. *evolúció.*

Zsidókeresztények: a legrégibb keresztény közösségek tagjai, zsidókból megtért keresztények. « Hellenisták » voltak azok, akik nem ragaszkodtak a törvényhez; a « zsidózók » vagy « judaisták » szigorúan ragaszkodtak a törvény előírásaihoz, és még a pogányságból megtérteket is arra akarták kényszeríteni, hogy vegyék át a zsidó előírásokat, szokásokat. Pál fellépésére ezek ellen foglalt állást a jeruzsálemi apostoli zsinat (Csel 15 és Galata-levél). A zsidó befolyás nagy volt mindaddig, míg a kereszténység központja Palesztinában volt. A « zsidókeresztények » Pál térítőútjai nyomán lassankint elveszítik jelentőségüket.

Zsinagóga: « gyülekezet », zsidó hivő közösség gyülekezési helye. A templom pusztulásával és a számkivetéssel lehetetlenné vált az áldozati istentisztelet; később a diaszporában szintén nem volt rá lehetőség. Ezért a zsidók a zsinagógában igeistentiszteletre szorítkoztak: felolvastak a Bibliából és azt magyarázták, imádkoztak, « áldást » mondtak = dicsérték Istent.. Jézus korában a Földközi-tenger egész vidékén, sőt Jeruzsálemben is voltak zsinagógák. Az apostolok általában a zsinagógákban kezdték hirdetni az örömhírt a zsidóknak; e központokból terjedt el a kereszténység, bár a zsidók többnyire elutasították az evangéliumot.

TARTALOM

Előszó 9

Könyvészeti tájékoztató 11

Rövidítések jegyzéke 12

Bevezető helyett 15

I. - A LÉLEK SODRÁBAN

1. Az együttlétre kaptunk meghívást . 21

2. Melyik lélek mozgat és vezet bennünket? 28

3. Ki nekem Jézus Krisztus? (Vallomások) 36
   1. « Találkoztam Vele » 37
   2. Mai gondolkodók, írók, művészek, tudósok 38
   3. Három szakember a Jézus-témáról . . 42

4. Új Pünkösd? . 47

5. Krisztus mai tanúi . . 55

6. A húsvéti misztérium ünneplése 63
   1. A víz és tűz jele: Krisztus életforrás és világosság . 63
   2. Beavatás a húsvéti misztériumba 67
   3. A keresztény közösség ünnepli az Eukarisztiát . 69
   4. A bérmálás: a pünkösdi kegyelem szentsége . . 77

7. Élet Krisztus Lelke szerint . 81
   1. A másokért élő ember . . . 81
   2. Gondolatok a Tízparancsolatról 85
   3. A Lélek ajándéka: a bűnbocsánat 88
   4. A hit, remény és szeretet élete . 92

8. A párbeszéd egyháza . . 97
   1. A keresztények párbeszéde . . . 98
   2. Párbeszéd a másvallású emberekkel . 104
   3. Párbeszéd azokkal, akik nem hisznek . . 112

II. - JÉZUS KRISZTUS ÉS A KERESZTÉNYEK

1. Jézus története és az Evangéliumok 117
   A) Jézus története, személye és műve az Írásokban 118
      1. A Biblia könyvei 118
      2. Az Evangéliumok és Jézus története . . . 120
      3. Jézus kora és hazája 123
      4. Jézus személye és üdvözítő műve . . . 128
         « Elközelgett az Isten országa... » 128
         Isten újszövetségi népe 128
         Isten Szolgájának áldozata és az új szövetség . 132
   B) Szemelvények az Evangéliumokból . . . 134
      1. Jézus születése, nevelkedése és fellépése 134
      2. Jézus és első követői 137
      3. Jézus Krisztus « kiáltványa » . . 142
      4. Az Ország hirdetése és a « jelek » . . . 146
      5. Jézus misztériuma és a kezdődő Isten-ország . 150
      6. Jézus működése Judeában és Jeruzsálemben . . 152
      7. Az ítélet és az irgalom példabeszédei 157
      8. Jézus szenvedése és kereszthalála 161
         A végkifejlet felé 161
         Az utolsó vacsora 163
         Jézus főpapi imája 166
         Jézus szenvedése 167
      9. Jézus feltámadása és megdicsőülése 170
         Jézus feltámadása 170
         Jézus mennybemenetelétől a Szentlélek eljöveteléig . 173
2. Az ősegyház és az első keresztény közösségek . 175
      1. A pünkösdi esemény 175
      2. Az apostolok tanúságtétele 178
      3. Szent Pál és az első keresztény közösségek . 183
         Szent Pál első missziós útja 185
         Szent Pál második útja 191
         Szent Pál harmadik útja 196
         Epilógus 201

III. - A KATOLIKUS HIT RÖVID ÁTTEKINTÉSE

1. Az Apostoli Hitvallás rövid magyarázata . . 205
« Hiszek... » 206
« Hiszek egy Istenben » 207
« ... a mindenható Atyában » 209
« ... mennynek és földnek teremtőjében » 209
« Hiszek... Jézus Krisztusban, ő egy Fiában, a mi Urunkban » . . 214
« Fogantatott a Szentlélektől, született Szűz Máriától » . . . 215
« Poncius Pilátus idején megkínozták, keresztre feszítették, meghalt és eltemették » 217
« Alászállott a poklokra » 218
« Harmadnapon halottaiból föltámadt, fölment a mennybe » . . 219
« Ott ül a mindenható Atyaistennek jobbján, onnan jön majd ítélni élőket és holtakat » 220
« Hiszek a Szentlélekben » 222
« Hiszem... az egy, katolikus, keresztény Anyaszentegyházat » . 224
« ... a szentek egyességét » 226
« ... a bűnök bocsánatát » 227
« ... a test feltámadását és az örök életet » . 229
« Ámen » 231

2. A szentségek . 232
1. Keresztség 235
2. Bérmálás 236
3. Eukarisztia 238
4. Bűnbocsánat 240
5. A betegek kenete 241
6. Egyházirend 243
7. Házasság 245

3. A keresztény erkölcs (Élet a Lélek szerint) . 248
1. Az Újszövetség erkölcsi tanítása 249
2. Támpontok az erkölcsi cselekvéshez . . . 256
Milyen támpontokat nyújt hitem a cselekvéshez? . 257
A lelkiismeret: az erkölcsiség szubjektív normája . 258
A bűn és a bűnfajták 260
Reményből élünk 261

A színes képek jegyzéke . . 264

Kislexikon . 265

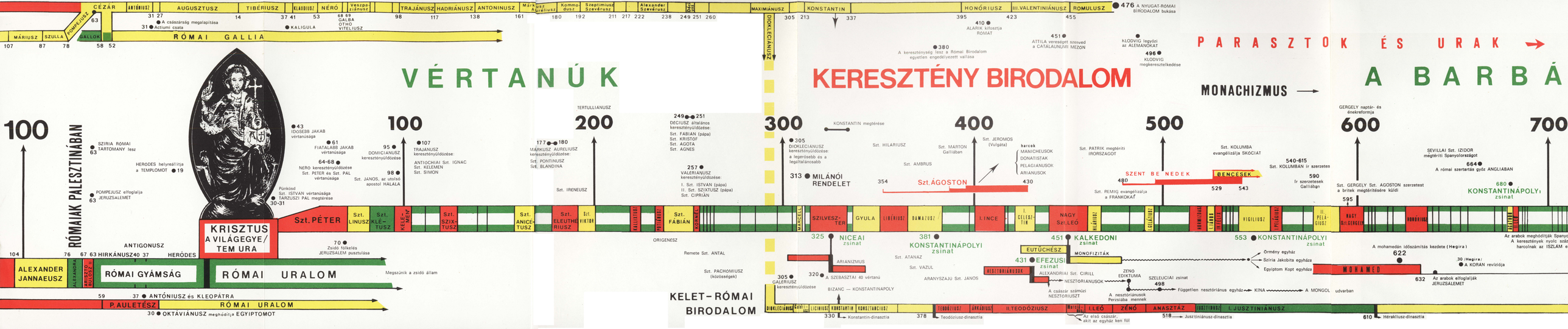
CÉZAR
ANTÓNIUSZ
AUGUSZTUSZ
TIBÉRIUSZ
KLAUDIUSZ
NÉRÓ
Vespa-zianusz
TRAJÁNUSZ
HADRIÁNUSZ
ANTONINUSZ
Márkusz Aureliusz
Kommo-dusz
Szeptimiusz Szevérusz
Alexander Szevérusz
DÉCI-USZ
MAXIMIÁNUSZ
KONSTANTIN
HONÓRIUSZ
III.VALENTINIÁNUSZ
ROMULUSZ
476 A NYUGAT-RÓMAI BIRODALOM bukása
POMPEJUSZ
MÁRIUSZ
SZULLA
GALLOK
31 27
A császárság megalapítása
31 Actiumi csata
14
37 41
KALIGULA
53
68 69
GALBA
OTHO
VITELLIUSZ
98
117
138
161
180 192
211 217 222
238
249 251 260
305 213
337
395
423
455
410 ALARIK kifosztja RÓMÁT
380 A kereszténység lesz a Római Birodalom egyetlen engedélyezett vallása
451 ATTILA vereséget szenved a CATALAUNUMI MEZŐN
KLODVIG legyőzi az ALEMANNOKAT
496 KLODVIG megkeresztelkedése
DIOKLECIÁNUSZ
107 87 78 58 52
63
RÓMAI GALLIA
VÉRTANÚK
KERESZTÉNY BIRODALOM
MONACHIZMUS
PARASZTOK ÉS URAK
A BARBÁ
100
RÓMAIAK PALESZTINÁBAN
SZÍRIA RÓMAI TARTOMÁNY lesz
63
HERODES helyreállítja a TEMPLOMOT 19
POMPEJUSZ elfoglalja JERUZSÁLEMET
63
43 IDŐSEBB JAKAB vértanúsága
61 FIATALABB JAKAB vértanúsága
64-68 NERÓ keresztényüldözése
Szt. PÉTER és Szt. PÁL vértanúsága
Pünkösd
Szt. ISTVÁN vértanúsága
TARZUSZI PÁL megtérése
30-31
100
95 DOMICIANUSZ keresztényüldözése
98 Szt. JÁNOS, az utolsó apostol HALÁLA
107 TRAJÁNUSZ keresztényüldözése:
ANTIOCHIAI Szt. IGNÁC
Szt. KELEMEN
Szt. SIMON
177—180 MÁRKUSZ AURÉLIUSZ keresztényüldözése:
Szt. PONTINUSZ
Szt. BLANDINA
200
TERTULLIANUSZ
Szt. IRENEUSZ
249—251 DECIUSZ általános keresztényüldözése:
Szt. FÁBIÁN (pápa)
Szt. KRISTOF
Szt. AGOTA
Szt. AGNES
257 VALERIÁNUSZ keresztényüldözése:
I. Szt. ISTVÁN (pápa)
II. Szt. SZIXTUSZ (pápa)
Szt. CIPRIÁN
300
305 DIOKLECIÁNUSZ keresztényüldözése: a legerősebb és a legáltalánosabb
KONSTANTIN megtérése
313 MILÁNÓI RENDELET
400
Szt. HILARIUSZ
Szt. MARTON Galliában
Szt. AMBRUS
Szt. JEROMOS (Vulgáta)
harcok
MANICHEUSOK
DONATISTÁK
PELAGIÁNUSOK
ÁRIÁNUSOK
354
Szt.ÁGOSTON
430
500
Szt. PÁTRIK megtéríti ÍRORSZÁGOT
SZENT BENEDEK
480
BENCÉSEK
529 543
Szt. REMIG evangelizálja a FRANKOKAT
Szt. KOLUMBA evangelizálja SKÓCIÁT
540-615 Szt. KOLUMBÁN ír szerzetes
590 Ir szerzetesek Galliában
600
GERGELY naptár- és énekreformja
595
Szt. GERGELY Szt. AGOSTON szerzetest a britek megtérítésére küldi
700
SEVILLAI Szt. IZIDOR megtéríti Spanyolországot
664 A római szertartás győz ANGLIABAN
680 KONSTANTINÁPOLYI zsinat
Az arabok meghódítják Spanyo
A keresztények nyolc szá
harcolnak az ISZLÁM e
KRISZTUS A VILÁGEGYE/TEM URA
Szt. PÉTER
Szt. LINUSZ
Szt. KLÉ-TUSZ
KELÉ-MENS
Szt. SZIX-TUSZ
Szt. ANICÉ-TUSZ
Szt. ELEUTHÉRIUSZ
Szt. VIKTOR
Szt. FÁBIÁN
KORNÉL
SZILVESZ-TER
GYULA
LIBÉRIUSZ
DÁMÁZUS
I. INCE
I. CELESZ-TIN
NAGY Szt. LEÓ
HILÁRIUSZ
SZELÉRIUSZ
HORMISDASZ
FELICIÁSZ
JÁNOS
VIGILIUSZ
PELÁGIUSZ
II. PELÁ-GIUSZ
NAGY Szt. GERGELY
HONÓRIUSZ
BONIFÁCIUSZ
ANTIGONUSZ
104 76 67 63 HIRKÁNUSZ 40 37 HERÓDES
70 Zsidó főkelés JERUZSÁLEM pusztulása
ORIGENESZ
Remete Szt. ANTAL
Szt. PACHOMIUSZ (közösségek)
Megsznik a zsidó állam
325 NICEAI zsinat
ARIÁNIZMUS
320
A SZEBASZTAI 40 vértanú
381 KONSTANTINÁPOLYI zsinat
Szt. ATANÁZ
Szt. VAZUL
ARANYSZÁJÚ Szt. JÁNOS
451 KALKEDONI zsinat
EUTÜCHÉSZ
MONOFIZITÁK
431 EFEZUSI zsinat
NESZTORIÁNUSOK
ALEXANDRIAI Szt. CIRILL
NESZTORIÁNUSOK
A császár szamüzi NESZTORIUSZT
ZENÓ EDIKTUMA
SZELEUCIAI zsinat
498
A nesztoriánusok Perzsiába mennek
Független nesztoriánus egyház
KÍNA
A MONGOL udvarban
Örmény egyház
Szíria Jakobita egyháza
Egyiptom Kopt egyháza
553 KONSTANTINÁPOLYI zsinat
A mohamedán időszámítás kezdete (Hegira)
622
30 Hegira/
A KORÁN revíziója
MOHAMED
632
Az arabok elfoglalják JERUZSÁLEMET
ALEXANDER JANNAEUSZ
ALEXANDRA
HERODES II.
ARISZTOBULOSZ II.
RÓMAI GYÁMSÁG
RÓMAI URALOM
59 37 ANTÓNIUSZ és KLEOPÁTRA
P. AULETÉSZ
RÓMAI URALOM
30 OKTÁVIÁNUSZ meghódítja EGYIPTOMOT
KELET-RÓMAI BIRODALOM
DIOKLECIÁNUSZ
GALÉRIUSZ
LICINIUSZ
KONSTANTIN
KONSTANCIUSZ
TEODÓZIUSZ
ARKADIUSZ
II.TEODÓZIUSZ
MARCI-ÁN
I.LEÓ
ZÉNÓ
ANASZTÁZ
JUSZTINUS
I. JUSZTINIÁNUSZ
305 GALÉRIUSZ keresztényüldözése
BIZANC — KONSTANTINÁPOLY
330 Konstantin-dinasztia
378 Teodóziusz-dinasztia
Az első császár, akit az egyház ken föl
518 Jusztiniánusz-dinasztia
610 Hérakliusz-dinasztia

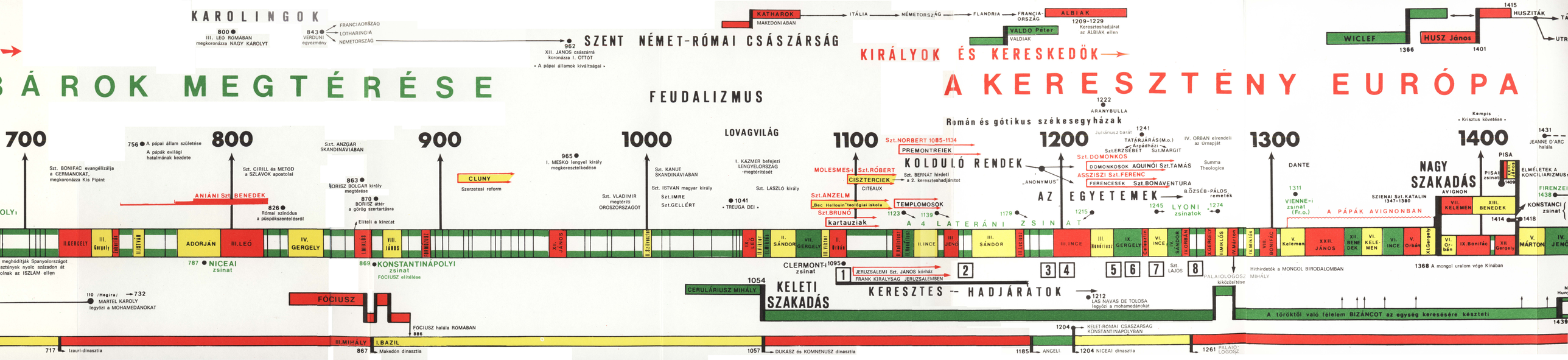
KAROLINGOK
800 ● III. LEÓ RÓMÁBAN megkoronázza NAGY KÁROLYT
843 ● VERDUNI egyezmény
FRANCIAORSZÁG
LOTHARINGIA
NÉMETORSZÁG
962 ● XII. JÁNOS császárrá koronázza I. OTTOT
SZENT NÉMET-RÓMAI CSÁSZÁRSÁG
• A pápai államok kiváltságai •
KATHAROK
MAKEDÓNIÁBAN
ITÁLIA
NÉMETORSZÁG
FLANDRIA
FRANCIA-ORSZÁG
ALBIAK
1209-1229 Kereszteshadjárat az ALBIAK ellen
VALDO Péter
VALDIAK
1415
WICLEF
1366
HUSZ János
1401
HUSZITÁK
TÁ
UTR
KIRÁLYOK ÉS KERESKEDŐK
A KERESZTÉNY EURÓPA
FEUDALIZMUS
BÁROK MEGTÉRÉSE
700
800
900
1000
1100
1200
1300
1400
OLY
meghódítják Spanyolországot
sztények nyolc századon át
olnak az ISZLÁM ellen
110 /Hegira/ → 732
MARTEL KÁROLY legyőzi a MOHAMEDÁNOKAT
717 ● Izauri-dinasztia
756 ● A pápai állam születése
A pápák evilági hatalmának kezdete
Szt. BONIFAC evangélizálja a GERMÁNOKAT, megkoronázza Kis Pipint
ANIÁNI Szt. BENEDEK
826 ● Római színódus a pápaszentelésről
Szt. CIRILL és METOD a SZLÁVOK apostolai
Szt. ANZGÁR SKANDINÁVIÁBAN
863 ● BORISZ BOLGÁR király megtérése
870 ● BORISZ áttér a görög szertartásra
Elítéli a kinzást
787 ● NICEAI zsinat
869 ● KONSTANTINÁPOLYI zsinat
FÓCIUSZ elítélése
FÓCIUSZ
FÓCIUSZ halála ROMÁBAN 886
867 ● Makedón dinasztia
965 ● I. MESKÓ lengyel király megkereszteltetése
Szt. VLADIMIR megtéríti OROSZORSZÁGOT
Szt. KANUT SKANDINÁVIÁBAN
Szt. ISTVÁN magyar király
Szt. IMRE
Szt. GELLÉRT
● 1041 • TREUGA DEI •
Szt. LÁSZLÓ király
I. KÁZMÉR befejezi LENGYELORSZÁG -megtérítését
LOVAGVILÁG
CLUNY
Szerzetesi reform
1057 ● DUKÁSZ és KOMNENUSZ dinasztia
Román és gótikus székesegyházak
1222 ● ARANYBULLA
Szt. NORBERT 1085-1134
PREMONTREIEK
KOLDULÓ RENDEK
MOLESMES-i Szt. RÓBERT
CISZTERCIEK
CITEAUX
Szt. BERNÁT hirdeti a 2. keresztes hadjáratot
Szt. ANZELM
„Bec Hellouin" teológiai iskola
Szt. BRUNÓ
kartauziak
TEMPLOMOSOK
1123 ● 1139 ● A 4 LATERÁNI ZSINAT
1179 ●
1215 ●
1185 ● ANGELI
1204 ● NICEAI dinasztia
1204 ● KELET-RÓMAI CSÁSZÁRSÁG KONSTANTINÁPOLYBAN
1261 ● PALAIOLOGOSZ
1054 CERULÁRIUSZ MIHÁLY
KELETI SZAKADÁS
CLERMONT-i zsinat 1095 ●
1 JERUZSÁLEMI Szt. JÁNOS kórház
FRANK KIRÁLYSÁG JERUZSÁLEMBEN
2
KERESZTES -- HADJÁRATOK
1212 ● LAS NAVAS DE TOLOSA legyőzi a mohamedánokat
3 4 5 6 7 Szt. LAJOS 8
PALAIOLOGOSZ kiközösítése
1241 ● TATÁRJÁRÁS (M.o.)
Julianusz barát
Árpádházi Szt. ERZSÉBET
Szt. MARGIT
IV. ORBÁN elrendeli az Ürnapjást
Szt. DOMONKOS
DOMONKOSOK
AQUINÓI Szt. TAMÁS
Summa Theologica
ASSZISZI Szt. FERENC
FERENCESEK
Szt. BONAVENTURA
AZ EGYETEMEK
„ANONYMUS"
BÖZSÉB-PÁLOS remetek
1245 ● LYONI zsinatok
1274 ●
DANTE
1311 ● VIENNE-i zsinat (Fr.o.)
A PÁPÁK AVIGNONBAN
SZIENAI Szt. KATALIN 1347-1380
NAGY SZAKADÁS
AVIGNON
PISA
PISAI zsinat
1409
ELMÉLETEK A KONCILIARIZMUSRÓL
1414 ●
1418
KONSTANCI zsinat
1431 ● JEANNE D'ARC halála
1438 ●
FIRENZE
Kempis • Krisztus követése •
Hithirdetők a MONGOL BIRODALOMBAN
1368 A mongol uralom vége Kínában
A töröktől való félelem BIZÁNCOT az egység keresésére készteti
1439
1454 ● Hunyadi
1453 ● KONSTANTINÁPOLY elfoglalása a TÖRÖKÖK által

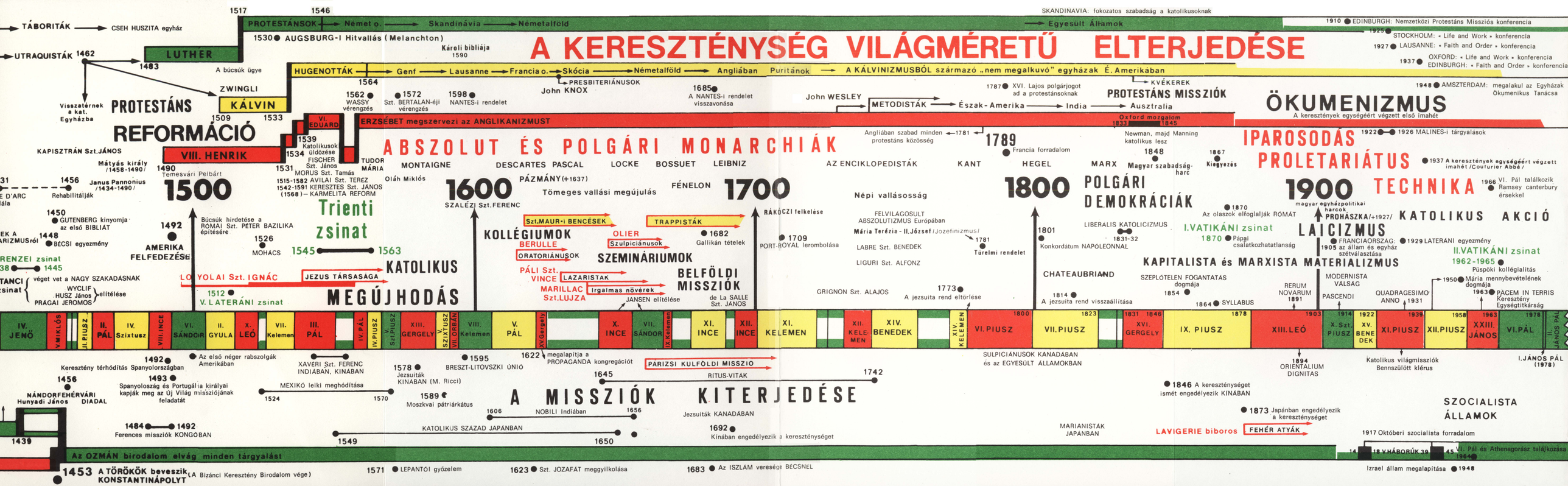
A KERESZTÉNYSÉG VILÁGMÉRETŰ ELTERJEDÉSE
PROTESTÁNS REFORMÁCIÓ
ABSZOLUT ÉS POLGÁRI MONARCHIÁK
IPAROSODÁS PROLETARIÁTUS TECHNIKA
A MISSZIÓK KITERJEDÉSE
ÖKUMENIZMUS
1500
1600
1700
1800
1900
TÁBORITÁK
CSEH HUSZITA egyház
UTRAQUISTÁK 1462
1483
LUTHER
1517
1546
PROTESTÁNSOK
Német o.
Skandinávia
Németalföld
Egyesült Államok
SKANDINÁVIA: fokozatos szabadság a katolikusoknak
1530 AUGSBURG-i Hitvallás (Melanchton)
Károli bibliája 1590
1910 EDINBURGH: Nemzetközi Protestáns Missziós konferencia
1925 STOCKHOLM: • Life and Work • konferencia
1927 LAUSANNE: • Faith and Order • konferencia
1937 OXFORD: • Life and Work • konferencia
EDINBURGH: • Faith and Order • konferencia
A búcsúk ügye
ZWINGLI
KÁLVIN
1509
1533
HUGENOTTÁK
Genf
Lausanne
Francia o.
Skócia
Németalföld
Angliában
Puritánok
A KÁLVINIZMUSBÓL származó „nem megalkuvó" egyházak É. Amerikában
1564
1562 WASSY vérengzés
1572 Szt. BERTALAN-éji vérengzés
1598 NANTES-i rendelet
PRESBITERIÁNUSOK
John KNOX
1685 A NANTES-i rendelet visszavonása
KVÉKEREK
PROTESTÁNS MISSZIÓK
1948 AMSZTERDAM: megalakul az Egyházak Ökumenikus Tanácsa
Visszatérnek a kat. Egyházba
PROTESTÁNS
VI. EDUÁRD
ERZSÉBET megszervezi az ANGLIKANIZMUST
1539 Katolikusok üldözése
1534
FISCHER Szt. János
MORUS Szt. Tamás
1515-1582 AVILAI Szt. TEREZ
1542-1591 KERESZTES Szt. JÁNOS
(1568) - KARMELITA REFORM
1531
TUDOR MÁRIA
Oláh Miklós
VIII. HENRIK
1490 Temesvári Pelbárt
KAPISZTRÁN Szt.JÁNOS
Mátyás király /1458-1490/
Janus Pannonius /1434-1490/
1456 Rehabilitálják
Trienti zsinat
1492 AMERIKA FELFEDEZÉSE
Búcsúk hirdetése a RÓMAI Szt. PÉTER BAZILIKA építésére
1526 MOHÁCS
1545 1563
KATOLIKUS MEGÚJHODÁS
LOYOLAI Szt. IGNÁC
JEZUS TÁRSASÁGA
1512 V. LATERÁNI zsinat
1450 GUTENBERG kinyomja az első BIBLIÁT
1448 BÉCSI egyezmény
RENZEI zsinat
1445
véget vet a NAGY SZAKADÁSNAK
WYCLIF
HUSZ János
PRÁGAI JEROMOS
elítélése
MONTAIGNE
DESCARTES
PASCAL
LOCKE
BOSSUET
LEIBNIZ
PÁZMÁNY (+1637)
Tömeges vallási megújulás
SZALÉZI Szt.FERENC
FÉNELON
Sz.t.MAUR-i BENCÉSEK
TRAPPISTÁK
KOLLÉGIUMOK
OLIER
Szulpiciánusok
1682 Gallikán tételek
BERULLE
ORATORIÁNUSOK
SZEMINÁRIUMOK
PÁLI Szt. VINCE
LAZARISTÁK
MARILLAC Szt.LUJZA
Irgalmas nővérek
JANSEN elítélése
BELFÖLDI MISSZIÓK
de La SALLE Szt. JÁNOS
RÁKÓCZI felkelése
1709 PORT-ROYAL lerombolása
Angliában szabad minden protestáns közösség
1781
1789 Francia forradalom
AZ ENCIKLOPEDISTÁK
KANT
HEGEL
MARX
Népi vallásosság
FELVILÁGOSULT ABSZOLUTIZMUS Európában
Mária Terézia - II.József (Jozefinizmus)
1781 Türelmi rendelet
LABRE Szt. BENEDEK
LIGURI Szt. ALFONZ
GRIGNON Szt. ALAJOS
1773 A jezsuita rend eltörlése
1787 XVI. Lajos polgárjogot ad a protestánsoknak
John WESLEY
METODISTÁK
Észak-Amerika
India
Ausztrália
Oxford mozgalom 1833 1845
Newman, majd Manning katolikus lesz
1848
Magyar szabadságharc
1867 Kiegyezés
POLGÁRI DEMOKRÁCIÁK
1801 Konkordátum NAPÓLEONNAL
LIBERALIS KATOLICIZMUS 1831-32
1870 Az olaszok elfoglalják RÓMÁT
I.VATIKÁNI zsinat
1870 Pápai csalatkozhatatlanság
PROHÁSZKA/+1927/
LAICIZMUS
FRANCIAORSZÁG: 1905 az állam és egyház szétválasztása
1929 LATERÁNI egyezmény
II.VATIKÁNI zsinat
1962-1965
Püspöki kollégialitás
1950 Mária mennybevételének dogmája
1963 PACEM IN TERRIS Keresztény Egységtitkárság
KATOLIKUS AKCIÓ
1922 1926 MALINES-i tárgyalások
1937 A keresztények egységéért végzett imahét /Couturier Abbé/
1966 VI. Pál találkozik Ramsey canterbury érsekkel
magyar egyházpolitikai harcok
CHATEAUBRIAND
1814 A jezsuita rend visszaállítása
SZEPLŐTELEN FOGANTATÁS dogmája
1854
1864 SYLLABUS
RERUM NOVARUM 1891
MODERNISTA VÁLSÁG
PASCENDI
QUADRAGESIMO ANNO 1931
KAPITALISTA és MARXISTA MATERIALIZMUS
IV. JENŐ
V.MIKLÓS
II. PIUSZ
II. PÁL
IV. Szixtusz
VIII. INCE
VI. SÁNDOR
II. GYULA
X. LEÓ
VII. Kelemen
III. PÁL
IV. PÁL
IV.PIUSZ
V. Szixtusz
XIII. GERGELY
V. SZIXTUSZ
VII. ORBÁN
VIII. Kelemen
V. PÁL
XV. Gergely
X. INCE
VII. SÁNDOR
IX. Kelemen
XI. INCE
XII. INCE
XI. KELEMEN
XII. KELEMEN
XIV. BENEDEK
XIV. KELEMEN
VI. PIUSZ 1800
VII. PIUSZ 1823
1831 1846 XVI. GERGELY
IX. PIUSZ 1878
XIII. LEÓ 1903
1914 X. Szt. PIUSZ
1922 XV. BENEDEK
1939 XI. PIUSZ
1958 XII. PIUSZ
1963 XXIII. JÁNOS
1978 VI. PÁL
II. JÁNOS PÁL (1978)
1492 Keresztény térhódítás Spanyolországban
Az első néger rabszolgák Amerikában
1493 Spanyolország és Portugália királyai kapják meg az Új Világ misszijának feladatát
XAVÉRI Szt. FERENC INDIÁBAN, KINÁBAN
1578 Jezsuiták KÍNÁBAN (M. Ricci)
1595 BRESZT-LITOVSZKI ÚNIÓ
1622 megalapítja a PROPAGANDA kongregációt
PARIZSI KULFÖLDI MISSZIÓ
1645 RITUS-VITÁK
1742
SULPICIÁNUSOK KANADÁBAN és az EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN
1894 ORIENTALIUM DIGNITAS
Katolikus világmissziók Bennszülött klérus
MEXIKÓ leiki meghódítása
1524
1570
1589 Moszkvai pátriárkátus
1606
NOBILI Indiában
1656
Jezsuiták KANADÁBAN
1846 A kereszténységet ismét engedélyezik KÍNÁBAN
1873 Japánban engedélyezik a kereszténységet
SZOCIALISTA ÁLLAMOK
1917 Októberi szocialista forradalom
MARIANISTÁK JAPÁNBAN
LAVIGERIE biboros
FEHÉR ATYÁK
1484 1492 Ferences missziók KONGÓBAN
KATOLIKUS SZAZAD JAPÁNBAN
1549
1650
1692 Kínában engedélyezik a kereszténységet
NÁNDORFEHÉRVÁRI Hunyadi János DIADAL
1456
1439
Az OZMÁN birodalom elvág minden tárgyalást
1453 A TÖRÖKÖK beveszik KONSTANTINÁPOLYT (A Bizánci Keresztény Birodalom vége)
1571 LEPANTOI győzelem
1623 Szt. JOZAFÁT meggyilkolása
1683 Az ISZLÁM veresége BÉCSNEL
18 V.HÁBORÚK 39 45
VI. Pál és Athenagorász találkozása 1964
Izrael állam megalapítása 1948

